Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

R e g i s t e r

over vidnene :

116622

1. H.A. Dillevig ..... side 113.
2. Odd Myhr ..... " 120.
3. Karen M. Kristiansen ..... " 124.
4. Liv Dörumsgaard ..... " 133.
5. Egil Brække ..... " 136.
6. Anton Esperö ..... " 140.
7. Victor Holm ..... " 148.
8. H. Chr. Lund ..... " 150.
9. Bjarne Bryhn ..... " 152.
10. E. Arveschoug ..... " 154.
11. Olea Olsen ..... " 179.
12. M.E. Junge ..... " 184.
13. A. Lundesgaard ..... " 186.
14. A. Græsberg ..... " 192.
15. Arne M. Myhrene ..... " 195.
16. Odd Gleditsch ..... " 196.
17. B. A. Larsen ..... " 198.
18. A. Berg-Hanssen ..... " 213.
19. fru Munthe Svendsen ..... " 231.
20. Folke Sverdrup ..... " 236.
21. Arne Bergsvik ..... " 259.
22. Helge Samuelsen ..... " 274.

------O-----

Aktors prosedyre ..... side 323.
Forsvarerens prosedyre ..... " 349.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Stenografisk referat av rettsforhandlingene

i s a k e n :

På talemyndigheten mot Rolf T. Bjerke.

Dommer: dommer Nerdrum

Aktor: o.r.sakförer Enevold Borch

Forsv: h.r.advokat Finn R. Schjödt.

....oOo....

Rettsforhandlingene begynte mandag 15.mai 1950 kl. 9.30.

Dommeren: Der er utferdiget dette forelegget av 25.oktober 1949:

"1. Siktede stod som medlem av Nasjonal Samling fra 15.september 1941 til han ble ekskludert den 25.januar 1945.

2. Siktede, som var eiendomsmegler, solgte fra sommeren 1940 til frigjöringen ved for ca. kr. 1.600.000.- , bötter, spann, forskjærkniver, vaskevannsfat, madrasser, krakker m.v. for ca. kr. 1.000.000.- til forskjellige tyske myndigheter. Hans omsetning til norske kjöpere i samme tidsrum belöp seg til ca. kr. 93.000.-

Salgene skjedde frivillig og til dels på siktedes

elsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

initiativ. Han sendte således uoppfordret tilbud til tyske myndigheter og annonserte gjentagne ganger i Deutsche Zeitung.

Han sökte tyskernes bistand for å få utskrevet kjöre re med hester for fremkjöring av veden og for å få övet påtrykk på et bilverksted for å få verkstedet til å lage ferdig en krumtapp til en av lastebilene han brukte til ved-transporten.

Han tilskrev også Reichskommissar for å få forhind-ret at hans to kontordamer, som hadde sagt opp sine stillin-ger, sluttet.

I forbindelse med sine salg til tyskerne overtrådte han prisforskriftene. Han sökte tyskernes bistand for å hindre forfölgningen, idet han den 24,september 1943, da han satt arrestert i prissaken, sendte telegram til Heeresunter-kunftverwaltung, hvori han anförte at Prispolitiet åpenbart motarbeidet tyske interesser, ham som leverandör, og Na-sjonal Samling.

Han unndro i stor utstrekning fortjenesten på sin virksomhet for beskatning."

Straffen settes så til fengsel i 9 måneder, som an-sees sonet ved utholdet varetekt, samt inndragning av ulovl. fortjeneste kr. 200.000.-

"Inndragningskravet stöttes på disse grunner: Be-löpet utgjör siktedes fortjeneste på ervervsvirksomheten for fienden - skjönnsmessig ansatt. Det er gitt fradrag for omsetningsavgift og renter med kr. 180.000.-"

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: Deres fulle navn er?

Tilt: Rolf Trygve Bjerke

Dommeren: Født?

Tilt: 23.mars 1890.

Dommeren: Bopel?

Tilt: Görbitzgt. 3.

Dommeren: Stilling?

Tilt: Disponent.

Dommeren: Inntekts- og formuesforhold?

Tilt: Det er vanskelig å svare på. Jeg har kr. 200.- om måneden av mitt bo.

Dommeren: Deres bo er under forvaltning?

Tilt: Ja.

Dommeren: Hva tjente De ifölge skatteligningen i fjor?

Tilt: kr. 20.200.- Det er boets inntekt.

Dommeren: Deres formue i dag?

Tilt: Bobestyreren sier jeg ikke har noen. Jeg er på minus flere hundre tusen. Ligningen sier jeg har kr. 195.000.-

Dommeren: Er De gift? Har De barn å forsörge?

Tilt: Jeg er skilt og barna er voksne alle sammen.

Dommeren: Er De straffet noen gang?

Tilt: Nei.

Dommeren: Mulktert?

Tilt: Jeg har vært bilmann i 45 år og har parkert ulovlig. Ikke for noe annet enn sånne ting.

Dommeren: Prismulkt?

Tilt: Ja.

Dommeren: Erkjenner De Dem straffskyldig?

Tilt: Absolutt ikke.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Aktor: Ærede rett! Tiltalte er født i 1890. Han er gift og har to barn, som nå er voksne og selvervende. Han har en rekke böter, i alt 27, fra för krigen. Jeg forstår at det vesentlig er parkeringsmulkter og lignende, men også en del böter, og en dom fra krigstiden.

Jeg skal få fremlegge sakens dokument nr. 6, bilag 2 og 3. Bilag 2 er en utskrift av bötejournalen. Det viser seg at han har vedtatt en bot i 1942 på 400.- kroner for overtredelse av Forsyningsdepartementets forskrifter, og at han 22. november 1944 fikk en bot på kr. 1000.- for overtredelse av lov av 28. januar 1942. Så vidt jeg vet, er det lov om håndhevelse av prislovgivningen. Så har han 7. desember 1944 en bot på kr. 500.- etter landsskattelovens § 114 og så har han 27. april 1942 en bot på kr. 300.- for overtredelse av lov nr. 5 av 14. mai 1917. Så vidt jeg husker, er det lov om Rikets forsyning. Så har han en dom av Oslo prisrett 12. november 1944 - forordning om svarthandel m.v., står det - straff 60 dager. Den ble etter anmodning fra Bjerke gjort betinget av Justisdepartementet 7. februar 1945, etter en ansökning som jeg forsåvidt senere skal dokumentere. Jeg vil gjerne få beholde det litt för jeg leverer det; det er en utskrift av N.S. kartotek.

Det fremgår av sakens dokumenter omfattende undersökelser som er foretatt om tiltaltes formuesforhold, og det foreligger fyldige rapporter fra flere revisorer. Etter en oppgave fra boets revisor Storström er boets aktiva brutto 23. september 1948 kr. 269.000.- Det er sakens dokument nr. 20, revisors rapport. Gjelden er kreditorer ca. kr. 36.000.-

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

og skatterestanser ca. kr. 35.000.- tilsammen kr. 72.000.- Det skulle da gi en nettoformue på omtrent kr. 200.000.- Imidlertid er tiltalte etterlignet for omsetningsavgift med kr. 164.000.-, som med straffetillegg, renter m.v. kommer i alt opp i kr. 383.000.- Med dette krav er altså tiltalte insolvent i dag. Det har vært - også etter initiativ av revisor Storström - foretatt omfattende undersökelser for å bringe på det rene om tiltalte har stukket midler til side. I den anledning skal jeg få fremlegge sakens dokument nr. 23, bilag 12 og 15. Det er en del dokumenter fra saneringspolitiet, hvorav det fremgår at tiltalte har tegnet to livspoliser for sine döttre i begynnelsen av 1945, hver på kr. 10.000.-, med innbetaling av mellom kr. 6.000 og kr. 7.000.-, som det er antydet vil bli omstött.

Som en følge av den betydning for tiltaltes formuesforhold den nå gjeldende praksis ved beregning av inndragning vil kunne ha, kommer jeg til å före som vitne tilsynsmannen, o.r.sakförer Folke Sverdrup. Forsvareren har nevnt at der skal komme en rekke skattekrav til som kan forrykke formuesstillingen. Jeg har underrettet o.r.sakförer Sverdrup om dette som er anfört fra forsvarerens side, og bedt ham også være forberedt på å svare på her i retten hvilke skattekrav som måtte foreligge pr. i dag.

Tiltalte ble, som det står i förste avsnitt av forelegget, innmeldt i Nasjonal Samling 15.september 1941. Jeg forstår at det ikke er noen tvist om det. Til-

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

talte erkjenner forsåvidt den innmeldelsen, men det er bare spörsmål da hvor lenge hans medlemsskap har vart. Jeg skal få lov å fremlegge sakens dokument nr. 7-bilag 1, som er tiltaltes medlemsbok i Nasjonal Samling. Den har medlemsnummer 37.777. Boken er datert 26.september 1941, og det står at han er innmeldt i Nasjonal Samling 15.september 1941. Så står det videre at han er opptatt på betingelsene i partiforordning av 28.november 1940, punkt 2. Jeg vet ikke om det har forbindelse med at tiltalte visstnok skal ha vært frimurer. Så står det innklebet kontingentmerker fra og med september 1941 ut året 1944. Det er merker på 3 kroner måneden til og med april 1943, og fra mai 1943 er det merker på 5 kroner måneden.

Tiltalte har selv oppgitt at han ble tvunget inn i Nasjonal Samling av en rikspolitikonstabel ved navn Torgersen. Det var kommet opp uoverensstemmelse mellom tiltalte og en mann som het Knudsen, som var ansatt på Regnbuen, angående oppgjör for et vedsalg, og Knudsen mente å ha til gode 1.500 kroner, noe som da Torgersen angivelig skal ha kommet for å true tiltalte til å betale. I denne forbindelse var da også medlemsskap kommet på tale, og tiltalte hevder at Torgersen hadde gått så hardt inn på ham med dette, at han truet ham inn i Nasjonal Samling. Tiltalte sier også at han i samme saks anledning ble hentet av to tyskere til et kontor i Stortingsgaten.

Nå sier tiltalte at han meldte seg ut av Nasjonal Samling i november 1941, og det foreligger i sakens doku-

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

menter et brev av november måned 1941, hvori tiltalte kort og godt sier: "Jeg melder meg herved ut av N.S." Imidlertid er det på det rene at i N.S.' kartotek ble tiltalte stående som medlem inntil januar måned 1945. Da ble han ekskludert av N. S. - noe som en Arveschoug i N.S. tok opp. Forholdet var at Arveschoug da satte i gang undersökelse for å bringe på det rene om det satt fengslet for lovovertredelse noen N.S.-folk, og under dette er han da også kommet over tiltaltes navn, og innstillet ham på strykning. Da tiltalte fikk höre at han skulle strykes av N.S., mötte han opp på Arveschougs kontor og bad om å slippe å bli ströket, noe som Arveschoug ikke gikk med på.

På grunnlag av dette materiale har påtalemyndigheten iallfall hittil hatt den oppfatning at tiltalte må ansees for å ha vært medlem av N.S. inntil den dato som står i forelegget, altså da han ble ekskludert 25. januar 1945.

Foruten medlemsboken skal jeg fremlegge under dokument 7, bilag 4, en kopi av tiltaltes brev til Nasjonal Samling. Det er altså en kopi som tiltalte har fremlagt:

"Nasjonal Samling,
Oslo 18.november 1941.

Jeg melder meg herved ut som medlem.
Ærbödigst "

Det står da Bjerke under.

Så er det dokument 7, bilag 5, som er et brev til herr fylkesförer P.Holm, Stortingsgt. 20:

"Igår mottok jeg Deres skriv ..... (Bilag 1)
.....ca. 10.000 favner ved i vinter.
Heil og sæl. Bjerke "

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Så er det et P.M. som det legges en del vekt på i saken, som jeg må få komme tilbake til siden. Det er dokument nr. 7, bilag 7. Det er et P.M. datert Oslo 20. november 1944 og underskrevet av E. Arveschoug. Det er stemplet "Nasjonal Samling, Generalsekretæren, Riksledelsen, Personalavdelingen". P.M.'et lyder slik:

(Efter stenogram)

"Rolf Trygve Bjerke, adresse Torggaten 9, Oslo, disponent, eiendomsmegler, født 23.mars 1890, er medlem av N.S. fra 15.september 1941. Han er i tiden 2.august 1940 til 11. mai 1942 bötelagt i alt 6 ganger, vesentlig for overtredelse av pris- og rasjoneringsforskrifter. I tiden 1912 til 1934 har han hatt 22 böter og 3 dommer for diverse forseelser. Han sier seg tidligere ustraffet i spörreskjemaet. Han vil ikke betale kontingent og har aldri vist seg på lagmöter. Han er tidligere frimurer, tredje grad. Fylkesföreren innstiller til strykning. Anbefales ströket som medlem av Nasjonal Samling."

Så står det et notat av Arveschoug i margen, som ~~XXXX~~ er datert 31. januar 1944 - altså faktisk ti måneder för selve P.M.'ets dato. Men man må gå ut fra at det er skrevet feil for 31. januar 1945, noe Arveschoug også har bekreftet i politiforklaringen. Det lyder:

(Etter stenogram)

"Rolf Bjerke oppsökte meg på kontoret i dag og anmodet om at strykningen måtte settes ut av kraft. Med 28 böter og 3 dommer svarte jeg uten betenkning nei.
E.A. "

Og så kommer den datoen 31.januar 1944. Så står det med store bokstaver med röd skrift "Ströket" i det höyre hjörne. Som det neste dokument foreligger et skjema, hvor det står "Strykningsnummer" og så står det "Eksklusjonsgrunnlag: På grunnlag av ovenstående er vedkommende ikke verdig til å stå som medlem av Nasjonal Samling." - Det er altså disse forskjellige bötene og det at han ikke deltar i lagmöter og ikke har tillitsverv, som er grunnlaget.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

I henhold til dette må det regnes med at påtalemyndigheten vil påberope seg dette som grunnlag for at man regner hans medlemsskap å ha vart til januar 1945.

Tiltalte drev för krigen som autorisert eiendomsmegler, men krigen förte til en nedgang i virksomheten, og tiltalte skaffet seg da autorisasjon som vedhandler sommeren 1940. Sine forbindelser skaffet han seg ved annonser i forskjellige dagblade sommeren 1940 - altså da forsåvidt forbindelser formentlig i begge retninger, både leverandörer av ved og igjen avtagere. Jeg skal i denne forbindelse få fremlegge sakens dokument nr. 13, hvorav vil fremgå at tiltalte annonserte i "Deutsche Zeitung" hösten 1940 og fram til 4. januar 1941, i alt 12 ganger. Det er en fotostatkopi av annonsen; ellers er det kort fra "Deutsche Zeitung"s arkiv. Senere har det visstnok ikke vært noen annonser. Om det da er fordi han da hadde skaffet seg sine forbindelser, det får jo sakens nærmere behandling her i retten vise.

Den förste kontrakt Bjerke inngik med tyskerne, er datert 8.august 1940. Jeg skal her få lov å fremlegge sakens dokument nr. 18. Det er först bilag 5 - et brev "An die Stadtkommandantur" datert 5.august 1940, hvor Bjerke tilbyr vedleveranser. Jeg tror det er skrevet på tysk, og det er vesentlig om selve leveransene, hvor de kommer fra, lagerplass osv. og at kjöperen godtar detog det. Jeg tror ikke det i grunnen spiller noen rolle for hele saken. Det viktigste er dokument nr. 18, bilag 1 - et "Vertrag" signert Rolf Bjerke og datert 8.august 1940. Der står det i pkt. 1: (Bilag 2)

"Der Kommandant von Oslo überträgt .....

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

.... Maximalpreis von 50 Kronen je Faden".

Altså Kommandanten i Oslo overdrar Rolf Bjerke levering av 15.000 favner blandet ved til lovlig fastsatt maksimalpris 50.- kroner pr. favn.

Så er det dokument 18 i gjen. Det er en ny kontrakt med tyskerne, som er datert 1.juni 1941 og lyder på ytterligere 16.000 favner. Den er kalt "Vereinbarung" og er bilag 2 til dokument nr. 18. Jeg tror heller ikke det er nödvendig å lese den. Jeg har bare interesse av å referere et punkt 1: (Bilag 3)

"Die Heeresunterkunftverwaltung Oslo übertragt ... . holz"

Og så kommer prisen kr. 71.85 og kr. 87.55 pr. favn.

Det neste dokument er en tilleggsavtale av 7. oktober 1941. Den er kalt "Nachtrag". Det er bilag 3 til dokument nr. 18. Fra og med 1. november 1941 skal Bjerke i henhold til den avtalen yte en kvantumsrabatt på 5 prosent. Revisor sier at han har funnet denne kvantumsrabatt ytt bare i meget beskjeden utstrekning.

Revisor Storström opplyser i sin rapport at han ikke har funnet flere kontrakter enn disse to, jeg har nevnt her med den ene tilleggskontrakten, og peker på at de leveranser som tiltalte påtok seg etter de kontraktene, skulle være avsluttet 28.februar 1942. På den annen side har tiltalte helt fram til frigjöringen levert ved til tyskerne, og revisor anförer at det må vel antas å være riktig. Hanser også disse leveranser de tre år etterpå som en naturlig fortsettelse av de opprinnelige salgskontrakter , fordi tiltalte ikke hadde levert i det hele så meget ved som han hadde påtatt seg, nemlig en

Senter for digital norsk Okkupasjonshistorie, 2014

gang 15.000 og en gang 16.000 favner.

Så skal jeg nevne, som det står i forelegget, at foruten vedleveransen har tiltalte også hatt diverse andre leveranser - isenkramvarer, bötter, spann, forskjærkniver, vaskevannsfat, båtutstyr, trelast, madrasser, krakker osv. En tredje gruppe som jeg kommer til om en liten stund, er transportytelser, som tiltalte har påtatt seg for tyskerne som bistand, og hvor han har mottatt en godtgjörelse for det.

Bjerke har selv i en politiforklaring oppgitt omfanget av sin omsetning av ved til tyskerne til ca. 20.000 favner, og på side 4 i sin rapport - sakens dokument nr. 19, som jeg da nå kommer til å holde meg en del til - uttaler revisor Storström at dette virker i grunnen ikke urimelig etter det han har kunnet bringe på det rene ved gjennomgåelsen av Bjerkes böker. Revisor er kommet til at det samlede omsetningsbelöp ved salg av ved til tyskerne i årene 1940 - 45 belöper seg til 1.622.000 kroner - noe som etter revisor antagelig kan svare til et salg av vel 22.000 - 25.000 favner. Salget til norske er ifölge revisor - også dokument nr. 19 side 4 - ca. 90.000 kroner, altså omtrent 5 prosent av omsetningen. Revisjonsrapportene er dokument nr. 19 og nr. 2o, og dokument nr. 20 - det nevner jeg med en gang - må sees som et supplement og også delvis som en korrigering av en del ting i dokument nr. 19, så det er i grunnen også nödvendig å se disse to rapportene fra revisor Storström sammen, for å få det riktige bilde av det. I dokument nr. 20 - den annen rapport - er revisor kommet til en fortjeneste ved salget av ved til

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

til tyskerne på 30.000 kroner. Imidlertid öker ifölge revisor dette belöp betydelig, ved at tiltalte sparte inn store fraktutgifter. Revisor sier i dokument nr. 19 side 7 at han har regnet ut fraktbelöpene til 140.000 kroner, som Bjerke var forutsatt å betale, som som ifölge revisor Bjerke har klart å få tyskerne til å betale i stedet. Jeg må få lov å lese et avsnitt av revisors rapport der.

Dommeren: Kommer revisor Storström til å möte som vitne?

Aktor: Jeg har ikke innstevnet ham. Rapporten er nok-så grei, sånn at jeg skulle ikke tror det ville være nöd-vendig. Jeg var nærmest imot det, for at man ikke her skulle få nærmest en prosedyre mellom de forskjellige revi-sorer om de riktige tallene. Revisjonsrapporten er forsåvidt et offisielt dokument som kan fremlegges og henvises til.

Revisor Storström sier om fraktbelöpene:

"Som det vil fremgå av tabellen viser fraktbelöpene under behörig hensyntagen til nödvendige korreksjoner og tillegg en samlet sum på ca. 140.000 kr. Dette fraktbelöp er ikke betalt av Bjerke, men jernbanen har ved oppgaver til Norges Bank satt denne institusjon i stand til å före belöpet som belastning på tyskernes konti. Opprinnelsen til denne ordning, som må betegnes som meget favorabel for Bjerke, er antagelig et brev fra ham til tyskerne datert 27/8-1941, hvori han klar gir uttrykk for sitt önske om tyske bistand til å få jernbanevogner stillet til disposisjon. Kopi av Bjerkes skrivelse vedleggés på bilag 3. Med ut-gangspunkt i de avtaler som har vært fört og som brevet av august 1941 gir skriftlig uttrykk for, har så antagelig hele forholdet utviklet sig dithen at Bjerke i tiden august 1941 til mai 1945 har spart ialt ca. 140.000 kr. i fraktutgifter ved at tyskerne er blitt belastet på konto av Norges Bank via oppgaver innsendt fra Norges Statsbaner.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Bjerke var medlem av utjevningskassen for ved. Denne kasse hadde til oppgave å virke utjevnende på fraktomkostningene, idet der foregikk en avregning mellom langdistansefrakter og kortdistansefrakter. Jeg har vært i kontakt med dette kontor, eller Vedkontoret som det nu heter, idet jeg håpet fra dette hold å få supplerende opplysninger m.h.t. Bjerkes vedomsetning. Kontoret oppga at Bjerke visstnok mistet interessen for fraktspörsmålet ut på hösten 1941. Når man nu er blitt klar over den ordning Bjerke fikk med tyskerne i august-september forsåvidt angår frakter, forstår man saken bedre.

Jeg har vært i konferanse med såvel Östbanen som Vestbanen i anledning dette forhold. På Vestbanen får jeg oppgitt at Rolf T. Bjerke var den eneste de kjente som hadde klart å etablere dette arrangement. Kontrollkontoret på Oslo Östbanestasjon hadde tidligere kjent tilfeller hvor civile hadde klart å få transportene på Wehrmacht. Hvor man hadde kommet over slike forhold efter frigjöringen. hadde jernbanen tatt skritt for å gjöre ansvar gjeldende mot varemottagerne.

Man kunne tenke sig at når Bjerke på denne måte i en ikke uvesentlig grad fikk redusert sine utgifter, så måtte dette ha resultert i nedslag på vedfakturane. Jeg har omhyggelig undersökt dette forhold, men efter min gransking av fakturaene er jeg kommet til at man der ikke kan finne spor av noen prisreduksjon.

Som konklusjon på hele forholdet med fraktene vil jeg få påpeke at beløpet kr. 140.000 som må antas å være i absolutt underkant etter mitt skjönn, bör inndras i sin helhet."

Så har vi direkte transporttjenester, som jeg nevnte såvidt. Bjerke har transportert trematerialer for tyskerne - også ved for dem som ikke var hans egne leveranser - og motatt i godtgjörelse for det kr. 30.130.37. I dokument nr. 20 har revisor regnet med 10 prosent fortjeneste av denne forretning og er altså kommet til at han har tjent 3.000 kroner på det.

Det er et par bemerkninger fra revisor om tiltaltes bokføring når det gjelder vedforretningen, som jeg tror det kan være grunn til å ta med allerede nå. Det er revisjonsrapporten dokument nr. 19, side 3. Der sier revisor:

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

"For vedforretningen har Rolf T. Bjerke delvis fört böker. Det som er bokfört virker imidlertid ikke pålitelig, og det kan bevises at bokförselen ikke er komplett. Om bokföringen i sin almindelighet skal jeg kun få sitere hva f.eks. statsaut. revisor E. Schultz anförer i sin rapport til ligningsvesenet i forbindelse med bokeftersyn for årene 1940-43: "Bokföringen av forretningsforbindelsen med Deutsche Wehrmacht er så lite pålitelig at uten kontoutskrift fra D.W. må man efter min mening sette Bjerkes bokföring ut av betraktning." Til ytterligere belysning av kvaliteten i bokförselen kan siteres hva regnskapskontrollör Bråthen anförer i sin rapport av 21. juli 1944: "Hvad regnskapsförselen angår, har denne ikke vært særlig tilfredsstillende. Det er bare fört en kassadagbok. Hovedbok er ikke fört, heller ikke er de foreliggende reskontrokort fört i tilknytning til regnskapet".

Forsv: Skal vi da få på det rene samtidig at han ikke var bokföringspliktig?

Aktor: Det er helt klart.

(Siterer videre)

"Jeg slutter mig fullt ut til den kritikk som er reist mot bokförselen i dette firma og skal få tilföie at regnskapsmaterialet er blitt enn mer redusert siden revisor Schultz og regnskapskontrollör Bråthen foretok sin gransking. Således er såvel dagboken for 1940 som de såkalte "kontokort" der skulle erstatte reskontroen borte. Statusböker og hovedbok finnes heller ikke. Som man vil forstå av hvad her er anfört stöter en gransking på temmelig store vanskeligheter når regnskapene og regnskapsmaterialet befinner sig i en tilstand som det foreliggende. For å kunne danne sig et nogenlunde korrekt bilde av vedforretningen har jeg derfor vært henvist til å benytte följende kilder: Sjekkartoteket fra Norges Bank - oppgaver fra jernbanen over fraktbrev-utskrift av firmaets bankkonto - oppgaver fra skatteinspektören over omsetningsoppgaven, samt firmaets kassadagböker i den utstrekning de må ansees pålitelige."

Jeg har referert dette så pass nöye, for at det ikke skal være tvil om hva revisor har bygget på, eller rettere sagt, hva han har hatt anledning til å bygge på ved sine beregninger her i saken.

Så er det Bjerkes diverse-salg. Det er altså disse isenkramvarene osv. Jeg skal her få referere sakens

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

dokument nr. 19, side 11. Det er fremdeles revisjonsrapporten. Der sier revisor:

"Hvis man må betegne bokförselen i vedforretningen som lite tilfredsstillende, så står man hvad angår diverseforretningen helt uten bokförsel overhodet. Bjerke bokförte ikke denne omsetning som ifölge hans anförsel i politirapporten skulle dreie seg om ca. kr. 1.000.000, fordi det "fra London via illegale aviser er opplyst om at det skulle betales minst mulig skatt til N.S.myndigheten". For overhode å kunne danne sig et bilde av omfanget av denne omsetning har jeg vært henvist til å benytte det av Norges Bank opprettede sjekkarkiv. På bilag er oppstillet en oversikt med hensyn til arkivets tall fördelt på de forskjellige år, samt en korreksjon som jeg har funnet å måtte foreta av sjekkarkivets tall. Saken er nemlig den at tyskerne er kreditert i Bjerkes böker for en lang rekke sjekker som ikke står i sjekkarkivet. Jeg kan följe disse sjekker inn på konto i Christiania Bank og Kreditkasse. Som nevnt tidligere i rapporten kan Bjerkes anförsel i vedforretningen ikke ansees komplett. Når man derfor finner sjekkbelöp som er kreditert tyskerne i Bjerkes böker og Bjerke i Christiania Bank og Kreditkasses böker, kan man vanskelig påstå at dette ikke er tyske sjekker. Forklaringen må da snarere være at sjekkarkivet ikke er helt komplett. Jeg har konferert med Norges Bank i den anledning og får der oppgitt at banken som forholdene lå an var nödt til å anvende delvis ukvalifisert hjelp. At feil derved kan være oppstått mener banken ikke er umulig, men jeg oppfatter vedkommende funksjonær derhen at han anså sjekkarkivet for komplett. Jeg fikk beskjed om at en undersökelse i sakens anledning under enhver omstendighet vil ta lang tid, hvorfor jeg har avstått fra å gå nærmere inn på forholdet."

Revisor antyder at diverseforretningene skulle belöpe seg til ca. 1.4 million kroner, men Bjerkes opplysning - vi står her forsåvidt uten böker og gjetter enda mer enn når det gjelder vedforretningen - om at det kan dreie seg om 1 million kroner, er som det vil sees lagt til grunn i forelegget. Når det mangler bokförsel, er det klart at da er det også et rent skjönn hvor stor fortjeneste man kan komme til. Revisor har regnet med en fortjeneste på 20 prosent omtrent. Det blir et belöp på 212.000 kroner.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Så vil jeg ta inndragningspåstanden. Den bygger på revisjonsrapporten, dokument nr. 20, siste bilag. Jeg skal der få nevne, som jeg var inne på, at når det er så mangelfull bokførsel som tilfellet er her, så kan man selvfölgelig ikke komme til et riktig inndragningsbelöp, forutsatt altså selvfölgelig at Bjerke plikter å tåle noen inndragning. Påstanden i foreleggget, Erstatningsdirektoratets uttalelse osv. er rent skjönnsmessig. Revisor har utregnet inndragningen etter to alternativer. Det ene alternativ som han har kalt A i dokument nr. 20, bygger på Norges Banks sjekkartotek, og viser en total omsetning på 2.790.000 kroner, hvorav den norske skulle være 93.000 kroner, altså 3.3 prosent. Han kommer så til en fortjeneste på 384.000 kroner på den tyske omsetning, og trekker fra skatter med 27.000 kroner. Rest til inndragning 357.000 kroner. I det förste alternativ har han holdt seg slavisk til sjekkartoteket. - I det annet alternativ sammenligner han dette sjekkartotek med de tall som foreligger i Bjerkes bokholderi. Etter dette alternativ blir omsetningen större - 3.300.000 kroner. Inntekten 487.000 kroner. Inndragningen 458.000 kroner. Etter revisor er alternativ I utvilsomt for lavt, og han sier om alternativ II at det sannsynligvis ikke ligger i overkant. Erstatningsdirektoratet går en mellomvei i sin uttalelse, dokument nr. 27, som jeg skal referere siden. Det krever inndragningsbelöpet fastsatt til 200.000 kroner, og tar da hensyn til den etterberegning av omsetningsavgift som jeg var inne på i begynnelsen av

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

mitt foredrag. Direktoratet trekker fra selve avgiften, men gjör ikke noe fratrekk for straffetillegg og renter.

Jeg skal da få lov å legge fram de to revisjonsrapporter.

Så må jeg få lov å dokumentere en del av sakens dokumenter som gjelder den ökonomiske side av saken. Jeg tror det vil være önskelig at jeg tar dette allerede nå, idet det utvilsomt vil lette ved eksaminasjonen av tiltalte.

Det er for det förste sakens dokument nr. 9. Det er en skrivelse som tiltalte har fått fra Oslo Kontrollnemnd, og som er datert 14. mai 1943:

"I medhold av Prisdirektoratets kunngjöring nr. 228 av 29.desember 1942 har kontrollnemda den 10. ds. gjort vedtak om at Deres vedhandlerbevilling innskrenkes således at den gjelder for slag kun til de tyske myndigheter.

Vedkontoret for Oslo er gjort kjendt med vedtaket.

Oslo Kontrollnemnd den 14.mai 1943.

Heil og Sæl "

Så er det et par dokumenter vedrörende en prisundersökelse og anmeldelse mot Rolf Trygve Bjerke, som jeg forsåvidt bare kan fremlegge siden. Det er sakens dokument nr. 11. Det er dokumentene fra en prissak, da Rolf T. Bjerke satt arrestert, satt i varetekt. I dokument nr. 11 er inntatt avskrift av en del av prissakens dokumenter, og jeg må der referere en del av de dokumentene. Det er for det förste punkt 1 - jeg vet ikke om det er prissakens dokument nr. 1; det er det antagelig: (Bilag 4)

"Avhörte denne dag i Kretsfengslet .....

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

..... gjort dem gratis tjenester."

Punkt 2 er en rapport ved politifullmektig Isaksen av 17. februar juli 1944. (Bilag 5)

"I dag avhört på Rasjoneringspolitiets kontor .... da jeg ofte er blitt forespurt herom."

Punkt 3 er en forklaring som er avgitt i Kretsfengslet 23.september 1943: (Bilag 6)

"Som tidligere oppgitt har jeg vært vedleverandör ..... og to biler har jeg i landdistriktene."

Så er det under 9, 4 - avskrift av telegram fra Rolf Trygve Bjerke, da han satt i varetekt i Åkebergveien. Iltelegram 24.september kl. 12.34: (Bilag 7)

"Heeresunterkunftverwaltung, Stadtzahlmeister .... meg som leverandör og N.S."
Anföres på telefon Bjerke Torggaten 9.

Så er det 9,5 - avskrift av telegram fra Rolf Trygve Bjerke i varetekt i Åkebergveien. Det er av 25. september - dagen etter det andre telegrammet: (Bilag 8)

"Advokat Finn Ström Oslo.
Kan De komme til konferanse .....
..... denne enkle og klare sak.Bjerke"

Så ble det avsagt dom 22. november 1944. Den ligger også ved her i dokument nr. 11. Den gjelder forskjellige ting. Det var etter den dommen tiltalte fikk 60 dagers fengsel.

Jeg må også få dokumentere fra samme dokument avskrift av et brev fra Rolf T. Bjerke til Justisdepartementet, datert 28. november 1944 - altså 6 dager etter at prisdommen ble avsagt:

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

(Bilag 8)

"Undertegnede Rolf Trygve Bjerke ble ved Oslo prisretts dom ..... Jeg henviser til vedlagte erklæring fra dr. Kasa."

Så vedligger en Bescheinigung fra Dienststelle Feldtpostnr. 29308: (Bilag 9)

"Auf Wunsch wird bestätigt dass ..... zu entbehren".

Altså tyskerne peker på hvor meget Bjerke har å gjöre med deres vedleveranser og sier at under disse omstendigheter er det for oss umulig også for en kortere tid å unnvære Bjerkes hjelp, både på grunn av hans erfaring og hans forbindelser.

Så er det det siste i det dokument. Det er et dokument av 7.februar 1945, hvorved det skrives til Riksadvokaten fra Justisdepartementet og hvor Bjerke blir benådet, slik at fengselsstraffen utsettes etter reglene i § 52 - 54 i straffeloven.

Så er det i sakens dokument nr. 12 en del som må fremlegges, bl.a. særlig i forbindelse med den beskrivelse som er gitt i forelegget av Bjerkes forhold. Det er först dokument nr. 12, bilag 1, hvor Bjerke retter en henvendelse til tyskerne om å få bistand til å få rekvirert kjörere med hester. Det er skrivelse av 16. november 1942: (Bilag 10)

"An die Heeresunterkunftverwaltung. ..... durchgeführt werden kann."

Han forteller hvor vanskelig det er med transport "hvorfor jeg henstiller til Dem på det kraftigste og mest inntrengende å utvirke de nödvendige rekvisisjoner av

sen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

10 kjörere med hester og redskap.

Så står det nevnt i sakens dokumenter at til-talte skrev til Reichskommissariat for å få forhindret at to kontordamer, som hadde sagt opp sine stillinger, sluttet. Det er to kontordamer som heter Karin Kristiansen og Liv Dörumsgaard. Liv Dörumsgaard sa opp - det er dokument nr. 12, bilag 4 - og påberopte seg én måneds oppsigelse. Karin Kristiansen gjorde det samme - bilag 5. Så finner vi et brev fra tiltalte - det er bilag 6 i dokument 12 - som jeg skal referere. Det er tiltaltes skrivelse:

"Frk. Karin Kristiansen. (Bilag 11)

Jeg har med forbauselse mottatt Deres skriv .... hvis De har noe å bemerke til dette, vil jeg forelegge saken for de rette myndigheter."

Så 6. juli 1944 skriver han til Karin Kristiansen angående det samme. Det siste avsnitt av brevet lyder - jeg vet ikke om det forlanges at jeg leser hele; for meg er det bare nödvendig å lese siste avsnitt:

(etter steno-gram)

"Jeg regner med at De respekterer denne avtale og vil anbefale Dem å trekke Deres oppsigelse tilbake, da jeg antar at hvis De slutter her, vil De sikere å komme langt herfra og kanskje få et arbeid av en annen art enn det De nu har."

Så er det et brev som jeg visst må lese det hele av. Det er brev av 6.juli 1944 undertegnet Rolf T. Bjerke og skrevet An der Reichskommissar, avdeling for arbeid og sosiale saker: (Bilag 12)

"Jeg tillater meg å henvende meg til det særde Reichskommissariat .... direktoratet for arbeidsformidling."

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Resultatet ble så en Bescheinigung eller bevitnelse av neste dag fra Heeresunterkunftverwaltung. Det er det neste bilag i dokument nr. 12, vedrörende brensels-leveranser fra Rolf T. Bjerke, undertegnet av en Biederbick, Stadtzahlmeister: (Bilag 13)

"Det bekreftes herved at firmaet Rolf T. Bjerke ..... skal kunne foregå knirkefritt."

Det er forsåvidt noe mer nöytralt, for der var iallfall ikke nevnt disse to kontordamene. Begge disse damene er innstevnet som vidner i sakens anledning.

Så er det nevnt i forelegget at tiltalte også henvendte seg for å få övet påtrykk på et bilverksted, for å få verkstedet til å lage ferdig en krumtapp til en av lastebilene han brukte til vedtransporten. Der må jeg også få referere et par dokumenter. Det er for det förste et brev av 13.mars 1943 fra Bjerke Til Autogen Sveiseverksted: (Bilag 14)

"Sveisning og tilpassning av krumtapp ..... Jeg oversender i original skrivelse av i dag ..... fra Wehrmacht til Dem."

Den er ganske kort: (Bilag 15)

"Die Kurbel des Autos von ..... geschickt werden"

De skriver og pålegger at den må bli ferdig snarest. "Sofort"er uthevet.

Det var dokument nr. 12.

Så er det bare et par ting igjen. Det er dokument nr. 14 - Norges Banks kartotek over tyske sjekker.

Så foreligger det en del offerter. Det eneste jeg skal fremlegge er en del korrespondanse mellom tyskerne og Bjerke angående forskjellige slags leveranser. Det er

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

f.eks. skrevet til Oberzahlmeister Harenburg: "Haben Sie Interesse 10.000 Waschschüssel" - "Har De interesse av 10.000 vaskefat". Så er det samme tilbud bekreftet i brev av 13.desember 1941. Så har vi et telegram av 17.desember 1941 - dette alt innen dokument nr. 15: "Offererer 10.000 kg. torskekaviar à 5.50 pr. kg, pakket i 1/1, 1/2 eller 1/4 bokser. Levering innen en måned, fri ombord Trondheim, telegrafer svar." Det er bekreftet i brev.

Så er det en ordre fra tyskerne på "Mülleimer" - det er söppelbötter med lokk til en pris av kr. 35.- pr. stk. 200 stykker. Så er det 1500 stykker vannkanner pris kr. 12.- pr. stykk og så videre - havespröyter. Det er forsåvidt bare å fremlegge dette, uten at det behöver noen nærmere kommentar.

Det siste som skulle være å fremlegge - det kan jeg forresten vente med - det er kort og godt, jeg refererte et brev fra Oslo Kontrollnemnd angående at tiltalte bare skulle levere ved til tyskerne fra og med mai 1943. Jeg forstår at tiltalte har påberopt seg at han der fra myndighetene ble tvunget til disse leveranser. Jeg kommer til å före en mann som heter Dillevik, ved Kontrollnemnda, og en som heter Myhr, ved Vedkontoret, som vitner i denne forbindelse. Det blir to av mine vitner. De övrige vitner fra aktoratets side er disse to kontordamene jeg har nevnt - Kristiansen og Dörumsgaard - og så har vi tilsynsmannen, overrettssakförer Folke Sverdrup. Så blir det denne Arveschoug som har skrevet forslaget om eksklusjon av N.S. Fra forsvarets side er det, såvidt jeg kan se, ca.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

20 vitner i alt.

Forsv.: Jeg vil gjerne få komme med en kort bemerkning, för en går over til å avhöre tiltalte. Jeg vil få lov å beriktige et punkt i aktors foredrag. Aktor sa at Rolf Trygve Bjerke hadde vedhandlerbevilling. Det har han aldri hatt. Saken er at det er hans sönn Rolf Tom Bjerke, som hadde denne vedhandlerbevilling. Jeg ikke kan vise til noe dokument i mitt bevismateriale, men det fremgår klart av de bevismaterialer som inngår under dokument nr. 26, et sirkulære fra myndighetene simpelthen, et regulört skjema som er utfyllt av firmaet 6.mai 1942. Der står innehaverens navn Rolf Tom Bjerke, bopel ..... (ikke oppfattet) 7 B, Oslo. Men det er ikke tvil om at Rolf T. Bjerke, som sitter som tiltalt her, har drevet og ledet forretningen.

Dommeren: Det spiller ingen som helst rolle om han har hatt bevillingen eller ikke.

Forsv: Det vet jeg ikke ennå, for det kan komme opp spörsmål hvor ansvaret er knyttet nettop til innehaveren. Det er ikke godt å vite. Med hensyn til utbyttet, har det ikke vært noe utbytte, så det er forsåvidt ikke noe å snakke om.

Dommeren: Det er ikke meningen at forsvareren skal prosedere nå. Jeg trodde bare det var en bemerkning om tiltaltes forhold.

Forsv: Jeg gjör oppmerksom på at sånn er det. Jeg mener at det bör retten være oppmerksom på under eksaminasjonen av

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

de forskjellige vitner.

Aktor: Jeg har holdt meg til tiltaltes politiforklaring. Jeg har forsåvidt holdt meg til hans opplysning om at han henvendte seg til departementet i 1940.

Dommeren: Er De villig til å forklare Dem Bjerke? Jeg kan bare först ganske kort få Deres skoleutdannelse.

Tilt: Jeg har gått på middelskole, men jeg har ikke tatt middelskoleeksamen. Jeg har gått på handelsskole, og jeg må si at jeg har ikke tatt handelsskoleeksamen heller. Jeg har gått på sprogkurser noen ganger. Men jeg har altså ikke vært noe skolelys og skulket like meget som jeg gikk på skolen.

Dommeren: Har De drevet som eiendomsmegler i lang tid?

Tilt: Jeg drev som eiendomsmegler fra 1935 til krigen kom.

Dommeren: För det, hva gjorde De da?

Tilt: Jeg hadde Auto sammen med Mads ? Wiel fra Halden, og en ? Nilsen.

Dommeren: De var i bilbransjen til 1935?

Tilt: Så å si.

Dommeren: Brukte eller nye?

Tilt: Nye og brukte. Jeg hadde Auto sammen med de andre först; senere het firmaet Rolf T. Bjerke A/S!

Dommeren: De var autorisert eiendomsmegler?

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt: Ja.

Dommeren: I 1940 ble det helt stopp?

Tilt: Jeg gikk i departementet og spurte om jeg fikk lov å selge ved, og det fikk jeg.

Dommeren: Hvilket departement var det?

Tilt: Det var Handelsdepartementet.

Dommeren: Behövet De noen spesiell bevilling for å selge ved?

Tilt: Man måtte det; iallfall ville jeg ha departementets bevilling til å selge ved, så at jeg ikke kom bort i kluss senere. Man kunne ikke vite hvordan tingene kunne utvikle seg.

Dommeren: Det var noe De fikk mundtlig?

Tilt: Bådte mundtlig og skriftlig, så det har jeg her i papirene.

Dommeren: Er det riktig at det er De personlig og ikke Deres sönn som er autorisert som vedhandler?

Tilt: Det er min sönn som er autorisert som vedhandler. I Handelsdepartementet sa de at de hadde ingen ting imot det, men da jeg begynte å forhandle med kommunen, var det så mange vanskeligheter. Det var forhold som gjorde at de ikke godtok meg, men min sön Tom godtok de, for han hadde artium og handelsskole.

Dommeren: Når er han födt?

Tilt: 7.februar 1922.

Dommeren: Han var da 18 år i 1940.- Det var sommeren 1940 De var i departementet og spurte om det var i orden at De fikk lov å selge ved, og det fikk De både mundtlig

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

og skriftlig tilsagn om?

Tilt: Ja, det fikk jeg både mundtlig og skriftlig i löpet av sommeren. Men da jeg kom til kommunen, var det visse vanskeligheter.

Dommeren: Vi skal först ta förste post i forelegget - om medlemsskap. Hadde De vært medlem av Nasjonal Samling för krigen?

Tilt: Nei.

Dommeren: Aldri?

Tilt: Nei.

Dommeren: Er det riktig at De har meldt Dem inn 15.september 1941?

Tilt: Datoen kan jeg ikke huske, men står det der, er det riktig.

Dommeren: Det ble sagt av aktor at De selv har gjort gjeldende under etterforskningen at det var under tvang De meldte Dem inn. Kan De redegjöre nærmere for det?

Tilt: Som aktor opplyste, trådte jeg i forbindelse med en mann som het Alf Knudsen, som var ansatt på Röde Mölle eller Regnbuen eller hva det heter.

Dommeren: En kelner?

Tilt: En kelner eller hovmester. Han meldte seg på et avertissement. Jeg hadde avertert etter kjöpere og selgere av ved. Det var ikke så godt med kontanter. Jeg forlangte å få en del forskudd ved kontraktens underskrift. Han ble ansatt. Han hadde med mange gårdeiere å gjöre, og han mente han kunne selge nokså meget. Han solgte på forholdsvis kort tid 1500 favner, såvidt jeg husker.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: Han var en slags agent for Dem?

Tilt: Ja, han var det.

Dommeren: For salg og kjöp?

Tilt: Han fikk ikke kjöpt noe.

Dommeren: Når var han ansatt hos Dem?

Tilt: Det var i 1940 engang, ut på hösten tror jeg. Så var han det i 1941, kanskje litt lenger - det husker jeg ikke. Han var flink, han hadde rikinger som kunder, som gikk på Mölla om kvelden og koset seg. Han var en behagelig kar og godt likt. Salget gikk glatt, forskuddene kom så vi kunne holde hjulene i sving.

Så var det mange vanskeligheter både med folk i skogen og med hester og fór og alt mulig, og kravene ble större og större. Jeg kunne ikke få fram på langt nær det jeg hadde beregnet, og fölgen var den situasjon at jeg ikke leverte mer enn 250 favner av den ved som Knudsen solgte, mens han i virkeligheten hadde solgt 1500, men de 250 favner fikk han til riktig tid. Det stod i kontrakten at provisjonen forfaller etter som veden leveres. At jeg kom bort i disse vanskelighetene med skogsdrift og veddrift, det var kjedelig for meg, men det var naturligvis også kjedelig for ham i dette tilfelle. Jeg sa at jeg kan ikke betale mer enn det som er forfallt, og det ble gjort. Knudsen ble misfornöyet og skrev et krast brev til meg og forlangte 1250 kroner. Kopi av det lå i hans bolig. Han vanket sammen med en mann som kalte seg rikspolitikonstabel Torgersen. Han hadde altså sett dette brevet, og Knudsen sa til ham at det belöpet får jeg ikke inn. Dertil sa Torgersen at det skal jeg greie; la meg få halvparten av belöpet eller 25

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014
prosent, så skal jeg ordne det. - Torgersen ringte til mitt kontor, og der traff han kaptein Arthur Andersen, som var min kontorsjef den gang. Senere reiste han dessverre over til Sverige og döde. Han ble begravet her i 1946, ellers hadde han vært her i dag som vitne. Det var en gammel god venn av meg, en korrekt og pålitelig mann.

Jeg var ikke til stede förste gang Torgersen ringte, og Andersen var helt forskrekket over den tone mannen hadde brukt, idet han hadde truet med at han ville ha disse 1250 kronene med en gang. Andersen sa at det har jeg ikke noen fullmakt til å ordne, det må Bjerke ordne selv. Så spurte Torgersen om jeg var medlem av N.S. Dertil svarte Andersen nei, såvidt jeg kjenner til det, er han ikke det. Torgersen hadde vært ganske krass i telefonen og formelig skremt til og med Andersen, som var en voksen og dyktig kar, så han var aldeles forferdet over den fremgangsmåten og den uttrykksmåten. Han sa at hvis jeg ikke betalte det belöpet straks og ikke meldte meg inn i N.S. en av de förste dager, skulle forretningen stenges.

Dommeren: Dette fikk De referert av Andersen?

Tilt: Ja, av ingeniör Arthur Andersen. Han var både ingeniör og kaptein.

Dommeren: Hva gjorde De da?

Tilt: Så måtte jeg melde meg straks. Jeg ringte dagen etter til Torgersen, men traff ham ikke. Han ringte en dag eller to etter og gikk på meg om dette belöpet til Knudsen på 1250 kroner. Jeg sa at det var ikke forfalt. Han sa, jo, belöpet skal betales. Vi kjeglet litt i telefonen og så spurte han om jeg var medlem. Nei, sa jeg, det er jeg

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

ikke. - Det er best De betaler belöpet og blir medlem, og det litt fort, hvis ikke skal jeg sörge for at Deres forretning blir stengt,sa han. Så tenkte jeg at all right, jeg kan snu litt på flisa. Hvis det er sånn disse myndighetene går fram, og så meldte jeg meg inn.

Dommeren: Det var tvangen og truslen han skremte med, först til Deres mann kaptein Andersen, og dagen etter til Dem selv? Var det personlig möte eller i telefonen?

Tilt: Förste dag var det ingeniör, kaptein Andersen som tok imot. Neste dag ringte jeg og traff ikke Torgersen, og en dag etter eller to dager etter ringte Torgersen.

Dommeren: Det var pr. telefon dette?

Tilt: Ja, det var pr. telefon. Jeg har aldri sett Torgersen for mine öyne.

Dommeren: Hadde ikke De hatt en avtale med denne Knudsen om hvordan provisjonen skulle betales?

Tilt: Som jeg nevnte for en stund siden, var avtalen at provisjonen skulle betales etter hvert som veden ble levert.

Dommeren: Ble De så skremt at De sökte opptagelse i N.S?

Tilt: Ja.

Dommeren: Betalte De belöpet, de 1250 kronene?

Tilt: Nei, det gjorde jeg ikke, men jeg ble arrestert av tyskerne, for at jeg ikke betalte belöpet.

Dommeren: Var det ikke det han först og fremst var ute etter, å få pengene?

Tilt: Jo, men han fikk ikke pengene da.

Dommeren: Hvor lang tid etter denne samtalen med Torgersen

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

var det De sökte opptagelse i N.S.?

Tilt: Det var i löpet av de förste 8 dagene det, for dette måtte gå fort. Jeg hadde sverdet hengende over mitt hode.

Dommeren: Var det på vanlig söknadsskjema, trykt skjema? Har aktor det i dokumentene?

Aktor: Nei, jeg har det ikke dessverre.

Dommeren: Fyllte tiltalte ut et spörreskjema, husker De det, hvor De gav opplysninger om Deres forskjellige data?

Tilt: Ja, det kom et sånt skjema i posten, enten det var den ene eller den annen som sendte det. Det kom i posten.

Dommeren: Fra hvem?

Tilt: Jeg vet ikke enten det var N.S. eller Torgersen. Det var naturligvis ham som hadde foranlediget det.

Dommeren: Hvor sendte De det?

Tilt: Jeg sendte det til N.S. i Oslo.

Dommeren: Den adresse som stod på det?

Tilt: Ja.

Aktor: Jeg antar eksklusjonen i 1945 er årsaken til at det ikke finnes, for da ble det jo fjernet fra arkivet.

Dommeren: Så ble De arrestert, fordi De ikke betalte?

Tilt: En morgen för jeg var kommet opp, kom det en tysker og en frontkjemper ned og banket på og skulle absolutt ha tak i meg. Jeg skylder å si at jeg ble innkalt til det tyske politi en dag. Jeg var så giktisk, jeg lå og jeg hadde legeerklæring fra politilegen dr. Kasa, og mente at jeg kunne holde sengen den dag. Det kan hende gikten var litt ekstra

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

på grunn av mötet med det tyske politi, som jeg ikke hadde særlig lyst til. Neste dag kl. 9 hadde jeg en tysker og en frontkjemper på kontoret. Kontordamen sa at jeg ikke var kommet og at jeg var syk. De gav seg ikke, jeg måtte ned på kontoret og måtte følge på en politistasjon eller et kontor i Stortingsgaten nr. 28, i 5. eller 6. etasje. Der satt jeg fra morgen til kveld. De ville ha meg til å erkjenne at jeg skyldte disse pengene.

Dommeren: Var det lenge etter at De hadde sendt inn söknad om å bli medlem av partiet?

Tilt: Nei, det gikk omtrent to-tre uker eller én måned. Så da jeg var oppe der, forsökte jeg jo å beskytte meg litt hos den politioffiseren med det at jeg hadde sökt opptagelse i partiet. Han var ikke noe videre fornöyet med meg på grunn av at jeg ikke ville betale denne Torgersen eller Knudsen. Jeg forstod at iallfall Torgersen stod meget höyt på det politikammeret der. Torgersen var jo politimann selv, etter hva han opplyste i telefonen. Det kan man få nærmere utredning om i dag eller i morgen, for jeg har innkalt Alf Knudsen, som er kjernen i dette.

Aktor: Knudsen var frontkjemper, var han ikke det?

Tilt: Det kjenner jeg ikke til.

Aktor: Jeg har vært aktor i sak mot en Alf Knudsen fra Regnbuen, så jeg synes å huske det.

Tilt: Det var sannsynlig.

Aktor: Han var hirdmann og hadde med arrangementet av hirdstafetten å gjöre.

Tilt: Det er riktig, det oppdaget jeg senere. Da jeg satt

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

på Ilebu, traff jeg ham og spurte hvordan han kunne finne på å melde meg til det tyske politi. Da sa Knudsen, det var ikke meg som gjorde det, det var Torgersen. Hvorfor gjorde han det, sa jeg, han hadde ikke interesse av å være ubehagelig mot meg, jeg hadde ikke gjort noe galt; skulle han ha noe for det? Jo, han skulle ha enten halvparten eller fjerdeparten av beløpet.

Dommeren: Fikk De tilsendt en medlemsbok?

Tilt: Nei.

Dommeren: Det ligger ved en medlemsbok, utstyrt med Deres fotografi. Under fotografiet står Deres egenhendige underskrift. Jeg forutsetter at det er Deres underskrift? (Viser boken til ~~XXXXX~~ tiltalte)

Tilt: Ja, jeg har hatt den under hånd. Vedkommende fra N.S. som hadde med sånne inkassosaker var oppom kontoret med denne boken, og da betalte jeg et beløp - jeg husker ikke hvor meget det var.

Dommeren: Har De ikke hatt den hos Dem, denne boken?

Tilt: Nei.

Dommeren: Når så De den förste gang?

Tilt: Jeg hadde ikke bruk for den ..

Dommeren: Bruk for den, nei. Det var jo et medlemskort. Det er vanlig at medlemmene beholder det, ikke foreningen.

Tilt: Jeg yndet ikke å ha en sånn medlemsbok.

Dommeren: Har De mottatt Den og sendt den tilbake?

Tilt: Nei. Forholdet er at vedkommende som gikk og inkasserte beløpene, kom opp med boken og klistret inn en del merker og jeg betalte.

Dommeren: De har betalt disse små beløpene?

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt: Jeg betalte en gang 50 eller 100 kroner. Det var et rundt belöp.

Dommeren: Den er utstyrt med merker som går ut 1944.

Tilt: Det kan godt hende. Så kom vedkommende tilbake senere, og da var det innklistret noen nye merker. Da spurte vedkommende meg om jeg hadde meldt meg ut, for mitt kort var ikke i kartoteket. Det var fru Olea Olsen, som er innkalt her som vitne.

Dommeren: Dette brevet som går ut på at De meldte Dem ut - det er bare en kopi dette - det er datert 18. november 1941.

Tilt: Det brevet er funnet på mitt kontor, mens jeg var på Ilebu.

Dommeren: Kopien er funnet hos Dem altså?

Tilt: Ja, på mitt kontor.

Dommeren: 18.november 1941 skrev De og meldte Dem ut?

Tilt: Ja.

Dommeren: Når betalte De medlemskontingenten? Den går jo ut 1944.

Tilt: De kan ha klistret inn merker for lo år i den boka, men jeg har ikke betalt dem. Jeg har betalt [illegible]gang og siden betalte jeg ingen ting. Vedkommende tok boken med tilbake igjen.

Dommeren: Det er mer enn 100 kroner som er betalt her.

Tilt: Det er meget mulig. Det kan jeg ikke huske.

Dommeren: Det er 5 kroners merker for temmelig nöyaktig 100 kroner.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt: Er de sorte eller gule?

Dommeren: Gule.

Tilt: De sorte da?

Dommeren: 20 3 kroners merker. 160 kroner er det merker for.

Tilt: Jeg har betalt de sorte, men ikke de gule.

Dommeren: De sorte merkene er merker ut til 1943.

Tilt: Hvor lenge de varte, kan jeg ikke si.

Dommeren: De har betalt 60 kroner?

Tilt: Jeg har betalt de sakene der.

Dommeren: Når gjorde De det?

Tilt: Det gjorde jeg en gang de kom med boken.

Dommeren: Var det lenge etter opptagelsen hösten 1941? Boken er utstedt 26.september 1941.

Tilt: Jeg husker ikke dagen, når vedkommende var opp.

Dommeren: Jeg lurer på om det hengersammen med det forhold som jeg har fremholdt, at De har vært frimurer, at De stod på pröve. De kunne ikke opptas som fullverdig medlem av N.S. innen en viss tid, hvis De hadde vært frimurer.

Tilt: Det kan godt hende. Jeg har vært frimurer fra 1912, og disse N.S.folkene har bare rakket meg ned i alle mulige fasonger. De sa jeg ikke var verdig til å være medlem, at jeg aldri har vært på möter. Jeg har vært en forbryter i disse N.S. folkenes öyne.

Dommeren: Er det riktig at De i begynnelsen av 1945, da Arveschoug ville ha Dem ekskludert av N.S., var oppe og snakket med ham?

Tilt: De kan jeg ikke huske.

Aktor: Begynnelsen av 1945 eller sent i 1944.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: 31. januar - sannsynligvis 1945 - har De vært oppe og anmodet om at strykningen måtte settes ut av kraft.

Tilt: Jeg behövet ikke gå opp der i 1945, all den stund jeg meldte meg ut i 1941. Det må være noe rart. Jeg har sett på papirene i sin tid. Det dokumentet er det datert?

Dommeren: Det som er selve hoveddokumentet, er datert Oslo 26.november 1944. Så står det noe maskinskrevet, navnet unnder med blekk. Så står det i margen, en anmerkning, som angir seg å være skrevet 31. januar 1944. Et sted må det være galt årstall. Enten må det være 26. november 1943 eller det må være 31. januar 1945, hvis det skal harmonere. Der står: "Rolf Bjerke oppsökte meg på kontoret i dag og anmodet om at strykningen måtte settes ut av kraft."

Tilt: Det er absolutt feil.

Dommeren: Benekter De at De har vært oppe hos ham?

Tilt: Ja.

Dommeren: Kjente De en mann ved navn Arveschoug?

Tilt: Nei, jeg har bare hört om ham, at han var leder på kontoret nede i Rådhusgaten.

Dommeren: De har altså aldri vært på NS.möter?

Tilt: Nei.

Dommeren: Aldri hatt tillitsverv eller noe i den retning?

Tilt: Nei. Det står i dokumentene at jeg aldri har vært på möter og aldri har betalt kontingent.

Dommeren: Abonnerte De på "Fritt Folk"?

Tilt: Ja, jeg abonnerte på alle aviser. Som forretningsmann bör man holde alle aviser.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: Tror De alle forretningsfolk gjör det?

Tilt: Det tror jeg ikke, men jeg gjör det.

Dommeren: Abonnerte De på "Fritt Folk" för krigen?

Tilt: Nei, jeg holdt "Aftenposten", "Morgenbladet" og "Sjöfartstidende".

Dommeren: Hvorfor abonnerte De ikke på "Fritt Folk" da da?

Tilt: Eksisterte det da?

Dommeren: Ja, bevares.

Tilt: Det kjenner jeg ikke til.

Dommeren: Det er helt på det rene at "Fritt Folk" var en avis som kom ut för krigen.

Forsv: Den var svært anonym för krigen.

Dommeren: Den sluttet å komme ut 1936-37 etter stortingsvalget.

Det er på det rene at De har abonnert på avisen?

Tilt: Ja da, det har jeg gjort. En forretningsmann må følge med i alle organer.

Dommeren: Det er et kort utstedt 6.februar 1943. Det er noen merker her også. Det ser ut som De har abonnert på den fra 1943?

Tilt: Ja, jeg visste ikke at den eksisterte för. Første gang jeg så "Fritt Folk" ...

Dommeren: De hadde ikke sett den för 1943?

Tilt: Jeg så den i form av en stensilert historie.

Dommeren: Det var ikke særlig forskjell på utstyret i 1943 og 1941. Den kom fra 10.april 1940.

Tilt: Såvidt jeg husker, var den praktisk talt ingen ting til å begynne med.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: De har abonnert på den fra februar 1943?

Tilt: Hvis det står der så...

Dommeren: Spörsmålet er om De har abonnert på den tidligere Grunnen til at De abonnerte på "Fritt Folk" var at De holdt alle aviser?

Tilt: Ja.

Dommeren: Brukte De vanligvis underskrive Deres brev med "Heil og Sæl"?

Tilt: Nei, selvfölgelig ikke. Det kan jo bevises i alle korrespondansemapper og brevmapper. Hvilket brev er det dommeren er inne på?

Dommeren: Et brev til fylkesförer Per Holm - angående påtenkt arbeid, hva det er, vet jeg ikke - av 20.desember 1943.

Tilt: Da ringte jeg opp til fylkesförer Holm.

Dommeren: Kan De huske hva De var blitt beordret til å gjöre?

Tilt: Jeg var blitt beordret til å möte opp på denne politistasjonen i .....gate 10 (navnet ikke oppfattet). Jeg husker ikke hva de kalte den. Der var jeg innkalt flere ganger. Det var i denne forbindelse. Jeg kom ikke, og så fikk jeg stadig purring.

Dommeren: Hva skulle De gjöre?

Tilt: Det vet jeg godt. Jeg satt jo arrestert den dagen og. Jeg måtte komme ned kl. 9, hvis ikke skulle jeg hentes. Jeg skrev så det brevet og bad om å få slippe, og sa at jeg er ikke medlem, jeg har ikke noe der å gjöre. Da sa fylkesförer Holm eller hans kontorsjef, at enten De er

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

medlem eller ei, har De å komme; hvis ikke skal vi hente Dem. Jeg snakket med både Holm og hans adjutant eller hva det var, og sa at dette må være feil at Dere har innkalt meg. Nei, sa han, det er ikke feil. Jeg er ikke medlem, sa jeg. Det nytter ingen ting, sa han, nå er De soldat.

Dommeren: Hva slags soldat skulle det være?

Tilt: Det kan jeg ikke si. Meningen var at jeg skulle sendes til Holmestrand. Alle de som var innkalt da, skulle til Holmestrand, hörte jeg. Hva de skulle der, kjenner jeg ikke til.

Dommeren: I dette brevet De skrev til fylkesförer Holm, har De ikke nevnt noe om at De ikke var medlem. De bare ber om å bli fritatt på grunn av sykdom og nevner de forskjellige sykehusopphold, at De lider av kronisk gikt osv. og så står det til slutt at De arbeider for tyskerne. Ville det ikke vært naturlig om De först og fremst hadde sagt at De ikke var medlem av N.S.?

Tilt: Det hadde jeg sagt i telefonen noen dager i forveien.

Dommeren: De hadde bare nevnt det den gang mundtlig? De hadde ikke nevnt dette at De var syk?

Tilt: Jo, alt som står der. Jeg henviste til dr. Kasa, som har vært min lege i mange år för og er det dags dato.

Forsv: Ligger det ikke et brev om borgervakt der? Han var innkalt som borgervakt også.

Dommeren: Jo. Det er skrevet 3.januar 1944 til Borgervaktkontoret, og underskrevet "ærbödigst".

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Forsv: Det var ikke N.S.medlemmer som ble innkalt til borgervakt, såvidt jeg husker. Det var litt eiendommelig, det er derfor jeg vil ha fram det brevet.

Tilt: Det er riktig det advokaten fremholder. N.S.folk ble ikke innkalt til borgervakt.

Aktor: Var det ikke sånn at N.S.folk slapp, at Borgervaktkontoret innkalte folk innen et bestemt distrikt og så måtte en del ut og andre slapp?

Tilt: Jeg har iallfall hört at N.S.folk slapp.

Aktor: Jeg har vært innkalt mange ganger selv.

Tilt: Jeg har vært innkalt flere ganger selv jeg, men jeg kom unda det.

Forsv: Jeg vet en N.S. som ble innkalt flere ganger, som slapp hele tiden, inntil han meldte seg ut. Da ble han innkalt som borgervakt. Det tror jeg var forholdet.

Dommeren: Arveschoug vil kanskje kaste noe lys over det.

Tilt: Jeg har en del å si i forbindelse med medlemsskapet og den affæren. Det står mange ukorrektheter om meg der i forbindelse med N.S.

Dommeren: Hvordan da? Hva sikter De til nå? I forelegget står bare at De har vært medlem.

Tilt: Jeg sikter til at det ligger i sakens dokumenter ....

Dommeren: Vi bruker ikke andre opplysninger i denne sak enn det aktor har påberopt seg. Dette har vi ikke hört noe om, så det får vi la ligge.

Tilt: Får jeg lov å fortelle litt kort om forholdet?

Dommeren: Jeg tror De kan la det ligge.

Forsv: Når ikke aktor har tatt det opp, lar vi det ligge.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: Vi har fått et forelegg som går ut på passivt medlemsskap. Det som er uoverensstemmende mellom aktor og Dem er for det første at De hevder at De er blitt twunget til å melde Dem inn, og for det annet at De har meldt Dem ut etter kort tid, mens aktor hevder at De har stått der til januar 1945.

Forsv: Det ligger en liste på Hirdens bedriftsvern.

Aktor: Det er ikke med i forelegget, det er droppet av politiet og statsadvokaten.

Tilt: Det forstår jeg godt at det er droppet av politiet og statsadvokaten, men jeg vil gjerne den ærede rett skal få greie på hva jeg har vært beskyldt for.

Dommeren: De kan vente med det til slutt. De skal få anledning til å uttale Dem. På denne tid har vi ikke interesse av å höre ting som De har vært etterforsket for.

Det kurset i Holmestrand som De snakket om, var det Hirdens bedriftsvern?

Tilt: Jeg er ikke spurt. Jeg er beskyldt for å ha vært ....

Dommeren: Beskyldninger som måtte være fremsatt mot Dem tidligere og som ikke er gjentatt her i retten, tror jeg De kan la ligge. Det vi skal pröve å finne ut av, er om De har vært frivillig passivt medlem av N.S. fra 15.september 1941 til januar 1945.

Tilt: Kan ikke jeg snakket noen minutter og fortelle om det faktiske forhold?

Dommeren: Det kan De vente med.

Aktor: Får jeg lov å si en ting i forbindelse med medlems-

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

skapet. Tiltalte pekte på at en av eksklusjonsgrunnene skulle være at han ikke hadde betalt kontingent. Det foreligger dokumenter om at De ble ekskludert av Nasjonal Samling 25.januar 1945. De nevner at eksklusjonsgrunnene er oppgitt å være en straff De har fått, at eksklusjonsgrunnen ellers skulle være passivitet og at De ikke hadde betalt medlemsskapet. Var det så De mente å hevde?

Tilt: Det sier Nasjonal Samling selv at jeg aldri har vært på möter og aldri har betalt kontingent.

Aktor: Det er dokument nr. 7, bilag 6. Såvidt jeg ser, mötte De ikke opp og hadde ingen tillitsverv. Det står ikke noe om kontingentbetalingen, såvidt jeg husker heller ikke i Arveschougs P.M.

Dommeren: Han ville ikke betale kontingent, står det der.

Aktor: Ja, da er det i orden. I selve eksklusjonsdokumentet står det ikke.

Tilt: Jeg har aldri vært på noe möte.

Dommeren: Jeg må spörre Dem: Visste De det var krig mellom Norge og Tyskland i okkupasjonstiden, etter 7. juni 1940?

Tilt: Nei. Jeg mener at det var krig fra 9.april til 7. juni. Etter den tid var vi under okkupasjonsmakten og var under folkeretten.

Dommeren: Hörte De radio noen gang under krigen? Fikk de nyheter?

Tilt: Jeg fikk mange nyheter.

Dommeren: De visste vel, går jeg ut fra, at Kongen og Regjeringen hadde forlatt landet?

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt: Det visste jeg.

Dommeren: Kjente De til de forskjellige episoder med soldater som kom i land i Norge, i Svolvær f.eks.- mars-april 1941?

Tilt: Jeg vet at engelskmennene var oppe i Gudbransdalen.

Dommeren: De hörte ikke at det var norske med?

Tilt: En av mine svigersönner var med der.

Dommeren: Hva trodde De det var?

Tilt: Jeg trodde engelskmennene ville få tyskerne ut av landet.

Dommeren: Jeg snakker om 1941. Det ble foretatt et raid i Svolvær ca. mars -april 1941.

Tilt: Det kan jeg ikke akkurat erindre.

Dommeren: De hörte sannsynligvis om det. Hele byen og hele landet visste det.

Tilt: Jeg arbeidet jo så å si natt og dag og fulgte ikke så meget med.

Dommeren: Hva mente De om Nasjonal Samlings stilling til tyskerne?

Tilt: Jeg har aldri vært noe politisk innstillet.

Dommeren: Trodde De når Nasjonal Samling overtok her 25.september 1940, at det var med tilslutning av det norske folk?

Tilt: Det kan jeg ikke uttale meg noe om. Det har jeg ikke greie på. Jeg har ikke fulgt med i politikken. Hvis De spör meg hva Nasjonal Samlings program var, kan jeg dessverre ikke fortelle det. Jeg har spurt flere ganger etterpå om å få se et sånt program ....

Dommeren: Jeg skal ikke spörre om det.

Aktor: De leste illegale aviser, Bjerke, gjorde De ikke?

© Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt: Jo, massevis.

Aktor: De leste der om krigens gang og artikler som ble skrevet i den illegale presse om de spörsmål som var aktuelle?

Tilt: Ja da. Det er jo ikke sikkert jeg har fått alle illegale aviser, men jeg fikk meget ofte. En gang fikk jeg et slip fra engelskmennene som var falt ned på Nesodden, og som jeg leverte en aktiv hjemmefrontmann, som for övrig skal komme her som vitne.

Forsv: Skal vi komme inn på de gode gjerninger altså?

Dommeren: Det venter vi med til slutt. - Så var det denne annen post i forelegget - og det er den som er den vesentlige - dette om den ökonomiske side. De begynte sommeren 1940 en vedforretning, ikke sant?

Tilt: Jo, dvs. på den måte som opplyst her, at det var min sönn som fikk bevilling fra kommunen.

Dommeren: Deres sönn var da 18 år. De var oppe i Handelsdepartementet og spurte om det var noe i veien for at De solgte ved og fikk både muhdtlig og skriftlig tilsagn om at det var i orden?

Tilt: Ja. Men på det tidspunkt visste jeg ikke at kommunen satte sånne betingelser at ikke jeg kunne få bevilling selv.

Dommeren: Det er riktig som aktor sa, at De rykket inn avertissementer som gjaldt både kjöp og salg av ved?

Tilt: Ja, jeg averterte både kjöp og salg av ved. Jeg har henvendt meg både til "Aftenposten" og "Nationen" og de skulle se å finne fram mine avertissementer fra den tid, og spesielt det avertissement hvorpå tyskerne kom og besökte

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

meg og forlangte at jeg måtte levere ved. Den avisen haper jeg jeg skal få anledning til å fremlegge imorgen.

Dommeren: De averterte også i "Deutsche Zeitung"?

Tilt: Ja, "Deutsche Zeitung" ringte og spurte om de kunne få lov å ta inn den annonsen som hadde stått i "Aftenposten" eller "Nationen". Den avisen representerte maktharerne - okkupasjonsmakten. Jeg ville ikke fornærme dem ved ikke å sende inn en liten annonse en gang i mellom. Aktor nevnte det var 12 avertissementer i alt. Beløpet for dem antar jeg dreier seg om 105 kroner. Da blir det til at jeg har avertert for 20 kroner året.

Dommeren: Av det som er fremlagt, ser det ut som det første gang har vært omkring 10.oktober 1940 og siste gang januar 1941. Hva

Tilt: /Averterte jeg i oktober 1940?

Dommeren: Det står ikke her. Har De avertert noe annet enn ved da?

Forsv: Enn det fotografiet?

Dommeren: Fotografiet går ut på ved. 2000 favner Schälholz.til salgs. De hörte aktor redegjöre for vedkontraktene med tyskerne?

Tilt: Der er forholdet at atterhvert fikk jeg lov å selge ved, og forholdet er, som det er opplyst, at min sönn fikk bevillingen, for han hadde bedre betingelser ved at han hadde artium og handelsskole. Han fikk det og jeg stelte med dette.

Dommeren: Drev Deres sönn i forretningen?

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt: Nei, ikke noe av betydning.

Dommeren: Det var bare en 18 år gammel gutt. Han hadde ingen forretningserfaring.

Tilt: Det var nettop derfor hans far ordnet opp.

Forsv: Han hadde gått handelsgymnasiet. Her er hans vitnesbyrd.

Tilt: Han holdt på å bli arrestert sammen med studentene, da han var på vei til Universitetet.

Dommeren: Hvordan kom De bort i tyskerne? De fikk første gang en kontrakt på 15.000 favner 8.august 1940. Hvordan gikk det til?

Tilt: Jo, det gikk helt naturlig for seg. Når mann som jeg skulle begynne forretning i en ny bransje, trengtes det reklame eller annonser til å bekjentgjöre det, og da averterte jeg kjöp av ved og salg av ved og ganske store partier. Jeg har alltid drevet litt i större dimensjoner, enten jeg har drevet med biler eller ved eller som megler eller hvad som helst. Jeg averterte og det kom en tysk offiser sammen med en nordmann og hadde med seg "Aftenposten" eller "Nationen" - det husker jeg ikke - og sa: De averterer kjöp og salg av ved og vi trenger ved. Ja, da jeg, det er så, men jeg har ikke noe ved nå. -Jeg hadde leiet Stjernesplassen av kommunen.

Dommeren: Når leiet De den - sommeren 1940?

Tilt: Ja.

Dommeren: For hvor stor leie, husker De det?

Tilt: Enten var det 1800 kroner eller noe omkring 2.200 kroner.

Dommeren: Pr år eller måned?

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt: Pr. år. Det var meget billig leie på grunn av at jeg skulle levere ved. Det var kommunen interessert i.

Dommeren: Det kom en tysker opp til Dem?

Tilt: Det kom en tysker sammen med en nordmann.

Dommeren: Hvem var det, husker De det?

Tilt: Han var kontorsjef eller noe lignende i Wehrmacht. Han het Börger Larsen. Jeg har et par erklæringer i den blå mappen.

Dommeren: Har De fått de erklæringene av ham? Bor han ikke her i byen?

Forsv: Han kommer her.

Tilt: Det er side 58 - 59 i det blå heftet.

Dommeren: Da slöyfer vi de erklæringene. Er De blitt presset av denne kommandanten eller hva han måtte være den tyskeren?

Tilt: Jeg sa at jeg har ikke noe ved på tomten - jeg brukte det uttrykket. Så sa han: Kan De ikke vise oss noe ved De har levert? Så tör ikke jeg annet. Så ringte jeg opp til en av mine mangfoldige avtagere, nemlig h.r.advokat Smith i Tostrupgården og sa: Jeg har et par herrer fra Wehrmacht som önsker å se på noe ved som jeg har levert, og spurte om det var anledning til å se på den veden han hadde fått. Han sa værsågod, De kan henvende Dem til vaktmesteren oppe i Jessenlökken - det store komplekset i Jacob Aallsgate. Så var vi oppe der og så på dette og så sa tyskerne til mannen at den veden passet og ville gjerne ha 15.000 favner. Det er ikke tale om, sa jeg, jeg kan ikke levere noe sånt, jeg kan ikke levere nok til private.

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Jeg hadde mange kontrakter med private kjöpere. Jeg har vært nede på kontoret hos bobestyreren for å finne kontraktene, men jeg fant dem dessverre ikke for over halvparten av mappene er borte. Jeg hadde tenkt å dokumentere dem i retten.

Dommeren: La oss holde oss til den förste kontrakten angående 15.000 favner. De gikk med på det da?

Tilt: Ikke den gang gikk jeg med på det. Jeg sa at det kan jeg ikke. Så sa tyskeren og nordmannen: De skal höre fra oss om noen dager. Så fikk jeg beskjed på at jeg skulle komme ned på et tysk kontor, et Wehrmachtkontor, hvor det var en person som skulle ha ved til et vaskeri og så ble jeg forelagt denne kontrakten. Jeg kunne ikke så meget tysk at jeg kunne .....

Dommeren: Hvem har skrevet denne kontrakten?

Tilt: Det er tyskerne eller sekretæren som var hos tyskerne.

Dommeren: Dette er en kontrakt som gjelder 750.000 kroner. 15.000 favner à 50 kroner, så det er nokså meget.

Tilt: Ja, det kan man kanskje si.

Dommeren: Hvis De sa De ikke hadde noe ved på lager, er det nokså meget å bestille 15.000 favner.

Tilt: Ja, det synes jeg også. Jeg ville ikke ha denne kontrakten. Jeg ble tvunget til å måtte underskrive den kontrakten.

Dommeren: Tvunget - på hvilken måte?

Tilt: De sa de måtte ha ved og jeg måtte være med og levere. Den kontrakten er jo praktisk talt lik null, hvis De ser på teksten.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: Hvorfor det?

Tilt: Det står, antagelig nederst på siden, at veden skal leveres innen den og den tid, og den tid som er der, det vil si at hele partiet skal leveres på 6 uker.

Dommeren: Leveres senest 30.september.

Tilt: Selv Oslo Brenselssentral hadde kanskje vanskelig for å greie det. Ingen i Norge kunne greie det, og jeg som nybegynner i bransjen gikk med på det. Jeg måtte skrive under på hva som helst. Tidene var sånn her i Norge den gang, at vi kunne ikke gjöre hva vi ville.

Dommeren: De benekter at De har hatt noe med avfattelsen av kontrakten å gjöre? Det er tyskerne som har satt den opp?

Tilt: Ja, det er tyskerne som har satt den opp.

Dommeren: Der er en bestemmelse om at hvis den nåværende brenselspris blir forhöyet, så får kjöperen et tillegg til den fastsatte maksimalpris. Er det også noe som tyskerne har tatt inn?

Tilt: De har tatt det inn, men det kan godt hende at jeg forlangte det, at jeg måtte ha en sånn bestemmelse. De har iallfall satt opp kontrakten.

Dommeren: Det står noe til slutt her at selgeren forpliktet seg til ifall Stadtkommandantur har behov for ytterligere ved i vinterhalvåret 1940/41, å levere tilnærmelsesvise mengder til de gjeldende maksimalpriser på det tidspunkt. De forpliktes i denne kontrakt til å levere til maksimalpris ved for neste brenneår, hvis tyskerne trenger det.

Tilt: Ja, all den stund jeg ikke kunne levere den förste posten så.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: Hva gjorde De etter at De hadde fått den kontrakten på 15.000 favner 8.august 1940 og det skulle leveres innen 6-7 uker, for å pröve å effektuere den?

Tilt: Jeg leverte noe ved. Jeg hadde jo noe skog ute i Hurum, og jeg hadde skog i Ådalen.

Dommeren: Var det skog De hadde kjöpt?

Tilt: Ja.

Dommeren: Når kjöpte De de skogene?

Tilt: Den ene kjöpte jeg i 1935, den annen kjöpte jeg i 1940. Jeg solgte en gård i Fredensborgveien 22 og for det beløpet der kjöpte jeg den skogen. Den tidligere eier hadde reist til Australia, og da han kom tilbake, tok de skogen fra meg på odel i 1945.

Dommeren: De måtte avertere da for å pröve å skaffe ved? De hadde ikke nok ved i egen skog for å levere dette?

Tilt: Derfor averterte jeg.

Dommeren: Hvor meget leverte De?

Aktor: Jeg tror det kan ha interesse å se revisors oppstilling over salget i 1940 - 1945.

Dommeren: Her står 188.000 i 1940.

Tilt: Er det levert til tyskerne?

Aktor: Det er revisors oppstilling over omsetningen i 1940 - 45.

Dommeren: Sjekker fra Norges Bank 188.000 i 1940.

Tilt: På den förste kontrakten ble det levert ca. halvparten, inntil kontrakt nr. 2 ble satt opp. Da var forholdet at Wehrmachtsavdelingen på Festningen skulle reise, og för de reiste, ble jeg fört i Storgt. 33 til avdelingen som

...sen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

spesielt hadde med de tyske vaskerier å gjöre. Der sa de: Denne halvleverte kontrakten annullerer vi, og vi setter opp en ny. På den måten kom kontrakt nr. 2 i stand. Opprinnelig er det en fortsettelse av den förste.

Dommeren: Den lyder på 16.000 favner. Hvis De allerede hadde levert halvparten, skulle det stå igjen 7 - 8.000 der. Hvorfor skulle De da inngå en ny kontrakt om å levere 16.000 ?

Tilt: Det var ikke jeg som bestemte.

Dommeren:

Tilt: Det var helt andre priser også. Prisen er steget med ca. 50 prosent.

Tilt: Det gjorde nesten alle priser, så det er helt naturlig. Jeg tror hverken tyskerne eller nordmennene betalte for meget for ved. Jeg tror ikke det er så mange i Norge som har tjent penger på ved. Iallfall tapte Oslo kommune på det.

Dommeren: Er De blitt tvunget til også denne nye kontrakten? De har ikke tatt initiativet overfor tyskerne?

Tilt: Hvorfor skulle jeg gjöre det? Jeg kunne jo ikke levere det förste, det stod igjen halvparten av favnantallet.

Dommeren: Hvor meget hadde De levert av ved til norske kjöpere i den tiden?

Tilt: Favnantallet kan jeg ikke huske, men det fremgår av saksdokumentene. Belöpet dreier seg om bort imot 100.000 kroner.

Dommeren: Det gjelder for hele okkupasjonstiden - ca. 93.000 kroner. Stemmer det?

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt: Ikke helt. Det er den offisielle omsetning jeg hadde til norske leverandører. Det er derfor jeg har vært hos bobestyreren for å få tak i alle gamle kontrakter, for å vise at jeg baserte min forretning på å levere til norske avtagere, til gårdeiere og private, og ikke til tyskerne.

Dommeren: Det er en forholdsvis liten omsetning sammenlignet med den tyske.

Tilt: Ja, det var det.

Dommeren: Gikk de tyske leveringer ut over de norske oppdrag De kunne fått?

Tilt: Jeg kunne levert om det var 100.000 favner til de norske, men da de norske myndigheter - Kontrollnemnda - kom og sa at nå må De levere til tyskerne, så hadde jeg å lyde ordre. Jeg hadde både tyskerne over meg og de norske.

Dommeren: Hva var foranledningen til at De har fått det brevet fra Kontrollnemnda av 14.mai 1943?

Tilt: Det aner jeg ikke.

Aktor: Både Dillevik fra Kontrollnemnda og en mann som heter Myhr fra Vedkontoret, möter som vitner, herr Dommer, så vi får en fremstilling fra deres side.

Dommeren: Jeg vil gjerne ha Tiltaltes forklaring på hva som ligger bak denne affæren.

Tilt: Kontrollnemnda fikk sikkert klage på meg. Jeg var beskyldt for hele tiden at jeg saboterte likeoverfor tyskerne. Jeg leverte på langt nær det jeg skulle gjöre.

Dommeren: Har Kontrollnemnda noe med det å gjöre? Kon-

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

trollnemnda har med priser å gjöre - ikke andre ting. Det er ikke noensak for Kontrollnemnda det.

Tilt: Er ikke denne vedaffæren ....

Dommeren: Vanligvis skulle ikke Kontrollnemnda hatt noe med det å gjöre, annet enn prisen.

Tilt: Det synes ikke jeg heller. Jeg visste ikke at de blandet seg bort i slikt. Originaldokumentet ligger i sakens dokumenter, at jeg har etter den og den dato kun å levere til tyskerne. Det står klart og tydelig i originalen.

Dommeren: Vedhandlerbevillingen innskrenkes således at den gjelder for salg kun til tyske myndigheter. - Det mener De skyldes en henstilling fra tyskerne i den retning, fordi De ikke oppfylte Deres leveringsplikt?

Tilt: Jeg antar det. Jeg hadde så mange ubehageligheter ..

Dommeren: De har ikke selv tatt initiativet til å skaffe Dem dette?

Tilt: Selvfölgelig ikke. Nå skal aktor före kommunens representant som vitne, så får vi höre. Jeg har ikke sett ham på mange år.

Dommeren: Da kommer vi tilbake til det, når vi har de to vitner. - Så har vi det tredje punkt: De har et tillegg eller "Nachtrag" av 2.oktober 1941. Er det også noe De har gjort tvunget?

Tilt: Hva er det for noe? Er det også ved, eller er det tömmer?

Dommeren: Det er ved.

Aktor: Det er bl.a. denne kvantumsrabatten på 5 prosent.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt: Der var jeg så ny i denne bransjen at de fikk narret meg til å gi kvantumsrabatt. Jeg burde jo hatt det i tillegg, i stedet for å gi rabatt. Det fremholdt jeg, og det ble ordnet sånn at rabatten måtte tyskerne gå tilbake på.

Dommeren: Kan det stemme at De har levert ved til tyskerne for ca. 1.6 million kroner?

Tilt: Jeg synes det höres svært meget, men når jeg har innsendt omsetningsavgift for det beløp, så er det nok riktig.

Dommeren: Leveringen har funnet sted også etter 1941-42?

Tilt: Jeg leverte ved hele tiden.

Dommeren: Og alt skriver seg tilbake til de to kontraktene?

Tilt: Ja.

Dommeren: Hvor meget har De tjent på denne tyske vedomsetning?

Tilt: Etter hva revisor Storström sier har jeg tjent tilsammen 30.000 kroner, dvs. min sönn.

Dommeren: Jeg er ikke klar over dette med Deres sönn. Er det så at De vil velte ansvaret over på Deres den gang 18-årige sönn? Er det ham som har drevet forretningen? Er det slik det ligger an? Jeg tillegger det ingen særlig betydning om De eller Deres sönn har fått vedhandlerbevilling, hvis det er på det rene at Deres sönn ikke har drevet vedforretningen med tyskerne, men at De har drevet den. Det er det avgjörende.

Tilt: Jeg vår bestyrer og drev den også.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: Er det ikke så at De var i departementet og spurte om De kunne få selge ved?

Tilt: Jo, det er helt riktig.

Dommeren: Gikk De ikke da på egne vegne? Det var ikke på vegne av Deres 18-årige sönn De spurte?

Tilt: Jeg gikk også til kommunen. Jeg hadde ikke betingelser for å få vedbevilling. Derfor ble min sönn knyttet til det.

Dommeren: Så fikk han det? Han gikk inn som stråmann for Dem? Er det så å forstå?

Tilt: Det kan jeg ikke si. Man kan muligens se det på en sånn måte. Jeg har iallfall lagt kortene på bordet både overfor kommunen og overfor departementet.

Aktor: Jeg forstår det slik at det er mulig det er fattet fra Prisdirektoratets side en kunngjöring om betingelsene for autorisasjon som vedhandler, og at det var de betingelser som De ikke tilfredsstillet, fordi De manglet noen skoleutdannelse? Var det sånn?

Tilt: Jeg vet ikke hva det var. Jeg fyllte ikke betingelsene som vedhandler.

Aktor: Det var i 1942-43, men ikke i 1940. I 1940 fikk De bevilling av departementet. Men så var spörsmålet oppe i Oslo Kontrollnemnd. Det er det brevet domneren allerede har hatt fremme, hvor Prisdirektoratet henviser til en kunngjöring.

Tilt: Den kunngjöringen kjenner jeg ikke til.

Dommeren: Kunngjöring nr. 228 av 29.desember 1942.

Aktor: Det er der jeg forstår at han ikke fikk noen autorisasjon.

...kupasjonshistorie, 2014

Dommeren: At han ikke fyller kravene for å være norsk vedhandler og s elge ved til norske kunder. Denne kunngjöringen må jo kunne skaffes. Den står vel i "Pristidende".

Aktor: Sikkert.

Tilt: Aktor nevnte noe om departementet. Departementet hadde ikke noe med å gi bevilling og ville ikke nekte meg å drive med ved i krigstiden. Jeg måtte til kommunen for å få bevilling.

Aktor: Dette De snakker om om Deres sönn, er först i 1942.

Tilt: Det kom opp i 1940 det.

Forsv: Han sökte om bevilling 29.juni 1940 for unge Bjerke.

Retten tok så en pause i forhandlingene kl. 12.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Rettsforhandlingene fortsatte etter pausen kl. 12.30.

Dommeren: De hörte, Bjerke, aktor redegjöre for disse henvendelsene til tyskerne for å få kjörere og hester til fremkjöring av veden og for å få forhindret at Deres kontordamer sluttet, for å få ferdig denne krumtappen til bilen osv. Hva har De å si til det?

Tilt.: Med hensyn til kontordamene er forholdet det at jeg hadde opprinnelig 8 funksjonærer i okkupasjonstiden, og disse forsvant suksessivt så jeg bare hadde to kontordamer igjen, og det var frk. Kristiansen og frk. Dörumsgaard som aktoratet har innkalt her i dag. Jeg averterte mange ganger etter kontordamer, men det var meget vanskelig å få. Jeg henvendte meg til forskjellige norske myndigheter, og til slutt måtte jeg altså skrive det brevet til Reichskommissar og be om assistanse slik at enten måtte jeg få nye kontordamer eller måtte jeg få lov til å beholde de damene som jeg hadde. Når jeg har okkupasjonsmaktene på meg og de driver og presser og presser, kan jeg jo ikke drive en vedforretning i forholdsvis stor stil uten noen kontorhjelp. Det skal föres regnskaper og kontroll og det ene med det annet. Jeg måtte i hvert fall gjöre hva jeg kunne for å få lov til å beholde mine kontordamer, eller de daværende myndigheter måtte sörge for at jeg fikk to andre.

Dommeren: Men hvis det er slik å forstå at De nödig ville ha dis e tyskerleveransene, kunne det ikke vært en brukbar måte å sabotere på, at De ikke hadde kvalifisert kontorhjelp?

Tilt.: Det er meget riktig, og det er akkurat slik som jeg har gjort det. Jeg reduserte kontorhjelpen fra 8 til 2. Men jeg kunne ikke sitte igjen alene og drive hele kontoret og

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

6 - 8 skogsdrifter med hester og folk, og med alle de vanskelighetene som var.

Dommeren: Men De kommer jo faktisk med noksåtydelige truseler om at hvis disse kontordamene slutter, så vil den ene måtte gjöre regning med at hun vil få arbeid noksålangt unna. Det er tydelig hva hensikten var.

Tilt.: Sånn var forholdene her i Norge, altså.

Dommeren: Fikk ikke det bli hennes egen sak? Hun var jo et voksent menneske og kunne vel ta risikoen ved å slutte hos Dem og kanskje komme langt unna. De behövde i hvert fall ikke på den måte å si det der.

Tilt.: Nå er ikke jeg jurist ....

Dommeren: Det er ikke spörsmål om jus her, bare om alminnelig anstendighet.

Tilt.: Det synes jeg er anstendig jeg, hr. dommer, selv om De synes noe annet. Jeg har nemlig en fetter, en hjemmefrontmann som heter Bjerke. Han var hos meg. Tyskerne kom og sendte ham til Nordlandsbanen. Han var der et helt år, og jeg holdt på med tyskerne hele tiden for å få ham hjem igjen fordi vi skulle ha ham delvis på kontoret og delvis til å kontrollere skogsdriftene m.v., og det lyktes til slutt. Han hadde det fryktelig deroppe.

Dommeren: Men Karin Kristiansen svarer uttrykkelig. Först sier hun opp, så pröver De å få henne til å endre oppsigelsen og kommer med trusel om at hvis hun slutter, må hun være forberedt på at hun vil komme til å bli sendt langt bort. Så svarer hun dagen etter at hun fastholder sitt brev av så og så. Kunne De ikke da ha overlatt til henne selv å avgjöre om hun ville ta risikoen eller ikke? De hadde allerede dagen för skrevet til tyskerne, för De fikk hennes siste brev,

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

og bedt om assistanse.

Tilt.: Jeg kunne ikke drive en stor forretning helt alene.

Dommeren: Nei, det skjönner jeg godt, hvis De er interessert i å drive forretningen og vil gjöre den störst mulig - da tronger De hjelp, og særlig trenger De disse damene som hadde vært hos Dem i lengere tid. Men Deres forklaring går jo faktisk ut på at De nödig ville ha dette, at De ble pålagt og tvunget av tyskerne til å gjöre dette. Derfor spör jeg: Hvorfor har De da gjort alle disse forskjellige ting for å få det reskere unna?

Tilt.: Ved hensyn til kontordamene var det slik....

Dommeren: De kan droppe kontordamene, vi anser oss ferdig med kontordamene. Men det var jo så at De skulle ha hester og folk rekvirert til kjöringen, og jeg vil be Dem svare på det.

Tilt.: Jeg hadde en drift oppe i Eggedal, som skulle dreie seg om ca. 500 storfavner. Den driften skulle jeg ha drevet ut på ett år, men på grunn av alle disse vanskelighetene brukte jeg vel fem år. Og den driften ble ikke ferdig, den står igjen den dag i dag. Jeg spurte de norske myndigheter om å få så og så mange hester og så og så mange kjörere, og at det måtte skaffes för til hestene - for det var ikke för til dem heller, og hester uten för kan det jo bli lite ut av. Tyskerne presset på og skulle ha ved, og da måtte jo jeg si fra sånn og sånn, "jeg har ikke hester og jeg kan ikke få hester, jeg har ikke för og jeg kan ikke få för". Da gikk jeg först til de norske myndigheter så langt som jeg kunne, og da jeg ikke fikk noen utvei der, måtte jeg altså skrive til "höyeste hold" og spörre om jeg kunne få hester og hjelp. Dette måtte jeg jo vise frem til Wehrmacht for å vise at jeg hadde gjort noe, for de beskyldte meg i alle år for sabotasje. Ikke bare at

© Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

de hadde fått bare halvparten av den veden som de skulle hatt, de skulle også ha 6.200 m^3 tömmer, og av det tömmeret fikk de ikke en stokk. Jeg hugget 600 m^3, og det gikk til to norske avtagere, tyskerne fikk ikke en stokk av det. Det ene parti gikk til Hofsfoss Bruk oppe ved Hönefoss, og så aker jeg opp en del tömmer på tomta mi oppe i skogen - jeg skulle sette opp stall og uthus. Det som ble igjen av de meterialene, solgte jeg til trelastfirmaet Albert Henriksen i Stenersgt. 8.

Dommeren: Hvis De hadde henvendt Dem til de norske myndigheter og gjort hva De kunne for å skaffe mannskaper og hester for å få fram dette, da var De skuddfri overfor tyskerne. Behövde De da å skrive dette brevet av 16. november 1942, hvor De på det kraftigste og mest inntrengende ber om at det må rekvireres kjörere, hester og redskaper, slik at kjöringen kan foregå på hurtigste måte?

Tilt.: Det var ordre fra tyskerne, fra Wehrmacht, at det måtte sendes.

Dommeren: Og dette med krumtappen, er det også etter ordre fra tyskerne?

Tilt.:- Ja, jeg gikk altså til norske verksteder, og så vidt jeg forstod skulle jeg få denne krumtappen på to dager, og så gikk det en hel måned, og hele driften oppe i Söndre Land stod på grunn av at krumtappen var gått. Tyskerne spurte: "Hvorfor får vi ikke ved, hvorfor kommer det ikke ved derfra?" Så måtte jeg fortelle at krumtappen var gått, at jeg var lovet å få den på to dager og at det så var gått en hel måned. Så griper de inn og sier sånn og sånn, at jeg måtte skrive til Reichskommissariatet og forklare forholdet og be dem sörge for at jeg fikk reparert krumtappen. Og det gjorde jeg. Det var også et pålegg fra tyskerne.

Den norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: Men da De satt arrestert i prissaken hadde De også sendt henstilling til tyskerne om å hjelpe, og der hadde De påberopt Dem at De arbeidet hundre prosent for tyskerne.

Tilt.: Ja, det er riktig. Jeg har originalen fra Oslo Kontrollnemnd - jeg hadde ikke lov til å levere en vedpinne privat.

Dommeren: Löper ikke alle disse forskjellige brev ut i at De på denne tiden var interessert i å levere raskt til tyskerne, at De har gjort hva De kunne for å levere så raskt som mulig?

Tilt.: Utadtil kan det se sånn ut, men jeg vet ikke hva dommeren synes når jeg bevislig ikke har levert mer enn halvparten av det jeg skulle levere?

Dommeren: Ville De ikke ha levert mindre hvis De ikke hadde tatt disse forskjellige skritt?

Tilt.: Nei, det tror jeg ikke.

Dommeren: Hvis De hadde hatt vanskeligheter og bare latt det gå, og sagt at De ikke kunne skaffe hester....

Tilt.: Ja, men det sa jeg jo.

Dommeren: De sa det kanskje, men gikk et skritt videre og bad tyskerne skaffe Dem 10 hester.

Tilt.: Jeg måtte gjöre det, når tyskerne stod med sverdet over mitt hode og påstod at jeg saboterte.

Dommeren: Har de gjort det?

Tilt.: Ja, de har iallfall omtrent gjort det.

Dommeren: Forklar Dem om det.

Tilt.: Jeg fikk bestandig - i årevis - beskjed på at jeg saboterte, og det hendte når jeg kom opp på festningen at de var så sinte at de tok og slengte meg tvers over gulvet -

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

- og det var ikke bare meg, men en ingeniör Andersen var med der en gang, og han fikk samme medfart.

Dommeren: Er De blitt fysisk mishandlet av tyskerne fordi De ikke leverte raskt nok?

Tilt.: Ja, jeg er iallfall blitt mishandlet, for de kommanderte meg til både det ene og det annet. Dessuten, når jeg ikke kunne skaffe ved, rekvirerte de alle lastebilene mine til å kjöre alle slags varer fra lagrene som de hadde rundt i byen, til bryggen og jernbanestasjoner. Bare fordi jeg sa-te borte leveransene av ved og tömmer påla de meg å skaffe andre varer. Og det gjorde jeg til dels. Det kom altså sånne militæravdelinger gjennom byen her - det kunne være fra 300 mann opp til 3.000 mann - og de skulle ha det og det, de skulle ha båtsaker og isenkramvarer, knappenåler, synåler og andre isenkramvarer, madrasser osv. Da jeg ikke var tysktalende sendte jeg ingeniör Andersen og en annen mann som jeg hadde; de som var tysktalende på kontoret, greide med dette. Jeg tenker disse leveransene dreiet seg om ca. 300.000 - 400.000 kroner, og det var sånne alminnelige butikkforretninger. Ellers har jeg solgt noe privat for egen regning - det kan dreie seg om ca. 245.000 kroner, så vidt jeg har kunnet bringe på det rene.

Dommeren: Når var det alle disse salgene av isenkramvarer fant sted?

Tilt.: De fant sted etter at jeg kom i forbindelse med Wehrmacht, jeg tenker det begynte i 1941, og det varte altså til frigjöringen.

Dommeren: De har ikke tatt noe skritt selv for å skaffe Dem oppdrag?

Tilt.: Nei. Jeg ser at det står i tiltalebeslutningen at jeg har vært den som har oppsökt tyskerne. Det skriver seg

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

fra en bestemt person, men jeg antar at når vi er ferdige med denne saken, vil retten få full klarhet over de faktiske forhold.

Dommeren: Det ligger et brev her i dokumentene, det er maskinskrevet og angir seg å være datert 13. desember 1941. Det er tid Oberzahlmeister Harenburg, og det står bl.a.:

"Har De interesse av 10.000 vaskefat. .... Priser henholdsvis kr. 3.50 og 4.50."

Hva er det for noe?

Tilt.: Forholdet er at jeg fikk henvendelse fra Wehrmacht om å skaffe 10.000 vaskevannsfat, men jeg somlet slik med det at det ble ingen ting av. Så fikk jeg purring på dette, og så tenkte jeg at: "vel, når de går så hardt på meg". Så fikk jeg kontakt med en mann som kunne levere dette, og så sa jeg at "nå kan dere få det". Men så vidt jeg husker, bad Wehrmachtskontoret meg å sende telegrafisk tilbud til den rette adresse, altså den avdeling som skulle bruke disse, og sjefen der var han med det navnet som domneren nevnte. Men det ble ingen ting av det.

Domneren: Det står i brevet der: "Telegrafer svar."

Tilt.: Ja vel, men da hadde de kjöpt for over 2 måneder siden, så jeg var ikke svært ivrig den gang iallfall.

Domneren: Tilsvarende gjelder 17. desember 1941, forespörsel fra Deres side om 10.000 kg. torskekaviar å kr. 5.50 pr. kg. "Telegrafer svar."

Tilt.: Er ikke det omtrent på samme tid?

Domneren: Jo.

Tilt.: Der var jeg også to måneder for sent ute.

Domneren: Det er også noe som De er blitt anmodet om å sende?

Tilt.: Ja, det er det. Og når domneren tror at jeg har ivret

Okkupasjonshistorie, 2014

etter å komme i forbindelse med tyskerne, så kan jeg.....

Dommeren: Det er telegrammer dette, så vidt jeg kan forstå.

Tilt.: De bad meg sende det telegrafisk, for - jeg holdt på å si - de var nesten inne i Russland den gang, og jeg fikk ikke greie på hvor de var hen, det var en hemmelighet. Jeg fikk bare feltpostnummeret og sendte telegrammet.

Dommeren: De refererer ikke til noen forutgående forespörsel i noen av disse henvendelsene.

Tilt.: Nei, når jeg var borte og fikk oppgjör for veden, var de stadig på meg, og jeg måtte love å pröve å skaffe andre varer. Hvis den ærede rett er i tvil om det faktiske forhold ..

Dommeren: De har fått et svar fra denne Oberzahlmeister, dat. tert 27. desember 1941. Det står noen mystiske bokstaver an, som skal antyde hvor han er. Han sier at han har mottatt Deres tilbud, men må dessverre avslå det, da det ikke ligger noe behov. "Bestemmelsesstedet er ikke i den situasjon å kunne kjöpe så store mengder".....

Tilt.: Nei, det er vel forandringer, da.

Dommeren (siterer videre): ....da det bare har til disposisjon mindre belöp."

Tilt.: Vel, det forandret seg vel innen disse forskjellige militæravdelingene også.

Dommeren: Men hvis De har fått anmodning om å sende tilbud på slike kvanta, var det et pussig svar, ...

Tilt.: Det var meget som var pussig i okkupasjonstiden.

Dommeren: ...at de ikke hadde penger. Han sier så, at han ikke har penger nok.

Tilt.: Det er vel ikke förste gang en tysker lyver. Jeg antar at de hadde de pengene de ville ha, jeg.

Dommeren: Og så sies det at vaskefstene får De fra Zentral-

Okkupasjonshistorie, 2014

lager i Oslo.

Tilt.: Ja, det er mulig at det var i Oslo. Noe kom fra Oslo og andre ting kom fra andre byer.

Dommeren: Det som gjelder denne sak, bortsett fra ved, er bötter, spann, forskjellige kniver, vaskefat etc. Det har De solgt fra 1941 og utover, er det ikke så?

Tilt.: Å, ikke så meget kanskje akkurat da, men jeg antar det var fra 1941. Det var en tid etter at jeg fikk ordre om å levere ved. Da var det stadig flytning av militærsavdelinger, og de manglet noe alle steder og skulle stadig ha forsyninger av forskjellige ting.

Dommeren: Er leveringen av disse isenkramvarene også noe som har foregått fra da og til krigens slutt?

Tilt.: Ja, en tid etter at jeg fikk forbindelse med disse herrene var det stadig forespörsel om jeg kunne levere det og det. De hadde gjennom opplysningsbyråer eller på annen kant hört at jeg skulle kjenne så å si hele Oslo, på grunn av at jeg har solgt noksa mange tusen biler i min tid og derfor hadde mange forbindelser og var godt kjent.

Dommeren: Visste tyskerne dette?

Tilt.: Ja, det visste de. De kunne jo bare ta kredittopplysninger om alle de ville. De hadde vel ikke bare norske kredittopplysningsbyråer, men også sine egne ved siden av.

Dommeren: De fikk altså anmodning fra tyskerne om å levere disse varene, er det så?

Tilt.: Ja.

Dommeren: Og det De förste gang skulle levere, bortsett fra ved, var det bötter eller hva var det?

Tilt.: Jeg tör ikke si enten det nå var isenkramvarer eller bötter. Jeg hadde mange ubehageligheter med disse böttene,

Det norsk Okkupasjonshistorie, 2014

fordi de lekket som siler.

Dommeren: Hvis tyskerne skulle gjöre henvendelse til norske firmaer for å få de varene, synes jeg det er rart at de for å få isenkramvarer henvendte seg til en mann som tidligere hadde drevet i bilbransjen og eiendomsmeglerbransjen og som vedde handler.

Tilt.: Tyskerne gjorde meget rart.

Dommeren: Un skulle heller tro at de hadde gått til en av bransjefolkene, hvis det er så at det er tyskerne som har gått på Dem og bedt Dem skaffe seg varene, og det ikke er det motsatte som er tilfellet?

Tilt.: Det er slik som jeg sier. Jeg hadde et kontor i Torvgaten 9, og der hadde vi Ingwald Nielsen tvers over gaten og Stensbak borte på torvet, osv. De skulle ha kniver, gafler og tallerkener, og jeg leverte mengdevis av tallerkener og bestikk og slikt. Det skulle komme en tysk avdeling og det skulle være et möte borte ved Loengen, og da kom det svære partier med tallerkener og slikt fra Porsgrunn Porselensfabrikk. Det kom fra fabrikken, for de hadde ikke så store mengder på lager på Drammensveien.

Dommeren: I forelegget står det at salget av disse varene beløp seg til ca. 1 million kroner. Det er, så vidt jeg forstår, mindre enn hva Norges Banks oppgave sammenholdt med Deres egne tall skulle vise.

Forsv.: Det er etter Norges Banks sjekk-kartotek.

Aktor: Storström har ment at det burde ligge på 1,5 millioner, men Bjerkes opplysning i politiforklaringen går ut på at diversesalgene skulle være ca. 1 million, og det er lagt til grunn av direktoratet.

Dommeren: Erkjenner De at De har solgt slike varer for ca.

Senter for norsk Okkupasjonshistorie, 2014

1 million kroner?

Tilt.: Nei.

Dommeren: Men hvis De har fått sjekker fra Norges Bank på 2,6 millioner, og vedforretningen er på 1,6 millioner, hva er det andre for noe da?

Forsv.: Det er delt opp. I Samuelsens forklaring står alle disse postene.

Tilt.: Hvis dommeren vil slå opp i Det blå hefte side 24...

Aktor: Samuelsen kommer som vidne for forsvareren.

Dommeren: Er det riktig at De har fått sjekker fra Norges Bank på over 1,6 millioner kroner, sjekker utstedt av tyske tjenestesteder?

Tilt.: Ja, det er for vedforretninger det.

Dommeren: Det er for vel 2,6 millioner De har fått sjekker. Hva er differansen? Det er det Samuelsen skal forklarer seg om.

Tilt.: Det står på side 24 i Det blå hefte. (Ser i heftet). Det gjelder altså den millionen. Her har jeg satt opp etter hukommelsen og etter beste skjönn, og etter de notater som jeg har - for jeg har jo ikke adgang til mine böker .....

Dommeren: Har De ført noen böker for det?

Tilt.: Ja.

Dommeren: Og hvor er de blitt av?

Tilt.: Spör bobestyreren.

Dommeren: Den revisor som er oppnevnt av Erstatningsdirektoratet sier at det ikke er bokfört noe.

Aktor: Han sier, at om bokförselen vedrörende vedforretningen er dårlig, så mangler bokföring for diversesalgene helt. Slik omtrent lyder det avsnittet i den rapporten.

Forsv.: Han var ikke den förste revisor, det var en för ham:

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Trygve Sverre.

Dommeren:- Er bökene blitt borte, finnes ikke bökene i dag?

Tilt.: Det er sånn en mengde som er blitt borte hos meg.

Dommeren: Mener De at De har fört et fullt brukbart bokholderi vedrörende disse isenkramsalgene?

Tilt.: Ja, det var iallfall godt nok for meg. Det har altså vært en liten bok som jeg har fört opp alt sammen i, og jeg har ettersökt både den boken....

Dommeren: Var det en kassabok?

Tilt.: En liten sånn omtrent (viser).

Aktor: Foregikk disse diversesalgene i eget navn eller var det formidling De drev med? For å drive med salg av isenkramvarer osv. - disse andre artikler som er nevnt - trenger De handelsbrev, og da er De bokförselspliktig etter handelsnæringsloven.

Tilt.: Det er mulig, det, men det kan jo hende at jeg har handelsbrev.

Dommeren: Hadde De det da?

Tilt.: Jeg så gjennom noen papirer jeg har fra en mann som heter revisor Varden. Jeg gikk på hans handelsskole i sin tid og så av papirene også at jeg hadde gått der. Jeg gikk der for å få handelsbrev, hvilket jeg fikk.

Dommeren: Når fikk De det?

Tilt.: Det må være mange år siden.

Dommeren: Når det gjelder disse isenkramvarene - er det så å forstå at De bare har vært en mellommann mellom tyskerne og norske selgere? De kan kanskje lese opp det avsnittet som Samuelsen har skrevet om det.

Tilt.: Her står det angående den ene million: Ren transportkjöring ca. 170 000, tilbakebetalte forskuddsbeløp 360 000,

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

varer som kommisjonær med avgift betalt 325.000, andre varer for egen regning 245.000, tilsammen 1 million.

Dommeren: Hvorledes var det f.eks. når det gjaldt disse isenkramforretningene, den posten på 325.000 kroner, sendte De Deres folk ut ...?

Tilt.: Tyskerne telefonerte på forhånd og sa at nå var det en slik gjennomgangsavdeling her som trengte det og det og det, kniver og gafler og alt mulig rart, fra knappenåler til biler. Tyskerne tok jo 3-4 stykker av bilene. To av dem fikk jeg betaling for, og to av dem fikk jeg ikke betaling for. Bobestyreren sörget ikke for å få inn pengene eller at jeg fikk bilene tilbake. Transportkjöringen der er etter min mening satt altfor lavt.

Aktor: Transportytelser har revisor Storström beregnet til vel 30.000 kroner.

Tilt.: De 30.000 kroner er kommet inn i vedbokholderiet, for det var såkalt "Kistenholtz" det gjaldt. Bobestyreren har gått og sagt ute i byen, etter hva jeg har hört si, at jeg har kjört likkister for 30.000 kroner for tyskerne.

Aktor: Det er revisor vi får holde oss til, det er han som er påberopt her. Han sier: Ved og trelast for 31.000.

Tilt.: "Kistenholtz" er avfallskasser som ble kjört fra Sjursöya. Hvor det ble kjört hen, vet ikke jeg, men min formann kommer her som vidne i dag, så hvis aktor og dommeren vil ha beskjed om det, blir det anledning til det senere på dagen.

Forsv.: Det var kjöring utenom vedforretningen, alt dette?

Tilt.: Det er kjört for meget mer enn disse 170.000, men det kommer ikke med, for det er så vanskelig å få bökene og komme til sine egne saker. Förste revisor, Sverre, laget to rapporter. Han var revisor i nesten halvannet år. Erstatningsdirektoratet

Nasjonalbiblioteket norsk Okkupasjonshistorie, 2014

henvendte seg til ham - eller han til Erstatningsdirektoratet - og der ble ansatt en revisor som selv er under forfölgning, som har solgt brakker for over 9 millioner kroner. Så vidt jeg har hört, var han medlem av N.S. og stod i kartoteket ved frigjöringen. Jeg har solgt disse småtteriene her og har sittet inne i 3 uker.....

Dommeren: Kan De forsöke å holde revisor Sverres forhold utenom - det er Deres forhold som skal behandles.

Tilt.: Det forstår jeg meget godt. Jeg vil bare ha frem det faktiske forhold.

Dommeren: Har revisor Sverre fjernet böker hvor De har bokfört disse isenkramafførene, siden den andre revisor kan si at det ikke finnes böker for det? Han sier at:

"Hvis man må betegne bokföreelen i vedforretningen som lite tilfredsstillende, så står man hvad angår diverseforretningen helt uten bokförsel overhodet." Bjerke bokförte ikke denne omsetning som ifölge hans anförsel i politirapporten skulde dreie sig om ca. kr. 1.000.000, fordi det "fra London via illegale aviser er oplyst om at det skulde betales minst mulig skatt til N.S.myndigheten"."

Har De sagt noe slikt under politiets etterforskning, at De har hatt en omsetning på 1 million kroner som De ikke har bokfört?

Tilt.: Nei. Det er politifullmektig Isaksen, som forfulgte meg i okkupasjonsårene og har gjort det senere, det er han som er skyld i hele denne ulykken for meg.

Dommeren: Det er altså en gal anförsel fra revisor Storeströms side at De skal ha uttalt selv at De solgte for 1 million og holdt det utenom bökene av hensyn til skatten?

Tilt.: Det er helt feilaktig. Jeg skal fortelle det faktiske

Senter for norsk Okkupasjonshistorie, 2014

forhold, hvis jeg får lov. - Da jeg ble arrestert, ble jeg forhört og satt borte hos politifullmektig Isaksen i Prispolitiet fra morgenen til langt ut på ettermiddagen. Så var det spörsmål om hva jeg hadde solgt. Jeg fortalte da om veddrivten og veden og det der, og sa: "Jeg har vel omsatt alt i alt ca. 20.000 favner ved, og dessuten andre varer." Så spurte han hvor meget det kunne dreie seg om. Til det svarte jeg at det kunne jeg ikke si. I det öyeblikk var Isaksen ute på en annen kant, og det var hans assistent Sigurd Hansen som spurte meg om det beløpet. Han sa: "De kan vel si om De har solgt for 5 kroner eller for 1 million kroner?" "Nei, det kan jeg ikke si," sa jeg. "Ja, hva ligger det nærmest da?" sa han. Og da tenkte jeg at det kanskje lå nærmere 1 million kroner enn 5 kroner.

Dommeren: Var det over en halv million?

Tilt.: Ja.

Forsv.: Kan jeg få lov til å stille bare noen få spörsmål for å få fram fakta? - Det gjelder denne fordelingen. Dette med transportkjöringen, Bjerke, la oss få höre hvordan det var med Deres biler. Stod de i bilformidlingen eller var de rekvirert av tyskerne?

Tilt.: Forholdet var at disse vedleveransene var svært uregelmessige, både på grunn av de vanskelige driftsforhold i skogene og på grunn av vanskeligheter forövrig....

Forsv.: Det gjaldt bruken av Deres biler utenfor vedforretningen.

Tilt.: Når bilene mine ikke var i drift for min egen regning med vedleveranser, forlangte Wehrmacht at jeg skulle stille mine biler til disposisjon for Wehrmacht - bestandig, når jeg ikke brukte dem selv. Den ordningen hadde de, så vidt

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

jeg vet, gjort med denne kjöreseentralens vitende og samtykke.

Forsv.: Er det så at bilene ikke stod i den norske transport-formidling, som ellers var tilfelle hvis de ikke var rekvirert?

Tilt.: Nei.

Forsv.: Det er tegn på at de ble rekvirert, når de ikke stod der.

Dommeren: Ble bilene rekvirert skriftlig?

Tilt.: Ja, både muntlig og skriftlig.

Dommeren: Har De rekvisisjonen?

Tilt.: Nei, den ligger vel på kontoret eller der hvor bobestyreren oppbevarer sine mapper.

Dommeren: Hvordan kunne tyskerne rekvirere biler hos Dem, når De maste på tyskerne for å få tyskerne til å skaffe Dem hester og folk til å kjöre? Kunne De ikke brukt disse bilene til å kjöre med? Jeg skjönner at De ikke kunne bruke lastene biler i skogen om vinteren. Men det later jo til at De har hatt vanskeligheter med å få frem veden. Og så skulle tyskerne, samtidig som det var ordre fra dem om å sörge for gjennom andre myndigheter å skaffe Dem tilstrekkelige transportmidler, komme og si: "Vi skal ha de bilene." Det höres merkelig ut.

Hva slags kjöring har De drevet med for tyskerne, da?

Jeg ser bort fra vedkjöring.

Tilt.: Da har det vært alle mulige slags varer som tyskerne som krigsmakt brukte.

Dommeren: Ble bilene tatt med sjåför?

Tilt.: Ikke med sjåför. Min formann kommer her som vidne, og da vil man kunne få alle opplysninger av ham. Jeg så ikke hvs disse kjörte, og ikke interesserte det meg heller.

Dommeren: Hvor mange rekvisisjoner ble det foretatt, var

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

det hver dag eller hver uke, eller hvordan var det?

Tilt.: Det var en automatisk ordre at når ikke mine biler ble benyttet til egen vedkjöring, så hadde jeg å stille bilene til disposisjon for Wehrmacht.

Dommeren: Til hvilken avdeling av Wehrmacht?

Tilt.: Det står i saksdokumentene.

Dommeren: Vil De henvise meg til det? - Skulle bilene möte fram på et bestemt sted i Oslo?

Tilt.: Ja, etter ordre.

Dommeren: Det var en generell ordre De engang hadde fått, er det så å forstå?

Tilt.: Ja, den gikk automatisk.

Dommeren: Og den etterfulgte De da, er det så?

Tilt.: Ja, jeg måtte gjöre det.

Dommeren: Det var bare den ene ordren?

Tilt.: Det kom jo ordrer stadig, telefonisk.

Forsv.: Tyskerne brukte alt bilmateriell som var i Oslo. 170.000 mener Bjerke er lite.

Aktor: Så vidt jeg forstår, er revisors utregning av transportytelser til tyskerne på 31.000 kroner. Han er ikke kommet på langt nær så höyt.

Forsv.: Der må man ikke forveksle de to ting. Det er jo også transportytelser innen vedforretningen, og der gikk transporten gratis.

Aktor: Man må være helt klar over at de transportytelsene som står der, ikke har noe med Bjerkes leveranser av ved til tyskerne å gjöre. Det er utelukkende hvor ytelsen var transport, ikke i forbindelse med leveranser fra Bjerke, det var i tilfelle leveranse fra andre folk.

sk Okkupasjonshistorie, 2014

Forsv.: I så tilfelle er det riktig.

Dommeren: Beløpet 30.000 svarer til beløpet 170.000. Det er en svær differanse.

Forsv.: Enda mener Bjerke at det er for lite.

Så var det det neste, tilbakebetalte forskuddsbeløp kr. 280.000. Forklar Dem litt om hvorledes det var med forskudd og tilbakebetaling.

Tilt.: Jeg fikk i oppdrag fra tyskerne å skaffe det og det - det skulle være putever og lær en i store mengder til flere hundre tusen kroner - og jeg sa nei, det kunne jeg ikke skaffe, og ikke hadde jeg penger til det heller. Så sa de at pengene skulle jeg få. Jeg fikk iallfall på ett brett 120.000 kroner som forskudd på putever og slikt. Jeg måtte iallfall da gjøre henvendelse til et par stykker - den ene var Howlid, som jeg har erklæring fra her, og så var det en annen forretningsforbindelse. Resultatet av det var at til trass for den pågang som tyskerne gjorde, kunne jeg ikke levere, for jeg fikk ikke noe. Jeg hadde konferanse med et par stykker, og det resulterte i null. Forskuddet ble faktisk tilbakebetalt her som i mange andre tilfelle.

Dommeren: På hvilken måte betalte De det tilbake - betalte De 120.000 kroner tilbake i ett beløp?

Tilt.: Ja.

Dommeren: Og på hvilken måte gjorde De det?

Tilt.: Det foregikk på den måte at jeg måtte ta med 120.000 kroner i kontanter til Wehrmacht på grunn av at de ikke ville ha mine sjekker - de hadde fått en sjekk fra meg før, og de ville ikke ha flere sjekker, de forlangte forskuddene tilbake i kontanter. Jeg fikk kvittering, og de kvitteringene ligger på kontoret eller lå på kontoret den dagen jeg ble arrestert.

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Jeg hadde direktör Bergsvik med meg ned til bobestyreren, men vi fant det ikke.

Dommeren: Hvor hadde De anbragt de 120.000, hadde De satt dem inn på Deres bankkonto? Hvilken bank brukte De?

Tilt.: Jeg brukte Kreditkassen på Torvet, og Oslo Sparebank.

Dommeren: De har jo ikke hatt 120.000 kroner liggende, De har hevet pengene? Her er et sjekkbelöp som lyder på akkurat 120.000 kroner. 23. juni 1943, står det.

Tilt.: Det kan jo passe.

Dommeren: De kan ikke ha hatt disse pengene liggende, så vidt jeg forstår.

Tilt.: Nei, alt var innsatt i bank, og jeg tok ut av banken.

Dommeren: Hvorfor skulle tyskerne ha det i kontanter og ikke i sjekk? Kunne de ikke ha fått sjekk fra banken? Skulle De gå og bære 120. 000 kroner i kontanter til tyskerne?

Tilt.: Ja, fra Youngstorvet til Akersbakken; det gjorde jeg, for jeg ville ikke risikere at de kanskje ikke godtok sjekken.

Dommeren: Hadde De tidligere fått refusert egne sjekker xxx av tyskerne?

Tilt.: Ja - jeg husker ikke riktig hvordan det var, men jeg var iallfall der oppe med en sjekk og de ville ikke ha den.

Dommeren: Hva gjaldt det den gang?

Tilt.: Det var noen varepartier - jeg tror det var laken el-ler putevar, men jeg tör ikke si det sikkert.

Forsv.: Var det også tilbakelevering av forskudd?

Tilt.: Ja. Jeg tror nok at den ærede rett skal få klarhet i det.

Dommeren: Kvitteringene er altså blitt borte, men har De noen annen måte De kunne bevise at De har foretatt noen slike kontante tilbakebetalinger?

Forsv.: Vi har vidner her.

© Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Aktor: Jeg vil gjerne i den forbindelse få lov til å lese opp et avsnitt av Storströms rapport (Dok. nr. 19) hvor han nettopp berører disse forskudd fra tyskerne.

Dommeren: Da skal vi først få vite: Det er sagt at det skal være tilbakebetalt 260.000. Så har det vært snakk om 120.000. Hva er de resterende 140.000?

Tilt.: Det er andre varepartier.

Dommeren: Er det i mindre beløp?

Tilt.: Ja, det var bare en gang det var et så stort beløp, fordi det var en militæravdeling som skulle utstyres.

Dommeren: Var det alltid i form av kontant tilbakebetaling?

Tilt.? Ja, de forlangte det, for de hadde brent seg på at noen hadde levert sjekker - de brente seg på 150.000 kroner en gang ved en slik tilbakebetaling hvor det ikke var dekning i banken. Men det var ikke meg, det var en annen.

Dommeren: Vet De noe om disse tilbakebetalingene er gått inn i tyskernes regnskaper?

Tilt.: Ja, jeg leverte pengene på kassakontoret, jeg, så det går jeg ut fra.

Dommeren: Jeg har nemlig fått opplyst i andre saker hvor det gjaldt lignende tilbakebetalinger - jeg antyder ikke at De har gjort det, det vil jeg De skal vite - at det var en måte man skulle ordne det på for å skaffe de tyske tjenestemenn en ekstrainntekt.

Tilt.: Jeg var ikke borte i noe slikt, jeg hevet på kassakontoret og leverte på kassakontoret.

Dommeren: De hevet jo 120.000 kroner i Norges Bank?

Tilt.: Nei, det tror jeg ikke.

Dommeren: Jo, De har fått en sjekk der.

Tilt.: Jeg har hevet enten i Kreditkassen på Torvet eller i [illegible] sparebank, og jeg har ikke vært i Norges Bank i det hele

Arkivet for norsk Okkupasjonshistorie, 2014

tatt.

Dommeren: Men De har ikke fått de 120.000 kroner direkte utbetalt fra tysk kasse?

Tilt.: Jo, i sjekk.

Aktor: I revisjonsrapporten (Dok. nr. 19) s. 9 - 11 står det om forskudd fra tyskerne til vedforretningen:

"Der forelå blandt regnskapsbilagene gjenparter av 3 skrivelser fra tyske myndigheter. 2 av gjenpartene foreligger på tysk og er undertegnet av statsintendanten Biederbick, den tredje kopi gjelder et brev av 29/9-44 i form av en bekreftelse angående de forskudd som er ydet av tyskerne. Denne siste gjenpart er ikke undertegnet overhodet, men må formodes å være ekte nok. Han får her vite at Bjerke ialt har fått forskudd til et samlet beløp av kr. 269.500, fordelt med kr. 130.000 på 1940, kr. 45.000 i 1941, kr. 24.500 i 1943 og kr. 70.000 i 1944. Pr. 1/9 1944 oppgis å stå udekket kr. 145.000. Ordene som er brukt i denne forbindelse lyder: "Såvidt det fremgår av våre notater har firmaet uoppgjorte forskudd pr. 1/9 på kr. 145.000." Jeg vedlegger en kopi av de tre skrivelser."

Den har jeg dessverre ikke kunnet finne i sakens dokumenter. Det er altså et brev til h.r.advokat Gerh. Holm. Vi kan jo spörre overrettssakförer Sverdrup om det. Videre står det i rapporten:

"Man vil bemerke brevkopien datert 22/1-1945 at der refereres til tyskernes skrivelser 4/8 og 19/12-1944. Disse brev har det ikke lykkes mig å finne.

En gjennemgåelse av Norges Banks sjekkartotek viser följende belöp som man kan anta er forskuddsbeløp:

1940: Kr. 130.000 innsatt i Christiania Bank og Kreditkasse i tiden 9/9 - 2/10-1940.

1941: Ialt kr. 29.200, herav kr. 8.000 den 10/6, kr. 3.700 den 12/6, kr. 2.500 den 16/8 og kr. 15.500 den 20/12. Alle belöp innsatt i Christiania Bank og Kreditkasse.

1942: Her finnes intet belöp som skulde peke hen på forskudd.

1943: Ialt kr. 165.800 fordelt således: Kr. 120.000 den 25/6, kr. 25.000 den 10/7, kr. 5.400 den 4/8, kr. 7.700 den 13/8 og kr. 7.700 den 7/8. Alle belöp innsatt i Oslo sparebank med undtagelse av kr. 7.700 den 7/8 som ikke kan sees innsatt i noen av de banker som man kjenner til at Bjerke har hatt forbindelse med.

...sk Okkupasjonshistorie, 2014

1944: Ialt kr. 105.000 fordelt således: Kr. 75.000 den 14/9
og kr. 30.000 5/10. Begge beløp innsatt i Oslo Sparebank.

1945: Ialt kr. 20.000. Sjekken angivelig utstedt den 20/2-
1945. Jeg kan ikke følge beløpet inn på noen av de (konti)
bankkonti som er kjent i forbindelse med Rolf T. Bjerke.

For årene 1940-1945 får man i henhold til ovenstående en samlet forskuddsmasse på kr. 420.000. Trekker man fra dette beløp den sum som Bjerke ifølge brevkopi av 29/9-1944 skulde ha fått som forskudd for vedleveranser, blir det igjen kr. 150.500 som da grovt regnet skulde representere forskudd for andre leverte varer utenom veden. Jeg skal her kun behandle det angivelige forskudd på vedleveranser - kr. 269.500.

Rolf T. Bjerke angir selv at han har levert varer for alle forskudd slik at de tyske myndigheter ikke hadde noe tilgode av ham ved kapitulasjonen. Man kan da her tenke seg flere kombinasjoner. Således kan de forskudd som er gitt på ved være dekket op med leveranser av andre varer. Jeg har underkastet alle fakturakopier en nöie undersökelse, men har ikke på noen av denne omfattende fakturamasse kunnet konstatere et eneste eksempel hvor der var tatt hensyn til forskudd ved fakturéringen. Min opfatning er derfor den at de tyske myndigheter totalt mistet oversikten m.h.t sine utbetalte forskudd til Bjerke, slik som de gjorde det overfor andre norske leverandører. Man kan naturligvis slik som saken foreligger ikke påstå noe med bestemthet, men slik som bilagene foreligger er det meget som taler for at forskuddene ikke er gjort op med vedleveranser. Man kan imidlertid ikke se bort fra at forskuddene kan være dekket ved levering av andre varer, slik som Bjerke anfører. Jeg vil av denne grunn, samt fordi det er uhyre vanskelig for ikke å si umulig å fiksere hvad som måtte stå udekket pr. 8. mai 1945, ikke fremkomme med noe forslag til inndragning av uopgjorte forskudd, men legge Bjerkes anförsler til grunn."

Det er altså gjetning, og det har jeg for så vidt sagt. Han sier ikke noe som er av betydning om dette senere. Jeg vil gjerne få lov å stille et spörsmål eller to.

Forsv.: Kunne vi ikke gjöre oss ferdige med disse postene först? - Det neste gjelder varer som kommisjonær, med avgift betalt, kr. 325.000. Det vil altså si at De kjöpte som kommisjonær og fikk kommisjon eller provisjon?

Tilt.: Nei, det var andre butikkforretninger som det ikke var noen provisjon eller kommisjon på.

Forsv.: Samuelsen har kalt det "varer som kommisjonær, med avgift". Hva betyr det?

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt.: Der har jo butikkene omsetningsavgift med en gang.

Forsv.: Omsetningsavgift - ja, det forklarer jo saken. - Men så var det resten, 245.000, andre varer for egen regning. Det er altså noe De har kjøpt for egen regning og solgt til tyskerne.

Domeren: De skulle det altså bli salg til tyskerne for 570.000.

Forsv.: Det er bare en ting som er gått forbi, men som jeg gjerne vil ha klart: Solgte De veskefst og slikt til andre kontorer enn det som De hadde forbindelse med gjennom vedforretningen?

Tilt.: Nei, selvfølgelig ikke.

Forsv.: Det ville jeg nemlig ha klart. De sökte altså ikke andre forbindelser med tyskerne enn de De hadde?

Tilt.: Nei, det gjorde jeg ikke, jeg hadde sannelig nok med de forbindelser jeg hadde - det var rent for meget. I den forbindelse vil man nok få bragt på det rene at jeg kunne ha solgt for massevis av millioner til tyskerne hvis jeg hadde vært interessert i forretninger ut over dem som jeg var kommet bort i, for borte i Wehrmacht lå det beskjed til leverandörer: "gå til Luftgau, gå til Todt, gå til Marinen, de skal ha det og det og det." Jeg har aldri satt min fot inn på noen av de avdelingene.

Aktor: Men har De ikke nevnt i et brev som vi hadde her, at De hadde som kunder Luftvåpenet, Marinen og det tyske politi? Jeg husker ikke om det var i forbindelse med at De satt i varetekt på grunn av prissaken.

Tilt.: Det er ikke jeg som har skrevet det, det er Wehrmacht som har sagt det. Hva Wehrmacht sier, kan ikke jeg gjöre noe ved. Jeg disponerte ikke veden etter at jeg hadde levert den. Det kan nok hende at Wehrmacht har levert ved ut damn og mann til politiavdelinger, Marine og Luftgau. Det er vel riktig,

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

når tyskerne sier det - jeg kjenner ikke noe til det.

Dommeren: Det står et sted her en bekreftelse på at De har foretatt salg av ved til alle tre Wehrmachtsteile.

Aktor: Et sted er det nevnt Marine, Luftvåpen og Det tyske politi.

Forsv.: Men det var altså ikke direkte salg. De hadde et bestemt kontor, Bjerke, var det ikke så?

Tilt.: Jeg hadde bare med Wehrmacht å gjöre, jeg.

Dommeren (siterer): "Bekrefter på begjæring at Rolf T. Bjerke siden 1940 har vært vedleverandör i stort omfang for oss og for andre tjenestesteder (Marine, Luftvåpen, Polizei, Organisation Todt osv.)".

efter stenogram

Tilt.: Ja, det er bra de setter det i parentes. Jeg har bare solgt til Wehrmacht, og dette er skrevet for tysk regning, det er ikke jeg som har diktert det.

Aktor: Så var det angående denne bokförselen Deres vedrörende diverseforretningen. I den anledning nevnte De at De hadde hatt en bok som var litt mindre enn den (peker), som De hadde fört regnskapet i, men som De nå savnet. Anså De personlig at De der hadde gjort hva De skulle etter loven for å ha en riktig bokförsel?

Tilt.: Ja, jeg hadde den fulle oversikt over at sakene ble betalt. I Det blå hefte s. 24 står det at jeg hadde en post på 163.000, og den posten hadde ikke jeg betalt omsetningsavgift for.

Aktor: Nå stilte ikke jeg noe spörsmål om det. Men vi har jo i loven om handelsmæring og i vår lovgivning i det hele bestemte regler om bokförselsplikt, vi har lov om registrering av firmaer osv. Anser De at De har oppfylt Deres plikt etter

Okkupasjonshistorie, 2014

loven for å kunne drive ordinær forretning med omsetning av varer?

Tilt.: Ja, det mener jeg, jeg mente jeg ikke gjorde noe galt.

Aktor: Har De meldt til Handelsregisteret at De drev forretning?

Tilt.: Det kan jeg ikke huske at jeg har gjort de siste år, men jeg har vel kanskje gjort det for lang tid tilbake.

Aktor: De hadde 8 funksjonærer. Hadde De noen bokholder?

Tilt.: Ja.

Aktor: Som bare hadde med å före bökene?

Tilt.: Ja.

Aktor: Hvem var det?

Tilt.: Det var forskjellige damer. Den ene damen har aktoratet innkalt, hun sitter der ute og venter på å komme inn - det er en meget dyktig dame som heter frk. Kristiansen, en av de dyktigste damer man kan få.

Dommeren: Det var jo en av de to som ville slutte?

Tilt.: Ja. Så hadde jeg en annen dame, som var utdannet som sekretær fra Handelsgymnasiet. Nettopp fordi jeg har forsömt min skolegang måtte jeg omgi meg med dyktige folk som kunne det som ikke jeg kunne.

Dommeren: Hvor mange funksjonærer hadde De i tiden för krigen, da De drev eiendomsmeglerforretning?

Tilt.: Da var det ikke store forretningen.

Dommeren: Hvor mange hadde De för april 1940?

Tilt.: To.

Dommeren: To foruten Dem selv eller én foruten Dem selv?

Tilt.: To og tre kunne det være.

Dommeren: Så fikk De 5 - 6 til. Hva var det disse åtte

Okkupasjonshistorie, 2014

gjorde for noe?

Tilt.: En hadde bokholderiet...

Dommeren: Men de andre da?

Tilt.: Det var flere som hadde med bokholderiet å gjöre, og det var korrespondanse, regnskapsförsel, kasse osv..

Dommeren: Men det var jo nokså meget med 8 kontorfunksjonærer.

Tilt.: Ja, men så var det tilsyn - jeg hadde drifter borte i Eggedal, i Somma, i Hurum, Söndre Land, Österdalen og rundt omkring.

Dommeren: Var det drifter som De hadde kjöpt under krigen?

Tilt.: Det var egne drifter og drifter som jeg hadde kjöpt. Og jeg kunne ikke være overalt, så jeg måtte sende mine folk rundt for å kontrollere, sette i gang og holde öye med de forskjellige driftene. Jeg hadde inntrykk av at jeg hadde for lite folk selv den gang jeg hadde åtte, for når en har 6 - 8 skogsdrifter rundt omkring i landet så er det meget arbeid.

Dommeren: Hva var det som var basis for Deres vedleveranser - kjöpte De skog til uthugst eller kjöpte De ved?

Tilt.: Jeg kjöpte ved til uthugst, jeg drev min egen skog og jeg fikk vedpartier gjennom Landbruksdepartementet, fra Glommen Skogeierforening, Mjösen Skogeierforening og andre lignende foreninger - Landbruksdepartementet var höyeste sjef over dem igjen.

Dommeren: Det var vel komplett umulig at De för 30. sep-tember et år, i löpet av 6 uker, kunne levere 15.000 favner fra egen skog hvis De först skulle sette i gang en drift - det er jeg sikker på var komplett umulig hvis De ikke hadde satt mange hundre menn i sving.

Tilt.: Selv om jeg hadde hatt hele det norske landbruksde-

Okkupasjonshistorie, 2014

partement til å skyve på, hadde det ikke gått.

Dommeren: Det var sagt av aktor at den revisor som er den endelige revisor, Storström, er kommet frem til at De har tjent 30.000 kroner, men så plusser han på frakttbelöpet. Han sier altså 30.000 på selve vedleveransene. Der begrunner han det med at særlig var det meget fra Bjerkes egen skog, og der hadde han en meget dårlig fortjeneste fordi han simpelthen måtte betale overpris til huggere og kjörere og slikt. Men så sier han, at selv om det belöpet er beskjedent, har Bjerke oppnådd det i og for seg enestående at han har fått tyskerne til - til tross for prisbestemmelsene - å betale frakten, og det andrer til 140.000 kroner.

Aktor:

Dommeren: Kan De forklare Dem om det, Bjerke?

Tilt.: Ja, med fornöyelse. Når til og med Storström er kommet til det belöpet på 30.000 kroner, er det på grunnlag av at jeg fikk denne fraktgodtgjörelsen fra tyskerne.

Dommeren: Nei.

Tilt.: Jo.

Dommeren: Han begynner med 30.000, og så plusser han på frakttbelöpet.

Tilt.: Det er feil fra revisor. Jeg kan fortelle Dem om disse revisjonsafførene. Trygve Sverre har laget to, den ene slår ihjel den annen. Storström har laget to, den ene slår ihjel den annen.

Dommeren: Da kan De gå til Dem selv - hva mener De at De har tjent på vedleveransene?

Tilt.: Jeg har kanskje tjent 30.000 kroner. Men hvis De ser på Storströms rapport, fremgår det jo derav at han vil inndra frakttbelöpet med 140.000 kroner - et belöp som jeg ikke har fått.

Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: Men når De kommer fram til at De kan ha tjent 30.000 kroner, har De da tatt hensyn til at De har fått et ekstra frakttillegg av tyskerne?

Tilt.: Ja.

Dommeren: Og hvor stort? - kan det stemme at det tillegget har vært 140.000?

Tilt.: Jeg kan ikke si det, men når Storström er kommet til det, så er det vel slik.

Aktor: Han har undersökt på Jernbanens kontor. Han sier selv at bokföringen er mangelfull. Det materiale han har hatt, er for det förste sjekkartoteket, for det annet Bjerkes mangelfulle böker, og for det tredje er det fraktbrev som han har funnet hos Bjerke og opplysninger han har innhentet på Öst- og Vestbanen.

Forsv.: Storström sier i sin rapport s. 7:

"....har så antagelig hele forholdet utviklet sig dithen at Bjerke i tiden august 1941 til mai 1945 har spart ialt ca. 140.000 kr. i frakt-utgifter ved at tyskerne er blitt belastet" osv.

Aktor: Det er klart, og det har jeg jo også gitt uttrykk for, at det er skjönnsmessig. Alle tall her er svevende fordi bökene ikke gir noe grunnlag for annet enn gjetninger.

Forsv.: Spörsmålet er bare hvilket grunnlag man skal ha for et skjönn.

Aktor: Så er revisor Sverre trukket inn her flere ganger. Jeg vil bare opplyse at etter det som fremgår av sakens dokumenter, skulle Bjerke visstnok i januar 1945 ha henvendt seg til revisor Trygve Sverre for å be ham om å sette opp sine regnskaper. Da frigjöringen kom, var ikke Sverre kommet lenger enn at hans assistent på et helt forberedende stadium hadde tittet på noen av bökene. Så kommer Bjerke på Hadeland, og der treffer han revisor Sverre, som slipper ut

Okkupasjonshistorie, 2014

like etterpå. Og så skjer det nokså underlige at revisor Sverre faktisk blir oppnevnt som tilsynsboets revisor i denne sak.

Dommeren: Av hvem? - Det må man med et mildt uttrykk kunne si var meget uheldig, hvis man notorisk satt på Ilebu.

Aktor: Ja, det var meget uheldig, både at han hadde sittet på Ilebu og at han hadde et oppdrag fra Bjerke. Jeg vet ikke om det var advokat Schjødt som gjorde oppmerksom på dette forhold i et brev?

Forsv.: Jo, jeg undersökte ved landsavikavdelingen og ringte til Sverre og spurte hvordan dette kunne gå for seg.

Aktor: Så ble det foranlediget at det kom en ny revisor, men han kom först så sent som hösten 1946.

Dommeren: Det er jo av en viss interesse for oss å få vite om det er riktig som Bjerke sier, at han har hatt et fullt oversiktlig bokholderi vedrörende disse isenkramforretningene, men at det er blitt borte.

Forsv.: Revisor Trygve Sverre sier i sin beretning av 29/6 1946 (side 1):

"Omtrent alt materiale for disse forretningene, så som korrespondanse, bilag, kvitteringer etc., har Bjerke allerede tidligere tilintetgjort, men det store omfang bilagsmapper som nu er systematisk ordnet i 44 store folioomapper, gir selvfölgelig revisor et godt inntrykk av den forretningsvirksomhet som har funnet sted."

Dommeren: Er det riktig at De har ödelagt bilag, Bjerke?

Tilt.: Nei, det er det ikke. Jeg har vært nede hos bobestyreren for å finne mapper, for revisor har bare fått en del. Jeg sa til bobestyreren at det står jo i Sverres rapport at de mappene har vært til stede. Men Storström sier jo at det fantes så å si ikke noen mapper og bilag.

Aktor: Jeg har altså ikke nevnt i innledningsforedraget

Okupasjonshistorie, 2014

i det hele og hadde ikke tenkt å komme inn på Sverres for-
hold forsåvidt, for jeg vil ikke som aktor i denne sak på-
berope meg en slik revisor under de forhold. Dessuten synes
jeg hans redegjörelse ikke er noe god, den er dårlig. Men
jeg kan godt fremlegge den, så man kan se iallfall hva Sverre
har sagt.

Forsv.: De mappene finnes ikke nå lenger iallfall.

Dommeren: 44 store mapper? - det tror jeg faktisk forekom i Henry Johansen-saken.

Forsv.: Det er bilag. Han sier det selv iallfall, så det er vel sant.

Tilt.: I 1946, da jeg kom hjem, traff jeg Trygve Sverre. Han unngikk meg, og første gang jeg traff ham, var det som om han hadde fått en bötte kaldt vann over seg. Han skammet seg som en hund. Jeg kom inn på kontoret og der stod det 44 mapper.

Dommeren: De hadde vel mapper i Deres forretning för krigen, og det kan vel i årenes löp ha blitt mer enn 44 mapper?

Tilt.: Her står det tilfeldigvis "Nr. 43" på denne, og så står det "Uten interesse". Så skal retten få höre om den faktiske situasjon. Her står det altså "Uten interesse". Jeg var hos Sverre - direktör Bergsvik var med meg - og bad om å få se på de mappene han hadde. Han viste meg da 22 mapper, deriblant den eneste mappen som det stod "Korrespondanse" på. Her står det "Nr. 43 - 44" og "Uten interesse". Det sier bobestyreren. I denne mappen har vi funnet innbetaling på forskudd ca. 7.500 kroner for tobaksplanter. Det er en post som etterspörres gjennom politiet, og som er blitt borte. Så er det funnet noe sånt som over 6.000 kroner i forskudd på vedkontrakter. Hvorden kan en bobestyrer

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

gå bort og sette originalkvitteringer inn i den mappen og sette "Uten interesse"?

Forsv.: Det er bortkomne aktiva, altså.

Dommeren: Det ligger noe utenom det som interesserer her. Vi kan vente med dette til revisorene kommer fram.

Tilt.: Jeg fant altså 22 mapper, og dette var den eneste som det stod "Korrespondanse" på. Direktör Bergsvik og jeg skulle ha fått i forskuddskvitteringer fra Wehrmacht over mange mange forskudd på ved. Dette er på langt nær alt.

Aktor: Angående det materiale Sverre anförer å ha hatt, vil jeg sitere hva han sier i en rapport til tilsynsmannen 27. juli 1945 - han snakker först om vedforretningen:

"Regnskapsmaterialet er uoversiktlig og svært lite tilfredsstillende. Da imidlertid en vedforretning ikke er regnskapspliktig etter loven, idet den går inn under frihandlervirksomhet, må regnskapene bedömmes på grunnlag herav."

Så sier han videre:

"Foruten sin vedhandlervirksomhet har imidlertid Bjerke også drevet en utstrakt virksomhet med kjöp og salg til Deutsche Wehrmacht av forskjellige varer."----------

"Bjerke har for denne del av sin omsetning overhodet ikke fört noen regnskaper."

Jeg vet ikke hva man skal legge i det, men iallfall anförer han at han ikke har sett noen regnskaper.

Forsv.: Men i sin tilleggsrapport sier han, at de 44 mapper gir selvfölgelig revisor et godt inntrykk av den forretningsvirksomhet som har funnet sted.

Tilt.: Förste gang jeg hörte snakk om disse revisjonsrapportene som var avgitt av Trygve Sverre og Arne Storström - med en gang de var lest opp - sa jeg at "dere skulle ikke være revisorer, dere er romanforfattere".

Forsv.: Et spörsmål i denne forbindelse: Har noen av de to herrer spurt Dem om noen ting?

Tilt.: Ingen ting! Jeg har hatt revisor i mange år, og det

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

er første gang at revisor ikke har konferert med den ledende sjef i forretningen.

Forsv.: Har De snakket med Storström om disse affærene?

Tilt.: Ingen ting. Jeg var på kontoret hos bobestyreren sammen med Storström da rapporten ble lest opp. Jeg ristet på hodet, og da det hele var ferdig, sa jeg: "Dette er en roman, det har ingen ting med faktiske forhold å gjöre."

Dommeren: Har han overhodet ikke konferert med Dem för han skrev den rapporten?

Tilt.: Ikke en bokstav! Og rapport nr. 2, vet De hvor jeg fikk servert den, hr. dommer? - På landssvikavdelingen, hvor jeg ble avhört. För jeg skulle gå spurte jeg: "Hva er det for papirer De har der?" -"Det er Storströms rapport nr. 2." "Den har jeg aldri sett for mine öyne, den må jeg få låne," sa jeg. Så sa de i politiet at jeg måtte henvende meg til bobestyreren. Jeg gikk til bobestyreren. Nei, han hadde ingen ting: "Kom igjen senere en gang." På grunn av at jeg anerkjenner intet av hva de to revisorer der har gjort, har jeg henvendt meg til to revisorer, nemlig for det første Knut Brathen, statsautorisert revisor i Bank- og Sparebankinspeksjonen. Han har vært skatteinspektör för, og han kontrollerte mine böker i 1944. Han hadde så meget å gjöre at han kunne ikke ta det alene, men henvendte seg til en som heter Helge Samuelsen, og de har tatt det sammen. Begge disse to kommer som vidner, og da håper jeg at den ærede rett skal få full beskjed.

Dommeren: Jeg kan godt tenke meg at Bjerke har meget å si, men vi har iallfall nå fått et tilstrekkelig klart bilde av saken til at vi kan avhöre vidnene, slik at de slipper å sitte og vente.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 1. vidne:

Hans Anton D i l l e v i g, 42 år, fullmektig i Oslo Kontrollnemnd, Herslebsgt. 15. Ubeslektet. Kjent med vidneansvaret.

Aktor: De var i kontrollnemnda under krigen også?

V.: Ja.

Aktor: De hadde med ved å gjöre der?

V.: Ja, det hadde jeg.

Aktor: Kan De si om det var slik at man trengte bevilling eller autorisasjon for å handle med ved under krigen?

V.: Ja, den bestemmelsen kom 10. juni 1940. Da skulle alle som skulle selge ved i Oslo, godkjennes av Kontrollnemnda, de skulle ha en bevilling.

Aktor: Var det Prisdirektoratet som utferdiget den bestemmelsen?

V.: Ja, det var Prisdirektoratet som gav Kontrollnemnda fullmakt.

Aktor: Var det slik at det ble noen forandring eller skjerpelse i det utover i 1942 og 1943?

V.: Nei, de samme bestemmelsene ble gjentatt hvert år i de vedkunngjöringene som kom fra Prisdirektoratet.

Aktor: Det står i Kunngjöring nr. 228 av 29. desember 1942.

V.: Det er bare en gjentagelse. Den gikk igjen i alle år og står også i dag.

Aktor: Oslo Kontrollnemnd skulle altså godkjenne alle? - var det så at Oslo Kontrollnemnd skulle godkjenne både dem som solgte til den sivile befolkning og dem som solgte til okkupasjonsmakten?

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

V.: Det sa bestemmelsene ingen ting om, det gjaldt bare godkjennelse av dem som skulle selge ved.

Aktor: Uten hensyn til om de hadde tyske eller norske kunder - altså, det gjaldt begge kategorier?

V.: Det var ikke spörsmål om det.

Aktor: Kan De huske om De i den anledning har vært borte i Rolf Krygve Bjerke under krigen?

V.: Ja, så vidt jeg husker var Rolf K. Bjerke en av de förste som fikk bevilling, isallfall var det i 1940.

Aktor: En av de förste som fikk bevilling?

V.: Ja, vi gav bevilling til så å si alle som sökte i 1940. Det var jo opplagt at det syntes å være en forretning, det å drive med ved da, hvor vi ikke fikk noe mer av importerte varer, så det var mange som sökte og mange som fikk bevilling - altfor mange, erfarte vi senere.

Aktor: Nå foreligger det i saken her et brev av K5 14. mai 1943, som er undertegnet av Engh og parafert av Dem, et brev fra Oslo Kontrollnemnd som sier at Bjerkes bevilling nå bare gjelder for salg til de tyske myndigheter.

V.: Ja, det er riktig.

Aktor: Kan De gi noen forklaring om bakgrunnen for at det kom i stand?

V.: Bakgrunnen for at det kom i stand var at brenselskontoret eller vedkontoret i Oslo kommune skulle stå for denne tildeling, og det viste seg da etter hvert at tilförslene til Oslo var så små at det var vanskelig for vedkontoret å tilfredsstille alle, i hvert fall fikk de svært små kvanta. Man kom til at det var altfor mange vedhandlere, og så sendte man ut noen spörreskjemaer i 1942 og 1943, hvor da vedhand-

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

lerne skulle oppgi hvor meget de hadde solgt, hvor meget de hadde kjöpt og hvor meget de hadde kontrakter inne for, osv. På ~~kakgrukk~~ basis av det ble det foretatt en regulering og revidering. De som ikke hadde omsatt noe av betydning, mente vi det ikke var behov for lenger.

Aktor: Ble de skåret helt bort, de da?

V.: Ja, en god del ble det gjort det med. Hvis de bare solgte noen få favner, var det ikke nödvendig for kommunen å ha noen forpliktelser overfor disse med hensyn til å levere ved. Dette gjentok seg i 1942 og 1943, for det var om å gjöre å skjære ned antallet vedhandlere.

Aktor: Vi har avskrifter av to spörreskjemaer utfylt av Rolf T. Bjerke, av henholdsvis 6. mai 1942 og 31. mars 1943. Det er antagelig da svar på de spörsmål som har vært stillet?

V.: Det var altså Vedkontoret som der gjorde henstilling til Kontrollnemnda om å foreta en revidering av vedhandelen, og etter anmodning derfra sendte vi ut disse skjemaene for at de skulle danne grunnlaget for vår sortering, om jeg så må si.

Dommeren: Er det så å forstå at Vedkontoret fordelte tilgangen på ved på de forskjellige vedhandlere?

V.: Ja, det gjorde det. Det begynte visstnok ikke för i 1942, men det vil kanskje Vedkontorets mann forklare.

Aktor: Jeg skal få lov til å nevne nå på dette ~~KIK~~punkt i vidnets forklaring at vi har en avskrift av noe som antagelig er et slikt spörreskjema. Det er besvart i alt 16 spörsmål. Det er undertegnet av Rolf T. Bjerke. Der står forretningens navn, innehavers navn: Rolf T. Bjerke. "Hvor lenge har ~~En~~ firmaet drevet brenselsomsetning?" Der sier han: "Fra 11. juli 1940." Videre spörres det om brensels-

krter
stenogram.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

omsetningen er hoved- eller binæring. Det er hovednæring, sier han. "I tilfelle De driver annen næring, oppgi hva slags." Der svarer han: "Eiendomsmegling. På grunn av krisetiden er det imidlertid helt stille i denne forretning." Så spörres det hvor tomten ligger, og der svares det: "På hjörnet av Skippergaten - Gunneriusgt." Der har han liggende så og så mange favner, hvorav så og så mange favner under tak. "Hvilke transportmidler rår firmaet over?" "5 generatorbiler og 1 bensinbil," svares det. Så er det oppgave over omsetning 1940-1941: 7980 favner til husoppvarming, 1941-42: 5.793 favner til husoppvarming, 1942-43: 3.010 favner til husoppvarming. Det er altså 16.000 - 17.000 favner ialt. Så står det: "Har firmaet levert ved til Aker? I tilfelle hvor meget?" Så står det: "Veden er levert til Den tyske vernemakt i Oslo, men ved flere anledninger er det blitt transportert ved til dennes avdelinger i Aker." Videre spörres: "Hvor stort kvantum har firmaet tilgode på gamle kontrakter?" Der svares: "2.485 favner. Gjenstår på gamle rotkontrakter 21.300 reis."

Efter stenogram.

Det er de spörsmål som er besvart. Jeg skal fremlegge hele mappen med dokumenter når vi er ferdige med vidnets forklaring.

Dette var fra 1943. Det annet er ikke noe forskjellig. Det står under punkt 11: "Har firmaet levert ved til Aker?" "Ja, etter oppdrag av de tyske myndigheter," svares det.

Kan vidnet anta at det er disse svar som har dannet grunnlaget for den avgjörelsen om at han bare skulle selge til tyskerne?

V.: Ja, det antar jeg det er. Det var jo ikke Vedkontorets oppgave å sörge for at tyskerne fikk ved, det var de

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

almminnelige private forbrukere i Oslo som skulle ha denne veden som Vedkontoret tok seg av og fikk inn og fordelte. Og da fant Vedkontoret og Kontrollnemnda det naturlig at Bjerke, som jo skaffet seg veden utenom Vedkontoret, også solgte den uten å være nærmere knyttet til Vedkontoret.

Aktor: Men han kunne altså fortsette å selge til tyskerne?

V.: Ja, han ble jo ikke stengt forsåvidt, når det gjaldt salg til tyskerne.

Aktor: Ble det der konferert noe med tyskerne om hvorvidt de ville ha ham som vedleverandör eller noe sånt?

V.: Nei, det ble det ikke.

Aktor: Det er altså de omsetningstall han har påberopt, som gjorde at dere så han kunne få fortsette?

V.: Det var hovedsakelig det salget han hadde.

Aktor: Hvordan behandlet dere ansökningene? Var dette Vedutvalget i Oslo et annet kommunalt kontor enn Oslo Kontrollnemnd?

V.: Vedutvalget var det som hadde med vedforsyningen å gjöre, det var altså et slags rasjoneringskontor for Oslo og Aker den gang. Det var det som behandlet Vedkontorets saker.

Aktor: Etter hva jeg har forstått av noen dokumenter jeg har her, innstillet Vedkontoret overfor Kontrollnemnda på hva der skulle gjöres med de forskjellige vedhandlere.

V.: Ja, det gjorde det, for det var Vedkontoret som hadde förstehånds kjennskap når det gjaldt forsyningsvanskene.

Aktor: Jeg skal få lov til å lese opp en ekstrakt av et brev av 27. april 1943 fra Vedkontoret til Oslo Kommune, Oslo Kontrollnemnd angående vedhandlerbevillinger for 1943:

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

"En har mottatt Oslo Kontrollnemnds skriv av 19. ds. og har skrivet vært forelagt Vedutvalget for Oslo, som har gitt følgende uttalelser:

1. Rolf T. Bjerke. Da denne vedhandler utelukkende har levert til de tyske myndigheter, anbefales kun begrenset vedhandlerbevilling, slik at salg kun kan foretas til de tyske myndigheter. Det er en forutsetning at vedhandleren heller ikke for kommende sesong får tildelt ved av Vedkontoret."

Efter stenografisk referat.

Og så kommer det diverse andre, ialt 8. Det er grunnlaget, kanskje, det er innstilling overfor Kontrollnemnda, og så har nemnda fattet sitt vedtak på grunnlag av det.

Forsv.: Så det på noen måte noen kritikk i denne innskrenkningen, eller hvorledes så dere på det?

V.: Vi så rent praktisk på det. Det var så mange som drev med ved, og det ble jo praktisk talt ikke noe på noen hvis man skulle fordele alt på alle. Det var de små tilfellene, og vanskelighetene, som gjorde at Kontrollnemnda måtte erkjenne at man hadde godkjent altfor mange vedhandlere.

Forsv.: Jeg spurte om dette, fordi det brevet som er sitert fra Oslo Kontrollnemnd av 14. mai 1943, er undertegnet med Heil og Sæl. Det var ikke noe partimessig i saken, formodentlig, eller noen kritikk over at det var levert til tyskerne?

V.: Nei, det var jo et alminnelig uttrykk som Kontrollnemnda fikk beskjed om å bruke en tid.

Dommeren: Jeg forstår Dem slik at den veden som skulle leveres til tyskerne, gikk helt utenom Vedkontoret. Men ellers, når det gjaldt den veden som gikk den sivile norske befolkning? Er det så å forstå at det var dette Vedkonto-

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

ret som skaffet veden til byen, eller måtte hver enkelt vedhandler reise rundt på bygdene og skaffe seg ved, og så levere inn til Vedkontoret og kanskje risikere at man tok fra en del og leverte til konkurrentene?

V.: Ja, slik var det vinteren 1940 og sommeren 1941. Men så tok Vedkontoret over og kjöpte all veden selv og delte ut. Man opprettet en såkalt "utjevningskasse", som Bjerke var medlem av en stund.

Vidnet fratrådte.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 2. vidne:

Odd M y h r, 35 år, sekretær. Solåsveien 28, Bryn. Ubeslektet. Kjent med vidneansvaret.

Aktor: De er sekretær i kommunen?

V.: Ja, i Brenselskontoret, tidligere Vedkontoret.

Aktor: Det var det vi skulle komme frem til: De var i Vedkontoret under krigen?

V.: Ja.

Aktor: Hadde Vedkontoret som oppgave å sörge for brenselsforsyningen hit til Oslo?

V.: Ja, til vanlig boligoppvarming.

Aktor: Hadde Vedkontoret noe med ved som skulle leveres til tyskerne?

V.: Nei, det hadde ingen forpliktelse forsåvidt.

Aktor: Hvordan forholdt det seg med autoriserte vedhandlere som også handlet med tyskerne, kunne de ta noe av sine tildelinger fra Vedkontoret og sende til tyskerne?

V.: Nei, Vedkontorets oppgave var å dekke det sivile forbruk, og utelukkende det. Vi hadde selv ikke engang med å forsyne vanlig norsk industri.

Aktor: Men hvis jeg var vedhandler og fikk tildeling fra Vedkontoret, kunne jeg da selge noe av den veden til tyskerne eller var jeg begrenset til bare å selge den veden til norske?

V.: En var begrenset til å selge det bare til norsk forbruk.

Aktor: Var De under Deres arbeid i Vedkontoret noe i kontakt

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

med Rolf T. Bjerke?

V.: Det vaCr jeg i grunnen ikke den gang. Jeg hadde ikke noe særlig med den avdeling å gjöre den gang. Men senere har jeg jo hatt nettopp med dette med vedhandlerbevilling å gjöre. Jeg kjenner forövrig gangen i arbeidet fra mitt arbeid der nede, selv om jeg ikke direkte hadde med den sak å gjöre den gang.

Aktor: Vi har av Dillevig fått en redegjörelse for at det var en bestemmelse fra Prisdirektoratet som daterte seg helt fra sommeren 1940 ~~(1940 ?)~~ om at de som skulle drive med vedhandel her i byen, måtte være godkjent av Oslo Kontrollnemnd. Han sa at det var en bestemmelse som ble gjentatt i de kunngjöringer som kom hvert år om vedpriser fra Prisdirektoratet. Har De noen erindring om behandlingen av en sak for å begrense bevillingene til vedhandlere?

V.: Ja. Det var til å begynne med en anselig mengde vedhandlere, og resultatet var at det ble - jeg holdt på å si - formange, de spiste opp markedet for hverandre og det ble vanskelig for kommunen å arbeide med så mange også. Så ble det foretatt en begrensning i dette etter innstilling fra Vedkontoret.

Aktor: Behandlet De den saken?

V.: Nei.

Aktor: Bjerke fikk begrenset sin bevilling til bare å gjelde salg til tyskerne?

V.: Ja.

Aktor: Jeg har forstått at det var på innstilling fra Vedkontoret. Kan De anta hvorfor den begrensningen er kommet?

V.: Ja. Jeg kjenner jo saken fra det som foreligger skriftlig i Vedkontoret, og jeg er kjent med at den innstillingen

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

ble avgitt med den begrunnelse at Bjerke utelukkende hadde solgt ved til tyskerne og at han da ikke skulle ha noe behov for å ha vedhandlerbevilling med det formål å selge til sivilt forbruk.

Aktor: Han kan altså for så vidt si det slik - er det riktig? - at det var ikke Oslo Kontrollnemnds vedtak om at Bjerke bare skulle få bevilling til å drive med salg til tyskerne, som tvang ham til bare å ha tysk omsetning, men det var hans tyske omsetning som var årsak til bestemmelsen?

V.: Jeg forstår det slik at det allerede da var et faktum at han utelukkende solgte ved til tyskerne, og at det var som følge derav.

Aktor: Og at han for så vidt ikke ydet noen tjeneste m.h.t. fordeling av ved til sivile her?

V.: Nei, nettopp.

Forsv.: Det er jo ikke helt i samsvar med opplysningene her at han utelukkende solgte til tyskerne. Ønsket man hans forhold forsåvidt?

Dommeren: Det står vel i hans eget svar.

Forsv.: Det står: Oppgave over omsetningen, så og så mange favner ....

Aktor: Vedkontoret skriver: "Da denne vedhandler utelukkende har levert til de tyske myndigheter" osv.

Forsv.: Det var altså Vedkontorets oppfatning. Det er ikke etter regnskapene her riktig. Men jeg vil spørre vidnet: Hvor har De denne opplysning fra?

V.: Jeg går ut fra det brevet.

Tilt.: Kan jeg få lov å rette et spørsmål til vidnet? - På hvilken basis kan De uttale at jeg utelukkende leverte til tyskerne?

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

V.: Jeg holder meg til det brev som foreligger i vårt arkiv, brev av 27. april 1943, hvor det står: "Da denne vedhandler uteluikende har levert til de tyske myndigheter". Det er fra Vedkontoret til Oslo Kontrollnemnd med innstillingen.

Domneren: De har ikke personlig kjennskap til om det er riktig, det som står der, at Bjerke uteluikende har solgt til tyskerne? Det er noe som De har sluttet Dem til fordi De har sett det der?

V.: Ja.

Aktor: Det bygges for så vidt også på det skjemaet som er besvært den 31. mars 1943, hvor det står som svar på et spørsmål om firmaet har levert ved til Aker: "Veden er levert til den tyske Wehrmacht i Oslo, men ved flere anledninger er det blitt transportert ved til dennes avdelinger i Aker." Det har Bjerke undertegnet.

Vidnet fratrådte.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 3. vidne:

Karin Marie Kristiansen, 28 år, stenograf, Bryn skole, Bryn. Ubesluktet. Kjent med vidneansvaret.

Aktor: Er det så at De har vært ansatt hos Rolf T. Bjerke under krigen?

V.: Ja.

Aktor: Kan De si når De var der?

V.: Fra april 1942 til juli 1944.

Aktor: Hvorfor sluttet De der i juli 1944?

V.: Jo, jeg ville ikke være der fordi det var salg til tyskerne. Jeg sa opp 3 ganger, men så fikk jeg slutte i 1944.

Aktor: Når sa De opp første gang?

V.: Det var etter at jeg hadde vært der en måned på pröve.

Dommeren: Altså allerede i 1942?

V.: Ja.

Aktor: Men hvorfor sluttet De ikke da?

V.: Nei, jeg ble oversnakket og truet med at det var så meget annet jeg kunne komme tort i hvis jeg ikke fortsatte. Det var jo den første posten jeg hadde.

Aktor: Ble det sagt muntlig?

V.: Ja.

Aktor: Hvor gammel var De da?

V.: 20 år. Jeg hadde nettopp fylt 20 da jeg begynte der i 1942.

Aktor: De ville slutte etter 1 måned. Kan De si hvilken form disse overtalelsene hadde?

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

V.: Det var snakk om at det var dumt å slutte, for en kunne bli utkalt på arbeidstjeneste og slikt.

Aktor: Ble De truet noen gang?

V.: Ikke da, men i 1944 ble jeg truet med at jeg kunne bli meldt til myndighetene og slikt - både muntlig og skriftlig.

Aktor: Første gang var det altså overtalelser forsåvidt som gjorde at De ble der, selv om De forsökte å si opp etter en måned. Annen gang De sa opp, når var det?

V.: Hösten 1943.

Aktor: Hva var årsaken til at De ikke sluttet da?

V.: Det var også trusler om at hvis jeg sluttet, hvis jeg hadde en sluttattest der, så måtte jeg gjennom Arbeidskontoret, og en kunne jo ikke det uten å bli utkalt. Dessuten kom Bjerke opp i en sak om svartebörsgreier, så jeg måtte være til stede og svare på forskjellig der. Så ble det til at det gikk over den gangen også.

Aktor: Og så var det tredje gang.

V.: Det var 8. juni 1944. Jeg hadde en måneds oppsigelse og sluttet den 8. juli.

Aktor: Kan De fortelle hva som skjedde mellom Dem og Bjerke da?

V.: Jeg skrev först oppsigelsen, og han sverte....

Dommeren: Vi har korrespondansen. Men ble det sagt noe ut over det som står i brevene?

V.: Han truet med at han kunne melde meg til de rette myndigheter - jeg vet ikke hva han mente.

Aktor: Vi har et brev her av 8. juni 1944:

"Jeg sier herved opp min stilling hos Dem da jeg skal gifte meg i nærmeste fremtid. Jeg har 1 måneds oppsigelse og slutter 8. juli d.å."

Rter
teno-
ram.

...tiftelsen Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Så sier han: (Bilag 11)

"Jeg har med forbauselse mottatt Deres skriv av i dag, hvori De meddeler meg -------

--------respekterer ikke Deres skriv."

Var det riktig at det gikk ut på 3 måneder?

V.: Han ville ha det på 3 måneder, men jeg ville ikke gå med på det. Jeg hadde ikke fått noe skriftlig, og så gikk jeg ut fra at det med 1 måned stod ved kraft.

Dommeren: Han sier at hvis De har noe å bemerke til dette, vil han forelegge saken for de rette myndigheter. Snakket De noe med ham så De fikk rede på hva han mente med "de rette myndigheter"?

V.: Nei, det var nokså taust. Det vil si, han maste stadig om at hvis jeg sluttet, kunne han godt melde meg hvis han ville.

Dommeren: Hvem skulle han melde Dem til? Sa han noe om det?

V.: Han mente et tysk kontor eller noe slikt, men jeg husker ikke riktig hva slags myndighet det var.

Aktor: Oppfattet De det som en alvorlig trusel?

V.: Jeg tok det veldig alvorlig, jeg, for jeg var veldig nervös. Men jeg fikk da omsider underskrift på sluttattesten.

Aktor: Har De noe kjennskap til om han har meldt Dem til tyskerne for dette?

V.: Nei, det vet jeg ikke, utenom det han sa om at han kunne gjöre det, truet med at han kunne gjöre det. Men jeg vet ikke hva han har gjort.

Dommeren: Fikk De noen ubehageligheter av at De sluttet?

V.: Det var en tysker som ringte opp til meg og stadig an-

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

befalte meg at jeg måtte holde på. Det var en sekretær Fleischer?

Aktor: På kontoret eller privat?

V.: På kontoret.

Aktor: Var det fra et tysk kontor?

V.: Det var fra det kontor som tok imot disse regningene på vedleveransene.

Aktor: Det var forsåvidt en av firmaets tyske forbindelser?

V.: Ja, det var det.

Aktor: Var han noe truende i tonen?

V.: Nei, jeg kan ikke akkurat si han var truende. Han holdt på noksåvidt lenge med å snakke fram og tilbake om hvor dumt det var å slutte og hvor meget jeg kunne bli utsatt for. Men jeg svarte at jeg fant det var best allikevel å slutte.

Aktor: De var altså hos Bjerke i godt og vel 2 år. Hva var Deres arbeid der?

V.: Jeg førte bøkene, skrev brever, førte lönningslister, passet telefonen og hadde annet forefallende kontorarbeid.

Aktor: De både skrev lönningslister, skrev på maskin og stenograferte, hadde korrespondanse og førte bøkene? Det siste skal jeg komme til siden. Hvor mange funksjonærer var der i det hele på kontoret?

V.: Det var da jeg begynte der 4 stykker med meg. Så sluttet det to og så kom det en inn istedenfor den ene. 2 var vel det minste som var der.

Aktor: Har det i Deres tid vært så mange som 8 der noen gang?

V.: Nei.

Aktor: Det har altså vært fra 2 til 4, er det så?

V.: Ja.

Aktor: De sa De førte böker. Var De bokholderske?

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

(3. vidne Karin Marie Kristiansen)

V.: Jeg hadde et halvårig kursus på handelsskole.

Aktor: Var De den eneste som førte bökene i den tid De var der?

V.: Ja, jeg førte dagboken. Jeg husker at hovedboken ikke var ajourført da jeg begynte, så jeg gjorde ikke noe med den. Det ble stadig sagt at den skulle bli ført slik at jeg kunne fortsette, men det ble ikke gjort, så jeg førte bare dagboken.

Aktor: Dagboken var det eneste De førte?

V.: Ja.

Aktor: Kan De gi retten et begrep om hvordan regnskapsførselen var? Var den betryggende, var den slik at det kom med i bökene det som skulle? Har De noen oversikt over det?

V.: Jeg fikk disse notaene, og etter at vi hadde fått pengene førte jeg dem inn, og jeg skrev regningene. Jeg vet ikke om det var noe utenom det jeg fikk å føre inn i bökene.

Aktor: Det gjaldt ved. Var det noen andre varer som var med i bokförselen?

V.: Nei, bare ved.

Aktor: Vi har Bjerke tiltalt for også å ha solgt andre varer som isenkram, bötter, spann, madrasser osv.

V.: Jeg så pröver av det, men jeg vet ikke hvordan det var med föring av det eller hvordan det var med det i det hele tatt.

Aktor: De vet ikke hvordan det var med föringen annet enn når det gjaldt veden?

V.: Jeg så ikke annet av det enn at jeg så pröver på kontoret av bötter og madrasser og slikt.

Aktor: De har ikke skrevet korrespondanse vedrörende salg av torskekaviar, madrasser, söppelbötter eller hva som helst?

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

V.: Nei, det kan jeg ikke huske.

Aktor: De kan ikke huske noen korrespondanse om det? Men er De sikker på at det bare var ved med i den bokføringen?

V.: Ja, det var bare ved med i den dagboken jeg førte.

Aktor: Var det noen av de andre funksjonærene som førte noen andre böker enn Dem?

V.: Ikke det jeg vet. Det vil si, det var en av damene som førte lönningslister. Men ikke noen bokföring ellers, det jeg så.

Aktor: Hvor lenge hadde De de bökene?

V.: Hele tiden mens jeg var der.

Forsv.: Da De fikk sluttattest måtte De til Arbeidskontoret, er det ikke så De sier? Det kunne vel påfört Dem en del ubehageligheter?

V.: Da jeg fikk den sluttattesten begynte jeg i Samvirket like etterpå, og de ordnet det der nede slik at jeg ble overfört og kunne begynne der.

Forsv.: De har så lett for å snakke om trusler. Når Bjerke så nevnte at det lett kunne komme ubehageligheter ut av at De sluttet, så lå det vel realiteter bak, så det var vel en advarsel, nærmest, og ikke en trusel?

V.: Jeg oppfattet det som en trusel, for han var sint.

Forsv.: Men som De selv bemerket, var det nokså farlig på den tid.

V.: Ja, jeg vet det.

Forsv.: Så var det en annen ting, med hensyn til bokførsel: Så De om Bjerke hadde en liten bok som han förte selv? - om han selv hadde noen bokførsel?

V.: Nei, det så jeg ikke.

Forsv.: Hvorledes var Bjerke som sjef, såmn i sin alminne-

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

lighet? Hva vil De gi som karakteristikk?

V.: Det var sånn opp og ned. Det var jo en ganske gemyttlig tone i almminnelighet, men han kunne jo være bråsint.

Forsv.: Han var ikke noe sånn nazistisk i dagliglivet?

V.: Nei, det så jeg ikke noe til.

Dommeren: Vet De om han hadde noen omgang med tyskerne? Var det tyskere der som hadde fortrolige samtaler med ham på kontoret?

V.: Det kom tyskere av og til der, og de satt innenfor - jeg vet ikke hvor ...

Dommeren: Har De noen greie på hvordan han fikk disse tyskeroppdragene?

V.: Nei, det vet jeg ikke. Han hadde så vidt begynt med det da jeg kom dit.

Dommeren: Han hadde holdt på i nesten 2 år da De kom, så det kjenner ikke De noe til, altså?

V.: Nei, det vet jeg ikke. Jeg vet bare at han fikk et brev fra myndighetene om at han utelukkende skulle levere til tyskerne.

Dommeren: Fra Oslo Kommune?

V.: Ja, det var kanskje det.

Dommeren: Og De ville slutte så å si med en gang De kom, fordi De syntes det var for meget tysk omsetning. Men sa han noe til Dem om hvorfor han solgte til tyskerne?

V.: Nei, det kan jeg ikke huske.

Dommeren: Sa han noe om at han var truet eller tvunget til det?

V.: Nei, jeg kan ikke huske noe om det.

Dommeren: De brukte visst et uttrykk som at han prövde å unnskylde det med at det var så mange som gjorde det - sa De

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

det?

V.: Nei, jeg oppfattet det sånn.

Dommeren: Men De har ikke hört ham si at han var truet eller tvunget til å selge til tyskerne?

V.: Han sa at tyskerne var veldig hippne på å få dette og at noen måtte omsette det, så vidt jeg husker.

Aktor: Bortsett fra forretningsvirksomheten, som vi har hört Deres mening om i og med at De ville slutte, hvordan var Bjerkes innstilling overfor tyskerne? Var han hva De vil kalle "jössing"?

V.: Det vet jeg ikke. Jeg hadde på en måte ikke inntrykk av han var nazist. Men "jössing" kan man jo ikke akkurat si han var, for han var jo ganske gemyttlig i tonen overfor tyskerne.

Dommeren: Overfor tyskerne?

V.: Ja.

Tilt.: Det forekommer meg å huske at De engang fikk ordre om å melde Dem på Arbeidskontoret. Jeg synes å huske De nevnte at De skulle begynne på et gartneri.

V.: Ja, det stemmer. Jeg ble utkalt til sånn arbeidsinnsats på et gartneri.

Tilt.: Når var det?

V.: Jeg husker ikke akkurat om det var sommeren 1943 eller 1944.

Tilt.: Det var mens De var ansatt hos meg. Hvorfor kom De ikke på det gartneriet, da?

V.: Det vet jeg ikke.

Tilt.: Men det vet jeg. Hr. dommer, jeg var oppe på det kontoret som stelte med slikt, oppe i Akersgaten, og jeg

fikk henne fritatt fra dette.

Dommeren: Bad De Bjerke om å få Dem fritatt for dette?

V.: Nei, jeg bad ikke om det, for jeg regnet med at det ville være akkurat det samme om jeg ble utkalt på det der eller om jeg var hos ham.

Dommeren: Gjorde ha©n det selv?

V.: Ja, han gjorde det selv. Han sa at han skulle gjöre hva han kunne for å få meg fritatt.

Vidnet fratrådte.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 4. vidne:

Liv Dagny Dörumsgaard, 26 år, sentralborddame, Bogstadveien 64. Ubeslektet. Kjent med vidneansvaret.

Aktor: Var De vært ansatt hos Bjerke under krigen?

V.: Ja, et år.

Aktor: Når var det?

V.: Jeg sluttet der i julen 1944 og begynte der julen 1943.

Aktor: Så man kan altså si det var i löpet av året 1944 at De var ansatt der?

V.: Ja.

Aktor: Gjorde De noe forsök på å få slutte hos ham?

V.: Ja, jeg sa opp - jeg tror det var i slutten av april eller begynnelsen av mai.

Aktor: Hvorfor gjorde De det?

V.: Jo, jeg var ansatt på kontoret, og så måtte jeg gå ærend. Det hadde jeg ikke noen lyst til, og så sendte jeg inn oppsigelse. Den gjaldt på 3 måneder.

Aktor: Men det vanlige etter arbeidervernloven er jo 1 måned.

V.: Jeg hadde tatt posten med 3 måneders oppsigelse.

Aktor: Var det alminnelig at det var 3 måneder?

V.: Nei, men jeg var vant til det fra jeg var i staten, så jeg brydde meg ikke noe særlig om det.

Aktor: Slapp De ikke unna posten i april-mai 1944, da?

V.: Nei, frk. Kristiansen sluttet för meg, og da Bjerke ikke fikk noen kontorhjelp så jeg at jeg kunne fortsette.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Det var i juli min oppsigelse gikk ut, men da Bjerke fremdeles ikke fikk noen på kontoret - jeg var alene - så jeg at jeg kunne fortsette til han muligens fikk en.

Dommeren: Så har vi en oppsigelse som er datert 2. november, og en som er datert 13. november, fra Dem.

V.: Er det 2 i november?

Aktor: Den av 2. november lyder slik:

"Herr Bjerke. (Bilag 16)
Jeg henviser til min oppsigelse av 27. .....

.....slutter jeg på dagen. Ærbödigst."

Ble det noen vanskeligheter mellom Dem og Bjerke i den anledning?

V.: Ja, jeg måtte fremdeles gå ærend, og det ville jeg ikke, derfor sendte jeg inn den andre oppsigelsen.

Dommeren: Var det det som var grunnen til at De sluttet, at De ikke ville gå ærend?

V.: Ja, det ville jeg ikke.

Aktor: Men ble det noen diskusjon, noen uenighet mellom Dem og Bjerke i den anledning? Fikk De noen vanskeligheter med at De ville slutte?

V.: Nei, ikke noe særlig, det jeg kan huske. Han fikk en ny kontordame som heter frk. Vestly, og hun ble da satt inn i arbeidet.

Aktor: Forsökte Bjerke å få Dem til å bli?

V.: Ja, han forsökte å få meg til å fortsette etter at frk. Vestly begynte.

Aktor: Truet han Dem til å bli?

V.: Nei, ikke noe spesielt.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Aktor: Vet De om han meldte fra til tyskerne om at De skulle slutte?

V.: Nei.

Vidnet fratrådte.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 5. vidne:

Egil B r e k k e, 41 år, formann, Trondheimsvn. 161. Ubeslektet. Kjent med vidneansvaret.

Forsv.: De var ansatt hos Bjerke en tid, var De ikke?

V.: Jo, jeg var ansatt der under krigen.

Forsv.: Hvor lenge var De der, kan De huske det?

V.: Jeg ~~fra~~ var der fra 1940 til/etter frigjöringen.

Forsv.: Hva var Deres stilling?

V.: Jeg var formann på tomta.

Forsv.: Hadde De meget med Bjerke å gjöre?

V.: Ja, en god del.

Forsv.: Si meg: Kjenner De til at han har sökt å hindre utskrivning til arbeidstjeneste f.eks. ?

V.: Ja, et par tilfelle vet jeg iallfall om med sikkerhet. Jeg husker ikke navnene, jeg vet ikke om det var Kleverud og Stangstuen som han fikk fri fra slik tjeneste.

Forsv.: Hvorledes opptrådte han, - som nazist, eller hvordan var hans opptreden i det hele tatt?

V.: Vi visste ingen ting för etter frigjöringen.

Forsv.: Dere hadde ikke begrep om at han hadde vært i N.S.?

V.: Nei, ikke da.

Forsv.: Så han gav aldri inntrykk av det, han snakket ikke om N.S. eller påvirket dere eller noe slikt?

V.: Nei, vi hadde ikke noen påvirkning. Vi visste ikke at han var det. Vi bare lurte på det, men vi visste ikke noe om det.

Forsv.: Så dere at han delte ut illegale aviser?

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Vg: Ja, vi fikk en del fra Bjerke og en del andre steder.

Forsv.: Har De vært med på flyktningetransport sammen med Bjerke?

V.: Jeg var visst engang med sönnen til Bjerke, som jeg kjörte til en hytte ute på Hurum. Han flyktet som student.

Dommeren: Kjörte De Bjerkes sönn?

V.: Ja. Jeg husker ikke årstallet.

Forsv.: Det var formodentlig den gang alle studentene ble arrestert.

V.: Ja. Det var i 1943.

Forsv.: Tror De Bjerke ivret for å få tyskerforretninger, eller tror De det var tyskerne som prøkket det på ham?

V.: Det er et spörsmål som jeg nesten ikke kan svare sånn direkte på, for jeg hadde jo mest på vedtomten å gjöre, jeg. Noe sånn direkte i forretningsveien kan ikke jeg svare på.

Aktor: Han sökte å unngå utskrivning til "nasjonal arbeidsinnsats", og De kjente flere tilfelle?

V.: Jeg kjente et par tilfelle. Jeg tror den ene hette Kleverud.

Aktor: Var han ansatt hos Bjerke?

V.: Ja.

Aktor: Var den andre også ansatt hos Bjerke?

V.: Ja, det var han.

Aktor: Det var folk som var ansatt på tomten, folk i hans tjeneste, altså?

V.: Ja.

Tilt.: Jeg vil spörre om vidnet kan huske Stangstuen og Egilsen (her nevnte Bjerke et par navn til, som ikke kunne oppfattes fra referentenes plass). Jeg husker ikke flere i farten, men det var flere som var på tomten hos meg. De ble

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

også innkalt til sånn arbeidstjeneste eller hva det het, og da var jeg oppe i Akersgaten hos sjefen der og snakket med ham og fikk ordnet det så ingen av dem kom ut. Jeg var der ikke bare en gang, men flere ganger.

V.: Ja, det er riktig, det.

Dommeren: Denne opplysning kommer aktor til å bruke mot Dem, skjönner De, Bjerke. De har altså hjulpet mange av Deres egne folk til ikke å bli utskrevet, og det vil aktor påberope seg som skjerpende. Men det var altså en fire-fem av folkene på tomten som ble utskrevet og hvor Bjerke fikk forhindret at de måtte ut?

V.: Ja, de gikk til Bjerke, og Bjerke gjorde alt for at de kunne slippe.

Dommeren: Og de slapp?

V.: Ja, de slapp, alle som én.

Tilt.: Vidnet sa at han kjörte min sönn som holdt på å bli tatt av tyskerne den gang. Hva var det som foregikk i forbindelse med Tom? Var det én gang eller to ganger?

V.: Det var to ganger. Det var en Nilsen som kjörte Tom ut til hytta neste gang.

Tilt.: Hva gjorde De da?

V.: Jeg kjörte Tom ut til Hurum, og kjörte rundt hele veien for å kunne greie å komme fram.

Dommeren: Var det et bestemt sted hvor han skulle anbringes?

V.: Ja, det var en skogshytte på Hurum som jeg kjörte til.

Tilt.: Hvorfor kjörte De omveier?

Dommeren: Å, det kan vi da tenke oss, ikke sant?

V.: Det var jo på grunn av tyskerne det.

Dommeren: Han var ettersökt som andre studenter.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt.: Det var vakter ved Lysaker, og de kjörte langt opp om Bærum for å komme fram.

Dommeren: Både vidnet og den andre kjöreren har fått Bjerkes sönn ut fra Oslo?

V.: Ja.

Tilt.: Det var to forskjellige anledninger.

Dommeren: Var det noen andre studenter også med i bilen?

V.: Nei, det var bare sönnen til Bjerke.

Tilt.: Jeg tilböd at han kunne ta med seg andre, men de reiste til sine slektninger andre steder i landet, for de fant ut at det ikke var bra med altfor mange sammen. Derfor ble det såmm enkeltvis.

Vidnet fratrådte.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 6. vidne:

Anton E s p e r ö §, 48 år, lærer, Brinkensgate 29. Ubeslektet. Kjent med vidneansvaret.

Forsv. : De kjenner Bjerke ganske godt? Har De kjent ham lenge?

V.: Jeg har kjent ham siden 1938.

Forsv.: Hvorledes opptrådte han under krigen? Fikk De inntrykk av at han var nazist, eller hvorledes opptrådte han?

V.: Jeg hadde ikke inntrykk av at han var nazist, det falt meg aldri inn, og heller ikke at han var tyskvennlig, idet han gav uttrykk for det motsatte syn når jeg traff ham.

Forsv.: De ble arrestert og sendt til Tyskland, visstnok, gjorde De ikke?

V.: Jo.

Forsv.: I 1943?

V.: Ja.

Forsv.: Det De sa om Bjerke, refererer seg altså til tiden før 1943?

V.: Ja.

Forsv.: Hadde De samarbeid med ham om illegale nyheter, kan De huske noe om det?

V.: Ja, for så vidt som at når jeg av og til gikk oppom kontoret så var det for å höre om han visste noe nytt, eller for å meddele ham hva jeg eventuelt visste, slik som vi pleide å gjöre den gang. Jeg hadde full tillit til ham sånn, og gav ham illegale aviser.

Forsv.: Så De ikke noe som gjorde at De fikk mistanke om

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

at han var N.S.-medlem? Han oppförte seg ikke slik på noen måte?

V.: Nei.

Forsv.: Understöttet han Deres frue mens De satt fast?

V.: Ja, han gjorde det, som jeg har fått vite etter at jeg kom hjem.

Dommeren: Var det fast månedlig underhold, eller var det en sum én gang?

V.: Det var visst leilighetsvis.

Dommeren: Var det samlet et stort belöp, vet De det?

V.: Min kone har ikke der fört noe regnskap og kan ikke huske det så nöyaktig, men det dreiet seg vel iallfall om et belöp på ikke under tusen kroner.

Dommeren: Tilsammen?

V.: Ja, noe mer kan jeg ikke oppgi nöyaktig.

Dommeren: Hadde De barn?

V.: Ja, to barn, og han gav dem av og til når han traff dem.

Forsv.: Har De ellers noe å fortelle av interesse for saken, tror De?

V.: I sammenheng med ökonomisk stötte kunne jeg vel kanskje nevne at den dagen jeg kom hjem, mötte Bjerke opp, og fordi jeg var uten penger fikk jeg 100 kroner av ham den dagen. Dessuten kan jeg nevne at mens jeg satt på Grini, i celle der sammen med noen andre, bad jeg en av dem om i tilfelle han slapp ut å oppsöke Bjerke og overbringe hilsen fra meg til min familie. Jeg reiste til Tyskland för han slapp ut, men han gjorde det, han oppsökte Bjerke med hilsen og fortalte hvordan jeg hadde hatt det på Grini.

Forsv.: Hadde Bjerke noen anledning til å hjelpe Dem mens De satt på Grini?

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

V.: Nei, der fikk jeg overhodet ingen hjelp fra noen kant.

Vidnet fratrådte.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: Hvis Bjerke har noe å si i forbindelse med hvorvedden forretningen med tyskerne kom i stand, så kan vi ta det nå.

Tilt.: Hvordan den kom i gang har vi kanskje vært inne på tidligere. Det var som sagt, at jeg averterte kjøp og salg av ved, og så kom det en tysker sammen med en nordmann. -

Så vidt jeg husker, fikk vi ikke diskutert den posten leveranse som er anslått her til 245.000 kroner.

Dommeren: Hva slags leveranse?

Tilt.: Av andre varer. Det står side 24 i Det blå hefte.

Dommeren: Etter den spesifikasjon av den millionen som De gav, skulle De ha solgt andre varer til tyskerne for 570.000 kroner, nemlig isenkramvarer for 325.000 og andre varer for 245.000.

Tilt.: Den posten 245.000 fikk vi ikke anledning til å komme igjennom, så vidt jeg husker.

Dommeren: De fikk jo oppdrag. Har De ikke levert? For den millionen refererer seg til penger som er utbetalt i Norges Bank.

Tilt.: Det er en post her på 163.000 kroner, og det var altså en leveranse som fant sted så vidt jeg husker høsten 1944. Der gjorde skatteinspektøren anmerkning til revisor Bråthen. Det viste seg at jeg var kommet bort i en leveranse der som det ikke var betalt omsetningsavgift på, iallfall ikke på det tidspunkt. Jeg var ikke klar over at det skulle beregnes omsetningsavgift, og så sa jeg til tyskerne at de varene der skulle være med omsetningsavgift, jeg fortalte at skattefogden hadde sagt det. Da sa tyskerne etter at vi hadde gjennomgått det: "vel, når saken ligger slik an". Så skrev de til skatteinspektøren og bad

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

om å få sendt regning dit. Dette sa jeg til revisor Brathen, og da sa han at nei, det går ikke. Så de ville holde seg til meg, og jeg måtte holde meg til tyskerne. Det beløpet refererer seg til 163.000, altså 16.000. Det var noe jeg fikk av tyskerne. Da skulle det bli igjen ca. 70.000. Der ligger det slik an at jeg fikk et vareparti fra en annen kant. Det forløp slik at de innbetalte omsetningsavgift til dette firmaet Halvorsen i Markveien nr. 30. Det var på 7.000 kroner. Når vi slår de to beløpene sammen, har jeg akkurat betalt omsetningsavgiften på den posten der.

Dommeren: Kan det stemme at De bare har levert varer til norske sivile for ca. 93.000?

Tilt.: Nei, det stemmer ikke.

Dommeren: Hvor meget mener De det er?

Tilt.: Det er adskillig mer, for det hadde jeg notert også i en bok som lå i jernskapet.

Dommeren: Denne oppgaven fra Storström viser for den norske omsetning: 49.000 i 1940, 44.000 i 1941 og 4.000 i 1942, og så er det ikke noe i 1943 og 1944.

Tilt.: Det kom jo av at jeg fikk ordre fra Kontrollnemnda om ikke å selge til norske.

Dommeren: Men var det mer i de første årene enn de 93.000?

Tilt.: Ja.

Dommeren: De tallene trodde jeg var tatt fra Deres bøker.

Tilt.: Ja, de 93.000.

Dommeren: Hva er det som kommer i tillegg, siden De mener det er mer?

Tilt.: Jo, jeg hadde jo venner, slektninger og bekjente, og masseevis av forbindelser, og alle sammen - eller iallfall mange - manglet ved. Jeg hadde stor pågang der, og jeg hjelp

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

alle sammen, men jeg sa: "Dere må holde kjeft med dette, jeg har ikke lov til å levere til andre enn Wehrmacht."

Dommeren: Hvor meget har det dreie seg om, tror De?

Tilt.: Det kan jeg ikke si noe om. Men da jeg ble arrestert den 28. mai 1945, lå det i jernskapet kvitteringer for private leveranser på ca. 5.000 kroner.

Dommeren: Det er ikke större differanse enn det, altså? Det kan ikke tenkes at De har levert for f.eks. 100.000 kroner ut over de 93.000?

Tilt.: Nei, det turde jeg ikke, for da ville jeg blitt tatt.

Dommeren: Det er altså rundt 100.000, da?

Tilt.: Ja, ca. 110.000 eller noe slikt.

Dommeren: Hvis vi bare holder oss til veden, er forholdet at De har levert til norske for rundt 100.000 og til tyskerne for 1,6 millioner kroner, ikke sant?

Tilt.: Jo, det kan vel være så. Det regnskapsmessige er jeg ikke så godt inne i ....

Dommeren: Jeg har forstått Dem slik at De erkjenner det talet 1,6 millioner.

Forsv.: 1,533 mill. er det egentlig. Siden vi er inne på dette, vil jeg også nevne at det er kommet en ny opplysning akkurat i går som viser at sjekkartoteket ikke er så meget å stole på. Her er en påtegning fra bobestyreren på selvangivelsen for inntektsåret 1949:

"På konto nr. 632264 i Oslo Sparebank sto pr. 1/1-1949 kr. 36.970,95. Dette tilgodehavende var med kr. 30.055.- opbygget ved godskrift for diverse tyske sjekker - innsatt omkring 8/5-45. Justisdepartementet har sommeren 1949 bestemt at Bjerke ikke tilkommer noen godtgjörelse for disse sjekker. Oslo Sparebank har deretter refusert kontoen tilsvarende."

Det er altså simpelthen tatt ut av böhene og ströket 30.000 kroner.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Aktor: Det forelå i sakens dokumenter, det.

Forsv.: Jeg har aldri sett det för, jeg for min del, det er nytt for meg.

Tilt.: Ja, for meg også.

Aktor: Men det var ikke nytt for meg.

Dommeren: Det står följende sjekker her: 2. mai 14.700, 4. mai 2.200 og 7. mai 8.900.

Forsv.: Departementet har altså funnet 30.055 som man simpelthen har ströket.

Dommeren: Men dette blir jo ikke mer enn vel 20.000. Så er det noe som er fört helt til slutt her: 10. mai 1945 3.700, 13. april (?) 7.200. Det står altså etter sluttsummen.

Forsv.: Jeg vet ikke hvorden departementet gjör dette, men at man altså må trekke fra de 30.000 i sjekkartoteket ...

Aktor: Det forelå her en skrivelse fra Oslo Sparebank, som gikk ut på at det er sjekker som Bjerke hadde sökt å cash'e akkurat ved frigjöringen og som måtte utstå inntil videre. Det ligger i sakens dokumenter.

Dommeren: Dette er altså honorerte sjekker.

Forsv.: Det er en annen side av saken. Men departementet sier altså at 30.000 ikke skal være med. Departementet eller direktoratet har sagt at det har vært 1,6 millioner i omsetning, men her må det jo gå fra 30.000, for de pengene er ikke gått inn og kan ikke inndras.

Dommeren: Han må jo ha fatt pengene.

Forsv.: Nei, belöpet er ströket av hans bankkonto.

Aktor: Jeg tror dette vil fremgå av de dokumenter som dommeren allerede har fått av meg.

Forsv.: Jeg har iallfall aldri sett det.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt.: Med hensyn til denne posten 30.055 er det nok mulig at aktor har sett det belöpet i forbindelse med Oslo Sparebank, for de sendte nemlig noen linjer etter at det belöpet var innsatt, om at det var ikke sikkert at myndighetene godkjente det. Men så har de altså godtatt de belöpene i tilfelle de skulle inndras, for det er jo laget så mange former for inndragning. Så belöpet har stått i banken hele tiden, og först hösten 1949 er det ströket.

Rettsmötet hevet kl. 15.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Rettsforhandlingene i sak mot Rolf T. Bjerke fortsatte i Oslo Byrett tirsdag den 16. mai 1950 kl. 9.30.

Fremstod 7. vidne:

Victor Charles Welford H o l m, 53 år, ingeniör, Majorstuvn. 31. Ubeslektet. Kjent med vidneansvaret.

Forsv.: Hva var Deres stilling under krigen?

V.: Jeg var konstituert som bestyrer av Oslo Arbeidskontor under bestyrer Lorps sykdom, fra ca. 1942 til 1944.

Forsv.: Hadde De noen forbindelse med Rolf T. Bjerke?

V.: Ja, han var oppom meg et par ganger på kontoret for å få fritatt noen folk som var utkalt. Det er den eneste forbindelse jeg har hatt med Bjerke under okkupasjonen, at han var oppe hos meg på kontoret.

Forsv.: Fikk De noe inntrykk av hans holdning? Virket han nazistisk?

V.: Nei, tvert imot, han var nokså fri i sine uttalelser.

Forsv.: Uttalte han seg mot N.S.-styret?

V.: Ja.

Forsv.: De folkene han ville ha fritatt var kanskje fortrinsvis hans egne folk?

V.: Det kan jeg ikke huske. Det er så lenge siden, at detaljer kan jeg ikke huske. Jeg bare husker at han en rekke ganger var hos meg. Sannsynligvis gjaldt det hans egne folk og andre.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Forsv.: Var dette noe som liksom måtte gjöres sånn halvt illegalt?

V.: Ja, det var så å si helt illegalt. Jeg hadde ikke noe direkte med selve utskrivningen å gjöre, og når det da var noen som var blitt skrevet ut, måtte jeg gå til en hjemmefrontmann som var ansatt på kontoret, en Erik Andersen som var leder av Kommunalgruppen i Hjemmefronten, og han tok de papirene og rev dem i stykker.

Forsv.: Simpelthen rev i filler hele historien?

V.: Ja, det var simpelthen sånn det gikk i de fleste tilfelle.

Forsv.: Har De ellers noe å berette om tiltaltes forhold?

V.: Nei, ikke noe mer enn at han har vært på kontoret.

Aktor: De sa at det var "sannsynligvis hans egne folk og andres". Bygger De på noe annet enn bare hva De tror?

V.: Detaljer kan jeg ikke huske, for det er ca. 7 - 8 år siden, men jeg husker han har vært der flere ganger.

Vidnet fratrådte.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 8. vidne:

Harald Christoffer H u n d, 61 år, disponent, Kirkeveien 123 b. Ubeslektet. Kjent med vidneansvaret.

Forsv.: Har De kjent Bjerke nokså lenge?

V.: Ja, i ca. 55 år.

Forsv.: De kjente ham under krigen også, og hans forhold?

V.: Ja, jeg var sammen med Bjerke adskillige ganger under krigen.

Forsv.: Fikk De inntrykk av at han var noe sånn N.S.-innstillet, eller ...?

V.: Nei, tvert imot.

Forsv.: De mener tvert imot. Var det noe spesielt De bygget det på?

V.: Det forbauset meg en dag at han sa: "Jeg har vært medlem av N.S." Det tok jeg som en spök, for han viste noe ganske annet i alle retninger.

Forsv.: Kunne De nevne noen eksempler, kanskje?

V.: Ja, i og med at han var aldri "snau", det har han ikke vært fra vi begynte på skolen sammen. Han var alltid gavmild, og det viste han under krigen, han hjalp adskillige. Og rundhåndet har han alltid vært. Jeg hadde inntrykk av at han var en god nordmann. Og alltid gavmild, som jeg sa. Jeg har en forretning i samme gård, så jeg var oppe der - jeg vil ikke si hver dag, men iallfall en gang i mellom - og der lå det illegale aviser, som vi kalte det. Disse ble distribuert. Og som jeg sa, jeg tok det som en spök da han

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

fortalte at han hadde vært medlem av N.S.

Forsv.: Så De har ikke merket noe som kunne gjöre Dem mistenksom i den retning?

V.: Nei, tvert imot.

Forsv.: De nevnte illegale aviser. Kjenner De til at han har gjort noe illegalt arbeid ellers ?

V.: Jeg vet ikke hva forsvareren mener.

Forsv.: At han har deltatt med å hjelpe flyktninger osv. ?

V.: Jo, det fikk jeg inntrykk av rett som det var, at han hjalp. Og den som kom med blomst i knapphullet på Kongens geburtsdag, det var Rolf T. Bjerke. Så jeg tror ennå ikke at han har vært medlem av N.S.

Forsv.: Jo, han stod i kartoteket, så det er vitterlig.

V.: Men jeg kunne ikke tenke meg det.

Vidnet fratrådte.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 9. vidne:

Bjarne B r y h n, 60 år, pensjonist i kommunen, Arm. Hansensgt.9. Ubeslektet. Kjent med vidneansvaret.

Forsv.: Hva var Deres stilling under krigen?

V.: Jeg var sekretær ved Oslo komm. leiegårder.

Forsv.: Hadde De kontakt med Rolf E. Bjerke under krigen?

V.: Ja, det hadde jeg.

Forsv.: Ofte?

V.: Ja, for så vidt.

Forsv.: I hvilken forbindelse? Gjaldt det illegale aviser, eller hva var det?

V.: Ja, det er riktig. Jeg var oppom Bjerke minst én gang om uken, hvis ikke to, og leverte ham illegale aviser. Jeg fikk et par aviser av ham også.

Forsv.: Dere utvekslet illegale nyheter?

V.: Ja.

Forsv.: Hadde De inntrykk av at han var N.S.-mann? Hadde De inntrykk av det, eller viste han det på noen måte?

V.: Nei, absolutt ikke.

Forsv.: De hadde kanskje nærmest inntrykk av det motsatte?

V.: Ja.

Forsv.: Vet De om Bjerke har gitt noe underholdningsbidrag til folk som var kommet i vanskeligheter for sin politikk?

V.: Ja, jeg husker at et par ganger da jeg var på kontoret hos Bjerke sa han til sin kontordame at hun måtte sørge for de bidrag som han hadde bestemt skulle ytes til - det var

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

visst i forbindelse med en fange i Tyskland eller hva det ~~HVA~~ var for noe. Jeg hadde et meget godt inntrykk av Bjerke, jeg.

Forsv.: Har De hatt noe å gjöre med kontorer i Dorvgaten og Stjerneplassen?

V.: Bjerke fikk leid kontorer av meg. Det var mange liebhabere, og jeg kjente ikke Bjerke, så jeg innhentet opplysninger om ham. Og vi bestemte oss da for Bjerke, i og med at advokat Emil Stang den gang ringte opp og anbefalte ham på det beste. Bjerke ville ha kontrakten overført på Rolf T. Bjerke A/S, så vidt jeg husker, men vi ville gjerne ha en person å holde oss til, så det ikke ble en kamuflert overdragelse eller slikt, som vi var vant til i kommunen. Så jeg sa til Bjerke at det måtte bli på hans navn.

Forsv.: Det var adv. Stang som anbefalte ham ved den anledning?

V.: Ja.

Forsv.: Var dette under krigen?

V.: Nei, det var like før krigen.

Tilt.: Hvilket år var det?

Dommeren: Det må ha vært lenge siden hvis det var den gang Emil Stang var advokat.

Tilt.: Det var XI i 1935.

Vidnet fratrådte.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 10. vidne:

Erik A r v e s c h o u g, 52 år, bokhandler, Holmenveien 43, Ubeslektet. Kjent med vidneansvaret.

Aktor: Var De ansatt i noe N.S.-kontor under krigen?

V.: Ja, jeg var personalsjef i partiet, sjef for Personalavdelingen i Riksledelsen fra 1940 til 8. mai 1945.

Aktor: Har De i den anledning kommet noe bort i Rolf T. Bjerke, kan De huske noe om det?

V.: Ja, jeg har for så vidt det.

Aktor: Har De vært i kontakt med ham? Har De snakket noe med ham?

V.: Det kom en utmeldelse fra ham i sin tid, og så hadde jeg en strykning, en ekskludsjonssak på slutten.

Aktor: Det kom en utmeldelse, sier De. Kan De fortelle om den?

V.: Jeg kan ikke erindre noen detaljer i det, jeg bare husker at den kom. Jeg festet meg ved den fordi det var et relativt kjent navn, Rolf Bjerke, den gang. Jeg hadde vært her i Oslo i mange år og kjente jo navnet meget godt, og jeg visste den gang ikke at han var medlem, så da utmeldelsen kom, la jeg merke til den av den grunn.

Aktor: Hva gjorde De med den, da?

V.: Den sendte jeg jo, som jeg måtte gjöre. I Personalavdelingen hadde jo ikke jeg noen ting med medlemskapskartoteket å gjöre, jeg hadde med alle medlemmers personlige forhold, og til det regnet vi ikke selve medlemskapet og

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

kartoteket i medlemskapskontoret. Så når noe slikt kom, sendte jeg det ned til medlemskapskontoret med ordre om enten å stryke eller å ta utmeldelsen til følge eller hva det nå kunne være.

Aktor: Og hva gjorde De med Bjerkes utmeldelse, da?

V.: Jeg sendte den ned til medlemskapskontoret og bad det om å stryke ham som medlem. Det gjorde vi jo den gang - når en mann meldte seg ut, tok vi jo alle utmeldelser til følge. Men på den annen side var forholdene i Riksledelsen, i kartotekene, noe kaosartet. Vi hadde jo fått en mengde medlemmer på kort tid og hadde ikke noe apparat som skulle möte det med, så alle mulige former for feil forekom, selv om de nå ble borte etter som årene gikk.

Aktor: Deres mening er altså da at hvis Rolf T. Bjerke ikke er strøket av kartoteket, så er det en feil som er begått der, er det så å forstå?

V.: Det har vært en meget alminnelig feil. Det har vært så mange måter det kan skje på. Det kan være dobbeltkort, og det kan være rett og slett at de ligger og slenger her og der, disse papirene. Jeg har sett alle mulige forekomster av feil på den måte.

Aktor: Jeg har Bjerkes medlemsbok i N.S. her. Er det en kamporganisasjonsbok? (viser)

V.: Nei, det er den alminnelige, ordinære medlemsboken det.

Aktor: Når innførte dere de medlemsbökene der? Det har jo vært andre typer av medlemsböker som nam også har sett i saker.

V.: Vi hadde noen små gule i sin tid, men de begynte vi vel å skifte ut - jeg tenker det var i mars-april 1941.

Aktor: Altså, hösten 1941 ville en som meldte seg inn,

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

sannsynligvis få en slik bok som denne?

V.: Ja, han ville nok det.

Aktor: Så er det innklebet kontingentmerker her for en del år. Hva var praksis når man betalte kontingent til N.S., og hvilket beløp skulle man betale?

V.: På tidligste tidspunkt var jo beløpet ett for alle - om det var 2 kr. måneden eller 1 kr. måneden husker jeg ikke.

Dommeren: Jeg har sett svært mange böker hvor det var 1 krone.

V.: Ja, det var visst 1 krone måneden. Men så, på et senere tidspunkt, jeg tror det var midt i 1942, gikk vi over til kontingentbetaling etter formuesforhold, hvor da medlemmene betalte - jeg tror det höyeste beløp var kr. 7,50 pr. måned. Det varierte altså fra kr. 1,- og oppover til kr. 7,- eller 7,50 etter hva vedkommende hadde oppgitt i selvangivelsen eller hva det nå var, jeg husker ikke så nöye og har aldri hatt med det å gjöre forsåvidt.

Dommeren: Men det var altså etter inntekten?

V.: Etter inntekt, på et senere tidspunkt.

Aktor: Så har Rolf Bjerke til å begynne med betalt 20 merker à 3 kroner. Det står altså 20 medlemsmerker på 3 kroner fra 1941. Hvordan kan det henge sammen?

V.: Han har vel, som de aller fleste gjorde, kjöpt en klype med medlemsmerker, tenker jeg. Pengene satt jo nokså löst den gang, og mange hadde meget å gjöre, og når det kom et bud eller man måtte gå ned for å kjöpe en medlemsbok, så kjöpte man jo ikke ett merke, man kjöpte selvfölgelig en del. Det var en helt naturlig ting.

Aktor: Hvem var det som klebet inn disse medlemsmerkene?

V.: Det gjorde de nok sikkert selv, hvis det ikke var noen stempling, men den stemplingen kan sikkert ha foregått på

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

kretskontoret. Hvis det ikke er stemplet, har han sikkert gjort det selv.

Aktor: De er stemplet, de aller fleste iallfall.

V.: De brukte vel et stempel - det var jo på kretskontoret eller lagkontoret innklebningen de fant sted, og de gjorde det naturligvis ikke uten å stemple.

Aktor: Men det var først når man hadde betalt merkene at man altså fikk den for å kunne klebe den inn i boken?

V.: Ja, det må man selvfölgelig gå ut fra.

Aktor: Det var ikke sånn at man bare presenterte en bok med innklebede merker for en mann - var det det? - for at han skulle betale?

V.: Første gang han får boken er det jo da klebet inn de merkene ....

Aktor: Merker som han har betalt.

V.: ... som nödvendigvis må stå der fra hans innmeldelsesdag og til boken blir utlevert. Men det er jo bare første gang.

Aktor: Nå står det her 20 kontingentmerker på 3 kroner, og så står det 20 kontingentmerker på 5 kroner deretter. Han skulle da ha betalt for 40 måneder. Det er altså en overgang der etter 20 måneder, for der er kontingenten etter boken steget fra 3 til 5 kroner pr. måned.

V.: Ja, det har han jo måttet betale, det var ikke spörsmål om lyst eller ikke lyst; han er blitt krevet. Det ble fastsatt nede i N.S. hva han skulle betale.

Aktor: Jeg forstår godt at han kan ha betalt 60 kroner - det er 20 merker à 3 kroner - med en gang da han meldte seg inn, og at alle de merkene står der. Men etter de 20 måneder er det altså kommet en ny serie, med dyrere merker, med 5 kroners merker. Kan det være sannsynlig at alle de merke-

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

ne er klebet inn i 1941 da han meldte seg inn i N.S.?

V.: Nei, det er nok lite trolig. Det kan jeg nok ikke si.

Aktor: Det var vel kanskje en kasserer eller økonomileder eller hva det heter i et lag, som måtte holde regnskap for disse kontingentmerkene, var det ikke så?

V.: Jo,naturligvis. Det var jo en ikke så enkel prosess det hele. Vi hadde jo medlemskapskontoret nede i Riksledelsen, og det var et stort apparat; det var jo en masse medlemmer, og det var kartoteker og alt mulig der. Så har man fylkesorganisasjonen, som Riksledelsen sender det til, og fylkesorganisasjonen sender det til kretsen, og kretsen sender det til laget, og i laget blir han da krevet for disse ting.

Aktor: Det var altså laget som sörget for kontingentinnbetalingen?

V.: Ja, det var nok det.

Aktor: Og så var det en som hadde med det økonomiske å gjöre? Hva het vedkommende, var det økonomileder eller ..?

V.: Ja, økonomileder i laget, lagökonomileder.

Aktor: Lagökonomilederen hadde da en kasse eller en beholdning av sånne stempelmerker, er det så å forstå?

V.: Ja.

Aktor: Som lagökonomilederen måtte gjöre ~~kontroll~~ regnskap for overfor revisjonen? Er det riktig?

V.: Ja, selvfölgelig.

Aktor: Så hvis lagökonomilederen tar ut av kassen en del merker, så må lagökonomilederen være ökonomisk ansvarlig for det?

V.: Ja, for tilsvarende penger.

Aktor: De sa at De hadde vært i kontakt med Bjerke to gan-

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

ger. Det var denne utmeldelsen, sa De. Kan De huske når den skulle ha funnet sted?

V.: Nei, det kan jeg ikke. Det er så mange år siden, så jeg husker det ikke.

Domneren: Når De sier at hans utmeldelse er sendt videre til dette medlemskapskontoret osv., er det da slik at De ikke kan huske noe spesielt om dette, annet enn at det var den vanlige gang? Er det noe De slutter Dem til at De har sett utmeldelsen og ekspedert den videre på vanlig måte, eller husker De positivt at De har hatt Rolf T. Bjerkes utmeldelse og sendt den videre?

V.: Jeg hadde jo 30.000 - 40.000 saker der nede. Jeg husker hans utmeldelse, d.v.s. jeg husker navnet til Bjerke, og jeg går selvsagt ut fra at jeg har gjort det på den eneste måte som var riktig den gang. Det er sikkert nok at den er ekspedert fra mitt kontor, for det første fordi jeg ikke hadde noe positivt med det å gjöre ...

Domneren: Men det var den vei det skulle gå ,altså?

V.: Ja, fordi det måtte gå den vei.

Domneren: Det var for å være sikker på om De hadde en positiv kunnskap om at utmeldelsen var sendt videre, eller om det var dette at det var gangen i sakene.

V.: Nei, det er bare det man kan kalle den generelle vei. Jeg hadde jo mange underliggende ledd som ordnet med disse ting utenom mitt eget kontor.

Aktor: Så var det dette med eksklusjonen. Kan De forklare retten om det? Kan De fortelle om bakgrunnen?

V.: Jeg kan ikke si jeg husker detaljene mer.

Aktor: Var det sånn at De satte i gang en alminnelig undersökelse av N.S.-medlemmers forhold for å bringe på det rene

hvordan.....

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

V.: Jeg hadde, som jeg sa, med alle N.S.-medlemmers personlige forhold å gjöre helt fra 1940, og det kunne jo være alle mulige ting. Det dreiet seg altså om - man kan si - utvekster på medlemskapet, foruten medlemmenes personlige forhold, ansettelse av tillitsmenn, uttalelser om offentlige tjenestemenn - m.s.o.,alt som vedrörte begrepet personer, både innenfor og utenfor N.S., var mitt domene i den tiden.

Aktor: Men for å komme inn på selve ~~kjernet~~ poenget her - vi går likesom som katten rundt den varme gröten - : De har i en politiforklaring antydet at De foretok en aksjon på Oslo Kretsfengsel for å undersöke om noen N.S.-medlemmer satt fengslet - er det riktig?

V.: Har jeg forklart en ting, så er det sikkert riktig. Jeg kan ha husket feil, men jeg godkjenner alt jeg har sagt.

Aktor: Jeg bare spör om det er riktig. Det står her i en politirapport fra juli (juni?) 1949.

V.: Det er det riktige forhold, det stemmer, det.

Aktor: Vær vennlig å forklare retten hva De husker angående denne ekskludering av Bjerke, for De har jo vært borte i saken, ikke sant?

V.: Jeg kan godt si min mening om det spörsmål. Det er jo en ting som sikkert er meget kjent for alle, at man forsökte å nivellere ned oss N.S-folk så meget som mulig under krigen - man så jo at vi var kjeltringer, og det var ikke den ting vi ikke var. Og jeg må si det som det er: jeg var meget ömskinnet akkurat på det punkt, både på egne vegne og på den organisasjons vegne jeg var i. Jeg var meget ömskinnet. Jeg hadde fått mandat til å forete alt det som vi fant önskelig under slike forhold, og linjen var da den å rense våre linjer for dem vi kanskje ikke ville

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

ha, eller nekte dem å komme, som vi kanskje heller ikke ville ha.

Aktor: Og så var det Bjerke, da.

V.: I den forbindelse kom jeg da inn på Bjerke. En av de ting som vi foretok var også å holde oss underrettet om hva som foregikk i fengslene, og vi likte ikke å ha noen av våre medlemmer sittende inne. Hvis så var, forsökte vi å finne ut grunnlaget for at de satt inne, og fant vi da at det var noe som ikke stemte over ns med vår - man kan si - politiske ~~XXXXXXXXX~~ samvittighet, så enten ekskluderte eller strök vi vedkommende som medlem.

Bjerke hadde fått en eller annen dom. Jeg husker ikke hvor meget eller hva det gikk ut på, men han hadde fått en dom. Jeg fant da navnet Bjerke blant dem som satt i fengsel, og jeg ble meget forbauset, for jeg trodde jo at mannen for lang tid tilbake var ute av N.S.' ruller. Jeg kunne ikke begripe det hele. Så sendte jeg da ned en av mine sekretærer i medlemskapskontoret for å undersöke hvordan det lå an, og der fant han at det stod igjen et kort på Bjerke. Og ~~XXXXXXX~~ på grunnlag av det kortet og Bjerkes straffe-regis-ter eller böteregister - man kan kalle det hva man vil - foretok jeg da eksklusjon eller strykning, jeg husker ikke hvilken av delene det var.

Aktor: Det P.M. som De har oppsatt om dette, er forevist Dem tidligere av politiet, er det ikke?

V.: Jo, det er det.

Aktor: De sier her i et P.M. om Bjerke og hans dommer og böter:

"Han sier seg tidligere ustraffet i spörreskjemaet. Han vil ikke betale kontingent, og han har aldri vist seg

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

på et lagmöte. Han er tidligere frimurer av 3dje grad. Fylkesföreren innstiller til strykning. Anbefales ströket som medlem av Nasjonal Samling."

Det er altså Deres anbefaling. Hvem skulle den gå til? Var det til generalsekretæren?

V.: Nei, til Quisling eller til partiministeren. Det var selvsagt Quisling som skulle ha den, men det var vel partiministeren som avgjorde tingene.

Aktor: Dette er altså datert 26. november 1944. Så står det i margen:

"Rolf Bjerke oppsökte meg på kontoret i dag og anmodet om at strykningen måtte settes ut av kraft. Med 28 böter og 3 dommer svarte jeg uten betenkning nei. L.A. 31/1-1944."

Det skal visstnok være 1945. - Er det De som har skrevet det?

V.: Ja, det er meg.

Aktor: Husker De noe om det?

V.: Nei, jeg gjör ikke det. Jeg husker ikke mer om det enn at da den ble forelagt meg så måtte jeg erkjenne faktum. Men noe ut over det husker jeg ikke.

Aktor: Var det så at det var De som var initiativtageren til disse strykningene?

V.: Det kunne være både-og. Det kunne være lag eller ~~XXXXX~~ krets eller fylkesorganisasjon som önsket en sånn ting.

Aktor: Ja, men i dette tilfelle?

V.: I dette tilfelle går jeg ut fra at jeg har vært initiativtageren - ja nei, jeg går ikke ut fra det, jeg vet at jeg var det.

Aktor: De vet at De var initiativ-tageren? Men på den annen side forteller De her i retten at De husker i dag at Bjerke

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

meldte seg ut av N.S. - det skjedde altså i november 1941. Hvorden kunne De da være initiativtager til at han da skulle strykes 3 år senere?

V.: Fordi jeg, som jeg sa, får vite at det sitter en N.S.-mann ved navn Bjerke på fengslet. Min forbauselse var stor, for den mannen trodde jeg var ute som medlem. Derfor var jeg initiativtager, derfor..

Aktor: Hadde det ikke da vært lettere for Dem simpelthen å ta ut kortet og sagt: "Han har jo meldt seg ut, så han står her ved en feil. Han er ikke N.S.-mann."

V.: Det kan höres nokså lettvint ut, men så enkelt var det dog ikke. Selv om jeg kunne gjöre mange ting, hadde ikke jeg noe med å ta noe kort ut av medlemskapskartoteket.

Aktor: Det forekommer meg iallfall som rimelig, hvis dette hadde vært tilfellet, at De skulle ha skrevet: "Forövrig har mannen sendt utmeldelse av N.S. da og da."

V.: Ja, det er så lett å si etterpå. Vi var jo ikke ufeilbarlige i den tiden. Vi kunne ikke overse rekkevidden av alle ting. Da jeg fikk det, var det bare èn ting som stod for meg, og det var å få det forholdet ut av verden, å få den mannen vekk. Jeg trodde han forlengst var vekk, og når han da altså ikke var det, så hadde jeg ikke noen annen vei å gå enn å gå over eksklusjon eller strykning.

Aktor: Hadde De undersökt dette med at han ikke hadde betalt kontingent eller ikke ville betale kontingent?

V.: Var det ikke så at det stod der?

Aktor: "Han ville ikke betale kontingent," står det.

V.: Da er det selvsagt undersökt. Jeg skrev ikke noe jeg ikke kunne stå ved. Det var selvsagt undersökt.

Aktor: Det står kontingentmerker ut 1944 i medlemsboken hans.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Han ble altså ströket i januar 1945. Han må ha betalt...

V.: Det er selvfölgelig da laget som har oppgitt det. Jeg gikk jo ikke selv og undersökte. Jeg henvendte meg til fylket, og da svarte fylkesföreren etter å ha fått informasjon fra forskjellige steder, at dette er en mann som ikke har vært på medlemsmöter, og han har ikke betalt kontingent. Og det måtte jeg selvsagt godkjenne.

Forsv.: Dette med medlemsboken er jo litt mystisk. Bjerke sier at han aldri har hatt boken, men at den har ligget på kontoret i N.S. Kan det være tilfellet, kan De si noe om det?

Dommeren: Han har visst hatt den, men sendt den tilbake.

Tilt.: Det kom en med boken til meg og jeg betalte én gang - jeg trodde det var 50 eller 100 kroner, men det viser seg at det er 60 .....

Dommeren: De hadde boken en gang og sendte den tilbake?

Tilt.: Den var i hvert fall på mitt kontor en gang, men gikk ut av kontoret i samme stund som den kom inn. Forholdet var at de hadde en representant nede i sentrum her, som innkasserte beløpene.....

Dommeren: Det er ikke De som skal stille spörsmål.

Forsv.: Vidnet hörer Bjerke sier at han kom med boken og han betalte for 60 kroner, og de klebet inn merker og tok boken med tilbake. Så har den ligget på kontoret hos N.S. siden. Kan det være mulig?

V.: Det var jo en alminnelig kjent ting at de aller fleste medlemmene fikk boken så sent at de purret og purret på den, for alle disse bökene skulle jo skrives ut. Jeg vil be aktor se på boken. Den er jo skrevet med en meget smukk håndskrift. Det er én mann som har skrevet alle medlemsbökene i N.S., én mann. Det er altså ca. 40-50.000 medlemsböker, og der sitter

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

den ene mannen og skriver alle medlemsbökene. Da kan man tenke seg hvilken tid det tar.

Dommeren: Det tar vel ikke så forferdelig lang tid. Bare tenk på den mannen som skriver pass her i Oslo, og han skriver like pent. Så det går da, men det er et stort arbeid hvis det er én mann som skal gjöre det, det er det ikke tvil om.

V.: Det var én mann som satt og skrev alle medlemsböker. Likegyldig hvilken bok man får seg forelagt, vil det vise seg at det er den samme mann som har skrevet det. Det tok forferdelig lang tid, og de purret på dem og purret på dem. Jeg for mitt vedkommende hadde - det kan jeg kanskje med beskjedenhet si - en av de höyeste stillingene i N.S., - jeg har aldri fått noen medlemsbok, for de var ikke kommet så langt.

Dommeren: Er Quislings navn håndskrevet eller stemplet?

Aktor: Quislings og Throndsens navn er stemplet.

Dommeren: Men datoen? Refererer datoen seg vanligvis til utleveringsdagen eller fikk man boken sånn omkring den tid?

V.: Man gjorde det på den måte at etter at denne mannen hadde skrevet medlemsbökene, en stor bunke, blir de fordelt på de forskjellige lag. Ett lag kan få en sånn bunke og ett lag får en större bunke. Så får lagföreren den bunken for å dele ut på förste medlemsmöte. Hvis da vedkommende ikke er til stede, så blir boken ikke levert, da må han ta den med tilbake. Så at boken kan ha ligget på kontoret, er meget trolig. En annen ting er også at han kan jo ha sendt den med da han sendte utmeldelse - hvis han har hatt den.

Dommeren: Hvis vi forutsetter at boken ikke har vært hos Bjerke mer enn en meget kort tid og så er sendt tilbake og

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

har ligget på kontoret, hvordan kan det da være avstemplet kontingentmerker à 5 kroner?

V.: Han har vel bare kjöpt noen merker da, og satt inn.

Aktor: 20 merker à 3 kroner först, og så 20 merker à 5 kroner.

V.: Ja, men er de stemplet?

Aktor: Ja, alle de mörke merkene og en god del - iallfall 8 - av de gule er stemplet.

(Vidnet ser på boken)

V.: Da har han altså vært innom et kontor, eller det kan ha vært en ökonomileder som har hatt stemplet i lommen og stemplet det da han leverte boken.

Dommeren: Men tyder ikke stemplet på at det også er betalt?

V.: Jo, de må være betalt.

Dommeren: Og så er det dette med at det er to merkeverdier, först 3 kroner og så etterpå 5 kroner. Jeg forstod Dem slik at det tydet på at hvis det er betalt i store belöp, så er det betalt iallfall minst to ganger - ikke sant?

V.: Ja, det er riktig nok.

Forsv.: Det kan altså, så vidt jeg skjönner, være betalt to runde belöp. Hvis vi f.eks. forutsetter at boken kom tilbake til N.S.-kontoret, så kan Bjerke ved en eller annen anledning ha gitt et belöp til N.S., og at det så er stemplet på merker på hans bok, ikke sant?

V.: Jeg kan ikke gi noen forklaring på hvordan det kan ha funnet sted, det er vanskelig for meg.

Forsv.: Vi står litt fast der, som De forstår, for det er på det rene at Bjerke har sendt sin utmeldelse. Det er spörsmål om hvordan det er med disse gule merkene, som er betalt.

V.: Det kan vel være at han har vært under et eller annet

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

presse. Han har sendt sin utmeldelse, og har ikke fått bekreftet at utmeldelsen er blitt godkjent.

Dommeren: Det var ingen sjeldenhet at man ikke godtok utmeldelser. Tvert imot, i en mengde saker som jeg har vært borte i nå, har jeg hatt følelsen av at hvis en mann har sendt en utmeldelse, så har han alltid fått en nokså sterk henstilling eller en ordre om å fortsette. Det påståes i hundrevis av saker.

V.: Ja, se der vil jeg trekke en grense mellom de to ting. I 1941 og 1942 godtok vi utmeldelsene uten videre. Vi likte det selvfølgelig ikke, men vi gjorde ingen ting for å standse det. Men i 1943, etter Stalingrad, da strammet vi det, og vi mente at de som da meldte seg ut - de fleste av dem - meldte seg ut av feighet, og det likte vi ikke. Derfor sendte vi henstillinger og bad dem ta det tilbake, eller vi nektet det i det hele tatt hvis vi visste at den mannen gjör det bare fordi han er feig på grunn av det som skjer der borte. Da sa vi nei, da tok vi konsekvensen av det, for vi mente at det fikk han også bære. Men för, i 1941 og 1942, da godtok vi alle utmeldelser.

Aktor: Jeg vil få gjöre en bemerkning. Forsvareren uttalte at det er på det rene at Bjerke har sendt en utmeldelse. Jeg vil si at jeg bestrider at den utmeldelsen i det hele tatt er sendt inn. Bare så det er klart at det ikke er på det rene mellom begge parter.

Forsv.: Jeg bare refererte vidnet i denne forbindelse, jeg.

Så var det en annen ting: Har vidnet truffet Bjerke personlig noen gang? - har De sett ham eller kjenner De ham igjen her i retten, f.eks.?

V.: Jeg har sett ham oppe på Ilebu.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Forsv.: Men da De traff ham på Ilebu, var det da en mann De kjente?

V.: Jeg har jo sett ham en gang. Når jeg sier i min påskrift der at han har vært oppe hos meg, så er det vel trolig at han må ha vært det.

Forsv.: Det er det jeg gjerne vil vite, om det kan foreligge mulighet for noen personforveksling eller navneforveksling. Bjerke er jo ikke noe svært usedvanlig navn. Det er derfor jeg spör om De personlig husker hans ansikt fra noen möter.

V.: Jeg kan ikke så godt si det.

Dommeren: Med hensyn til den randbemerkningen som De har gjort av den og den dag, og hvor årstallet sannsynligvis er galt, idet det skal være 1945 og ikke 1944 - tror De det er riktig at en mann - la gå at han muligens ikke heter Rolf T. Bjerke - har vært oppe hos Dem den dag og bedt om å få slippe eksklusjon, men er blitt ekskludert?

V.: Vi hadde mange tilfelle av det.

Dommeren: Kan det tenkes at De har skrevet en slik påtegning på det dokumentet hvis det ikke faktisk var forholdet?

V.: Det kan jeg vel vanskelig ha gjort. Men jeg skal nevne konkret to forhold som gjorde det. Dette er jo ikke det eneste eksempel. Vi hadde jo Hirdens Bedriftsvern, og der ble det sagt fra fylkesförerens side at de som meldte seg ut av N.S., skulle gå rett inn i Hirdens Bedriftsvern. Og i meget stor utstrekning ble det gjort, mot vedkommendes protest måtte han gå inn i Hirdens Bedriftsvern. Det var noe de færreste ville, og særlig hvis man var kommet opp i alderen var det klart og rimelig at man nödig ville det. Jeg kan godt tenke meg/at Bjerke har fått anmodning om å gå inn i Hirdens Bedriftsvern fordi han var ströket som medlem, og så ber han

den mulighet

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

oss ta det tilbake på det grunnlag at av de to "onder" var vel kanskje N.S. det minste.

Dommeren: Han har sannsynligvis fått innkallelse til Kirkens Bedriftsvern omkring juletider 1943. 30. desember 1943 har han sendt et brev til fylkesfører P. Holm, hvori han sier at han har mottatt brev av så og så, og ber om å bli fritatt for påtenkt arbeid; han påberoper seg at han har dårlig helse og at han er forretningsmann osv. Så det er mulig at dette refererer seg til Kirkens Bedriftsvern.

V.: Det kan godt tenkes mulig.

Så er det et annet forhold som jeg vil nevne. Alle eksklusjoner og strykninger ble meddelt offentlig i N.S.' meddelelsesblad. Det var jo et ikke så lite organ. Jeg vet ikke om dommeren noen gang har sett det? Det kom en gang i måneden, og der stod alt som var av interesse innen N.S. Jeg tror det ble trykt i 3.000 eksemplarer eller hvor mange det nå var. Der stod alle utnevninger og alle - man kan si - forklaringer på forskjellige ting, og der stod da også gjengitt navn for navn eksklusjoner og strykninger med grunnlaget for hvorfor dette hadde funnet sted. Det var jo mange N.S.-medlemmer som vi ekskluderte fordi de hadde gjort en eller annen ting som ikke vi likte. Men en annen sak er at de nødig ville ha sitt navn satt på svart i N.S. Meddelelsesblad, så det var jo mange som bad tynt om å få slippe å komme der. Men det kunne vi ikke gå med på, en eksklusjon eller en strykning måtte inn i N.S. Meddelelsesblad. Det kan også være en årsak til at Bjerke ikke har villet at strykningen skulle føres fram - jeg vet ikke.

Dommeren: "...anmodet om at strykningen måtte settes ut av kraft", det er Deres egne ord.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

(10. vidne L. Arveschoug)

V.: Jeg kan jo ikke erindre noe av dette.

Dommeren: Disse utmeldelser som kom til Deres kontor og som De sendte videre der de hörte hjemme, ble de journalisert hos Dem?

V.: Ja, både inngående og utgående post ble journalisert.

Dommeren: Da skulle det vel ha vært mulig for Dem å komme tilbake til Deres utmeldelse, hvis De har vært på fengslet og har fått vite at "her er Bjerke, han må strykes". De sier jo at De visste at man var utmeldt. Da skulle De ha kunnet legitimere det overfor vedkommende kontor, at han hadde meldt seg ut?

V.: Det kan jo være, men det var sånn en enorm masse post.

Dommeren: Hvis De ikke hadde journal ville det ha vært umulig, men hvis De hadde journal kunne De bare slå opp i den.

V.: Ja, men da måtte journalen ha alfabetisk register. Det hendte at det kom halve kleskurver med post opp på mitt kontor om dagen. Jeg hadde nesten hundre mann på mitt kontor i Personalavdelingen, på det höyeste var det 104 ansatte funksjonærer.

Forsv.: Hvorledes var det med den såkalte borgervakten, har De noe kjennskap til den? Det ligger nemlig et brev her, som viser at Bjerke har vært utpekt til borgervakt. Utpekte man N.S.-medlemmer til borgervakt?

V.: Ja, det gikk helt til det ble for sterke protester, da ble det tatt tilbake. Til å begynne med ble borgervakten tatt likelig fra begge sider, for vi mente at det skulle være likelig fra begge sider. Men siden ble det nektet med den begrunnelse at N.S.-folk ikke skulle vært der og kunne få skylden ifall noe skulle skje.

Dommeren: Var dette borgervaktskontoret et N.S.-kontor?

V.: Nei.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Aktor: Det var i Köllergt. 16.

V.: Det var det ordinære politi, og det hadde ingen ting med N.S. å gjöre i det hele tatt.

Forsv.: Husker De når den forandringen fant sted?

V.: Jeg tror den fant sted etter en historie ute på Hjan, hvor det var en skjæring der ute som ble sprengt på et tidspunkt hvor borgervakten var til stede. Det viste seg at en av de folkene som gikk der, var medlem av N.S., og det likte vi ikke.

Forsv.: Det var nokså sent, dette. Han ble utkalt til borgervakt i 1944.

Aktor: Akkurat på den tiden, i slutten av november og begynnelsen av desember 1943, skulle de jo sette borgervakt hver hundrede meter på alle jernbaner.

V.: Ja, det er riktig.

Forsv.: Jeg husker et spesielt tilfelle hvor en mann ble innkalt til borgervakt fordi han meldte seg ut av partiet. Det er sikkert nok, han hadde ikke vært innkalt før.

V.: Som jeg sa, en av de ting som fulgte med utmeldelsene, var innkalling til Bedriftsvernet eller andre ting. Det var ikke som hevn, men vi mente at slik skulle det være.

Aktor: Personlig kjente De ikke Rolf Hjerke, etter hva jeg forstår. Er det riktig?

V.: Nei, det gjorde jeg ikke.

Aktor: De snakket ikke med ham? - traff ham ikke på noen måte fra han meldte seg ut og til denne eksklusjonen fant sted 3 år senere?

V.: Nei, det har jeg sikkert ikke gjort - det har jeg ikke.

Tilt.: Jeg forstod vidnet slik at han hadde sett min utmeldel-

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

se. Kan vidnet huske om han har sett denne noen gang? (Viser vidnet en brevkopi).

Dommeren: Hva er det for noe?

Tilt.: Det er en kopi av utmeldelsen, som ble funnet på mitt kontor mens jeg var på Ilebu.

V.: Nei, det kan jeg ikke huske. Men jeg husker at Rolf Bjerke meldte seg ut fordi jeg husker navnet. Av en personlig grunn kjente jeg navnet Bjerke fra gamle dager. Jeg visste ikke at Bjerke var medlem, så da jeg fikk vite at han var medlem ved å se utmeldelsen, ble jeg meget forbauset over at han var medlem, for jeg visste det ikke.

Tilt.: Vidnet har uttalt at han hadde inspeksjon borte på Åkebergveien bl.a., der hvor jeg holdt til en stund på den tiden - jeg vet ikke når, jeg kan ikke huske disse data så akkurat. Men på den tiden var nemlig jeg utmeldt.

Dommeren: Jo jo, det er så, De er etter Deres egen forklaring utmeldt høsten 1941. Dette som vidnet forklarer seg om, forutsetter jeg har funnet sted like før han skrev det P.M.'et høsten 1944. Han refererer bl.a. der til en dom, og den dommen er først avsagt i november 1944.

Tilt.: Etter hva aktor har opplyst her i retten har jeg jo 3-4 dommer, og kanskje det ~~xxx~~ refererer seg til en eller annen av de dommene.

Dommeren: På Deres strafferegister står bare en eneste dom, og det er dom avsagt av Oslo Byrisrett i november 1944, 60 dagers fengsel i henhold til forordning om svarthandel. Det er den eneste dom som står på strafferegisteret. Så er det en del böter, det er 27 gamle böter, parkeringsmulkter, og så er det 2 i 1942 og 2 i 1944. Den siste i 1944 er av 7. desember.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt.: Jeg har altså fått de store mulktene i okkupasjonstiden. Når vidnet uttaler seg på den måte der, så hadde han naturligvis stadig inspeksjon i fengslene og undersökte. Dette må være en misforståelse. Det kan ikke være på grunnlag av at jeg satt på Åkebergveien i 8 dager. Han må forveksle meg med en annen og luske feil. Det er ønske rimelig at man 8 år etter husker feil.

Dommeren: Dette kan De rolig la ligge, vi får ta det opp senere. Men vidnet har den gang satt opp et dokument hvor det står navnet Rolf T. Bjerke, alder, födselsår, medlem N.S. osv. og hvor det er referert til dommer. Så det er iallfall helt sikkert at det opprinnelige P.M. er ingen misforståelse. Det eneste hvor De kan antyde at en misforståelse kan gjöre seg gjeldende, er når det gjelder den mannen han har snakket med 31. januar 1945, det kan muligens ha vært en annen enn Dem. Men noen annen misforståelse kan ikke ha foreligget.

Tilt.: Det var jo mange ved navn Bjerke som var medlemmer.

Så var det dette med 3 kroners og 5 kroners merker. De merkene på 3 kroner har jeg sagt at jeg har betalt. Det var 20 stykker å 3 kroner, det blir altså 60 kroner. Det er på det rene. Men så er det ikke klarlagt i forbindelse med den medlemsboken hvordan det er kommet inn 20 merker å 5 kroner hvorav noen er stemplet og noen ikke stemplet. De merkene har jeg aldri betalt. Forholdet er at den som hadde med innkassering av disse avgiftene å gjöre, fikk med seg boken förste gang. Det var en dame, som for övrig kommer som vidne her, en fru Olsen. Hun fikk med seg boken. Så kom hun opp igjen med boken, men da spurte hun meg om jeg hadde meldt meg ut, for kortet var borte.....

Dommeren: Det er ikke meningen at De skal benytte vidnets

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

tilstedeværelse i retten....

Tilt.: Jeg vil gjerne få lov til å fremkomme med dette, for det er en så viktig sak.

Dommeren: De har en egen forklaring om den kontingenten som er betalt. Hvis De har spörsmål å stille vidnet, så kom med dem med en gang, og ikke kom med lange utredninger om Deres egen partsforklaring.

Tilt.: Jeg er ikke jurist, og hr. dommeren får unnskylde at jeg er litt klosset sånn. - Altså, da denne representanten fra laget i Sentrum - hva det nå het - var oppe med boken annen gang, spurte hun meg om jeg hadde meldt meg ut. Hun kom vel da for å heve det beløpet som vedrører disse 20 gule merkene, eller hvordan de nå var. Så sa jeg at jeg hadde ikke anledning til å ofre meg for politikk, for jeg var så overbelastet med annet arbeid. Kan vidnet tenke seg at det ka n være noen mulighet for at denne fru Olsen tok med seg boken igjen?

V.: Det kan være at hun tok med seg boken, men hun leverte.

Dommeren: For å stille spörsmålet annerledes: Tror De at den som kom for å avkreve Bjerke kontingent, etter å ha hört fra ham at "jeg har meldt meg ut, jeg har ikke anledning til å ofre meg for politikk", at vedkommende regningsbud da ville kkistre inn og avstemple i hvert fall 8 gule merker à 5 kroner?

V.: Nei, vi var jo ikke idiotiske heller.

Forsv.: Det er jo ikke slik. Bjerke sier at han mener hun kom med boken med merkene innkkebet og krevet at han skulle betale. Så sier Bjerke at han har meldt seg ut og vil ikke betale. Da var merkene stemplet. Er det noen mulighet for det

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

- Vidnet vet vel forresten ikke det, for han var jo ikke på det kontoret. Det blir jo rene teorier.

Tilt.: Det er klart at merkene måtte stemples før de ble levert til vedkommende. Når jeg ikke har betalt det, kan jeg ikke noe for at de er stemplet.

Dommeren: Merkene er stemplet i og med at de er betalt.

Tilt.: Da måtte hun gått med stempel i lommen, da. Jeg trodde de måtte på lagkontoret for å stemple disse merkene.

V.: Nei, jeg tror nok at de kunne gå med stempel i lommen. Rundt omkring i distriktene hvor de hadde lange veier å gå, der hadde sikkert økonomilederen stempel i lommen, jeg tror nok det.

Tilt.: Men her hvor det ikke var lang vei å gå? Jeg kan aldri huske å ha sett et sånt stempel. -

Aktor var inne på at han mener at utmeldelsen ikke er sendt. Jeg skjönner ikke hvordan aktor kan .....

Dommeren: De må ikke komme inn på prosedyre her nå, det er det ikke meningen at De skal gjöre. De kan stille vidnet spöremål, men ikke komme med lange utredninger.

Tilt.: All den stund det er på det rene at jeg har meldt meg ut den 18. november 1941, og jeg har forstått vidnet slik at han kjenner til denne utmeldelsen, hvordan kan den situasjon komme opp da, om en ekskluesjon flere år etter at jeg hadde meldt meg ut?

Dommeren: Dette har vidnet forklart seg om så godt som han kan, og hvis ikke De, Bjarke, har festet Dem ved det, er det ikke noe å gjöre ved det. Dette har aktor spurt om gjentatte ganger, og vidnet har svart så godt som han har kunnet.

V.: Det kan selvfölgelig være et spörsmål for seg: hvordan kunne denne mannen som er på - jeg vet ikke hvilket fengsel,

...

Senteret for studier av Holocaust og livssynsminoriteter, 2014

hvordan kunne han vite at den mannen som sitter der, Bjerke, er medlem av N.S.? Det kan selvsagt være en sak for seg. Men det kan jo være at en av politimennene eller vaktmennene - vaktmesteren eller hva han nå heter - har sagt at: "jo vi har flere N.S.-folk her, det er bare å gå og samle inn N.S.-merker, så skal vi nok finne noen." Og så går de rundgang i fengslet og kommer til en celle, og så sier de: "Han som sitter der inne er også N.S.". - Nok av det, det var iallfall en ting som forekom ikke så sjelden, at denne mannen kom tilbake fra fengslet med f.eks. medlemsböker og N.S.-merker el ler forskjellige ting som tilhörte vedkommende som satt der, og som de tok fra ham. Vi ville ikke ha noe av dette, så vi tok det fra dem og satte opp en liste over de forskjellige.

Aktor: Hvilken mann var det De benyttet der?

V.: Han het Överre Ödegård.

Aktor: Jeg hadde lyst til å avhöre han for å få vite hvordan det er kommet opp at det satt en N.S.-mann ved navn Rolf T. Bjerke på Åkebergveien fengsel.

V.: Nå vet ikke jeg hvor Ödegård er, og jeg tör heller ikke garantere for andres hukommelse, selv om min egen er bra.

Aktor: Nei, men det ville være et forsök verd, for det er altså en mann som har gått ut fra Deres kontor med det spesielle oppdrag å besöke fengslene og undersöke der om det satt N.S.-folk inne. Han har altså ikke hatt med seg noen stor medlemsfortegnelse under armen og sett på fengselsregisteret og sammenlignet med boken, han har spurt fengselsmyndighetene eller noen fengselsbetjenter om det satt noen N.S.-folk inne der. - Det er slik han har gjort?

V.: Ja.

Aktor: Og da har han altså fått höre av en eller annen ved

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Åkebergveien fengsel at "N.S.-mannen Rolf T. Bjerke sitter her" - det må jo være slik det har foregått?

V.: Ja, det er sikkert en helt naturlig måte å se det på. All den tid man nå ikke kan komme fra den ting at Bjerke sitter på Åkebergveien og at mitt P.M. ligger der, så er det den eneste helt naturlige måte å se det på. Min mann har fått vite at "den mannen som sitter der, er N.S.-mann".

Forsv.: Det var jo akkurat på det tidspunkt disse telegrammene til bl.a. adv. Ström ble sendt, og de må jo ha vakt en viss oppsikt i fengslet. Det var jo ikke så svært vanskelig å identifisere vedkommende på det grunnlag.

Aktor: Det er meget sannsynlig, det.

Tilt.: I en av Trygve Sverres rapporter står det at bobestyreren og Trygve Sverre har funnet denne utmeldelsen under registreringen. Der har altså bobestyreren og Sverre vært sammen om dette. Det står i en av revisor Sverres rapporter at de har funnet denne utmeldelsen.

Dommeren: De har funnet kopien.

Tilt.: Originalen kunne de jo ikke finne, for den lå i N.S. Det er klart at de kunne ikke finne annet enn kopien.

V.: Det er så mange ting som kan ha hendt rundt omkring. Bare i Oslo tror jeg det var mellom 900 og 1.000 tillitsmenn, og det var folk som enten motvillig eller godvillig tok dette tillitsvervet, uansett om de egnet seg for det eller ikke. Vi skulle jo fylle kadrene, som det het, og var mange ganger nødt til å bruke folk som ikke hadde noen forutsetninger for å gjøre det de ble satt til. Og så opplever man jo den ting at i 1940 var organisasjonen ingen ting, kan man si, det finnes ikke noen fasthet i den, og så svelger den opp nce aldeles fantastisk så det gjelder bare å

kkupasjonshistorie, 2014

holde dagens post og slikt noe fra livet. Vi hadde jo ikke tid til å tenke over noe, og både medlemskap og utmeldelse var et kaos til å begynne med. Det er en ting som jeg finner helt naturlig. Det har jo også vist seg etterpå at det er så. Det var på et XXtX senere tidspunkt at det kom litt mer fasthet over det.

Forsv.: På side 117 i Det blå hefte sier revisor Sverre:

"Jeg vedlegger forövrig diverse dokumenter som muligens vil være av betydning for Bjerkes sak. Dokumentene er funnet ved gjennomgåelse på hans kontor."

Og som Bilag 5 följer "Utmeldelse av N.S. datert 18.11.41' Så den er funnet på hans kontor, den kopi som vi har i dokumentene.

Vidnet fratrådte.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 11. vidne:

Olea O l s e n, 64 år, kjökkenjomfru, Nordenskjoldsgt. 6 b III. Ubeslektet. Kjent med vidneansvaret.

Forsv.: De hadde et verv i Nasjonal Samling under krigen?

V.: Jeg var passivt medlem, jeg var ikke noe annet.

Forsv.: Hadde De ikke noe med å gå rundt og innkassere kontingent, f.eks.?

V.: Det hadde jeg ikke noe med, men jeg gjorde det i enkelte tilfelle hvor det passet, når jeg gikk på forskjellige steder.

Forsv.: Hvilket kontor gikk De for, Oslo N.S. eller...?

V.: Nei, jeg gikk for fru Klara Munthe Svendsen.

Forsv.: Det var altså hun som egentlig hadde jobben?

V.: Ja, hun hadde jobben, men jeg gikk meget for henne når det passet slik.

Forsv.: Husker De noe om at De har vært innom Rolf Bjerke?

V.: Ja, det har jeg også.

Forsv.: Var De innom og krevet kontingent, eller hvorledes var det?

V.: Ja, jeg var der først en gang og så var jeg der en tid etterpå.

Forsv.: Fortell hva som foregikk første gang og hva De gjorde da?

V.: De skulle Bjerke betale kontingent, jeg husker ikke hvor meget det var - det var slike sorte merker - 50 å 100 kroner eller noe slikt.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Forsv.: Han betalte et rundt beløp da?

V.: Jeg husker ikke hvor meget det var, det var mellom 50 og 100 kroner. Så gikk jeg hjem til fru Munthe Svendsen med boken. Så sa hun - det var etterpå, altså - : "Jeg kan ikke finne kortet til Rolf Bjerke, jeg. Når du går der forbi, så gå opp og hör om han har meldt seg ut." Dette var en tid etterpå. Og så var jeg en tur på torvet, og da gikk jeg opp til Bjerke. Bjerke sa jeg skulle gjemme boken förste gang. Jeg ville levere boken, men han sa at "den kan De beholde så lange".

Forsv.: Og leverte De den til fru Munthe Svendsen da, da?

Dommeren: Hadde han boken eller hadde De den?

V.: Nei, jeg hadde boken med meg.

Forsv.: Var de svarte merker innklebet på forhånd da De kom til Bjerke med dem?

V.: Ja, de var påklebet. Jeg hadde ikke sett i boken, jeg bare leverte boken.

Forsv.: De ble ikke påklebet på Bjerkes kontor altså? De kom med boken med merker i og fikk penger?

V.: Ja.

Forsv.: Og så?

V.: Dette er jo nokså lenge siden. - Da jeg så kom opp igjen annen gang, sa fru Munthe Svendsen: "Spör Bjerke om han har meldt seg ut, for jeg kan ikke finne kortet hans." Og en tid etterpå gjorde jeg det, jeg gikk til Bjerke, og da sa han: "Jeg har meldt meg ut, og jeg har så meget å gjöre at jeg har ikke anledning til å hefte meg med dette."

Forsv.: Kom De med noen regning andre gangen også?

V.: Nei, boken ble levert til fru Munthe Svendsen, den.

Forsv.: Det ligger en bok her nå, og det er ganske riktig

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

svarte merker. Men så er det påklebet en del gule 5 kroners merker etterpå. Kan De gi oss noen forklaring på det?

V.: De kjenner ikke jeg til. Jeg tror det var fast takst at de klebet på merker, og vedkommende skulle gå opp og hente belöpet.

Forsv.: De klebet det på på kontoret, og så sendte de bud opp for å hente belöpet? Det ble altså som å sende en slags kvittert regning, da?

V.: Ja, antagelig.

Forsv.: De har ikke sett de gule merkene, De da, formentlig?

V.: Nei.

Dommeren: Jeg fikk ikke riktig tak i: Var det så at han betalte de svarte merkene da De var der oppe förste gang?

V.: Han betalte ikke, for han sa jeg skulle komme opp igjen.

Dommeren: Så han har aldri betalt noe til Dem, altså?

V.: Nei.

Dommeren: De var der bare to ganger, förste gang for å få betaling for de svarte merker, og andre gangen for å få vite om han hadde meldt seg ut?

V.: Ja.

Aktor: De nevnte noe om 50 å 100 kroner.

V.: Det var det han skulle betale, men da skulle jeg komme opp igjen.

Aktor: Hvorfor ble det ikke av noen betaling? Hadde han meget å gjöre, eller hadde han ikke penger?

V.: Bjerke hadde så liten tid, han hadde ikke tid til å ordne det, og så sa han at jeg skulle komme opp igjen.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Forsv.: De har altså aldri fått penger av Bjerke?

V.: Nei.

Dommeren: Er De helt sikker på det? Jeg har dessverre ikke festet meg vet det, men domsmennene mener at De forklarte at De fikk 50 å 100 kroner fra ham.

V.: Det var det han skulle betale, det.

Dommeren: Det var 20 svarte merker å 3 kroner, altså 60 kroner; det stemmer. Men De er altså sikker på at De ikke har fått noen betaling?

V.: Jeg har ikke tatt imot, i hvert fall.

Dommeren: Og De har bare vært der to ganger?

V.: Ja.

Dommeren: Og de gule merker stod ikke i boken da De var der oppe for å hente pengene?

V.: Ikke første gang, og den andre gangen hadde jeg heller ikke.....

Dommeren: Da hadde De ikke [illegible] boken med?

V.: Nei, den ble levert til fru Munthe Svendsen.

Dommeren: De har altså ikke sett de gule merkene i Bjerkes bok?

V.: Nei.

Forsv.: Men de svarte merkene var altså innklebet første gang da De kom med boken?

V.: Ja.

Tilt.: Etter som jeg forstår vidnet, er situasjonen den....

Dommeren: Nå skal ikke De begynne å fortolke vidnets forklaring. Har De ytterligere spörsmål å stille, så gjör det.

Tilt.: Jeg spör vidnet: Har den boken vært hos meg? Har jeg personlig oppbevart den boken noen gang?

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: Det kan vidnet ikke svare på, men vidnet har bekreftet at hun hadde boken med seg til Dem förste gang, at hun fikk den med tilbake og leverte den til fru Munthe Svendsen.

V.: Jeg har ikke levert den til Bjerke, for han bad meg ta den med til oppbevaring.

Dommeren: Var det ikke så at De hadde med boken og fikk den med Dem og leverte den til fru Munthe Svendsen?

V.: Han bad meg oppbevare den, og så skulle jeg komme igjen senere.

Tilt.: Da vidnet var oppe hos meg for annen gang, og De spurte om jeg hadde meldt meg ut, hva svarte jeg da?

V.: De svarte at De hadde meldt Dem ut, for De hadde så meget å gjöre at De hadde ikke tid å ofre på dette.

Tilt.: På hvilken tid omtrent kunne det være?

V.: Det var på hösten i hvert fall, i november eller noe sånt.

Tilt.: Hvilket år?

V.: 1941.

Vidnet fratrådte.

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 12. vidne:

Magnhard Eilerton J u n g e, fotograf, 58 år, Storgt. 43, I. Ubeslektet. Kjent med vidneansvaret.

Forsv.: Hadde De en partistilling innen N.S. under krigen?

V.: Ja, det var slik innstillet der at jeg arbeidet egentlig illegalt i bevegelsen, og for å skjötte kvartalet sor jeg bodde i den gang - det var i Nytorvet 4 - tok jeg på meg den jobb å varsle medlemmer som skulle gå til möter. Det var ikke noe annet den stillingen medförte.

Forsv.: De representerte personallederen eller kretslederen eller noe slikt?

V.: Ja. Da jeg kom dit, var det fordi jeg ville sörge for at jeg ikke ble kastet ut av huset.

Dommeren: De behöver ikke forklare grunnen til at De meldte Dem inn.

V.: Men så var det den ting at jeg fikk i oppdrag å undersöke om de medlemmene som hörte med i kvartalet....

Forsv.: Det var i Nytorvet De var, altså?

V.: Ja, i Nytorvet 4, og i det kvartalet var også Bjerke. Det var i 1941 omtrent at jeg ble opptatt i N.S., og da hadde jeg Bjerke en ganske kort tid. Men så ble han strøket, han var ikke med på listen som jeg hadde. Den listen inneholdt 4 navn den gang, og siden hadde vi bare 1 eller 2, til slutt.

Forsv.: Hvem var det som strök Bjerke, tror De?

V.: Det har jeg ikke anelse om, men det er sannsynlig at

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

det har vært en i ledelsen. Jeg har for övrig ikke noe kjennskap til Bjerke personlig. Det var bare en eller to ganger jeg var oppe hos ham og skulle varsle ham.

Forsv.: Hva svarte han når De kom og bad ham komme på möter?

V.: Han svarte at han hadde ikke tid til noe slikt, interesserte seg ikke for politikk og den slags - jeg skjönner ikke hva han hadde å gjöre der i det hele tatt. Han var dessuten ergerlig over at jeg kom.

Forsv.: Og så ble han ströket på listen Deres, og så kom De ikke mer?

V.: Nei.

Vidnet fratrådte.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 13. vidne:

Anders L u n d e s g a a r d, 63 år, tömmermåler og skogbestyrer. Dronningensgt. 17, Hönefoss. Ubeslektet. Kjent med vidneansvaret.

Forsv.: De har hatt meget med bestyrelse av skogsdrift å gjöre, har De ikke, for Hönefoss kommune, bl.a.?

V.: Ja.

Forsv.: Og for Bjerke har De hatt en drift i Ådal?

V.: Det var bare i 3 måneder, fra 12. desember 1940 til midten av mars 1941. Da ble jeg innkalt på tömmermåling.

Forsv.: Jeg har innkalt Dem som vidne nærmest for å höre hvordan det var med inntekten av veddrift under krigen. De har vel som kommunens mann hatt adskillig erfaring for det?

V.: Inntektene ble jo meget minimale, for vi lå jo over de tariff-festede priser, og likedan gav vi mer enn prisen tillot oss å gi for å kunne få kjörere og holde byen med ved.

Forsv.: Når man skulle levere til maksimalpris, slik som etter kontrakten her, og så betalte utgiftene til svartebörspris, hvordan ble så resultatet?

V.: Vi betjente oss av en annen utgangspris, vi hadde fått godkjent en forhöyet maksimalpris. Vi brukte utgangspris 200 kroner pr. storfavn. Det gav som regel ikke det resultat som vi kalkulerte, men vi måtte "börse" litt.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Vi hadde konkurranse med tyskerarbeid hele tiden, og vi måtte holde oss så höyt at vi kunne få folk, for vi kunne ikke la byen fryse.

Forsv.: Det ble altså kostbare drifter, dette?

V.: Ja, en må si det. Vi fikk ikke benytte oss av de tariff-festede priser.

Forsv.: De kunne ikke selge til maksimalpriser, altså?

V.: Byen måtte betale det tap som veden bragte. Men vi brukte forhöyet maksimalpris som utgangspunkt, vi kunne ikke holde oss til Pristidende som utgang. Vi brukte blankt 200 kroner som utgang, og derfra trakk vi de tenkte priser, vel å merke. Siden måtte vi jo pröve å sette det bort så godt som det gikk an.

Forsv.: Tror De Bjerke gjorde noen inntekter netto på denne skogen sin?

V.: Nå drev Bjerke og jeg side om side - han hadde nedenforliggende skog og jeg drev ovenforliggende skog - og Bjerkes priser vedrörte ikke meg, for jeg er av den type menn at jeg har nok med meg selv og blander meg aldri bort i andres affærer.

Forsv.: De har nevnt her et sted noe om en sorenskriver som var så glad for noe ved som De skaffet ham. Fortell den historien.

V.: Til alt hell er det også enkelte gode minner, de fleste hadde alltid noe å klage over, at veden var så rå osv.

Forsv.: Han måtte betale en nokså stiv pris?

V.: Som jeg sa, brukte vi en forhöyet maksimalpris ....

Dommeren: Det er en pen måte å si det på.

V.: ... og sorenskriveren var en skarp fyr, men han kunne også gi oss en blomst, og det var hyggelig å höre, for det er artig å få enK blomst en gang i blant - man får alltid

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

klager nok.

Forsv.: Så han var glad for veden, han?

V.: Ja, vi gjorde så godt vi kunne for vår gode sorenskriver, og det satte han pris på.

Dommeren: Var det sorenskriveren på Ringerike?

V.: Ja.

Tilt.: Har vidnet noen gang hört at jeg har vært N.S.-mann?

V.: Nei, som jeg sa, var det fra 12. desember 1940 til midten av mars 1941 at jeg var i Deres tjeneste, og da var De i grunnen en ukjent mann over Ringerike, så jeg hörte aldri nevne om det.

Tilt.: Ikke senere heller?

V.: Jeg var selv med i motstandsbevegelsen i Hönefoss, og vi holdt jo kartotek over alle, både de som var og de som ikke var i N.S. Det ble sagt en del, men noe sikkert kunne vi ikke si om Dem, som var her i Oslo. Men jeg hadde aldri hört noe galt om Dem slik.

Tilt.: Hadde De inntrykk av at jeg var N.S.-mann?

V.: Nei, vi var jo sammen et par ganger på hoteller og hadde hyggelige stunder, men ikke kom vi innom det med noe spörsmål og ikke De. Vi forstod hinannen alltid godt. Jeg fikk ingen oppfatning av at det var noe galt med Bjerke sånn.

Tilt.: Med hensyn til dette N.S.-kartoteket der oppe - jeg forstod det slik at dere sonderte folket ?

V.: Man foretok seg meget rart i den tiden.

Dommeren: Si meg, Bjerke, för De går videre i disse spörsmål: Drev De skog der oppe senere også, i den tid [redacted] da De angis å ha vært medlem?

© Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt.: Jeg hadde den skogen fra 1940 til og med april 1945, da tok man skogen igjen på odel. -

Hvordan var jeg ansett der oppe i bygden?

V.: Jeg hörte ikke annet enn godt om Bjerke, for han fikk fart i tingene og fikk bygd en vei - han gjorde en skog verdifull, som var mindre verdifull för, og det var på grunn av de arrangement han foretok der. Han fikk bygd en vei osv., og skogen fikk et rikt utkomme.

Tilt.: Kan vidnet huske at jeg har fått pålegg om å hugge 6.200 m^3 tömmer til tyskerne?

V.: Ja, da jeg var der, fikk De nokså dröye pålegg om hugst av tömmer, og vi foretok en uthugging der i de månedene jeg var der. Det var ca. 13 - 14 tylfter vi hugget.

Tilt.: Kan De huske hvor meget omtrent det ble hugget av det pålegget på 6.200 m^3 ?

V.: Da jeg var der fikk vi vel ut snaut 600 m^3 - mellom 500 og 600 m^3.

Tilt.: Hvor havnet det partiet?

V.: En del gikk til en sag der oppe og en hel del ble skåret der. Resten ble levert til - jeg tror det var Hofsfoss fabrikker. Men De skar en del på egen sag.

Tilt.: Hvorfor ble det skåret på sagen?

V.: De benyttet i hvert fall en del av materialene til bygging og reparasjon av Deres egne skogshus der oppe.

Tilt.: Kan vidnet huske at det lå igjen en del materialer etter at vi var ferdige med å sette opp stall og uthusbygning der?

V.: Jeg sluttet jo i Deres arbeid i midten av mars idet jeg ble utkalt på tömmermåling, og siden var jeg så å si utenfor Deres interesse.

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt.: Forholdet var jo at De var i den övre skogen og drev den for kommunen, og da var det nokså gjennomsiktige forhold, for De gikk jo daglig gjennom min skog for å komme opp i kommuneskogen.

V.: Nei, jeg gikk opp lenger syd, et sted som heter Nygård.

Tilt.: De har ikke hört hvor det ble av de materialene som ble sendt fra sagen, om de havnet hos tyskerne eller om de havnet hos norske avtagere?

V.: Da jeg var der, lå tömmeret rundt omkring ennå, De hadde ikke satt i gang sagen. Men De bygde jo disse husene og gjorde dem i godt skikket stand til benyttelse for skogens folk og hester.

Tilt.: Hva syntes arbeiderne om meg? Det var ganske mange arbeidere i skogen der til stadighet gjennom mange år.

V.: Hva det angår hörte jeg ikke annet enn godt. De var alltid på god fot med folket der oppe, De satte i gang arbeid og skaffet dem inntektsmuligheter, og det satte de pris på.

Tilt.: Hadde De aldri hört noen snakke om at jeg har vært N.S.-mann, der oppe i bygden?

V.: Nei, ikke för i de senere årene, omkring slutten av krigstida, da ble det jo talt en del. Men det var så mange som kom bort på det platået, - så dette var litt fremmed for oss.

Tilt.: De kjente ikke til det för etter frigjöringen? Har De noen gang i okkupasjonstiden hört noen nevne at jeg har vært N.S.-mann?

V.: De var av den typen at De ville ikke ha noe med N.S.-folk å gjöre. Og tyskerne ble det ikke tjent en öre på under krigen, det var tvert imot stadig store uttellinger

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

til motstandsbevegelsen. Så hadde jeg ant at Bjerke hadde vært medlem av N.S., tror jeg ikke vi hadde kommet til å treffes i det hele tatt.

Tilt.: Nei, det tror ikke jeg heller.

Aktor: De sa "mot slutten av krigen" - hva var det De hadde hört da, da?

V.: Det var så mye slags prat.

Aktor: Hva var det De hadde hört?

V.: Det var prat av ringe verdi, de pratet både godt og ille om sine venner og naboer...

Aktor: Det var nærmest sladder, mener De?

V.: Ja, en kan hentyde det til det, for det ble bragt så mye til torvs som kanskje ikke var riktig. Folk var hektiske, som De vet.

Aktor: Men hörte De mot slutten av krigen noe om at Bjerke var N.S.-medlem?

V.: Nei, som jeg sa, jeg trakk meg ut av Bjerkes affærer, for jeg måtte ut som tömmermåler, og han måtte ha sin driftssjef til stede.

Vidnet fratrådte.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 14. vidne:

Arne G r æ s b e r g, 58 år, herredskogmester. Tofte i Hurum. Ubeslektet. Kjent med vidneansvaret.

Forsv.: Bjerke har eid fra för krigen, i 1935, en skog i Hurum som heter Sparebössen skog. Der var det hugget en masse ved för krigen, som stod gjennom hele krigstiden men ble solgt i 1944, visstnok. Poenget ved dette er at den store inntekten som der kom, var en avkastning av Sparebössen og ikke noen fortjeneste på vedforretningen, som det har vært regnet med. Det er egentlig poenget.

Vidnet kjenner Sparebössen skog?

V.: Ja, den kjenner jeg meget godt.

Forsv.: De har blinket skog der, formodentlig?

V.: Ja, det har jeg gjort.

Forsv.: Vet De at det ble hugget en masse der alt för krigen?

V.: Ja, det ble hugget en masse ved för krigen.

Forsv.: Stod det meget igjen fra för krigen?

V.: Ja, en hel del stod igjen, som ble tatt ut i de förste krigsår - jeg kan ikke si hvor meget, men det var en masse ved, for det ble drevet nokså meget i de förste krigsårene.

Forsv.: Bjerke mener at det stod igjen så meget at det holdt på å råtne en god del.

V.: Ja, det er nok sant det.

Forsv.: Så han var ikke så hissig på å selge den veden, da?

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

V.: Han hadde hugget för krigen, og da vet De prisene var svært små, så det var vel av den grunn han dröyde.

Forsv.: Han sier selv at det stod helt til 1944 eller så.

V.: Jeg måtte slutte som skogmann hösten 1942, men jeg hadde jo litt föling med skogen allikevel, og med hva som foregikk i skogen, og jeg vet at Bjerke holdt på å drive ved der.

Dommeren: Vet De hvor denne veden gikk hen, som hadde stått der för?- De forklarte i går, Bjerke, at den ved De leverte til tyskerne, kom delvis fra Deres egen skog. Er dette ved som er solgt til tyskerne, det da?

Tilt.: Ja, denne er solgt til tyskerne, og jeg lot den ligge, for jeg tenkte at den skulle ligge til etter frigjöringen, for dersom den norske krone gikk nokså dypt og langt ned, så ville jeg altså ha den veden isteden. Jeg hadde regnet at jeg skulle ha ca. 3.000 favner ved etter frigjöringen, og når dette lå der så lenge, var det altså av den nevnte grunn. Var det forresten ikke skogmesteren som sa det til meg? - men det var det vel ikke, for De var vel i dekning, så vidt jeg husker - så var det andre, og jeg så det selv også, at veden morknet, så jeg kunne ikke holde på den. Fagfolk sa at nå måtte jeg bli kvitt den, ellers fikk jeg ikke noe for den. Dermed lot jeg den gå i 1944. Det er i realiteten den posten på 105.000 kroner.

Dommeren: De favnene som lå der, er de levert til tyskerne?

Tilt.: Ja, jeg hadde jo ikke lov til å levere til andre.

Forsv.: Det er bare fordi det figurerer en post i regnskapet på 105.000 kroner som overskudd. Bjerke mener at det er avkastning på eiendommen.

Dommeren: Men hvis veden er levert til tyskerne og betalt av tyskerne, er det vel riktig å si at det er fortjeneste på

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

vedsalget?

Forsv.: Når han eier skogen, kommer det i en noe annen stilling.

Tilt.: Kan vidnet uttale seg om hvor mange favner det kunne være?

V.: Det kan jeg sannelig ikke uttale meg om. For ikke å si noe galt vil jeg ikke si noe. Men det var en mengde ved, masse reis.

Tilt.: Massevis, tusener?

V.: Ja, det var det nok.

Tilt.: Har vidnet noen gang merket på meg eller hört om meg at jeg har vært N.S.-medlem?

V.: Nei, jeg har aldri merket det.

Tilt.: Hva tok De meg for da?

V.: Jeg tok Dem for en alminnelig bra nordmann, jeg. Jeg har aldri merket noen forskjell på Dem hverken för krigen eller under krigen. Jeg trodde De var god nordmann, og det må De vel ha vært også.

Tilt.: Jeg får håpe det.

V.: Det trodde jeg absolutt.

Vidnet fratrådte.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 15. vidne:

Arne Magnus M y h r e n e, 35 år, flyser-sjant, ingeniör, motortekniker. Gardermoen. Ubeslektet. Kjent med vidneansv.

Forsv.: De kjenner Bjerke og har kjent ham i noen år?

V.: Ja.

Forsv.: Under krigen og okkupasjonen også?

V.: Ja.

Forsv.: De deltok selv i noe illegalt arbeid, gjorde De ikke?

V.: Jo.

Forsv.: Kom De i den sammenheng i forbindelse med Bjerke?

V.: Direkte og indirekte gjorde jeg det.

Forsv.: Vil De fortelle hvorledes De kom i forbindelse med Bjerke i Deres illegale arbeid?

V.: Direkte hvordan det oppstod kan jeg ikke si helt nöyaktig.

Forsv.: Jeg mener: hva gikk det ut på?

V.: Det var å skrive illegale aviser, nyheter.

Forsv.: Var det trykte aviser?

V.: Jeg skrev dem på maskin.

Forsv.: Også så bidro han til distribueringen?

V.: Jeg distribuerte dem også selv. Han gjorde det også, og jeg gjorde det på min side.

Forsv.: Det var en slags redaksjon hos Bjerke da, på hans kontor?

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

V.: I den tiden som jeg gjorde det, var det en liten redaksjon, kan man si, det var ikke noen store saker.

Forsv.: Hva var det for et blad, dette?

V.: Det var utdrag av Englandsnytt.

Dommeren: Altså nyheter fra England, ikke noen av disse kjente aviser?

V.: Nei.

Dommeren: Det var oppsnappede nyheter som De hadde fått?

V.: Ja, som jeg hadde tatt på radioen og også som jeg hadde fått av Bjerke.

Forsv.: Hadde De inntrykk av at Bjerke var N.S.-mann eller N.S.-påvirket på noe sett og vis?

V.: Det kan jeg ikke uttale meg om, for jeg hadde aldri ...

Forsv.: De visste ikke noe om det, naturligvis?

V.: Ikke för etter krigen.

Forsv.: De anså ham som en alminnelig god nordmann, da?

V.: Ja, en må jo si det, når en tok den affæren at en kunne distribuere nyheter på hans kontor.

Aktor: På hvilken tid var dette med Englandsnytt?

V.: Det var vel i 1944, jeg er ikke helt sikker på det, for det er så lenge siden. Men det var i 1944, hvis jeg ikke tar feil.

Aktor: Var det flere ganger?

V.: Jeg tror det var to eller tre ganger jeg skrev dette, så vidt jeg husker - jeg kan ikke si det.

Aktor: Hva gjorde De der - skrev De på stensil?

V.: Jeg skrev ~~på~~ med gjennomslag på vanlig skrivemaskin.

Dommeren: Skrev De samme konsept mange ganger? Hvor mange eksemplarer ble det omtrent - hundre?

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

V.: Nei, det kunne ikke bli så mange.

Dommeren: De kunne vel ikke klare mer enn 8 - 10?

V.: Nei, en 7 -8, tenker jeg.

Tilt.: Kan vidnet huske at De fikk ganske mange engelske nyheter fra noen böker som var sloppet og som var funnet ute på Nesodden?

V.: Det stemmer.

Tilt.: Kan vidnet huske hvor mange småböker og brosjyrer det var?

V.: Nei, dessverre, det kan jeg ikke huske.

Tilt.: Kan vidnet huske at jeg advarte Dem at De måtte være meget forsiktig, for ble De tatt så ble De skutt?

V.: Ja.

Tilt.: Hva gjorde De så, og hvordan tok De disse engelske bökene med Dem? Kan De huske det?

V.: Nei, det husker jeg ikke nå.

Tilt.: Kan De huske at De puttet dem i hatten?

V.: Ja, det husker jeg.

Dommeren: Hva var det for slags böker? Var det disse små heftene som ble sloppet?

V.: Ja.

Tilt.: Var vidnet og besökte meg gjennom alle okkupasjonsårene sånn dann og wann?

V.: Ja, men ikke på den siste tiden av okkupasjonsårene, det jeg kan erindre, for da var jeg på andre plasser, bl.a. illegalt.

Vidnet fratrådte.

Senter for digital norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 16. vidne:

Odd G l e d i t s c h, 31 år, lagerekspeditör, Rosenholm, Holmenlia. Ubeslektet. Kjent med vidneansvaret.

Forsv.: Hadde De noe med Hirdens Bedriftsvern å gjöre?

V.: Jeg hadde bare kartotekkortene for Hirdens Bedriftsvern.

Forsv.: Har De sett at Rolf T. Bjerke har vært i Hirdens Bedriftsvern?

V.: Nei, jeg bodde den gang i Lysaker, så jeg var der temmelig ofte...

Forsv.: Vet De positivt at han ikke har vært med?

V.: Ja , det kan jeg si.

Tilt.: Har vidnet hört at jeg har vært borte i andre avdelinger av N.S.?

V.: Nei, ikke i vårt kartotek på Vinderen, hvor jeg satt.

Tilt.: Har De hört at jeg har vært borte i noe annet kartotek, da?

V.: Nei, De skulle i tilfelle ha sognet til det kartoteket, så da måtte De ha stått der.

Aktor: Hvilket kartotek?

V.: Akershus Hirdfylke.

Dommeren: Hans navn finnes i medlemsregisteret.

Forsv.: Det står Rolf Bjerke, og det kan være mange.

Dommeren: Ja, men det står födselsår.

Aktor: Jeg har jo ikke påstått at Bjerke har vært medlem av noen Hird.

© Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt.: Var det mange medlemmer som het Bjerke?

V.: Ja, det var et svært alminnelig navn.

Dommeren: Her står Rolf Trygve Bjerke i N.S.-kartoteket.

V.: N.S-kartoteket og Hirdkartoteket er to helt adskilte kartotek.

Aktor: Jeg kommer ikke til å nevne det.

Forsv.: Nei, jeg anser det også litt overflödig, men Bjerke ville gjerne ha det bekreftet.

Vidnet fratrådte.

Ⓒ norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 17. vidne:

Birger Andreas L a r s e n, 51 år, reisende og salgssjef. Göteborggt. 1, Oslo. Ubeslektet. Kjent med vidneansvaret.

Forsv.: De hadde en stilling for Wehrmacht under krigen, vil De fortelle meg hva det var for noe?

V.: Jeg var tolk.

Forsv.: Hadde De ikke noe med forsyninger å gjöre, innkjöp?

V.: Jo.

Forsv.: Hva het det kontoret hvor De var?

V.: Heeresunterkunftsverwaltung.

Forsv.: Og De kom i forbindelse med Rolf T. Bjerke?

V.: Ja.

Forsv.: Kan De forklare hvorledes De kom i forbindelse med ham? De var visstnok med ved det förste möte. Fortell retten om dette.

V.: Etter min sjefs, Stadtzahlmeister Biederbicks anmodning skulle jeg være med en tysk offiser i anledning av en annonse i "Aftenposten" hvor Bjerke averterte ved til salgs. Jeg ble da med ham ned til Bjerke i Torvgaten for å være til stede hvis Bjerke ikke behersket tysk, for da skulle jeg være tolk. Vedkommende offiser spurte da om det var mulig å få besiktige Bjerkes vedlager. Da svarte Bjerke at han hadde ikke noe lager som han kunne få besiktige. Offiseren spurte da om vi kunne få besiktige veden hos en av kundene til Bjerke, og da ringte Bjerke til en av sine forbindelser. Vi reiste så til et sted oppe ved

Arkivsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Majorstuen, Jessenlökken, og så på noe ved som lå i en gårdsplass der. Denne [illegible] veden fant vedkommende å være i orden, og han ville da ha Bjerke til å levere til Wehrmacht - det var tale om ca. 15.000 favner ved. Til det sa Bjerke at det var helt umulig å levere så masse ved - man skulle ha det visstnok i löpet av året. Det unnslo Bjerke seg, han kunne ikke levere så meget ved, det var ikke tale om at han kunne skaffe det kvantum på den tiden.

Etter hva jeg forstod på denne offiseren fikk han det inntrykk at Bjerke ikke ville ha noen som helst befatning med tyskerne, og sa at han skulle höre nærmere fra ham.

En tid senere ble Bjerke innkalt, og han kom opp og ble forelagt en kontrakt på 15.000 favner ved, som skulle være levert innen utgangen av 1941. Bjerke gjentok da igjen at han ikke kunne påta seg å levere så meget ved. Men han hadde ikke noe annet å gjöre enn å skrive under den kontrakten. Det kvantumet ble heller ikke levert.

Dommeren: Var det den samme mannen som De hadde vært sammen med for å inspisere vedlageret?

V.: Jeg husker ikke navnet, men det var iallfall min sjef.

Dommeren: Det er han som har underskrevet kontrakten, nemlig.

V.: På den måte kom jeg i forbindelse med Bjerke.

Forsv.: Det jeg ville ha fram, var: Var det Bjerke som likesom tilböd ved til tyskerne, eller var det tyskerne som gikk på Bjerke og forlangte ved?

V.: Tyskerne gikk til Bjerke på grunnlag av Bjerkes annonse.

Forsv.: Og tyskerne fikk inntrykk av at Bjerke var mindre villig, var det så De sa ?

V.: Han sa hele tiden at han kunne ikke levere 15.000 favner ved, det var ikke tale om.

Den norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Forsv.: Kunne han avslå det da de kom med kontrakten - hva er Deres mening om det?

V.: Han måtte jo underskrive på den kontrakten. Men kontrakten ble jo ikke overholdt, han kunne ikke levere den veden, og da ble det til at Bjerke saboterte.

Forsv.: Men han kunne jo latt være å underskrive, eller hva mener De om det?

V.: Det var det ikke godt å gjöre, han var nokså morsk denne intendanten der.

Forsv.: Og selve leveransene, hvorledes gikk de?

V.: De gikk så som så. De fikk jo en del ved, og så var det stadige purringer.

Forsv.: Opptrådte tyskerne kraftig overfor Bjerke da de ikke fikk det de önsket?

V.: Ja, de mente han saboterte vedleveransen og gikk sterkere på ham. Til slutt mente de han skulle rehabilitere seg og skaffe andre varer, for de mente at han hadde så gode forbindelser at han måtte kunne skaffe andre varer. Og de rekvirerte til og med de vedbiler han hadde - når han ikke kunne levere ved, måtte han stille disse bilene til disposisjon.

Forsv.: La oss holde oss til det: Ble disse bilene hans rekvirert?

V.: Ja.

Forsv.: Slik at de måtte stå til disposisjon til stadighet?

V.: Ja.

Forsv.: Var grunnen den at han leverte for lite ved?

V.: Ja, for de mente at når han ikke kjörte ved, stod de bilene der, og da måtte Wehrmacht ha mer bruk for bilene enn Bjerke.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Forsv.: Ble det en stor affære eller mange penger av denne billeien?

V.: Ja, det kunne ikke bli så lite, for han hadde i hvert fall 6 - 8 biler som han stilte til disposisjon. Jeg hadde med rekvireringen eller bestillingen av jernbanevogner for Wehrmacht, som jeg måtte bestille hos de tyske transportbyråer, og de forlangte at de vognene som ble stilt til disposisjon, måtte lesses på på dagen - det var altså varer som skulle sendes fra forvaltningen her til forskjellige Dienststelle rundt omkring i landet.

Forsv.: La oss holde oss til vedkontraktene, når vi nå snakker om denne kjöringen. Var disse vedkontraktene noe ökonomisk gunstige for Bjerke, fikk De noe inntrykk av det?

V.: Nei, jeg fikk ikke inntrykk av det.

Forsv.: Det er opplyst i denne sak at Bjerke delvis fikk gratis ~~XXXX~~ jernbanetransport av tyskerne for sin ved. Har De noe kjennskap til det?

V.: Nei, det har jeg ikke noe kjennskap til.

Forsv.: Det gikk ikke gjennom Deres kontor, altså?

V.: Nei. Det vil si, vognene ble rekvirert eller bestilt av meg. Men hvordan det var med betaling og sånt, har jeg ikke anelse om, for det sorterte ikke under oss. Men Bjerke hadde iallfall en masse bråk og ubehageligheter på grunn av den vedleveransen.

Forsv.: Og så får vi gå over til de andre ting. De andre ting ble likesom avfödt av vedkontrakten, forstår jeg, fordi han leverte for lite ved?

V.: Ja, de mente at han hadde sabotert disse vedleveransene og at han i det hele tatt var en vanskelig mann å ha med å gjöre.

Senter for norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Forsv.: Kan De huske hva det var for slags varer?

V.: Det var jo alt mulig, fra knappenåler - holdt jeg på å si - og til biler, så det var jo av et nokså svært omfang. Det var vaskevannsfat også.

Forsv.: Hvorledes foregikk dette? Hvem var det som ordnet disse innkjöp - var det Bjerke selv og hans folk? Har De kjennskap til det?

V.: Bjerke opptrådte vesentlig som kommisjonær. Det var vesentlig for gjennomgangstropper som skulle videre og trengte forskjellige ting. Når de ikke hadde det på lager, det som de forlangte, ble det ringt til Bjerke og sagt at han måtte skaffe de og de sakene. Han fikk da også forskudd for å få kjöpt disse sakene. De ble kjöpt i forskjellige forretninger.

Forsv.: Så De at han fikk forskudd?

V.: Ja.

Forsv.: Nå sier Bjerke at en del av de forskudd fikk han ikke brukt, for han fikk ikke varene. Hvorledes gikk det så med forskuddene?

V.: Da måtte de tilbakebetales.

Forsv.: Har De greie på belöpene?

V.: Nei, men det måtte bli nokså store belöp.

Forsv.: Kan De positivt bekrefte at de er tilbakebetalt?

V.: Ja, det må Bjerke ha kvitteringer for, for det ble gitt kvittering for alt dette.

Forsv.: De er jo blitt vekk, alle disse papirene. - Var det ganske hyppig dette med tilbakebetalinger?

V.: Så hyppig var det ikke, men det var flere ganger ganske store belöp. Jeg husker spesielt en gang som det dreiet

n norsk Okkupasjonshistorie, 2014

seg om ca. 120.000 kroner, som ble tilbakebetalt i sin helhet. Og det ble jo utstedt kvitteringer fra Wehrmacht for de forskuddsbelöp som ble tilbakebetalt. Det forekom også at ikke hele forskuddsbelöpet ble tilbakebetalt, men det som han ikke kunne skaffe - differansen - ble tilbakebetalt og det fikk han kvittering for.

Forsv.: Og det skulle ligget i hans mapper, det da?

V.: Ja, han må jo ha dem.

Forsv.: Hvordan var det med Bjerkes avanse på disse affærer?

V.: Det vet jeg sannelig ikke, det kan jeg ikke svare på. Men jeg går ut fra at han iallfall ikke har hatt noen fortjeneste på det som han kjöpte i kommisjon gjennom forretningene, og jeg vet ikke hva slags avtale Bjerke måtte ha med vedkommende forretningsdrivende.

Forsv.: Hva slags priser betalte tyskerne - var det maksimalpriser?

V.: Ja, det var de maksimalpriser som gjaldt.

Forsv.: Tyskerne betalte ikke noen overpris?

V.: Nei, de hadde prisforskrifter og visste hva de skulle betale, så de betalte ikke for meget.

Forsv.: Det var ikke noen avtale om at Bjerke skulle ha prosentvis provisjon eller slikt?

V.: Nei, det var helt forbudt.

Forsv.: På de premisser måtte fortjenesten nærmest bli null.

V.: Ja, hvis han ikke hadde avtale med dem som han kjöpte hos, at de gav en eller annen rabatt.

Forsv.: Dette var altså kommisjonsforretningen. Vet De om han kjöpte for egen regning også?

V.: Ja, det gjorde han.

Forsv.: Hvordan var prisen der - kunne han ta over maksimalpris?

n norsk Okkupasjonshistorie, 2014

V.: Nei, det kunne han ikke.

Forsv.: Han måtte ordne seg med billig innkjöp hvis han ville ha fortjeneste?

V.: Ja, han måtte ta de priser som gjaldt og gikk, for tyskerne hadde fortegnelse over alle varesorter og hva prisen var, det hadde de fått tilsendt fra Prisdirektoratet.

Forsv.: Fikk han sånne forskuddssjekker hvor det gjaldt hans egne innkjöp også?

V.: Ja.

Forsv.: Både der og hvor det gjaldt kommisjonsforretninger?

V.: Ja.

Forsv.: Var det her tale om tilbakebetaling delvis også hvor det gjaldt egne varer, altså når han ikke kunne skaffe varene?

V.: Ja.

Forsv.: Hvorledes betalte han tilbake? Var det med sjekk eller i kontanter?

V.: Alltid i kontanter, for tyskerne forlangte det i kontanter.

Forsv.: Det er nevnt at de ikke ville godta hans sjekker.

V.: Ja, de nektet å ta imot hans sjekker.

Dommeren: Hva kom det av?

V.: Det vet jeg ikke.

Dommeren: Når de stolte så meget på en mann at de utbetalte et forskudd på 120.000 kroner, er det pussig at de skulle påby at han skulle betale [illegible] tilbake i kontanter.

V.: Det var en bestemmelse, så det kan jeg ikke uttale meg om. Det var andre som fikk forskudd også, som betalte tilbake for varer som de ikke kunne skaffe - det gjaldt [illegible] mange ganger laken og putevar, for det var det ikke mulig å skaffe.

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Forsv.: Det var en generell mistillit til norske sjekker.

Hvorledes var Bjerke - flink eller mindre flink - til å skaffe slike varer?

V.: Jeg vil ikke si at han var noe så særlig flink.

Forsv.: Det var andre som var bedre?

V.: Adskillig.

Forsv.: Var han av dem som gikk svært villig tilhånde, eller var han mindre villig?

V.: Nei, det gjorde han ikke, det var stadig noe trouble.

Forsv.: Han måtte purres?

V.: Ja, han måtte purres stadig.

Forsv.: Det har vært tale om at meget av denne veden gikk til vaskeriene. Har De noe kjennskap til det?

V.: Ja, jeg vet i hvert fall at det gikk en del til Oslo Vaskeri; og jeg går ut fra at det gikk til vaskeriene, for det ble jo levert vaskerimaskiner, og da måtte de vel også ha ved til det.

Dommeren: Den veden som Bjerke solgte til tyskerne - det er ikke mulig for Dem å si hvor den gikk?

V.: For meg er det helt umulig å si hvor den gikk hen. Vi kjöpte altså nokså mange vaskerimaskiner.

Dommeren: Var det til vedfyring i brakkene også?

V.: Ja, det var jo til det også.

Forsv.: Dette med vaskeri har for så vidt ikke så meget interesse her som når det gjelder omsetningsavgiften. - Ble det reklamert over kvaliteten noen gang - husker De det?

V.: Nei, det husker jeg ikke.

Forsv.: Det er kommet fram noen dokumenter her i saken som synes å vise at Bjerke har tatt initiativet og tilbudt torskekaviar og vaskefat osv. Var det tyskerne, eller hvem

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

var det, som tok initiativet til slike forretninger?

V.: Det var tyskerne det. De ringte til Bjerke og sa at det var en tropp som skulle ha torskekaviar, og så var det vaskevannsfat - og det var ikke bare til Bjerke, men det var til et par andre firmaer også, som det ble sendt henvendelse til om de kunne skaffe de varene. Og det skulle være omgående, men fra Bjerke hörte vi ingen ting. Så til slutt kom Bjerke med tilbud, og da ble han anmodet om å sende det tilbudet direkte til vedkommende Dienststelle, som da altså var flyttet dit det skulle. Men da de fikk tilbudet, var behovet allerede dekket. Dette gjentok seg. Det var også andre ting, som madrasser f.eks., og der kom han også for sent. Til slutt fikk vi det inntrykk at Bjerke dro ut disse sakene.

Forsv.: Det fremgår at disse tilbud er avslått. Det er vel fordi det var for sent?

V.: Ja, fordi det var dekket fra andre.

Forsv.: Men det var altså tyskerne som forlangte å få tilbudene innsendt?

V.: Ja. På vårt kontor hadde vi altså å gjöre med hele forsyningen av Wehrmacht i landet her, og alle gjennomgangstropper. De som kom, hadde altså å henvende seg til oss for å få de og de forskjellige ting. Og hadde vi det da ikke på lager, ble det sagt at de kunne henvende seg der og der, så fikk de de varene som de trengte.

Forsv.: Hadde dere mange sånne folk som dere ringte til når dere ville ha anbud?

V.: Ja, vi hadde da flere.

Forsv.: Bjerke var kanskje av de mindre, når det kommer til stykket?

V.: Ja, vi hadde da noen som var bedre.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Forsv.: Kjenner De til om Bjerke var pålagt å levere tömmer til Wehrmacht? Har De hatt med det å gjöre?

V.: Han fikk også beskjed på å levere tömmer, men det kom jo ikke en tömmerstokk. Og da ble tyskerne så sinte at de sa de ville henge ham opp i en tömmerstokk.

Forsv.: Hvilke tyskere var det?

V.: Det var på vedkontoret der. De mente at han hadde sabotert tömmerdriften. De fikk ikke en tömmerstokk, etter hva jeg har hört. Det var ikke noe som jeg hadde noe med, men jeg hörte de snakket om det der, så jeg går ut fra at det er riktig.

Forsv.: For å komme til kjöringen utenfor vedforretningen: Brukte tyskerne bilene til alt mulig, til all slags kjöring?

V.: De brukte dem til å kjöre forskjellig, vi kunne få jernbanevogner med varer fra forskjellige fabrikker, det kunne være madrasser, bord eller stoler, mannskapsskap osv. Disse kom da hit og skulle inn/på lagrene til tyskerne. Så måtte vognene lesses av/samme dag de kom, og da fikk jeg beskjed om å ringe til Bjerke og be om å få biler. Vi kunne få opp til 6 - 8 biler på dagen, som skulle kjöre og lesse av disse vognene. Det samme var tilfelle når vi skulle sende til forskjellige Dienststelle rundt omkring i landet, da skulle vognene lesses på samme dag som de ble stilt til disposisjon.

Forsv.: Jeg forstår det var noe som het bilformidlingen den gang. Har De noen kjennskap til det?

V.: Ja, transportformidlingen, var det vel.

Forsv.: Men den hadde ikke noe med dette å gjöre?

V.: Nei.

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Forsv.: Men norske biler skulle egentlig ha stått der hvis de ikke var rekvirert?

V.: Ja, alle biler ble innregistrert i transportformidlingen, men bilene til Bjerke ble holdt utenfor fordi tyskerne hadde bruk for dem. Når Bjerke ikke brukte bilene til vedkjöring, skulle de altså kjöre varer til og fra jernbanen osv.

Forsv.: Tyskerne tok "in Anspruch". Var det tilfellet med disse?

V.: "Das Auto var in Anspruch genommen."

Forsv.: Det betyr at de ble rekvirert da, så vidt jeg vet. Var det tilfellet med disse?

V.: Ja, det var tilfellet, og jeg har selv ringt til Bjerke og bedt om å få biler.

Forsv.: Er det noe jeg ikke har spurt Dem om, som De mener har interesse for saken?

V.: Nei, jeg vet ikke hva det skulle være.

Aktor: De var altså tolk på det tyske kontoret?

V.: Tolk og kontormann også.

Aktor: De hadde nokså meget med korrespondanse å gjöre, da, siden De kjenner denne saken så godt?

V.: Jeg hadde med all korrespondanse å gjöre og kjente alt for så vidt.

Aktor: Var det mange på kontoret der?

V.: Ja, jeg hadde 4 tyske damer ved siden av meg.

Aktor: Hva hadde De over Dem da?

V.: Jeg var altså sjef over disse damene. Alle bestillingene ble skrevet hos meg, og alle anbud og allting kom inn til meg. Var det på norsk, ble det oversatt fra

Senter for norsk Okkupasjonshistorie, 2014

meg og sendt inn til sjefen, og han skrev da på hva som skulle bestilles. På grunnlag av det ble det altså skrevet ordre.

Aktor: Altså, svært mange av de kontrakter som Heeres-Unterkunftsverwaltung inngikk med norske, har faktisk De personlig hatt med å gjöre?

V.: Ja.

Aktor: Forsvareren spurte Dem jo, men jeg vil gjerne stille spörsmålet i mer direkte form: Anså De at Bjerke var under noen tvang da han skrev under den kontrakten i august 1940?

V.: Ja, absolutt.

Aktor: Det er en kontrakt av juli 1941 her i denne sak. Husker De den?

V.: Nei.

Aktor: Den hadde De ikke noe med?

V.: Nei. Det var opprettet et vedkontor, og da var det en norsk dame der - jeg tror hun het frk. Åse - som hadde med det å gjöre.

Aktor: Hadde ikke De noen befatning med Bjerkes vedsalg etter 1941 - ingen ting med Bjerkes vedsalg å gjöre da?

V.: Nei.

Tilt.: Kan vidnet tenke seg hvor stor denne transporten utenom vedtransporten kunne være pr. måned eller i löpet av årene?

V.: Jeg vet ikke . - La meg si at de brukte bilene ca. 10 dager i måneden, og etter de daværende priser var det vel en hundre kroner dagen for en slik bil, kan jeg tenke meg. Så om jeg sier mellom 8.000 og 10.000 kroner

Senter for studier av Holocaust og religiøse minoriteter, 2014

i måneden tror jeg ikke det er for höyt regnet.

Tilt.: Kan vidnet huske at det ble levert et meget stort parti dekketöy fra Porsgrunds Porselænsfabrik og andre til en militæravdeling som holdt til i Loengen?

V.: Nei, jeg kan ikke huske om det ble levert til Loengen, men Porsgrunds Porselænsfabrik hadde forpliktet seg til å levere 70 prosent av produksjonen til Wehrmacht.

Tilt.: Kan vidnet huske at jeg noen gang har levert noe av dekketöy eller sånt?

V.: Jeg vet iallfall at de fikk noe fra Porsgrunds Porselænsfabriks utsalg her i Oslo, som ble levert gjennom Bjerke.

Tilt.: Kan vidnet tenke seg hvor meget det ble levert i kommisjonsforretninger av varer som jeg kjöpte gjennom forskjellige forretninger i byen og kanskje utenbys?

V.: Det blir vanskelig å gi noe eksakt tall på det.

Tilt.: Hva kunne det dreie seg om - små belöp eller store beløp?

V.: Det var forskjellig, det kunne være fra 500-600 kroner oppover til 8-9-10.000 kroner, så det er umulig å si i dag.

Tilt.: Kan vidnet tenke seg at det kan ha vært levert for 400.000 kroner i årenes löp?

V.: Under hele okkupasjonstiden?

Tilt.: Ja.

V.: Ja, det skulle vel ikke være så helt umulig.

Tilt.: Jeg vil spörre vidnet om hvor meget det kan dreie seg om, anslagsvis, i tilbakebetalte forskudd. Det har vært nevnt et belöp på 120.000, men har De noe begrep om hva det kunne bli i samlet sum?

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

V.: I samlet sum må det vel komme opp i 3-400.000 kroner alt i alt, men det er jo helt umulig for meg så lang tid etterpå å huske alt dette.

Dommeren: Jeg synes De husker svært meget.

Forsv.: Dette var jo hans arbeid i en rekke krigsår.

Dommeren: Men De har jo vært i kontakt med hundreder av norske firmaer. Husker De alt like godt som dette? Er det noe spesielt som gjör at De husker dette?

V.: Ja, fordi det var så meget bråk med Bjerke, det var jo stadig oppringning og oppringning, og det var tilbakebetaling av forskudd. Vi var lei Bjerke og kalte ham den störste "jössing" vi hadde med å gjöre der nede, - han var i höyeste grad umedgjörlig. Vi var vant til andre firmaer, som det aldri var bråk med.

Dommeren: De er ikke pliktig til å svare på det spörsmål jeg nå stiller: Var De medlem av N.S. under krigen?

V.: Ja.

Dommeren: Har De for Deres forhold og medlemskap og for Deres arbeid for tyskerne fått noen straff?

V.: Ja.

Dommeren: Hvilken straff?

V.: 8.000 kroner i inndragning og 6 måneder betinget.

Dommeren: De ble også dömt for arbeid hos tyskerne?

V.: Ja, fordi jeg var hos tyskerne.

Dommeren: Og for medlemskap?

V.: Ja.

Tilt.: Betraktet vidnet - og Wehrmacht der borte i det hele tatt - meg som medlem av N.S.?

V.: Nei, jeg har akkurat stått og sagt at vi betraktet Dem som den verste jössing, den verste mann vi hadde med

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

å gjöre der nede. Han var i hvert fall forferdelig ubehagelig, det var bråk bestandig. Det var tilbakeföring av disse forskuddene og det ene med det andre, så det var nokså meget arbeid med ham. Av den grunn husker jeg meget godt dette.

Aktor: Bare en liten ting: De snakket altså om tilbakebetaling av forskudd på kanskje 300.000 - 400.000 kroner. Gjaldt dette også veden?

V.: Både veden og alt det andre.

Aktor: Men fra 1941 hadde De ikke noe mer å gjöre med veden, så regnskaper og forskudd og alt slikt, kontrakter om vedleveranse osv. , kan ikke De uttale Dem om mer enn for akkurat det förste år?

V.: Nei, men det som jeg snakker om, de andre forskudd, var for de varer som ble skaffet.

Aktor: Madrasser, bötter og spann osv.?

V.: Ja, og skap og bord, alt som skal til for å utstaffere en brakke.

Vidnet fratrådte.

rsk Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 18. vidne:

Arne Berg-Hanssen, 39 år, disponent i Oslo Vaskeri. Charlotte Andersens vei 17 b, Vinderen. Ubeslektet. Kjent med vidneansvaret.

Forsv.: De hadde noe å gjöre med vaskeriet under krigen?

V.: Ja, jeg var disponent for Oslo Vaskeri.

Forsv.: Tyskerne brukte formodentlig Deres vaskeri som alle andre?

V.: Ja.

Forsv.: Vet De om Bjerke leverte ved til dette vaskeri?

V.: Ja, han leverte ved.

Forsv.: De kjenner spesielt Bjerkes leveranser?

V.: Ja, jeg vet om dem.

Forsv.: Vet De om han leverte ved til andre vaskerier også?

V.: Nei, det vet jeg ikke.

Forsv.: Leverte han gjennom et Wehrmachtskontor eller leverte han direkte til vaskeriet, eller hvordan gikk det for seg?

V.: Det foregikk på den måte - vi vasket både for sivile og for tyske - at hvis det kom en tysk avdeling, forlangte vi å få ved för vi overhodet tok vasken i arbeid. Vi ble da henvist til Bjerke, og der fikk vi ved. Det ligger nokså langt tilbake i tiden, men jeg vet med bestemthet at tyskerne også kom med tyske biler med ved som også må antas å være fra Bjerke. Nöyaktig kvantum er umulig å oppgi, - d.v.s. jeg antar at vi direkte fra Bjerke har kjöpt noe sånt som 70 favner ved. Det er mulig at det kan være mer, det er

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

vanskelig å si så lang tid etter på, for det ble betalt kontant, det ble ikke ført noen konto for disse vedleverandørene vi hadde.

Forsv.: Hvor meget tror De det alt i alt kan ha vært levert fra Bjerke til vaskeriet hos Dem?

V.: Jeg vet ikke hvor meget vi fikk fra tyskerne og hvor meget som kom fra Bjerke.

Forsv.: De kan altså ikke si noen sum som De kan tenke Dem?

V.: Jeg tror at det som vi har fått fra Bjerke direkte, sikkert må ha vært ca. 70 favner, og så vidt jeg husker kostet favnen den gang ca. 70 - 80 kroner.

Forsv.: Hva slags ved var det?

V.: Hovedsakelig skogsved, så vidt jeg husker. Det kan også ha vært noen favner med bjerkeved iblant, men det var hovedsakelig skogsved.

Vidnet fratrådte.

Retten tok deretter en pause kl. 12.15.

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Rettsforhandlingene fortsatte etter pausen kl. 12.45.

Fremstod 19. vitne:

Klara Marie M u n t h e S v e n d s e n

55 år. Malerinne.
Tollbodgt. 3o. Ubeslektet.
Kjent med vitneansvaret.

Forsv: De hadde en stilling i N.S. under krigen?

V: Jeg vikarierte som ökonomileder i Sentrum lag.

Forsv: Husker De noe angående Bjerkes kontingent eller medlemsskap?

V: Det er så lenge siden, så det er litt vanskelig.

Forsv: Fortell hva De husker.

V: Jeg vet at det var vanskelig å få inn kontingent mange ganger. Jeg spurte fru Olsen - jeg hadde vanskelig for å gå selv - om hun ville gå bort til Bjerke og höre om hun kunne få kontingent av ham. Hun kom tilbake og sa at Bjerke kunne dessverre ikke betale noe da; hun skulle komme igjen senere. Så ble vårt lagskartotek sendt inn til revisjon til fylket, og da det kom tilbake, var Bjerkes medlemskort uttatt.

Forsv: Husker De når det var?

V: Det var i oktober - november 1941.

Forsv: Da det kom tilbake, var Bjerkes kort fjernet?

V: Da bad jeg fru Olsen gå oppom Bjerke og spörre om han hadde meldt seg ut. Jeg hadde nemlig ikke fått meddelelse om det.

Forsv: Det var flere av disse kartotekene. Dette var lags-kartoteket?

V: Ja.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Forsv: Så var det höyere?

V: Så var det kretskartoteket og fylkeskartoteket og rikskartoteket.

Forsv: Når det var fjernet hos Dem, var det ikke sikkert det var plukket ut andre steder, hvis der var feil?

V: Det var så ofte at det forekom feil.

Forsv: Hvordan gikk det så?

V: Så s endte jeg fru Olsen opp og hun kom tilbake og fortalte at Bjerke hadde meldt seg ut.

Forsv: Det er en medlems bok hvor det er innklebet en del merker, först en del sorte merker som kommer opp i et belöp av 60 kroner, og så en del gule merker som kommer opp i et tilsvarende belöp. De gule - det er det som er myndsteriet. De sorte sier Bjerke selv han betalte, da han fikk presentert boken med merker i visstnok. Hvorledes gjorde De det?

V: Vi klebet merker inn i boken.

Forsv: Og sendte den over til innlösning?

V: Ja. De gule vet jeg ikke hva er for noe.

Dommeren: Det er tyve 5 kroners merker, hvorav 8 er overstemplet.

V: De kjenner jeg ingen ting til. Jeg har aldri hatt gule merker.

Aktor: Det har kanskje interesse å konstatere - vitnet sier hun vikarierte som ökonomileder. Hvilket tidsrom var det?

V: Det var mai 1941 til - jeg tror det var oktober 1942.

Dommer: Har De ikke hatt i det laget noen 5 kroners merker?

V: Aldri.

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: De hadde jo ikke så mange medlemmer der i Deres lag har jeg forstått?

V: Å jo, det var da mange der.

Dommeren: De har altså ikke noen erindring om de gule merkene?

V: Jeg kan ikke erindre at vi har hatt 5 kroners merker i vårt lag. Det var ingen som kunne betale så meget der.

Forsv. viser boken til vitnet.

V: Nei, de merkene kjenner jeg absolutt ingen ting til.

Forsv: Er det riktig at boken berodde på kontoret? Bjerke sier at den ble der.

V: Den ble returnert fra kretsen til fylket og fra fylket til rikskartoteket.

Forsv: Skulle ikke medlemmene sitte med boken?

V: Ja, men ikke når medlemmet ble utmeldt.

Forsv: De mener den ble sendt videre fra Dem?

Aktor: Det er nettop det som er det idiotiske så ofte i disse sakene, at det står ikke på hvor de forskjellige dokumenter og papirer er beslaglagt.

V: Det gikk altid direkte fra laget til kretsen og fra kretsen til fylket og fra fylket til rikskartoteket.

Forsv: Vi kommer det vel ikke nærmere. - Det jeg gjerne ville slå fast det er at De klebet merkene i boken og presenterte boken?

V: De mörke merkene, men ikke de gule. De gule kjenner jeg absolutt ikke noe til, for vi hadde ikke noen sånne 5 kroners merker i vårt lag.

Aktor: Det bare virker så rart: Det er innklebet tyve 3 kroners merker. Det er fra september 1941 og til april 1943 - et stykke ut i 1943. Det virker så rart; en ting er om De

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

hadde satt inn merker kanskje til ut 1941 eller for ett år ad gangen, men akkurat 20 merker?

V: Jeg skjönner ikke det. Det er rart med den merkeinnklebningen der.

Aktor: Det skulle nesten tyde på at først har Bjerke villet betale, og så har han fått klebet inn merkene?

V: Det er ikke flere Bjerke som har vært medlem av N.S., så at det kan ha blitt miforståelse på den måten, at det kan ha blitt blandet sammen?

Domneren: Det er en medlemsbok som lyder på hans navn og med hans fotografi.

V: Jeg vet vi har hatt medlemsböker hvor det har stått galt fotografi også.

Domneren: Det er hans navn også i boken, så det er ikke tvil om det, og hans egen underskrift.

Aktor: De var ökonomileder i 1 1/2 år. Brukte De å klebe inn merkene för medlemmet hadde betalt?

V: Så snadt medlemmet hadde lovet å betale, gjorde vi det. Vedkommende medlem har aldri vært på lagmöter. Det er förste gang jeg ser ham i dag.

Aktor: Hadde Bjerke lovet å betale pengene da?

V: Fru Olsen var der.

Aktor: De hadde han lovet å betale så og så mange merker kanskje?

V: Jeg vet ikke. Jeg husker ikke så nöye, det er over 9 år siden.

Aktor: De hadde vel en kasse med merker som De måtte gjöre regnskap for, hadde De ikke?

V: Jo. Alle mine merker stemte bestandig.

Aktor: Hvis De klebet inn 2o merker og Bjerke bare betalte for 10, ville De blitt ansvarlig for differansen?

V: Ja, det ville jeg ha blitt. Jeg skjönner ikke dette med de merkene.

Aktor: Hvordan foregikk stemplingen av de merkene? Det er en del merker som er stemplet med N.S. stempel.

V: Det ble stemplet av ökonomilederen.

Aktor: Hadde ökonomilederne stempel med når de gikk rundt og krevet inn kontingent?

V: Ja, det hadde de. Hvis det ikke hadde vært stemplet, hadde det ikke vært betalt.

Aktor: Kan man regne med at de merker som er stemplet, er det også betalt for?

V: Jeg husker ikke hvordan dette er. Han hadde lovet å betale, men jeg fikk aldri penger av Bjerke.

Aktor: I Bjerkes medlemsbok er det stemplet på en rekke av merkene, nemlig ut 1943. Det er ikke bare merker, det er stemplet også.

Dommeren: Så er det 12 5 kroners merker som ikke er stemplet.

V: De kjenner jeg ingen ting til. Jeg skjönner ikke hva det kan være.

Dommeren: Den kassereren som har hatt de tolv 5 kroners merkene, må ha vært ansvarlig for det. Det er gått ut merker for det.

Aktor: Enten har hun fått pengene eller har dekket det selv.

V: Jeg kjenner ikke til det. Vi har aldri hatt 5 kroners merker i Sentrum lag.

Vitnet fratrådte.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Bremstod 20. vitne

Folke S v e r d r u p. 35 år. O.r.sakförer. Stovi gård, Smestad. Fullmektig tilsynsmann i Bjerkes bo. Ubeslektet. Kjent vitneansvaret.

Aktor: De har vært tilsynsmann og arbeidet med boet helt siden 1945?

V: Ja.

Aktor: Kan De gi retten ganske kort en oversikt over de verdier som er i boet?

V: Jeg har tatt med status pr. 1. januar i år. Den tror jeg advokat Schjødt også er i besiddelse av.

Aktor: De kan kanskje nevne hovedpostene i status?

V: Det er en skogeiendom i Hurum "Sparebössen" som i statuus er oppfört med 35.500 kr.

Aktor: Er det pristakst?

V: Det er bygget på en taksering som ble holdt i forbindelse med en ekspropriasjonshistorie. Så er det personbil, en "Opel" og inventar med tilsammen 15.000 kroner.

Dommeren: Det er innbo?

V: Ja, det er innbo - kontorinventar og innbo. Så er det to livspoliser i "Idun", hver med gjenkjöpsverdi 2.725 kroner, altså tilsammen 5.450 kroner.

Aktor: Er de poliser de vi har funnet i dokumentene, tegnet på hans dötre, eller er det egne poliser?

© Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

V: Det er egne poliser. Så er det 46 aksjer i Rosshavet hver pålydende 500 kroner, som etter kurs er verd 69.575 kroner. Så er det to aksjer i Tanktransport hver pålydende 4.500 kroner, etter kurs verd 58.000 kroner. Så er det en premieobligasjon i den norske stat 1898 10 kr. Så kommer et riksinnskudd i Oslo Sparebank 12.890 kroner, så et bankinnskudd i Oslo Sparebank; det er 26.849.23. Så bankinnskudd i Den Norske Creditbank 6.960 kroner. Et annet innskudd i samme bank 990.50 kroner. Så var det en kontantbeholdning hos tilsynsmannen på 5.52 kroner pr. nyttår.

Dommeren: Hvor meget blir disse aktivapostene?

V: Det er ikke lagt sammen her dessverre. Det skulle bli 230.000 kroner temmelig nöyaktig.

Passiva er : Kreditorer 36.268.61 kroner, skatterestanser ordinære skatter 39.805.20 kroner. Så er det en omsetningsavgift som skatteinspektören har meldt i boet. Opprinnelig var den anmeldt med 382.858.50 kroner. Nå er det redusert med 60.000 kroner ifölge meddelelse fra skatteinspektören for noen dager siden, fordi det er en regnefeil som han kunne rette uten videre, derved at han hadde beregnet renter fram til anmeldelsesdagen. Det blir da 320.000 kroner.

Dommeren: De ordinære skattene 39.800 kroner - er det erkjente fordringer?

V: Noen av dem har jeg fått omregnet . Noen er påklaget, og ikke avgjort.

Dommeren: . Kreditorer 36.000 - det er i orden?

V: Ja.

Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: Omsetningsavgiften - den er gjenstand for tvist?

V: Ja.

Aktor: Hvor meget er straffetillegg på omsetningsavgiften?

V: 140.000 kroner.

Aktor: Det er den ordinære omsetningsavgift og så et tillegg på 180.000 kroner?

V: Ja, straffetillegg og renter.

Forsv: De har ikke hört om at det skal være etterligning på alminnelig kommune- og statsskatt?

V: Det har jeg hört. Jeg tror det er Dem som har nevnt det.

Forsv: Jeg fikk vite av Bjerke at det har vært oppe i formannsskapet og vedtatt. De har ikke undersökt i ligningen?

V: Det har jeg ikke gjort, fordi jeg mente det ville komme skriftlig derfra.

Aktor: Det tar visst lang tid. Å få vite i dag om det er noe, det er umulig, hvis det nylig har vært oppe i formansskapet.

Forsv: Det har vært oppe i formannsskapet, men det er ikke sendt ut skatteseddel. Det foreligger ikke ferdig ligning altså.

V: Jeg har hemmendt meg et par ganger i ligningsvesenet angående det spörsmål, og da har vedkommende jeg har snakket med, sagt at de må ha beslutning om etterligning. Når den er fattet får vi da ta opp spörsmålet om å fastsette beløpet.

Forsv: Det er kanskje den som er fattet i formannsskapet da?

V: Det er antagelig den formelle beslutning som er fattet.

Dommeren: Har De kunnet ta noe standpunkt til omsetningsavgiften, hvorvidt et sånt krav på 320.000 kroner eller hvor

Stiftelsen Arkivet for næringshistorie, 2014

meget av det man i tilfelle må gjöre regning med vil bli godkjent?

V: Storström har i sin rapport funnet fram til de tall skatteinspektören har benyttet ved sin beregning, og så har revisor Helge Samuelsen etter oppdrag fra Bjerke gjennom advokat Schjödt gjennomgått Storströms beregninger og hatt alt tilgjengelig materiale for sin vurdering og gjennomgåels av det. Han har konkludert med for det förste den rentposten som skatteinspektören umiddelbart har tatt til följe og så en reduksjon av grunnbelöpet på visstnok 40.000 kroner

Dommeren: Tillegget er bare et regnestykke. Det som er det vesentlige, er utgangspunktet 140.000 kroner.

V: Det var 1.400.000 kroner som det skulle betales 10 prosent avgift av, og det reduserer han med noe inn på 400.000 kroner, såvidt jeg erindrer.

Dommeren: Det skulle bli et tillegg på 100.000 kroner. Det blir allikevel et belöp på over 200.000 kroner i omsetningsavgift.

V: Ja, det må det bli. Nå har jeg forelagt denne revisor Samuelsens rapport for Storström. Han har ikke fått tid til å imötegå den, for han har vært bortreist. Jeg spurte ham like för jeg gikk om han hadde fått anledning til å studere det nærmere. Jeg har iallfall atskillige bemerkninger, så ha uten å ville gå i detaljer.

Dommeren: Boet skulle være solvent med aktivaposter på 230.000 kroner.

V: Ja.

Aktor: Det kjenner selvfölgelig også De til at revisor Storström sendte en rapport om saken til saneringsavdelingen

K Okkupasjonshistorie, 2014

ten beror nede hos Storström. Det er mapper han har bruk for under sitt fortsatte arbeid. Det fortalte jeg Bjerke på kontoret og skrev til ham forleden dag.

Forsv: De mener resten er hos Storström?

V: Ja.

Aktor: Sverre sier her:

"Omtrent alt materiale for disse forretningene, så som korrespondanse, bilag, kvitteringer etc., har Bjerke alle - rede tidligere tilintetgjort, men det store omfang bilagsmapper som nu er systematisk ordnet i 44 store foliomapper, gir selvfölgelig revisor et godt inntrykk av den forretningsvirksomhet som har funnet sted."

De befinner seg altså der?

V: Ja.

Aktor: De kjenner vel kanskje sakens strafferettslige side, hva forelegget går ut på. Det er når det gjelder det ökonomiske både salg av ved og diversesalg, som man vel best kan kalle det, vaskevannsfat osv. Nå har det vært spörsmål om regnskapsföringen for disse diversesalgene. Storström sier at det mangler fullstendig regnskap for det. Bjerke nevner at han hadde en liten bok han förte på kontoret over det. Har De sett noen sånn?

V: Nei. Alle de regnskapsböker vi fant på Bjerkes kontor ~~er~~, bortsett fra dem som overhodet ingen interesse hadde - som gjelder for årene forut for krigen - beror fremdeles hos meg. Samuelsen har hatt dem til gjennomgåelse. Jeg tror han også vil måtte innrömme at det overhodet ikke eksisterte regnskapsförsel for Bjerkes diversehandel.

Forsv: De sier vi ? Det var Dem og Sverre?

V: Ja.

Forsv: Det var Sverre som rotet fram dette da formodentlig?

sk Okkupasjonshistorie, 2014

V: Jeg hadde med Sverre, fordi han hadde hatt en konferanse med Bjerke, hvor Bjerke hadde fortalt ham hvilke böker han hadde fört. Jeg spurte også Bjerke ved et besök på Ilebu hvilke böker han förte. Han sa han kunne ikke huske i detalj, alt sammen lå på kontoret, og der tok vi med alt som var og gjennomgikk det. Noen slik liten bok har vi aldri stött på.

Forsv: Det er Sverre som antagelig er ansvarlig for ordningen av dette, siden han skriver som han gjorde, at han hadde ordnet det i 44 store mapper?

V: Det var en assistent for Sverre, som het Johansen, som hadde den systematiseringsjobben. Han har visst forandret navn og heter Tranheim, tror jeg.

Forsv: Jeg hadde bare interesse av å spörre hvem som opphevnte Sverre. Var det Dem eller Erstatningsdirektoratet?

V: Forsåvidt var det meg som fant fram til ham.

Forsv: Hvorledes fant De fram til ham? Kjente De ham på forhånd?

V: Jeg hadde aldri sett ham för i mitt liv. Men det var fordi jeg på Bjerkes kontor hadde sett noe han hadde skrevet, det var et brev til revisor Sverre, hvor han henviste til en konferanse de nettop hadde hatt, og fortalte at han gjerne ville ha en uhildet, klok og nöktern osv. gjennomgåelse av sine böker av hensyn til skattespörsmål.

Forsv: Burde ikke det nettop vært en grunn til ikke å ta ham, at han hadde vært revisor der tidligere?

V: Det fremgikk ikke av det brevet at han hadde vært re-

© Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

visor, men at han hadde hatt konferanse med Bjerke hvor Bjerke hadde nevnt for ham hvilke böker han förte og hvordan hele systemet var lagt opp. Av den grunn sökte jeg kontakt med Sverre, fordi jeg mente at hans erfaring var nyttig for tilsynet.

Forsv: De kjente ikke hans forhold for övrig?

V: Nei. Jeg stusset ved hans navn, for det hadde ikke noen god klang.

Forsv: Han sa ikke noe selv?

V: Jeg spurte ham selv og han benektet.

Tilt: Det var med hensyn til denne registreringsboken. Når ble den satt opp?

V: Den ble satt opp först og fremst de dagene registreringen foregikk og senere supplert med hensyn til verdipapirer og annet som först kom for dagen noe senere, gjennom bl.a. aksjemegler Stökken i Sandefjord.

Tilt: Når var det De holdt den registreringen?

V: Vi begynte - dagen står der - 28.juli, eller om det var i august?

Tilt: Når overtok De eller Deres sjef?

V: Advokat Holm ble oppnevnt som tilsynsmann i boet i de förste dagene av juli - jeg tör ikke si bestemt datoen. Den har De fått oppgitt mange ganger tidligere.

Tilt: Jeg har sett at det skal være 2.juni?

V: Gjerne for meg; jeg husker ikke det.

Tilt: De var ansatt hos advokat Holm da?

V: Ja.

Tilt: Hvor lenge hadde De vært hos advokat Holm, da ..

Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: Dette kan ikke ha noen betydning for saken.

Tilt: Jo. Advokat Holm sa til Erstatningsdirektoratet at han ikke kunne ta boet på grunn av sykdom, at han da måtte ansette en fullmektig, som fullt og helt måtte overta det fulle ansvar for boet. Det er derfor jeg tillater meg å spörre.

V: Det er nok ikke riktig, for det förste fordi advokat Holm ikke var syk den gang, og for det annet fordi jeg ble ansatt hos advokat Poulsson, vesentlig fordi advokat Poulsson ble utnevnt til direktör i Direktoratet for Fiendtlig Eiendom. Det var den del av forretningen jeg skulle ha med å gjöre.

Dommeren: Når ble De ansatt i firmaet?

V: Like etter frigjöringen.

Tilt: Av korrespondansen som jeg har fått fra bobestyreren ser det ut til at De har vært i virksomhet fra 2. juni ..

Dommeren: Hva har dette med saken å gjöre, Bjerke? `e skal ikke få lov å sitte og eksaminere vitnet om hva slags stilling han har hatt hos advokat Holm. Det har ikke noe med denne sak å gjöre. Hvis der er faktiske spörsmal vedrörende Deres ökonomiske affærer som vitnet kan svare på må De spörre om det, men De får ikke lov å spörre vitnet om hans sak. De kan stoppe med det. Det er uforskammet av Dem å spörre på den måten. Jeg synes vitnet er ufrom, som ikke har tatt Dem for lenge siden.

Tilt: Her har jeg registreringsboken. Dommeren kjenner kanskje til at når en advokat eller en sakförer overtar et

Senter for norsk Okkupasjonshistorie, 2014

bo, så er det første de skal gjöre, å foreta registrering. Denne registreringsboken er datert - får jeg lov å lese opp første side?

Dommeren: De kan referere når registreringen er holdt. Det står i første avsnitt, går jeg ut fra.

Tilt: "År 1945 den 3.august ble registrering holdt på kontoret ..."

Dommeren: Hvor vil De hen med alle disse spörsmål? Vil De ha det til at tilsynsmannen har somlet bort Deres böker? Er det så å forstå?

Tilt: Det kommer. De vil snart forstå det.

(leser videre)

"... Folke Sverdrup, statsautorisert revisor Trygve Sverre. Politiet var til stede, men forlot stedet straks, da de skjönte at arbeidet ble langvarig."

For det første er den ikke undertegnet, hverken av Sverdrup eller Sverre. For det annet er det tilföyet flere år senere "politiet var til stede, men forlot stedet straks, da de skjönte at arbeidet ble langvarig". Er det på den måten man registrerer?

Dommeren: Hva sier vitnet til det?

Vi: For det første er jo registreringen undertegnet. For det annet er det riktig at den setningen om politiet, er kommet til etter at selve intimasjonen er skrevet. Forholdet var nemlig at politiet selv hadde påtatt seg registreringen. Det var meget vanskelig å finne folk som kunne registrere den gang. Vi gjorde henvendelse til skifteretten og til auksjonsfirmaene, men de var overbelastet. Så med-

Norsk Okkupasjonshistorie 2014

delte politiet at de selv vilde holde registrering av hensyn til en rekke matvarer og annet som lå der. Det ble gjort. Politiet var der flere ganger og hentet matvarer som ble distribuert til barnehjem og sykehus. Det var til dels gjort, för tilsynet ble opprettet for övrig. Da jeg kom for å holde registrering, var det to politifolk der, men da de skjönte at det ble en langvarig forretning, gikk de og overlot til meg og revisor Sverre selv å gjennomföre den registreringen. Det ble gjort i de dagene som fulgte etter.

Tilt: Hvem var de to politifolkene?

V: Jeg har oppgitt deres navn tidligere. Jeg hadde dem i et notat. Den ene het eiendommelig nok Bjerke, og den annen het .... Det kan jeg ikke huske.

Tilt: Var det så at disse to politifolkene hadde ikke tid å være der?

V: Ja.

Tilt: Men det er tidligere opplyst, og De selv har opplyst til Kriminalpolitiet for kort tid siden, at den som mötte fra politiet, det var forhenværende politifullmektig Isaksen.

V: Ja. Jeg tror ikke jeg sa ubetinget at han mötte ved registreringen, men at han var til stede ved en rekke tidligere anledninger, det er utvilsomt.

Tilt: Kriminalpolitiet har meddelt meg ....

Dommeren: Nå vil jeg gjerne vite hvor De vil hen med alle disse spörsmålene. Vil De bare forklare ganske kort hva hensikten er med denne eksaminaajon. Hvis den ikke har noen betydning for denne saken, stopper jeg den. Vil De reise De

Norsk Okkupasjonshistorie 2014

og forklare hva hensikten er med disse spörsmål?

Tilt: Hensikten er at jeg vil retten skal få greie på de faktiske forhold, hvordan man har bortforvaltet en stor formue for meg, flere hundre tusen kroner.

Dommeren: Hva slags formuesverdier er det?

Tilt: Det er 6 - 8 biler, som var verd massevis avpenger - 100 - 200.000 kroner. De er delvis reparert og solgt sånn at det ikke dekker omkostningene. Resten av bilene mine står rundt i byen som vrak i dag.

Dommeren: Er de bilene ikke blitt registrert, er det så?

V: Jo, alle sammen.

Tilt: De kunne ikke registreres, for alle sammen er bare vrakhauger.

Dommeren: Men den gang?

Tilt: Alle sammen var i tipp topp stand. Her skal dommeren få se hvordan både maskiner og biler og redskaper står ute den dag i dag. Jeg håper jeg får anledning til å invitere den ærede rett for å se på alle disse levningene.

Dommeren: Det kan ikke ha noen interesse, så det får De ikke. De må være klar over at hvis De mener De har erstatningskrav på et par hundre tusen kroner på Erstatningsdirektoratet, eventuelt tilsynsmannen som har stelt med dette, vel så kjör i vei med det - men vi kan ikke ta standpunkt til det, absolutt ikke.

Forsv: Jeg er enig med dommeren. Dette er en etterfölgende sak.

Dommeren: Det er akkurat det samme som med omsetningsavgift. Det får bli en sak mellom Dem og staten. De får ta opp dette senere. Hvis de bilene hadde vært der frem-

Stiftelsen Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

deles, hadde De hatt aktiva på ytterligere 200.000 kroner i boet. Det er det det hele löper ut i.

Aktor: Det spiller såvidt jeg kan skjönne, også hen på den fortjeneste De har hatt under krigen.

Dommeren: Hvor har De fått alle bilene fra?

Tilt: Jeg har kjöpt dem. Det står i bökene

Dommeren: Hvis de er verd 200.000 kroner og De har beholdt det for dem, hvor har De fått pengene fra?

Tilt: Jeg hadde transport- og bilforretning.

Dommeren: Jeg har fölelsen av at De ikke har tjent noe på det De har utfört for tyskerne. Var det så meget större fortjeneste på det andre De hadde? Vi har fått opplyst om Deres norske omsetning at De har solgt varer til norske for ca. 100.000 kroner. Det kan ikke bli sånn fortjeneste ut av det.

Tilt: Det er forskjellige andre ting som kommer til her. Jeg har en post på "Sparebössen" på 105.000 kroner bl.a. Jeg har transportafferer med Wehrmacht på, etter hva tidligere vitne Larsen nevnte, noe slikt som ca. 10.000 kroner pr. måned. Det ville bli 4 - 500.000 kroner det.

Dommeren: Den transporten for Larsen kommer inn under den samme millionen som De har redegjort for, ikke sandt, for det er noe vi vet allerede. Det går på kontoen i Norges Bank det. Hvis disse spörsmål De har stillet til vitnet, bare skal gå ut på å komme inn på hvilket ökonomisk ansvar De skal gjöre gjeldende mot vitnet og Erstatningsdirektoratet, kan De stoppe, for det har ingen interesse for oss.

Tilt: Det kommer senere.

Dommeren: Ja, ingen kan nekte Dem det, hvis De mener De har tap på 100.000 kroner. Det kan De gjöre.

Aktor: Jeg har notert dette som et moment for fortjenesten på virksomheten.

Dommeren: Det er biler?

Tilt: Det er biler og motorer, elektriske sager og mekaniske klövemaskiner og dieselmotorer. Det var en eller to dieselmotorer ...

Dommeren: Er det vanskjötsel eller undersalg!

Tilt: Værsågod - fotografiene lyver ikke (viser fotografier). Jeg inviterer dommeren til å se dem. De står som vrak og kan selges som skrapjern.

Dommeren: Er det andre spörsmål vedrörende denne sak De vil stille vitnet?

Tilt: Tör jeg spörre dommeren om det er så at alt skal registreres?

Dommeren: Deres bo skal registreres.

Tilt: Hvor er aksjene i Rolf T. Bjerke A/S, Meglerforretning? Hvorfor er ikke de registrert? Det fremgår ikke av registreringsboken.

V: De har selv opplyst at aksjene beror hos grosserer Astrup i forbindelse med garantier han ydet Dem for finansiering av disse tyskertransaksjonene.

Dommeren: Hva gjelder dette?

Tilt: Det er aksjer i mitt opprinnelige firma, Rolf T. Bjerke A/S, Meglerforretning, som hadde kontor i ...

Dommeren: Hvor meget löd de aksjene på? Er ikke det i grunnen aksjer i Dem selv. Det er en forretning De ikke har drevet siden 1940. Har de aksjene noen verdi?

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt: Ja, det har de.

Dommeren: Hvilke formuesverdier hadde det selskapet?

Tilt: Det fremgår av bökene. Det tör jeg ikke si. De var i pari kurs, antagelig det dobbelte.

Dommeren: Det vil igjen si?

Tilt: Det var 3.000 kroner.

Dommeren: Hva var det for slags verdier? Var det inventar?

Tilt: Ja, nettop, og maskiner.

Dommeren: Fortsatte ikke De i samme kontor De hadde för?

Tilt: Da jeg ble puttet på Ilebu, mistet jeg kontoret. Det er så aldeles forferdelig at det ligger ingen ting.

Dommeren: Det er en bestemmelse som sier at den det holdes registrering hos, den som er gjenstand for registrering, skal også selv være med og redegjöre for det som skal registreres. De satt på Ilebu så De var ikke til stede. Men hvis De hadde sett taksten för og mente at der ikke er blitt registrert eiendeler tilhörende dette eiendomsselskapet, burde De ha sagt fra.

Tilt: Jeg har sagt fra.

Forsv: Bjerke er aldri spurt om noen ting.

Tilt: Jeg har sagt fra litt for meget. Jeg har skrevet mange brev. Skriver jeg 100 brev til bobestyreren, får jeg svar på to. Da jeg satt på Ilebu, skrev jeg hver 14.dag og bad bobestyreren komme der. Han kom to ganger. Förste gang skulle han ha greie på veddrifter. Da fikk han spesifisert 2.000 favner jeg hadde under bearbeidelse og drift. Hvor er det blitt av de 2.000 favnene? De er gått opp i luften. Jeg skulle hatt 1500 favner til, som det er betalt forskudd på rundt om.

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: Nå kommer De tilbake til erstatningskravet. Det kan De holde utenfor.

Tilt: Her er det bl.a. taksert hester. Jeg hadde flere hester.

Dommeren: Hva slags hester - kjörehester?

Tilt: Kjörehester, skogshester, brukshester som jeg brukte i veddriften. Hva tror De de står for? De står for 600 kroner. Jeg har gitt 1800 kroner stykket. Hva er hensikten, jeg forstår det ikke, men jeg håper andre forstår det.

Dommeren: Jeg vil bare stille Dem det spörsmål: Er det så å forstå at De mener De har erstatningskrav på ca. 200.000 kroner?

Tilt: Det krav er ikke oppsatt ennå.

Dommeren: Jeg vil gjerne spörre Dem om det, for det spiller naturligvis inn ved beregningen av Deres formuesstilling i dag.

Tilt: Det er ikke aktuelt i dag.

Dommeren: Nei, vi kan ikke avgjöre det. Det er det samme som med omsetningsavgiften. Men vi må vurdere det.

Tilt: Vi må bli ferdig med denne saken, för vi går inn for den annen sak.

Dommeren: Det ennoe De personlig regner at De skal kunne kreve 200.000 kroner?

Aktor: Han sa såvidt jeg vet, tapt verdier for hundre tusener.

Forsv: De 81.000 er tatt med direkte i beregningen.

Tilt: Det er anmeldt til Kriminalpolitiet. Der ble det borte 29.000 i kontanter og 31.000 i nye frimerker.

Dommeren: Hva skulle De med 30.000 kroner i frimerker?

kkupasjonshistorie, 2014

Tilt: En forretningsmann tenker på sin måte. Jeg tenkte som så at den norske krone, sånn som det lå an, ville kanskje gå ned helt i null, så er det bedre å ha frimerker enn verdilöse kroner. Den norske krone, opplyste Norges Bank - ikke direkte til meg - var nede i 22? öre. Jeg tror den var enda lavere. I Göteborg stod den norske krone i 7 öre ifölge avisene der borte.

Jeg vil gjerne spörre vitnet: Hvordan foregikk takst på de hestene? Det er et merkelig skjönn på hester den bobestyreren har, når han takserer tre av landets fineste hester til 600 kroner.

Dommeren: Hestene har kanskje ikke kunne beskues, og dessuten var disse to komplett ukyndige. Dvs. om vitnet her er hestekyndig, om han kan vurdere brukshester, kjenner jeg ikke til. At Trygve Sverre er hestekyndig det vet jeg.

Tilt: Vurdere brukshester tror jeg ikke han kan, men travhester og galopphester greier han.

Dommeren: Dette synes jeg De kan droppe. De har hört hvilke verdier som er satt opp i Deres selvangivelse 1.1.50. Der er bl.a. en skog i Hurum satt til 35.500 kroner, personbilen, inventar osv. til 15.000 kroner. Har De noen bemerkninger å gjöre til de ansettelsene?

Tilt: "Sparebössen" er offentlig takst. Den annen post - inventar osv. 15.000 kroner - kan kanskje passe. Det burde kanskje vært anderledes, for den bilen som står der, stod som et vrak oppe i Akersgaten, da jeg kom tilbake fra Ilebu i 1946. Den er påkostet 4.000 kroner gjennom boet. Jeg fikk bilen, for jeg skulle bl.a. vareta boets interesser, pro-

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

sesser osv. Jeg har ved den bilen spart inn for boet over 40.000 kroner ved to prosesser, og enda kan jeg ikke få boet til for mine egne penger å betale en reparasjon jeg måtte ha på over tusen kroner - jeg har notaene med meg her.

Aktor: Har vitnet oversikt over Bjerkes formuesforhold ved krigsutbruddet?

V: Nei, Jeg har jo sett ligningsansettelsene, men jeg husker ikke noe. De står i revisor Samuelsens rapport. Jeg vet ikke om de ikke står i Storströms også.

Aktor: Da kan vi jo se det: Formue 1.1.1940 ifölge Bjerkes selvangivelse 72.000 kroner.

Tilt: Jeg fikk ikke svar på det jeg spurte om med hensyn til hestetaksten.

Dommeren: De kan vente med det. De får ikke svar på det her. Sannsynligvis har de tatt det rent skjönnsmessig.

V: Selvfölgelig. Hestene var ikke til stede. Vi visste ikke hva slags hester det dreiet seg om.

Tilt: Jeg fikk lov å hente en mappe hos bestyreren forleden dag. Det skulle vært 44, vi fant 22. Denne mappen fikk jeg lov å ta med, etter at bobestyrer Sverdrup hadde gjennomgått den fra perm til perm. Her står "Korrespondanse 1943/44 - uten interesse". Her ligger det kvitteringer forved for ca. 7.000 forskudd og for tobakksplanter et lignende belöp. Sånne verdier, som er på 14.000 kroner, det har ingen interesse for bestyreren!

Dommeren: Har vitnet snakket med Bjerke om dette?

V: Nei.

Forsv: Det er ubetalte regninger og forskudd på tobakksplanter.

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt: Er det riktig at De lånte ut den mappen forleden?

V: Ja.

Tilt: Er det riktig at De gjennomgikk den, för jeg fikk den?

V: Jeg bare bladde gjennom den. Jeg leste ikke ett eneste brev.

Tilt: Jeg skrev til bobestyreren forleden dag og bad om å få kopi av siste selvangivelse. Den fikk jeg. På den står en passus gående ut på at kontoen min i Oslo Sparebank er redusert med 30.050 kroner. Det har jeg ikke hört ett eneste ord om fra myndighetene og ikke fra bestyreren. Hvordan kan sånne forhold komme fram?

V: Den gang, 8. mai 1945, sökte De å sette inn på Oslo Sparebank på Deres konto der endel tyskersjekker. I henhold til ordre fra Justisdepartementet var banken uberettiget til å honorere disse sjekkene. De ble satt inn på sperret konto , som ble innberettet til Justisdepartementets Oppgjörsavdeling, som i sin tid behandlet spörsmålet om å godkjenne sjekkene etter de vanlige regler om oppgjör for krigsskader og erstatninger som följe av krigshandlinger. I henhold til § 2 tilkommer ikke tidligere N.S.medlemmer billighetserstatning, og etter denne bestemmelse ble disse sjekkene ikke godkjent.

Dommeren: Det er tidligere godskrevne sjekker i Oslo Sparebank som er tilbakeført?

V: De ble altså tatt inn på sperret konto.

Aktor: Jeg har korrespondansen her. Den 7.mai 1945 skrev Oslo Sparebank til Bjerke: (Bilag 19)

"Vi tillater oss å meddele.....
..... Så snart saken er avgjort av Norges Bank, vil De höre fra Öss."

sk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: Står det "den mottatte sjekk"? Da kan det ikke referere seg til noen av de sjekkene som står her i Norges Banks sjekkoppgave, for det er flere sjekker som er regnet sammen å skulle bli 30.000.

Forsv: Den er jo gått gjennom Norges Bank.

Aktor: Jeg kan lese disse tre brevene. Det förste er av 7. mai: (Bilag 19)

-- "Vi har fått tilbake den innleverte sjekk ..... den forlangte oppgave sendt oss".

Bjerke har cashet sjekken i Oslo Sparebank og Sparebanken har sendt den til Norges Bank. Så sier Norges Bank nei, vi vil först se hva det gjelder. Da sier Oslo Sparebank til Bjerke at nå må vi sperre 30.000 på Deres konto. "Så snart saken er avgjort av Norges Bank, vil De höre fra oss."

Så skriver Bjerke 12. mai til Sparebanken: (Bilag 20)

"I anledning Deres skrivelse av 7. ds. oversendes til ... . Da jeg har bruk for pengene, bes De godhetsfullt ordne opp dette forhold snarest mulig."

Så skriver Oslo Sparebank igjen 24.mai 1945 - også til Rolf Bjerke: (Bilag 21)

"Vi mottok i sin tid fra Dem följende sjekker på Norges Bank ..... Deres meddelelse imötesees".

Dette er dokument 16 - 3 bilag til dokument 16. Det er Sverres rapport.

Forsv: Det belöpet har figurert i boets status inntil 1949, såvidt jeg skjönner?

V: Ja.

Dommeren: Så er det kommet endelig svar på at det er avslått?

V: Ja.

Dommeren: Det er forklaringen på at det er redusert med

30.000?

V: Ja.

Tilt: Ville det ikke da vært rimelig at jeg hadde vært underrettet om det? Det er derfor bobestyreren kommer til at resten er 230.000 kroner.

Forsv: Det er redusert med 30.000 kroner.

V: Vi har tidligere tatt det med, men gjort oppmerksom på forholdet, da vi mente det var riktig.

Forsv: Det er jo riktige tall som figurerer hos Storström og visstnok hos Samuelsen; de har ikke hatt kjennskap til reduksjonen.

Dommeren: I Norges Bank's sjekkoppgave figurerer ikke denne sjekken.

V: Den er ikke honorert av Norges Bank.

Tilt: Den er honorert.

Aktor: Den er honorert av Oslo Sparebank, men ikke Norges Bank.

Dommeren: Kan De påvise hvor den sjekken står i Norges Banks sjekkartotek? Det er en sjekk hvor det står nr. ? 29 .944 .

Aktor: Bjerke har hevet den i Oslo Sparebank. Så får Oslo Sparebank vanskeligheter med Norges Bank. Norges Bank sier: Nei, vi vil ikke. Det er den 7. mai.

V: Det står "den påtrukne bank" - Norges Bank i dette tilfelle - har ikke villet honorere, uten å få nærmere redegjörelse.

Aktor: Det var ganske sikkert fordi de regnet med at det ville være slutt i löpet av et par dager.

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt: Er det ikke noksa eiendommelig at det kommer så mange år etterpå?

Dommeren: Det har trukket ut med avgjörelsen. Deres egen sak har tatt 5 år. Dette er et ledd i akkurat den samme avgjörelsen, om sjekken skulle honoreres eller ikke.

Tilt: Jeg har aldri hört make til dette. Jeg kjenner mange forretningsfolk og har spurt mange i den senere tid, etter at jeg fikk kopi av selvangivelsen for 3 dager siden. Selv ikke de dyktigste jurister i byen her kjenner et sånt tilfelle som dette.

Dommeren: De er blitt underrettet om at det er på det uvisse om De noensinde vil få de 30.000.

Tilt: De 81.000 kroner, interesserer det dommeren? Det som var på kontoret, da registreringen fant sted?

Dommeren: Jeg skal frabe meg at De kommer med slike spörsmål i en sånn tone.

Tilt: Javel, undskyld.

Dommeren: Pass Dem. De skal værsågod oppföre Dem pent og pyntelig. - Hva var det De ville spörre om?

Tilt: Jeg ville spörre om det var tillatt å höre fra vitnet om hva han har å si til de 81.000 kronene. Det er en post som er anmeldt til Kriminalpolitiet, hva han har å si til dem?

Dommeren: Er det kontanter som er blitt borte?

Tilt: Det var 29.000 kroner i kontanter og 31.000 i nye frimerker og 6.000 i en gammel frimerkesamling, 10.000 i forskudd på tobakksplanter, 5.000 for kvitteringer - vel å merke 5.000 kroner ca. for ved som jeg leverte til private, hvilket jeg ikke hadde lov til på den tid. Det er

kkupasjonshistorie, 2014

både kjente sakförer og advokater og andre som har fått av det.

V: Frimerker og kontanter fantes ikke på Bjerkes kontor da tilsynet ble opprettet. Jeg har ikke hört om disse ting, för jeg fikk brev fra Blæsterdalen ved Oslo Politikammer, Kriminalavdelingen. Jeg kan tilföye at jeg spurte Bjerke ved det förste besök på Ilebu om han hadde kontanter. Han oppga den gang 6.400 kroner viestnok, s han hadde på sitt kontor i kontanter, og som skulle gå til lönninger.

Dommeren: Var de pengene der?

V: Ikke fullt 6.400 kroner. Det var. 5.500.

Dommeren: Hvor meget i kontanter mener tiltalte er blitt borte?

Tilt: Jeg har anmeldt 29.000 kroner. Jeg tok ut fredagen för jeg ble arrestert 6.400 kroner i Kreditkassen til lönninger.

Dommeren: Det har vitnet svart på. Hva var det andre belöpet som De mener er blitt borte?

Tilt: 29.000 kroner. I forbindelse med dette belöpet har jeg ikke klarhet over situasjonen. Jeg har ikke hatt adgang til bökene. Jeg nevnte det for revisor Samuelsen. Jeg tok ut 6.400 kroner og satte inn ca. 5.500. Jeg kan ikke si det er blitt borte noe av det, for det har jeg undersökt, men det er blitt borte så meget, som jeg ennå ikke ....

Dommeren: De har nå fått svar at vitnet ikke har vært med på å registrere mer enn det som står i taksten. Frimerker er heller ikke funnet.

Forsv: Dette er en historie for seg.

Vitnet fratrådte.

Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 21. vitne:

Arne B e r g s v i k 58 år. F.t. ingen beskjeftigelse. Tidl. adm. dir. Kunstsilkefabrikken, Notodden. Asker. Ubeslektet Kjent v itneansvaret.

Forsv: De har gjennomgått den ökonomiske side av Bjerkes sak?

V: Ja, jeg har holdt på med det over 1 1/2 år.

Forsv: Hva har De gjennomgått av papirer? Jeg ser i Deres förste beretning her at De har gjennomgått samtlige rapporter som er avgitt i denne sak, nemlig revisor Einar Schultz, revisor Trygve Sverre 1 og 2, revisor Arne Storström 1 og 2 og K. Braathen.

V. Ja. Vi forsökte å få utlånt regnskapsunderlag, bilag og böker. Jeg var oppe hos overrettssakförer Sverdrup et par ganger for å få det og det ble skrevet flere ganger, men jeg fikk ikke underlag, så jeg hadde intet annet å arbeide ut fra enn det som forelå av rapporter og det regnskap - dvs. den status og det kontoutdrag - som overrettssakförer Sverdrup - dvs. bobestyreren - hadde oversendt. Ved å gjennomgå de forskjellige revisjonsrapporter - alle dem som advokat Schjödt nevnte - fant jeg snart ut at de alle sammen var selvmotsigende - ikke sånn at revisor Storström motsa Sverre og Braathen og Schultz, men at det også er motsigelse mellom rapport 1 og 2 fra de forskjellige revisorer. Jeg fant derfor at jeg måtte legge den status som bobestyreren hadde sendt inn, til grunn, og fra status forsöke å finne ut hva som var riktig og hva galt i de forskjellige rapporter.

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Dessuten hadde Bjerke et utall av notater. Som jeg også sier i min beretning: Riktigheten av de notater kan jeg ikke innestå for, men etterhvert som jeg holdt på med dette arbeid, ble bildet klarere og klarere.

Jeg satte da opp etter de oppgaver som jeg først fikk fra Bjerke, men som jeg nå i de siste par-tre uker har fått delvis bekreftet ved kontrakter, f.eks. korrespondanse vedrörende veddrifter som vi fant i en mappe vi fikk utlånt hos bobestyreren, og som var den eneste korrespondansemappe vi kunne finne der, Og som bekreftet de opplysninger som Bjerke gav angående störrelsen av de veddriftene han hadde gående, da han ble arrestert. Jeg satte da opp en status sånn som jeg kom til at Bjerkes forhold matte ha vært för krigen, utviklingen under krigen og en sluttstatus ved hans arrestasjon. Når jeg sammenlignet den med den status som ble satt opp av bobestyreren, stemte det nokså godt også med de verdier som ikke kommer fram i bobestyrerens status, nemlig utbytte av disse förholdsvis store veddriftene - hovedsaklig det.

Dessuten påtalte jeg også behandlingen av Bjerkes bilpark, hvor det var påkostet, såvidt jeg husker, noe mer enn det som kom ut ved salg av bilparken, hvis jeg ikke tar feil. Jeg har ikke gjennomgått disse rapportene nå på flere måneder, så jeg kan ikke huske tallene, men det foreligger jo i mine rapporter, så det behöver jeg ikke gjenta her.

Forsv: Nå er spörsmålet, vi har ikke lest disse rapportene; kan de betraktes som dokumentert på samme måte som

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

revisor Storströms? Vi har delvis lest Storström, men ikke alt.

Dommeren: Det kan vi godt.

Forsv: Side 3 i det blå hertet begynner Bergsvik.

V: Det er helt umulig her å gjennomgå alt jeg har gjort. Jeg tenkte det var visse spörsmål?

Forsv: Det vi har interesse av å höre er hva er Deres mening om de foregående revisjonsrapporter. Mener De de gir et klart bilde av omsetningen og fortjenesten?

V: Det kan de umuliggjöre. Det begrunner jeg i min imötegåelse av de forskjellige rapporter. Jeg har en imötegåelse for hver enkelt av de foreliggende rapporter. Jeg har kanskje brukt uttrykk der om revisorene som ikke er helt parlamentariske, men som jeg mener er berettiget. Jeg konkluderer også med at her har man öyensynlig forsökt å blåse opp en liten sak og gi den altfor store dimensjoner. Det er jo min kommentar til revisor Storströms rapport 2.

Forsv: Vi kan ta enkelte punkter. På side 19, hvis dommeren ser der, angående Storströms rapport:

"Storström kommer til en samlet vedomsetning på kr. 1.622.000. På hans bilag I sees at han har funnet belöpet ved å kontrollere "bokförte og ikke bokförte fakturaer", altså Bjerke's egne underlag. Bjerke har selv til Skatteinspektören oppgitt sin vedomsetning til ca. 1.533.000 og herav er betalt omsetningsavgift, bortsett fra en ikke betalt rest fra 1945 på ca. kr. 4.800, som utgjör en del av Bjerke's gjeld. En gjör merksam på at såkalte "ikke bokförte fakturaer" omhandler den under Bemerkninger til Schulz's rapport nevnte differanse mellom belöpene på de forskjellige kontokort og selve dagboken, som viser den riktige omsetning.

En vil her gjöremerksam på at Storström på side 8 påstår at "Den samlede beskattede omsetning for årene

Okkupasjonshistorie 2014

1940/45 for ved er kr. 1.253.196.10". I det følgende beskylder han derfor Bjerke for å ha unndradd seg omsetningsavgiften av det resterende beløp.

Dette er en for en statsaut. revisor utillatelig feilpåstand, egnet til å villede i Bjerke's disfavör. Man kunne bruke et sterkere uttrykk for det.

Storström fremhever at salget til norske "leverandörer" (skal vel være kunder) er 5 % av omsetningen til tyskerne. I den anledning vises til at Oslo Kontrollnemnd autoriserte Bjerke utelukkende for salg til D.W. Forholdet kan altså ikke betegnes som utilbörlig, hvilket öyensynlig er Storström's hensikt. Storström bekrefter at Bjerke ikke har overtrådt maksimalprisene, tiltross for at veden må være fremskaffet etter svartebörspriser, "det er jo et faktum at skogeier tildels måtte betale overpriser for å få hugget den ved de skulle selge." Ja, det er et faktum. Oslo kommune og alle landets bykommuner måtte betale overpriser, hvilket resulterte i et tap på ca. kr. 10.000.000 for Oslo" osv.

Der er en masse ting som er verd å lese. Jeg kan ikke gi meg til å referere alt.

V: Jeg har selv vært litt av en stor vedhandler under krigen. Jeg har vært ordförer i Notodden. Vi brukte ca. 5.000 favner ved som kommunen skaffet. De förste 2-3 år gikk den vedhugsten og vedhandelen inn i det vanlige regnskapet for kommunen. Det var jeg ikke fornöyet med. Der kunne man ikke få oversikt overhvor meget man tjente eller tapte på denne vedhandelen. Så fra nyttår 1943 fikk jeg skilt ut kommunens vedforretning med eget regnskap uavhengig av kommuneregnskapet. I 1943 og 1944 tapte Notodden kommune på sin vedforretning ca. 25 kroner pr. favn.

Når jeg ser på hva Bjerke har betalt pr. reis for hugst og kjöring og hva han har betalt for tre på rot, så er det helt umulig at Bjerke i det hele tatt kunne ha kommet ut av det med sin vedforretning, hvis han ikke hadde hugget så meget som han hadde gjort, i sin egen skog "Sparebössen" i Hurum. Så det er ingen tvil om at Bjerke, som

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

jeg regner for en meget dårlig regnskapsmann -det har jeg sagt både til ham og hans forsvarer, og jeg håper det ikke er galt at jeg sier det - har i virkeligheten tapt på de veddriftene, hvor han har betalt normalpris for tre på rot og betalt det som man måtte betale for å få fram veden.

Jeg tok opp dette den gang med Landbruksdepartementet, Vedkontoret, og med Prisdirektoratet og fylkesmannen i Skien, for jeg var ikke fornöyet med at vi skulle smugbetale over den lovlige pris. Jeg satte opp et regnestykke for dem, og gikk så langt at jeg gav dem to alternativer: enten måtte de gi beskjed om at jeg kunne betale den pris vi måtte betale for å få fram ved, ellers måtte de ta ansvaret for at Notodden kommune ikke fikk ved. Det var umulig for dem å gi meg noe svar på noen av delene. Tyskerne forbød det nominelle forhöyelse av driftprisen, så der var det norske prisdirektorat bundet. På den annen side måtte vi ha ved. Til slutt skrev jeg et brev hvor jeg sa at - vel, jeg forbeholder meg å betale de priser jeg må betale, men som bringer kommunen tap på 25 kroner pr. favn omtrent. Siden hörte jeg ikke mer fra Oslo om dette. Vi lå jo midt i skauen og vi skulle jo ikke få fram veden dyrere enn vedhandlerne som skulle bringe den inn til Oslo.

Det er selvfölgelig også grunnen til - hvor meget Bjerke har oversett av det, vet jeg ikke - at Bjerke delvis har fått refundert sine fraktregninger, derfor at han ellers ikke kunne komme ut av det, og fordi han ikke hadde kapital nok til å drive med tap. Det å legge til fraktregninger som han fikk betalt med 140.000 kroner til

Okkupasjonshistorie, 2014

inntekten, det tror jeg i alle tilfelle er helt feilaktig.

Forsv: De sier på side 21:

"Storström viser i bilag 3 til at Bjerke "klart gir uttrykk for sitt önske om tysk bistand til å få jernbanevogner." Storström hadde ikke fremholdt dette, hvis det ikke skulle ligge noe injurierende i det. Men han vet altså ikke at SAMTLIGE jernbanevogner ble stillet til industriens og handelens disposisjon av den tyskdirigerte vognsentral på Drammensveien. Uten å purre energisk på denne, fikk ingen norsk produsent stillet en jernbanevogn til disposisjon selv om den stod tom på avsenderens eget jernbanespor. Dette er en kjennsgjerning. Etter foranstående er det absolutt grotesk når Storström skriver: "Som konklusjon på hele forholdet med fraktene vil jeg få påpeke at beløpet kr. 140.000 bör inndras i sin helhet". Av hva? av Bjerke's tap på vedforretningen? Storströms resonnement treffer like fullt samtlige som under krigen har omsatt ved, kjöpt og solgt ved."

Er det De sikter til at de 140.000 kroner ikke må legges til?

V: Ja, det er det jeg sikter til.

Aktor: Revisor Storström regner såvidt jeg husker, at det var mer omkostninger ved driften når han hugget selv, så jeg regner ikke noen fortjeneste på det, sier Storström, men jeg regner fortjeneste på 30.000 kroner på det övrige, hvor han har kjöpt ved på jernbanestasjoner og brakt veden til Oslo, og så legger han til 140.000 kroner.

V: For enkelte av disse kontraktene er han sikkert kommet ut av det. Det gjelder f.eks. det som er kjöpt av Drammenselven.

Jeg vet ikke om det er nevnt det som jeg påpeker omm inntektsberegningen, at det synes å være riktig at det var hugget ca. 1500 favner i "Sparebössen" skog, og det var jo Bjerkes egen skog, hvor det var hugget ved

Okkupasjonshistorie, 2014

fra 1939 og ut over i hele krigen, som ble solgt i 1944. Etter den pris som man kunne ansette veden til i skogen dreier det seg om ca. 105.000 kroner, Det er ikke inntektsskattepliktig, fordi ...

Dommeren: Det er ikke skatteforholdene vi skal vurdere.

V: Det er derfor jeg gjerne vil bli spurt hva jeg skal svare på.

Forsv: Det vi har interesse av å höre, er for det förste tyskeromsetningens störrelse og for det annet den antagelige fortjeneste på tyskeromsetningen. De sier her med hensyn til omsetningen - side 23:

"Storström oppgir det totale belöp som Bjerke skal ha mottatt fra D.W. til kr. 2.702.129.49 ifl. Norges Bank's sjekkartotek. Det vil atter si utskrift av lösbladekontoen i banken. Men han finner at der er innsatt sjekker fra D.W. i Kreditkassen til et belöp av kr. 135.318.94 og kr. 368.111.73 som "formentlig" også er mottatt fra D.W.

En vet ikke om han overser at samtlige sjekker fra D.W. av Bjerke er blitt innsatt i Kreditkassen og i Oslo Sparebank, ingen er hevet direkte i Norges Bank. Men på den annen side fins samtlige oppfört på Norges Bank's sjekkartotek, etterhvert som de ble forelagt der av de andre banker.

Man kan derfor ikke oppföre belöpene 2 ganger, belöpet ifl. N.B.'s sjekkartotek inneholder alt."

De mener altså at det ikke er noe ved siden av det ?

V: De oppgaver jeg fikk av Bjerke var at det handlet seg ikke om andre sjekker - det som stod i Kreditkassen og i Oslo Sparebank - men jeg hadde ikke adgang til de konti. Det er såvidt jeg vet kommet en forklaring på det gjennomrevisor Samuelsen nå, for han har fått kontiene utlevert, og det viser seg ikke å være tyske sjekker det som står i de andre bankene.

Okupasjonshistorie, 2014

Forsv: Revisor Storström har tatt feil på det punkt der altså?

V: Ja.

Forsv: Spörsmålet har forsåvidt ikke så stor interesse for oss, uten som en feil hos revisor Storström, fordi Erstatningsdirektoratet har redusert det til 2.600.000.

V: Det eneste jeg kunne gå ut fra, var at det ikke handlet seg om andre tyske sjekker, det belöp på vel 500.000 kroner som han legger til i de andre banker, av den grunn at de tyske sjekker havnet alle sammen i Norges Bank. Såvidt jeg forstår nå, handler det seg ikke om tyske sjekker, men det handler seg om andre innskudd og uttak, akseptfornyelser osv. Det har i det hele tatt vært svært vanskelig å få grei beskjed av Bjerke. Han er ikke av dem som har forferdelig lett for å forklare seg.

Forsv: Så foretar De en beregning side 23. De sier her:

"Norges Banks sjekkartotek inneholder alt. Men dette belöp er for höyt. Bjerke vet at han samlet har mottatt noe under kr. 2.500.000, sannsynligvis kr. 2.470.000 eller kr. 2.480.000, hans notater herom lå sammen med kvitteringer fra D.W. for tilbakebetalte forskuddsbelöp, som hadde vært bestemt til innkjöp av andre varer enn ved, i en pult på kontoret. Se herom side 2 i Bemerkninger til Sverre's rapport av 29.6.1946.
Storström kommer etter sine beregninger til at Bjerke har hatt en omsetning med D.W. utenom vedforretningen på 1.4 mill. En större del av differansen mellom vedleveringer og det samlede belöp som Bjerke har mottatt fra D.W. er allerede forklart ovenfor.
En skal nedenfor redegjöre for det hele belöp".

Og så har De gjort en oppstilling.

V: Den hovedsum eller de enkelte summer jeg fikk oppgitt av Bjerke, og som blir en hovedsum, er forsåvidt riktige. Det er også riktig det som står i Norges Banks sjekk-

(Den norske Okkupasjonshistorie 2011)

kartotek, fordi at et par av de poster som Bjerke har spesifisert senere - en post på 160.000 kroner og en på 170.000 kroner - ikke står i Bjerkes notater, men det er sjekker han i virkeligheten har fått. Det er for andre varer.

Aktor: Er det slik å forstå at vitnet har hevdet i den redegjörelse at Norges Banks sjekkartotek var ufeilbarlig, for det var det på ingen måte.

V: Nei. Det viste seg at rent bortsett fra den ene sjekken som var på Alf Bjercke i stedet for Rolf Bjerke, synes det å stemme allikevel.

Aktor: En annen ting man skal være oppmerksom på, er at sjekker under 1000 kroner kommer ikke på sjekkartoteket. Det har jeg sett i andre saker. Fikk en 980 kroner, kom det ikke med; det var bare firesifrede tall som kom med. Med mindre man fikk store belöp, kom det ikke med. Dessuten ble det begått store feil. Revisor Storström har undersökt det i saken her, og jeg har sett det i andre saker, at det ble begått feil.

Dommeren: Dette tallet - 2.7 millioner - det er det som Norges Bank etter de korreksjoner som har funnet sted, mener er utbetalt?

Forsv: Det er ganske eiendommelig. Det er nevnt en sjekk på Alf Bjercke, som i virkeligheten gjelder farvehandler Alf Bjercke, som er kommet med her.

Dommeren: Hvor stor var den?

V: Noen og tyve tusen kroner.

Aktor: 12.000 kroner.

© Okkupasjonshistorie 2014

Forsv: Dette står i Samuelsen:

"Til omsetningen har jeg å bemerke. Ifölge rapporten til skatteinspektören må 2 checker utgå, idet en check gjelder en rekvirert bil og en annen check gjelder firma Alf Bjerke tilsammen kr. 12.359.65."

Jeg kan jo ikke begynne å lese opp alt dette. Hva mener vitnet om fortjenesten alt i alt på omsetningen? Kan De si noe om den?

V: For vedomsetningen har jeg allerede sagt at jeg mener at hvis Bjerke ikke hadde hugget i egen skog, hadde han i alle tilfelle kommet til å tape på veden. Når han har tjent på ved, er det fordi han hadde egen ved, så han slapp å betale prisen for tömmeret på rot.

Forsv: Det var eiendomsavkastning forsåvidt. - Med hensyn til annen omsetning som ikke er bokfört?

V: Med hensyn til det annet har jeg bare kunnet rekonstruere det som foreligger av aktiva ifölge bobestyrerens oppgave, og har forsökt å rekonstruere et forbruk under krigen. Såvidt jeg husker, satte jeg opp 12.000 i förste år og 20.000 i de tre siste år og det som er betalt i skatter - i det hele tatt å sette opp debet- og kreditside - og kom da fram til det som Bjerke selv mente at han ville ha hatt i formue, hvis han hadde fått beholdt sine aktiva. Det har jeg også spesifisert lengere ut. Jeg kan ikke huske tallene nå. Det står i svaret på Storström 2.

Forsv: Vi var kanskje ikke riktig ferdig på side 24. Dommeren nevnte 2.7 millioner. Bergsvik er kommet til. 2.4. Han har da tatt med:

Vedleveringer hvorav betalt omsetningsavgift ifl. Skatteinspektörens bekreftelse kr.1.533.000.-

(21.v.Bergsv 10k4)

Transport av Bjerke uvedkommende varer	170.000
Levert D.W. andre varer hvorav betalt omsetningsavgift ifl. skatteinspektörens bekreftelse	163.000
Herav mottatt omsetningsavgiften av D.W. se D.W.s brev til skatteinspektören av 10.Lo.44	15.600
D.W. tilbakebet. rabatt 5 % som ikke kunne bæres av Bjerke p.g.a. stigende omkostninger	4.000
D.W. betalt bot for Bjerke ifl. avtale, se Storströms rapport side 13	8.200
Tilbakebetalt av Bjerke til D.W. forskuddsbelöp mottatt for varer som ikke kunne legeres, se erklæring Birger Larsen og Howlid	260.000
Innkjöpt varer for D.W. i löpet av 1941/45 som kommissjonær hos en rekke butikkforretninger inkl. omsetningsavgift	325.000

Det er i alt et tilbakebetalingsbelöp på 260.000 kroner står det.

V: Side 28 er det et avsnitt:"Til bobestyrers og Storström's oppstilling over Bjerke's formue og gjeld anförer en följende". Jeg er der kommet til en nettoformue ved arrestasjonen på 305.000 kroner.

Forsv: Der vil retten finne at det er inkludert de 81.000 kroner tyveri av frimerker osv., överst på side 29.

V: Også Bjerkes bilpark er ført opp med det belöp som står i selvangivelsen 47.000. Bobestyrerens verdiansettelse av samme er 13.400. Differansen mellom dette har jeg satt opp i formuen. Så er det skatterestanser, utbetaling av gjeld og lönninger som er foretatt av bobestyreren og restgjeld ifölge oppstilling; så privat inventar båter etc. med 15.160. Hertil kommer tyveri av kontanter ifölge oppgaver fra Bjerke.

Forsv: Dessuten vedårifter og vedlagre. Det er ting som forelå ved arrestasjonen og som man ikke ved resultatet av. De pengene er blitt vekk.

Okkupasjonshistorie, 2014

V: Det eneste jeg har funnet skriftlig i korrespondansen, er der hvor Bjerke vinteren 1944/45 klager over at han har liggende så og så mange storfavner ved han ikke kan få ut av skogen, og at han mener å kunne få ut 90 storfavner, så det skulle ligge ca. 1000 favner igjen. Det har ikke vært mulig for Bjerke å få rede på, til tross for mange ...re-spörsler, om det er blitt drevet noe ut av den veden som lå igjen i Eggedalskogen eller ikke.

Forsv: Hva blir egentlig Deres konklusjon om fortjenesten alt i alt? Har De det noe sted? Jeg spör på grunn av den subsidiære mulighet for inndragning.

Aktor: Det står på side 30:

Nettofortjeneste på ved inkl. fraktbidrag fra Deutche Wehrmacht og fratrukket tap på Soma og innkjöpt utstyr til veddriften (bortsett fra biler og hester)	kr.	30.000
Fortjeneste på aksjer ved Stökken	"	6.500
" " " " Per Herskedal	"	12.000
" " vedsalg fra Sparebössen skog	"	105.000
" " diverse transport kr.170.000	"	51.000

V: Der har jeg altså regnet med at det skulle være en fortjeneste på 51.000 kroner på transporten.

Aktor: Man må ta 30.000 kroner for ved, 51.000 kroner for diverse transport og 25.000 kroner for andre varer til Wehrmacht og 18.000 kroner i kommisjonsforretninger Wehrmacht. Hvis man legger sammen de belöp blir det 124.000 kroner. Så er det da eventuelt vedsalget fra "Sparebössen" skog som også i stor utstrekning er gått til tyskerne. Et sted mellom 124.000 og 229.000 kroner skulle det bli.

Den norske Okkupasjonshistorie 2014

Dommeren: Da De gjennomgikk dette, hvilket materiale bygget De på? Har De hatt regnskapsböker? Eller har De bygget på Bjerkes faktiske opplysninger?

V: Jeg bygget på status fra bo-revisor og de forskjellige revisjonsrapportene og Bjerkes notater og opplysninger.

Dommeren: De kan ikke si noe om hvordan Bjerkes böker har vært fört?

V: Nei, det vet jeg ikke.

Dommeren: Heller ikke vet De personlig noe om hvordan forbindelsen med tyskerne er kommet i gang?

V: Nei.

Forsv: Vi kan ikke regne, aktor, hele salgssummen for ved fra "Sparebössen" skog?

Aktor: Jeg la sammen 30.000 - 51.000 - 25.000 - 18.000 og sa et sted mellom 124.000 og 129.000 kroner.

Forsv: Sier De 229.000 kroner, regner De også avkastningsverdien som overskudd.

Aktor: Jeg sa ikke annet enn at det var innenfor den rammen.

Forsv: Er det noe mer av interesse vitnet har merket? Er det noe De har festet Dem særlig ved? Ellers har vi Deres skriftlige fremstilling.

V: Materialet er så veldig at det vil være vanskelig å forstå hvordan jeg er kommet til de forskjellige resultater, hvis man ikke leser gjennom alt sammen, så man får sammenhengen. Jeg må si, Bjerke tok meg med for å se på de resterende automobilvrak som lå der, og det er selvfölgelig helt galt å la bilene stå ute i regn og snø i fem år.

rsk Okkupasjonshistorie, 2014

(21.v:Bergsvik)

Dommeren: Er det noe erstatningskrav å gjöre gjeldende mot tilsynsmannen eller Erstatningsdirektoratet, blir det en sak for seg.

Forsv: Det er en del av Deres beretning som vi ikke kan ta opp her.

V: Da kan jeg ikke ta opp det at jeg som forretningsmann mener at i en så komplisert forretning som en vedforretning som hadde drifter på forskjellige steder, hadde det vært naturlig om bobestyreren som ikke er fagmann, hadde samarbeidet med Bjerke.

Tilt: Det gjelder denne mappen. Kan vitnet uttale seg om den?

V: Det var den eneste mappen som ble tatt med. Der lå det 22 mapper, mens det i Sverres rapport står at det var 44.

Dommeren: Vi har fått forklaring på at de andre mappene skal befinne seg hos revisor Storström.

V: Der fant vi den korrespondansen jeg nevner - vedrörende veddrifter i skogen og kvitteringer for tobakksplanter ca. 5.000 kroner osv.

Forsv: Var det aktiva De fant der?

V: En får si det var det.

Forsv: Er det de samme som er regnet med i de 81.000 som manglende?

V: Ja.

Forsv: De er funnet nå da?

V: Vi fant kvitteringer for mellom 4 og 5.000 kroner.

Forsv: De går inn i de 81.000 ?

En norsk Okkupasjonshistorie 2014

V: Vi korresponderte også med Sverdrup for å få greie på om tobakken var blitt levert, men såvidt jeg vet er det ikke kommet noe svar på det.

Vitnet fratrådte.

sk Okkupasjonshistorie, 2014

Fremstod 22. vitne:

Helge S a m u e l s e n 32 år. Statsautorisert revisor. Bogstadveien 20. Ubeslektet. Kjent med vitneansvaret.

Forsv: De har hatt i oppdrag å gjennomgå denne saken og de tidligere revisjonsberetninger?

V: Ja.

Forsv: Hva har De sett på? Kan De fortelle oss hva for materiale De har hatt?

V: Jeg har gått igjennom de revisjonsrapportene som er skrevet av Sverre og Storström, og den saken om omsetningsavgiften har jeg gått igjennom. Jeg har skrevet en lang artikkel om omsetningsavgiften. Jeg mener den bör reduseres en del.

Dommeren: Den kan De holde utenom. Den kan ikke vi ta standpunkt til. Det eneste er at det er sagt De mener utgangspunktet for omsetningsavgiften ikke skal være 140.000 kroner, men 100.000. Er det riktig?

V: Det forstår jeg ikke?

Dommeren: Det er anmeldt et krav som er oppe i noen hundre tusen kroner, som skriver seg fra at man begynner med et skattekrav på 140.000kroner. Resten er renter og straffetillegg.

V: Det som står i dag er omsetningsavgift 164.000 pluss straffetillegg og renter. Tilsammen 380.000 kroner.

Dommeren: Det er bare tilsynsmannens fullmektig som har opp-

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

lyst at De etter å ha gjennomgått dette skulla ha funnet at utgangspunktet må iallfall ikke være mer enn 100.000 kroner?

Forsv: Det står ikke sånn her; det blir ikke sagt på den måten.

Det står 480.000 som beregningsgrunnlag.

V: Det blir 48.000 i omsetningavgift. Det kan i hvert fall ikke i gunstigste tilfelle bli redusert til mindre enn 116.000.-

Dommeren: Det er det gunstigste for Bjerke?

V: Ja.

Forsv: Er det inklusive straff og slik?

V: Så kommer strafftetillegg 75 prosent.

Forsv: Hva er det - 48.000? Er det selve utgangspunktet?

V: 48.000 mener jeg er maksimum av hva avgiften kan reduseres med i forhold til den regningen som er kommet.

Aktor: Det svarer til en omsetning av 480.000.

V: Det er flere ting som er svakt underbygget, som det mangler dokumentasjon for. Jeg tror man er svært optimistisk hvis man går ut fra at man kan få en reduksjon med det belöp.

Forsv: Kanskje De vil lese opp det om saken. Det er på tre sider.

V: Jeg har skrevet et brev av 19.april 1950 til tiltaltes forsvarer:

"Ifölge oppdrag fra Dem fremkommer jeg hermed med mine bemerkninger til landssviksaken.
Omsetningen.

Revisor Storström har oppsatt omsetningen i 2 alternativer. A. på grunnlag av tyskerkartoteket, og B. på grunnlag av kartotekkortet med tillegg av krediteringen på bankens konti som han antar er checker kommet fra tyskerne. Skatte-

inspektören har brukt alternativ B. for sin etterberegning. Som det fremgår av min skrivelse av 18/4 - 1950 til skatteinspektören er alternativ B. fullstendig uholdbart. Landssvikpolitiet synes også ha tatt konsekvensen av dette og holdt seg bare til kartotekets tall. I dette forelegg som Bjerke har nektet å vedta, refereres omsetningen således:

Ved	kr.	1.600.000
Andre varer	"	1.000.000
	kr.	2.600.000

Nettofortjenesten settes til kr. 200.000.- idet det da er tatt hensyn til omsetningsavgift og renter med kr. 180.000.-"

Det er sånn som det foreligger i forelegget. Det er antagelig tiltalebeslutningen.

Forsv: Det står ikke noe om skatter og fradrag for skatter der i tiltalebeslutningen.

V: Det er ikke opplyst hvordan belöpet 200.000.- er fremkommet, om det er med fradrag av skatter eller ei.

Aktor: Her står:"Inndragningskravet stöttes på disse grunner:" Og så står det:

"Belöpet utgjör siktedes fortjeneste på ervervsvirksomheten for fienden - skjönnsmessig ansatt. Det er gitt fradrag for omsetningsavgift og renter med kr. 180.000.-"

Jeg tror det forutsettes at skatter trekkes fra under alle omstendigheter, selv om det ikke står.

V: Jeg savner oppbygningen av det skjönnsmessige belöpet. Jeg kan ikke finne det begrunnet på noen måte, om det er satt opp en oppstilling som viser hvordan man er kommet fram til det. Revisor Storström har i sin tid satt opp en inndragningsberegning og er kommet til meget höyere tall så hvordan man er kommet til 200.000 kroner ...

Aktor: Jeg kan si det forsåvidt. Jeg hadde tenkt å komme

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

lyst at De etter å ha gjennomgått dette skulla ha funnet at utgangspunktet må iallfall ikke være mer enn 100.000 kroner?

Forsv: Det står ikke sånn her; det blir ikke sagt på den måten.

Det står 480.000 som beregningsgrunnlag.

V: Det blir 48.000 i omsetningavgift. Det kan i hvert fall ikke i gunstigste tilfelle bli redusert til mindre enn 116.000.-

Dommeren: Det er det gunstigste for Bjerke?

V: Ja.

Forsv: Er det inklusive straff og slik?

V: Så kommer straffetillegg 75 prosent.

Forsv: Hva er det - 48.000? Er det selve utgangspunktet?

V: 48.000 mener jeg er maksimum av hva avgiften kan reduseres med i forhold til den regningen som er kommet.

Aktor: Det svarer til en omsetning av 480.000.

V: Det er flere ting som er svakt underbygget, som det mangler dokumentasjon for. Jeg tror man er svært optimistisk hvis man går ut fra at man kan få en reduksjon med det belöp.

Forsv: Kanskje De vil lese opp det om saken. Det er på tre sider.

V: Jeg har skrevet et brev av 19.april 1950 til tiltaltes forsvarer:

"Ifölge oppdrag fra Dem fremkommer jeg hermed med mine bemerkninger til landssviksaken.
Omsetningen.

Revisor Storström har oppsatt omsetningen i 2 alternativer. A. på grunnlag av tyskerkartoteket, og B. på grunnlag av kartotekkortet med tillegg av krediteringen på bankens konti som han antar er checker kommet fra tyskerne. Skatte-

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

inspektören har brukt alternativ B. for sin etterberegning. Som det fremgår av min skrivelse av 18/4 - 1950 til skatteinspektören er alternativ B. fullstendig uholdbart. Landssvikpolitiet synes også å ha tatt konsekvensen av dette og holdt seg bare til kartotekets tall. I dette forelegg som Bjerke har nektet å vedta, refereres omsetningen således:

Ved	kr.	1.600.000
Andre varer	"	1.000.000
	kr.	2.600.000

Nettofortjenesten settes til kr. 200.000.- idet det da er tatt hensyn til omsetningsavgift og renter med kr. 180.000.-"

Det er sånn som det foreligger i forelegget. Det er antagelig tiltalebeslutningen.

Forsv: Det står ikke noe om skatter og fradrag for skatter der i tiltalebeslutningen.

V: Det er ikke opplyst hvordan beløpet 200.000.- er fremkommet, om det er med fradrag av skatter eller ei.

Aktor: Her står:"Inndragningskravet stöttes på disse grunner:" Og så står det:

"Beløpet utgjör siktedes fortjeneste på ervervsvirksomheten for fienden - skjönnsmessig ansatt. Det er gitt fradrag for omsetningsavgift og renter med kr. 180.000.-"

Jeg tror det forutsettes at skatter trekkes fra under alle omstendigheter, selv om det ikke står.

V: Jeg savner oppbygningen av det skjönnsmessige beløpet. Jeg kan ikke finne det begrunnet på noen måte, om det er satt opp en oppstilling som viser hvordan man er kommet fram til det. Revisor Storström har i sin tid satt opp en inndragningsberegning og er kommet til meget höyere tall så hvordan man er kommet til 200.000 kroner ...

Aktor: Jeg kan si det forsåvidt. Jeg hadde tenkt å komme

Okkupasjonshistorie 2014

til det siden. I Erstatningsdirektoratets uttalelse - dokument nr. 27 - heter det: (Bil 22)

"På dette grunnlag er revisor ..... kan settes til 200.000 kroner."

Direktoratet sier: Det er ikke godt å vite hva vi skal bygge på; vi trekker skjönnsmessig fra og setter 200.000, som da blir bygget på noe midt i mellom revisors alternativ A og B. - Det er i grunnen resonnementet fra dem.

V:Jeg forstår at det bygger bare på A. i og med at det bruker omsetningen etter kartoteket.

Aktor: Jeg er enig i det. Beskrivelsen i forelegget bygger på A.

V: Da forstår jeg noenlunde oppbygningen av de 200.000. Da har direktoratet rundet oppover. Så er det 180.000 kroner i omsetningsavgift og renter til frigjöringen. Det blir mindre enn 200.000 kroner.

Aktor: Det er riktig at direktoratet har bygget på A., når det gjelder selve beskrivelsen av det straffbare forhold, men når det gjelder utregningen av inndragningen, har det tatt noe midt imellom A. og B., fordi revisor har sagt at A. er for lite, B. sikkert ikke i overkant. Det har sagt vi trekker fra 180.000 og sier jevnt 200.000 kroner.

Dommeren: Det er helt avrundet dette?

Aktor: Det er helt gjetning.

V: Ja, det må jo være helt skjönnsmessig.

(Leser videre)

"Til omsetningen har jeg å bemerke: Ifölge rapporten til skatteinspektören må 2 checker utgå, idet en check gjelder en rekvirert bil og en annen check gjelder firma Alf Bjerke, tilsammen kr. 12.459.65."

k Okkupasjonshistorie, 2014

Jeg vil gjerne bemerke at jeg har hatt alle sjekker utlånt og sett gjennom at de er Bjerkes sjekker.

"Dessuten gjelder kr. 30.131.- ifölge revisor Storström ren transportvirksomhet. Jeg antar at det er etter fradrag av denne post atpåtalemyndighetene avrunder omsetningen til kr. 2.600.000. Herav er det altså på det rene at ca. kr. 1.600.000.- gjelder salg av ved til tyskerne, resten ca. kr. 1.000.000.- er "andre varer". For denne del av omsetningen er det ikke fört regnskap."

Det må jeg korrigere litt, for det skal visst være fört et regnskap, men det er ikke til stede nå.

Dommeren: Har De sett det?

V: Jeg har aldri sett det. Jeg er kommet inn i de siste måneder. Jeg kan ikke uttale meg som vitne, men som sakkyndig. Det er mitt opparag fra forsvareren.

Dommeren: Vi legger naturligvis vekt på at De er sakkyndig, men her i retten möter De som vitne.

V: Jeg har aldri sett noe av virksomheten forsåvidt, jeg bare uttaler meg om det resultat jeg er kommet til etter å ha gjennomgått saken.

Dommeren: Den boken ville De hatt adgang til hvis den hadde eksistert. Det påståes av tilsynsmannen at det ikke er noen slik bok. Vi har fått den beskrevet hvordan den skal ha sett ut, og den har ikke vært der ved boets registrering.

V: Ifölge Bjerke er det fört bok.

Dommeren: Han sier at det er fört bok. Han sier at boken har vært der, men at den er blitt somlet bort av tilsynsmannen. Sånn ligger det an.

V: (Leser videre)

"Det er således ingen som med sikkerhet kan si hva denne millionen er remisse for. Ifölge Bjerke har han utfört en-

norsk Okkupasjonshistorie 2014

del ren transportvirksomhet for tyskerne med sine 8 lastebiler spesielt i stillere perioder i sommertiden. Dessuten har han tilbakebetalt endel forskuddsbelöp fra tyskerne, idet det viste seg at han ikke kunne skaffe varene. Endel varer har han innkjöpt for tyskerne som kommisjonær og endel også for egen regning.

Bjerke mener de ikke bokförte checker kan spaltes således:

Ren transportkjöring	ca. kr.	170.000
Tilbakebetalte forskuddsbelöp	"	260.000
Varer som kommissjonær med avgift		325.000
Andre varer - for egen regning	"	245.000
	kr.	1.000.000

Jeg kan ikke uttale meg om riktigheten av ovennevnte tall, da det ikke finnes regnskap eller dokumentasjoner. "

Forsv: Jeg vil gjerne spörre Dem. De har gjennomgått alle sjekkene, sa De. Det var snakk om en sjekk på 30.000 kroner som skulle være inngått 7.mai og som er ströket av Justisdepartementet.

V: Hvilken dato er det på den?

Dommeren: Den er utstedt 7.mai 1945 og overlevert av Bjerke til Oslo Sparebank, som har godskrevet hans konto for den. Siden har det vært en del korrespondanse mellom Oslo Sparebank, Norges Bank og Bjerke, hvorav fremgår at det måtte bero til senere avgjörelse om den sjekken skulle honoreres eller ikke. Han måtte legitimere hva det gjaldt osv. Det var for fem år siden. Nå i det aller siste er det kommet beskjed om at sjekken ikke er godtatt, og som følge av det er Bjerke belastet i Oslo Sparebank for det beløp.

V: Det er ingen slik sjekk i tyskerkartoteket 1945.

Dommeren: Det er riktig. Norges Banks sjekkoppgave gjelder bare honorerte sjekker. Denne har ikke vært honorert av

asjonshistorie, 2014

(22.v: Samuelsen)

Norges Bank. Oslo Sparebank tok med en gang reservasjon og sperret 30.000 kroner for å være sikkret.

V: Hvis Oslo Sparebank ikke fikk honorert sjekken i Norges Bank, ville den med en gang ha sperret beløpet på Bjerkes konto.

Forsv: Dette bevirker altså en nedgang i boets formue på 30.000 kroner nå i dette øyeblikk.

V: Det forstår jeg; fordi man opererer i status ti . ligere med de 30.000 som formue.

Forsv: Men den sjekken har ikke De sett?

V: Nei, den har jeg aldri sett.

(Leser videre)

"Inntekten.

På grunn av manglende bokföring må denne helt ut ansettes ved skjönn. Til stötte for skjönnet har man intet annet å bygge på enn status för og etter krigen. Da den inntekt som skal inndras skal være fradratt skatter og omsetningsavgift, kan denne således beregnes etter at man har fastsatt privatforbruket. Bjerke mener at hans privatforbruk i krigens 5 år har utgjort kr. 65.000.- d.v.s. gjennomsnittlig kr. 13.000.- pr. år uten skatter. Formuen utgjorde ifg. tilsynsmannen den 23/9 -1948, når man setter inn gjeld + renter til skatteinspektören med kr. 180.000.- slik som antatt i forelegget, kr. 12.270.- Man ser der bort fra straffetillegg og renter i tilsynstiden, som ikke kan trekkes fra i inndragningen.

Formue 23/9 - 1948 kr. 12.270.-"

Det er etterkrigsformuen jeg opererer med, men i virkeligheten er boet helt insolvent, på grunn av dette straffetillegget, som jeg ikke har tatt hensyn til. Jeg bruker 12.000 kroner som formue, for å regne meg fram til en antatt fortjeneste. Så legger jeg til 81.000.- kroner som Bjerke påstår er kommet bort. Skal man komme fram til en korrekt formue, må man legge til det:

© Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

		kr.12.270.-
Formue 23/9 1948		
Bortkommet formue ifg. Bjerke:		
Kontanter	29.000.-	
Frimerker	31.000.-	
Samling	6.000.-	
Forskudd tobakk-planter	10.000.-	
Ubetalte vedreg.ninger	5.000.-	" 81.000.-
Privat forbruk i 5 år		" 65.000.-
		kr.158.270.-
Formue 1/1 - 1940 ifg.Bjerke og selvang.		" 74.000.-
Inntekt under krigen 5 år med fradrag av skatter		kr. 84.270.-

Det er på grunnlag av formuesbevegelsen.

Det er den metode Oslo Ligningsvesen bruker når det ikke har noe annet å holde seg til i skattesaker. Det mener jeg er den beste begrunnelse. I dette tilfelle, hvor man ikke har noe regnskap og hvor Bjerke har sittet så pass lenge inne som han har gjort og tilsynet har funnet fram en god del, mener jeg det bör være en holdbar beregning.

Dommeren: De bygger der på et privat forbruk på 13.000 kroner pr. år?

V: Uten skatter, ja.

Dommeren: Hvis nå forbruket har vært to ganger så meget?

V: Da blir inntekten tilsvarende större.

(Leser videre)

"Ifölge skatteligningen til staten utgjör hans totale inntekt:

1940	kr. 0.-
41	" 16.600.-
42	" 25.200.-
43	" 21.100.-
44	" 22.000.-
45	" 8.400.-
Sum 5 års inntekt til beskatning	kr.93.300 "

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

(22.v:Samuelsen)

Dommeren: Er det etter selvangivelsen?

V: Ja, det er etter hans skatteseddel.

Dommeren: Har det vært noen uoverensstemmelse mellom selvangivelsen og skatten?

V: Ikke under krigen.

Dommeren: Det er hans oppgaver dette?

V: Under krigen har det vært godtatt det som er sendt inn, men etter krigen har skattevesenet satt seg litt i sving.

Dommeren: Han har selv oppgitt ca. 93.000 kroner?

V: Ja. Det er den skattbare inntekt, hvorav han skal svare skatt. Det ligger litt höyere enn den inntekt jeg har beregnet, for det er med fradrag av skatt de 86.000 kronene der.

(Leser videre)

" Bjerkes inntekt under krigen skyldes ikke bare salg av ved og andre varer. Vedforretningen har neppe gitt noen fortjeneste da dette var en lite lönnsom forretning under krigen. "Andre varer" har utvilsomt gitt bedre fortjeneste.

Fortjeneste på aksjer	kr. 18.500.-
Ved fra Sparebössen skog	" 105.000.-
Lotterigevinster 40/45	" 28.000.-
Fortj. på rekv. biler	" 7.000.-
	kr. 162.000.-

Dommeren: Hva slags aksjer er det?

V: Det er Rosshavet.

Dommeren: De som er i boet?

V: Det tror jeg ikke. Det er kjöp og salg av aksjer.

Tilt: Det fremgår av saksdokumentene.

V: Det er skattefriinntekt overfor ligningsvesenet.

Dommeren: Enn "Sparebössen" netto inntekt 105.000 kroner?

V: Det er salgssummen dette. Saken er at en del av denne

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

veden er hugget för krigen, etter de opplysninger jeg har fått. Hvis f.eks. all ved var hugget för krigen og bare lå der, ville salgssummen faktisk bli en nettofortjeneste, bortsett fra kjöringen. Men som fortjeneste vil jeg si det er for höyt.

Videre er det altså en del lotterigevinster i disse årene.

Dommeren: Er det pengelotteriet.

Tilt: Ja. Det står bak i registreringsboken: Angående lotteriet:

"For månedene mai, juni, juli fant vi .....
50 1/2 lodder i pengelotteriet."

Forsv: Bjerke kjöpte så mange lodder. Det er visstnok brakt på det rene gjennom pengelotteriet.

V: Jeg har ikke sett dokumentene, men ifölge Bjerkes opplysninger og andre - jeg tror det var en rapport fra Bergsvik - ....

Dommeren: Det står samme tall der.

V: (Leser videre)

"Bare disse poster overstiger inntekten betydelig. Veden fra Sparebössen skog var delvis hugget i 1939. Ifölge Bjerke er det i denne skog ikke hugget noe på ca. 10 år för 1939. Bjerke har således betalt skatt hvert år för krigen med en viss % av skogens verdi til tross for at det ikke er hugget noe för i 1939 og under krigen. Disse skatteforhold må det tas hensyn til ved eventuell inndragning."

Dommeren: Det er vel ikke riktig.

V: Saken er at skogsligning er prosentligning.

Dommeren: Men her er det spörsmål om i tilfelle å beregne en nettofortjeneste på salg til tyskerne, så det spiller ingen rolle om han har betalt skatt for det tidligere.

Okkupasjonshistorie, 2014

(22.v:Samuelsen)

V: Det er det å bemerke at hvis han f.eks. hadde skogen stående i 10-20 år og betalte skatt uten å få en öre i inntekt, kan han på ett eneste år hugge hele skogen og betale i bare ett års skatt 3 1/2 prosent av verdien. Hvis han ved inndragningen skal få fradrag bare for det ene skattebelöpet, mener jeg det er urettferdig, for han har betalt skatt 10 - 20 år för.

Dommeren: Hvis mesteparten av de 105.000- av det som er hugget der, er gått til tyskerne, blir det spörsmål om å inndra fortjenesten på det, og det er to vidt forskjellige ting hva han skal betale i alminnelig skatt av det - der spiller det inn med tidligere prosentligning - og hva skal eventuelt inndras som nettofortjeneste.

Forsv: Skatten kommer vel i betraktning.

Dommeren: Skatten kommer fra. Der har man vanligvis kunnet trekke fra 30 prosent. Det er skjönnsmessig i de sakene, hvis man ikke kunne legitimere et höyere fradrag.

Forsv: Man får ikke nettofortjenesten för man trekker fra skattene. Man kan ikke regne 105.000 som netto uten minus betalte skatter.

V: Jeg vil gjerne bemerke at det er nettop det punktet som skattevesenet nå har angrepet Bjerke for, at hans formue har steget ut over det han har oppgitt som inntekt. Det skyldes at han plutselig har hugget ut av skogen. Derfor stiger hans formue mer enn i forhold til hans oppgitte inntekt. Hvis det kan dokumenteres dette at han har betalt disse skattene bakover og hatt skogen lenge, må de gi seg på det.

Dommeren: Skattemyndighetene ja.

V: Ja. (Leser videre)

"En avgrunnene til at formuen etter krigen og følgelig derved beregningen av fortjenesten under krigen er blitt så liten skyldes at beholdningen av ved etter krigen og bilparken er realisert til usedvanlig lave priser og dette forretningstap er kommet til fradrag i min beregning av formue og inntekt. Derimot har jeg ikke fratrukket i inntekten det tap på kr. 81.000.- som Bjerke har lidt ved at formuesposten er blitt borte under forvaltningen ifölge Bjerkes opplysning."

Min beregningen av inntekten - 84.000 - er under forutsetning av at de 81.000 kroner er i behold. Hvis de 81.000 er borte, er det spörsmål om hvem skal bære det tapet.

Dommeren: Fortjenesten er en ting, formuesstillingen en annen. Utgangspunktet for inndragningsberegningen er fortjenesten - ikke hva han har igjen. Det er en helt annen sak, hvordan retten vil vurdere det i tilfelle.

V: Jeg vil gjöre oppmerksom på at i tilfelle det vil bli inndragning, vil Bjerke i tillegg til denne inndragning også bære et tap på 81.000 kroner.

Dommeren: Hvis det er riktig, ja, at han har hatt det liggende.

V: Hvis det ikke er riktig, vil min beregning bli tilsvarende mindre, så vil etterkrigsformuen bli tilsvarende mindre, og så vil min beregning av inntekten bli tilsvarende mindre.

Forsv: Jeg forstår det sånn at De er enig i hva det er fremholdt, at det er skjönnsmessig den inntekt man kan ansette. Uenigheten mellom Dem og Storström er hvilket grunnlag man skal bruke for skjönnet. De bruker som grunnlag for skjönnet en sammenligning av formuen för og etter krigen?

V: Akkurat. Storström bruker et helt annet grunnlag. Han beregner en viss prosent av omsetningen som fortjeneste.

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

En beregning på grunnlag av prosent av omsetningen mener jeg ikke kan bli riktig av forskjellige grunner. Bjerke har lidt et stort tap ved Somå-skogen, som han kjöpte i L940/41 og måtte levere tilbake 1944/45 da den ble tatt tilbake på odel.

Dommeren: Hvor stor kjöpesum var det?

Tilt: 136.000 kroner.

Dommeren: Hvor meget er tapet ved odelslösningen?

Tilt: Skogen kostet 136.000. Jeg kjöpte et skogstykke og bygget på uthus og stall osv. Den kom på 220.000 kroner alt i alt. Hele odelstaksen var på 100.000.

Dommeren: Er det den oppe i Ådalen? Hvor meget hugget De ut?

Tilt: Det kan jeg ikke si akkurat. Det står i bökene.

Dommeren: De hadde pålegg om å hugge så og så mange kubikkmeter, og så hadde De bare hugget ...

Tilt: Det var tömmer det.

Dommeren: Men det reduserer skogens verdi ved odelstaksen. Hvis De har hugget bort noen tusen kubikkmeter, blir taksten tilsvarende lavere.

Tilt: Jeg var pålagt å hugge 6.200 og hugget 600 hele okkupasjonstiden.

Dommeren: Hva er verdien av 600 m^3?

Tilt: En tyve kroner kanskje?

Aktor: 30 - 35 kroner kubikkmeteren.

Tilt: Det kan hende i dag, men ikke den gang.

Aktor: I dag er det enda mer, såvidt jeg vet.

Tilt: Jeg er glad jeg er skogeier jeg.

Dommeren: Ja, det tror jeg De kan være.

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

V: (Leser videre)

" Min mening om denne sak er at den er blåst alt for stort opp og at det ved beregning av omsetning og fortjeneyte er brukt skjönnsmessige beregninger uten å se helt nökternt på saken. Följende av dette er at saken for Bjerke nu står slik at han forelöpig skal dekke följende poster:

Påstått inndragning	kr. 200.000.-
Skatteinspektören	" 380.940.-
Bortkomne verdier	" 81.000.-
	kr. 661.940.-

Dette medförer at tilsynsmannens status pr. 23/9-48 viser en underbalanse på kr. 385.729.42. "

Det er overhodet ikke noe å ta inndragning av her i denne saken.

"Det er helt på det rene at Bjerke för krigen hadde följende formue:

Sparebössen skog + pantelån	kr. 11.500.-
Fredensborgvn. 22 + gjeld	" 58.000.-
Debitorer	" 8.000.-
Kassebeholdning	" 6.000.-
Livspoliser	" 9.390.-
Oslo Sparebank	" 1.276.-
Aksjer Meglerforretningen	" 3.000.-
	kr. 97.166.-
+ gjeld	" 23.440.-
Netto formue 1/1 1940	kr. 73.726.- "

Dommeren: Fredensborgveien er det solgt senere?

Tilt: Ja, den er solgt i 1940 om hösten, til revisor Trygve Sverre, hans bror sakförer ....

V: Det var de pengene han kjöpte skogen i Ådalen for.

Dommeren: Jeg skulle akkurat spörre hva Bjerke kjöpte skogen for.

Tilt: Prisen er 136.000.- så skulle jeg ut med 50.000 i kontanter. Det var derfor jeg solgte Fredensborgveien.

n.norsk Okkupasjonshistorie, 2014

(22 v:Samuelsen)

Jeg måtte skaffe penger fort, derfor solgte jeg. Så fikk jeg 150.000 der og så fikk jeg noen tusen i kontanter.

Dommeren: Var det slik at det var 90 eller 100.000 tiltalte fikk igjen?

V: Nå er det slik at odelstaksten ligger lavere enn pris-takst.

Aktor: Det skal ikke være det. Det finnes höyesterettsdom som går ut på at odelstaksen skal være den samme som pristaksten, men i praksis spiller det en meget betydelig rolle hvem som er odelslöser.

Forsv: Det skal være de vanlige priser påvirket av de forskjellige forordninger om prisansettelser.

Aktor: Jeg var borte i en dom for et par dager siden, som nettop stadfester at ved odelstakst skal man ta samme hensyn som etter pristakst.

Dommeren: Det kan være så mange ting som spiller inn. Det kan være at den som eier skogen er utenbygds, så kommer en bygdemann.

V: Jeg kan opplyse at jeg kjenner rent tilfeldigvis den ?? mann som tok igjen skogen på odel - Tor Andreas Berglund. Der oppe sies det stadig vekk at han gjorde en god forretning på den skogen.

Forsv: Enda anla han sak mot Bjerke, fordi han hadde hugget ved i skogen under lösningssaken.

V: (Leser videre)

"Det er på det rene at Bjerke har hatt större formue för krigen. Likeledes vant han 11/4 1939 ifg. erklæring av 1/3-1940 fra Det norske Pengelotteri kr. 75.000.- hvorfor han i 1939 kjöpte Fredensborgvn. 22. Dette er dokumentariske tall og den foreslåtte inndragning vil med-före en kolossal underbalanse.

Jeg fremhever dette for å vise hvor urimelig den foreslått inndragning vil virke i forbindelse med omsetningsavgiften. Det er höyst sannsynlig at Bjerke ikke har tjent

(c) Den norske Okkupasjonshistorie 2014

penger på vedhandelen overhodet, men at inntekten skyldes andre poster som nevnt. Ved den skjönnsmessige fastsettelse av inndragningen må det tas hensyn til ~~XX~~ status pr. idag og status för krigen og etter dette kan det etter min mening neppe bli inndragning overhodet."

Det er under forutsetning av at det diskuteres hvem skal bære de tap han har hatt.

Dommeren: Status i dag er 230.000 brutto. Så kommer skatter inn, så det er underbalanse, hvis omsetningsavgiften går opp i et belöp på 150.000 kroner eller derover, eller noe lignende.

Aktor: 75.000 kroner i skatter og andre fradragsposter.

Dommeren: Vi har fått det spesifisert i dag. Det var stillingen 1.januar, og den er ikke forrykket siden.

Forsv: Det ligger 30.000 for höyt, ~~for höyt~~, for der står 30.000 i Oslo Sparebank.

Dommeren: Vitnet har ikke sett bökene?

V: Bökene for vedhandelen har jeg gått grundig igjennom. Böker for andre varer har jeg ikke sett.

Forsv: Bilagsmappene har De også sett på?

V: Bilagsmappene har jeg sett på og gått igjennom.

Dommeren: Ellers bygger De i stor utstrekning på de faktiske opplysninger De har fått av Bjerke, f.eks. med hensyn til at han har tilbakebetaling på 260.000 kroner og ren transportkjöring 170.000 kroner - oppgaltningen av den millionen på side 2 - og også dette med tapet på 8 1.000 kroner?

V: Det tapet skal være anmeldt til politiet.

Forsv: Ja, det er under etterforskning dette.

Vitnet fratrådte.

Rettsforhandlingene denne dag ble avbrudt kl. 15.15.

en norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Rettsforhandlingene fortsatte 19.mai 1950 kl. 12.

Forsv: (Leste opp erklæring fra Reidar Schjöll):

"Jeg var under krigen ansatt på Rolf T. Bjerke's kontor som bokholder og utførte alt foreliggende kontorarbeide.

På foranledning erklærer jeg herved at Bjerke gjennom alle krigsårene fikk i oppdrag av D.W. å skaffe forskjellige slags varer til det Dienststelle med hvilket firmaet hadde forbindelse. Det gjentok seg også flere ganger at dette Dienststelle oppfordret Bjerke til å være Wehrmachtsavdelinger som var på gjennomreise, behjelpelig med å skaffe utstyr og varer av forskjellig slags.

Jeg ble ved sådanne anledninger ofte sendt rundt til mange forskjellige forretninger hvor jeg kjöpte pr. kontant varer, som stentöy, isenkram etc. med penger som jeg fikk av Bjerke og som jeg forstod at han hadde fått av D.W. til dette bruk. Foruten meg foretok også ingeniör Arthur Andersen og ing. Ingar Myrene, som også var engasjert hos Bjerke, sådanne innkjöp.

Disse varer ble solgt "over disk" således at omsetningsavgift måtte være med innberegnet av selgeren.

Jeg antar at denne omsetning i årenes löp samlet dreiet seg om ca. kr. 300.000.- såvidt jeg nu kan erindre. Det ble i alle fall meget store summer til sammen.

Såvidt jeg vet, er omsetningsavgift betalt for sådanne vareposter som Bjerke leverte for egen regning, vedleveringene medregnet "

Aktor: Så var det vitneprov fra fhv. direktör E. Barry Berg, föat 1.juli 1870: (Bilag 23)

"Vitnet har kjent Rolf T. Bjerke i en årrekke .... Jeg skylder å tilföye at jeg er helt ubekjent med tiltalepunktene i Bjerkes sak."

Forsv: Vi har nøe på side 45 og 46 i det blå heftet som ikke er dokumentert. Det er fortegnelse over mengden av den ved som det Dienststelle det gjelder, har tatt imot. Gjenparter er levert til retten, men er ikke dokumentert. Det er fra Dienststelle Feldpostnr. 29508:

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

"Ang. Vedleveranser.

Det bekreftes hermed at firma Rolf T. Bjerke, Oslo, har levert følgende vedmengder til herværende Dienststelle:

Fra 1.4.1941 - 31.3.1942	5.367.65 favner
" 1.4.1942 - 31.3.1943	5.419.64 favner"

Det er undertegnet av en Oberzahlmeister, som jeg ikke har navnet på her.

Så er det en bekreftelse til:

"Vedleveranser.

Det bekreftes hermed at firma Rolf T. Bjerke, Oslo har levert følgende vedmengder fra sine skoger til herværende Dienststelle:

Fra 1.4.1943 - 31.3.1944	2.264.22 favner
" 1.4.1944 - 1.12.1944	3.074.19 " "

Det er undertegnet Biederbick og Schneider.

Aktor: Det blir sammenlagt 16.000 favner.

Forsv: Litt over 10.000 i det første og i det andre vel 5.000.

Aktor: Det var fra 1.april 1941.

Forsv: Fra 1.april 1941 til 1.desember 1944.

Dommeren: Vi fikk av tilsynsmannen her en oversikt over hvilke aktivaposter som i dag er i boet, på tilsammen 230.000 kroner. Den skogen i Hurum, når kjöpte De den, Bjerke, var det för krigen?

Tilt: I 1935.

Dommeren: Den var med i Deres förkrigsformue 74.000 kroner 1.januar 1940?

Tilt: Ja.

Dommeren: Det er den skogen pluss huset i Fredensborg-veien 22?

n norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt: Ja.

Dommeren: Hvor mange mål er skogen?

Tilt: Jeg har kjöpt den for ca. 800 mål. De holdt på å ta fra meg skogen under okkupasjonstiden; så ble det stille med det. Da jeg satt på Ilebu, holdt de også på å ta fra meg denne skogen - det er ikke tatt noen avgjörelse - og den er da oppmålt og er på ca. 500 mål.

Dommeren: De aksjene i Rosshavet - De hadde noen skipsaksjer også - når der de kjöpt? De representerer ifölge tilsynsmannen en verdi på nesten 130.000 kroner etter dagens kurs. Det er en betydelig overpris, mange ganger pålydende. Når kjöpte De de papirene?

Tilt: Det tör jeg ikke si. Jeg kjöpte og solgte stadig aksjer både för og under krigen.

Dommeren: De kjöpte de papirene under krigen. De var ikke med i Deres formue 1.januar 1940. Når har De kjöpt dem og hva har De betalt for dem?

Tilt: Jeg kjöpte og solgte stadig aksjer i okkupasjonstiden. Jeg kjöpte gjennom Kreditkassen og noen meglere, og nokså meget gjennom Stökken i Sandefjord. Det står spesifisert.

Dommeren: Hva har De betalt for disse aksjene?

Tilt: Det er umulig å si.

Dommeren: Hva var kursen den gang De kjöpte?

Tilt: Rosshavet har jeg kjöpt til kurs som ligger fra 250 og opp til - jeg tror jeg har vært oppe i 402.5. Iallfall har jeg vært oppe i 400.

elsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Forsv: Det ligger en liste over dette i dokumentene.

Aktor: Jeg har det her. Rosshavet har Bjerke kjöpt 15., 16., 18. og 22.mai 1945.

Tilt: Jeg kjöpte og solgte stadig.

Dommeren: Mai 1945 - altså faktisk etter krigens slutt.

Aktor: Ja. Her står at det er en dame som heter fru D. Iversen. Hvem er det?

Tilt: Det er min söster.

Dommeren: Det er i Deres sösters navn disse aksjene er kjöpt?

Tilt: Den siste posten i Sandefjord kjöpte jeg i min sösters navn. Jeg var sammen med noen og ville ikke vise at jeg kjöpte for egen regning. Det ble omregulert, för jeg sendte inn selvangivelse.

Aktor: Det har vært en undersökelse hos Stökken i Sandefjord. Det har vært politiundersökelse, og der er det kommet fram en del [redacted] kjöp som Bjerke har gjort: Konto for fru,D.Iversen,Oslo: 15.mai 1945 innbetalt 50.000 kroner. Jeg har kontoen her.

Dommeren: Hvilket dokument er det?

Aktor: Det er bilag 6 til dokument nr. 8. - Så er det kjöpt 2.500 pålydende Rosshavet for 1o.252 kroner - altså kjöpt til omtrent firedobbelt kurs. Det er i det hele kjöpt for 49.010 kroner, og så ble de siste tusen kronene utbetalt til Sandefjord politi.

Dommeren: Er det tilsammen 46 aksjer i Rosshavet? De er ført opp her med en verdi av 69.575.

Aktor: Det er pålydende.

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: Står det noe antall?

Aktor: Nei. Kjöpt 2.500 pålydende står det. Det er kjöpt i alt 12.000 pålydende i Rosshavet for 49.000 kroner.

Forsv: Hvis jeg ikke husker feil, ligger det en liste over hele omsetningen der.

Aktor: Så er det i 1943 kjöpt 1 Tanktransport for 27.375.50. Hvem er Kristian Jensen?

Tilt: Det kjenner jeg ikke til.

Aktor: Her står: Konto for Kristian Jensen, Oslo, i regning med R. Stökken, Sandefjord: Kjöpt etter ordre Rolf Bjerke 22.juni 1943 - 1 Tanktransport kr. 27.375.50, som De har betalt 16.juni.

Tilt: Det navnet kjenner jeg ikke til. Det er iallfall jeg som har kjöpt den.

Aktor: Så er det en lang rekke av kjöp her, i april 1943. Det er Borgestad, Rosshavet, Ivaran, Pelagos, Bruusgaard osv. Det er kjöp som debet - kredit balanserer på 250.000, så det har vært nokså mange kjöp og salg.

Dommeren: Hvor har De rått pengene fra til å kjöpe disse verdipapirene; de som De faktisk nå sitter igjen med - nemlig 46 Rosshavet og 2 Tanktransport - de må være kjöpt til svær overpris, som jeg forutsetter da var dagens pris - ikke noe synderlig lavere enn det som er i dag?

Tilt: De har jeg lånt. Enten har jeg hatt dem selv eller lånt dem.

Dommeren: De skaulle det på passivasiden være tilsvarende gjeldsposter.

Tilt: Det fremgår av kontoen i Kreditkassen. Der lånte jeg stadig penger. Jeg har lånt penger av private også.

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: De har altså 50.000 kroner som er innbetalt i kontanter etter frigjöringen ved innkjöp av aksjer i Deres sösters navn. Var det kontanter De hadde liggende da? Hvorfor skulle dette gjöres i Deres sösters navn?

Tilt: Det var det at jeg var sammen med noen og så ville jeg ikke vise at jeg skulle kjöpe de aksjene.

Dommeren: Hvorfor ikke?

Tilt: Jeg ville ikke vise andre det. De aksjene ville kommet med i selvangivelsen, hadde jeg bare fått anledning til å sende inn den.

Dommeren: De skulle ikke vært med i selvangivelsen De aksjene De kjöpte i mai 1945.

Tilt: Nei, de skulle ikke vært med för i neste selvangivelse, men jeg fikk ikke sendt inn komplett selvangivelse i 1945. Jeg sendte inn bare en foreløpig selvangivelse, for jeg holdt på å skulle få bökene å jour ved hjelp av revisor Sverre og hans assistent. Det ble ikke ferdig og så fikk jeg ikke sendt inn annet enn foreløpig selvangivelse 1945.

Dommeren: Jeg kan ikke skjönne at det med hensyn til selvangivelsen 1945 skulle spille rolle. Det skulle först med i selvangivelsen for 1945, og den skulle ikke sendes inn för i 1946 - altså et halvt år fram i tiden.

Tilt: Det er riktig det. Det har ikke noe med den selvangivelsen å gjöre.

Aktor: Så har De, visstnok 27.desember 1943, innbetalt til Stökken, Sandefjord 89.955.5o kroner. Jeg har et brev

©Okkupasjonshistorie, 2014

fra Stökken, Sandefjord, av 11.november 1944. Det ble beslaglagt under ransakingen der:

"Rolf T. Bjerke, Torggt. 9,Oslo. (Bilag 24)

Som svar på Deres skrivelse av i går tillater vi oss å meddele at beløpet innbetalt av oss for Deres regning 4 desember 1943 kr. 89.955.50 var motverdien for .... 2.000 Rosshavet."

Det er altså et beløp på 90.000 kroner eller noe sånt.

Tilt: Hvis man ser på kontoen som jeg hadde i Kreditkassen, på Torvet, vil man finne samme beløp, enten det året eller året før. Det er mulig aktor har et brev fra megler Stökken, der det står helt utregnet hva jeg har tjent på denne posten. Såvidt jeg husker var det enten 5.400 kroner eller 6.500 kroner.

Aktor: (Leser) "Med få unntagelser er ovennevnte aksjer kjöpt hos oss fra april 1943 og utover." Der har kjöp og salg av aksjer 1943 brakt Dem en fortjeneste på 6.454.kroner. Hadde De solgt alle de aksjene?

Tilt: Jeg kjöpte og solgte aksjer og deponerte aksjene som sikkerhet og skaffet penger på den måten, og så fikk jeg grosserer Astrup til å kausjonere for meg ved siden av.

Aktor: Så er det 5 dager senere et brev fra Stökken, hvoretter De har kjöpt verdipapirer og hvor han ber om Deres remisse, tilsammen 37.687.50. Så har De 19.desember 1944 sendt Stökken 16.100 kroner i kontanter:

"Firma R. Stökken, Sandefjord.
Jeg har mottatt Deres skrivelse av 16. ds. i hvilken anledning jeg oversender 16.000 kr. i kontanter"

Det var danske dollarkuponger De hadde kjöpt hösten 1944, står det.

n norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt: De tjente jeg visst ikke på. 50 öre tror jeg det var.

Forsv: Man betalte jo aldri den slags aksjer helt ut. Det var en depositumforretning som regel.

Dommeren: Jeg kan ikke forstå annet enn at De omkring mai 1945 må ha hatt tmmelig mange kontanter. Der er det nå i boet i bankinnskudd ca. 47.000 kroner, hvorav 13.000 kroner er på riksinnskudd. Jeg vet ikke hvordan det er, om en del av det kan skyldes at andre formuesgjenstander er blitt solgt, så bankinnskuddene er större i dag enn de var. Det går an å kontrollere. Foruten det har De hatt 50.000 kroner De sendte til megler Stökken i mai. Så har De hatt 29.000 kroner i kontanter, som De påstår er blitt frastjålet Dem. Så har De hatt frimerker 31.000 kroner. Det blir nokså meget dammen. Det blir 150.000 - 160.000 kroner i kontanter, som det ser ut for meg som De må ha hatt i begynnelsen av mai 1945. Dessuten kommer aksjene som er verdsatt til 130.000 kroner og vel så det pluss skogen pluss livspoliser og bil og inventar.

Aktor: Ikke aksjene i Rosshavet.

Dommeren: La oss bare holde oss til kontantene. De har hatt 150.000 - 160.000 kroner omkring begynnelsen av mai 1945. Hvor har De fått de pengene?

Forsv: Det står hos Samuelsen på side 3. Der er en del tall överst.

Tilt: Det står i det blå heftet.

Forsv: Fra "Sparebössen" skog er det jo solgt akkurat i

en norsk Okkupasjonshistorie, 2014

slutten av krigen. Så er det lotterigevinster. Han har vært en svær lotterispiller, Bjerke.

Dommeren: Det er lotterigevinster i 1940 - 45.

Aktor: Var det ikke för krigen han hadde den store gevinsten?

Forsv: Det var den på 75.000 kroner, men dette er små gevinster, relativt sett.

Aktor: Det må ha vært to lodd.

Tilt: Nei, det var på hellodd. Det var den gang det var större gevinster enn nå.

På side 30 i det blå heftet står den formuesoppstillingen, midt på siden begynner det: "I 1940 til 1945 har han hatt följende inntekter".

Forsv: Det er det samme som går igjen delvis - aksjefortjenesten og vedsalget.

Tilt: Ifölge ligningen var min formue 170.000 kroner, tror jeg, i 1943, som er godtatt.

Dommeren: De har jo ikke tjent noe videre på dette, sier De. De har tjent 30.000 kroner på vedsalg?

Tilt: Her har jeg jo fortjenesten her, hvis dommeren leser dette.

Dommeren: Har alle disse pengene kommet inn plutselig like för frigjöringen? Er det så, at det er grunnen til at De sitter med over 150.000 kroner i kontanter?

Forsv: Når kommer "Sparebössen" inn?

Tilt: Det var i 1944. Det var 105.000 kroner der. I 1945 - det fremgår av det blå heftet - var jeg lignet for 170.000 kroner. Ligningen i dag tar ikke hensyn til de re-

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

visjonsberetningene fra Storström og Sverre. Den går etter sine egne linjer, og setter meg i dag opp i 195.000 kroner pluss 20.200 kroner i inntekt. Når skal jeg ikke si hvor de får inntekten fra. Det er vesentlig aksjer. Jeg har ikke 20.000 kroner i inntekt på aksjene. Jeg skjönner ikke hvordan det er. Jeg er ikke ansvarlig for det.

Dommeren: Hva er Deres personlige inntekt?

Tilt: Min personlige inntekt nå er 200 kroner måneden av mitt eget bo.

Dommeren: Jeg forstod Dem slik da vi begynte, at De oppgav Deres inntekt til ca. 20.000 i 1949. Der har ligningen altså?

Tilt: Det var ifölge selvangivelse - boets inntekt. Det var ifölge ligningen.

Dommeren: De er ikke igang med noen forretninger nå?

Tilt: Nei, dessverre. Jeg kan ikke komme i gang med noen ting, för jeg er ferdig med saken. Det er tale om å skaffe meg et kontor og hjelpe meg å komme i gang, men det er umulig all ting, för jeg er ferdig med saken. Her i ligningsboken for 1949/50 - det er den siste som er kommet - står jeg lignet for 195.000 i formue og 20.200 i inntekt. Hvor den får inntekten fra, vet ikke jeg.

Dommeren: Så var det disse bötene. Det ligger her fremlagt den dommen. De fikk 60 dager og en bot og inndragning. Först har De en bot på 4 00 kroner i 1942. Hva var det for noe? "Forsyningsdepartementets forskrifter § 15", står det her.

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt: Det var i forbindelse med skogsdriften jeg hadde i Ådalen. Jeg hadde fem hester. Jeg hadde en skogsbestyrer som stelte med sånne ting og med driften der og med hestene. Da vi fikk disse hestene inn igjen, viste det seg at det bare var fire, den ene hesten var borte. Det ble meldt til lensmannen og det ble avertert i Hönefoss-avisene og over på Hadeland. Lensmannen trodde det kunne være tyver som hadde tatt den, for det var den tid de gikk og slaget både sauer, kuer og hester. Den hesten fikk jeg aldri mer igjen. Jeg ettersökte den mange, mange måneder. Jeg hadde mange folk som gikk i månedsvis, og så etter den. Den kom ikke tilbake. I mellomtiden ble det kontroll av myndighetene der oppe - husdyrkontroll, eller hva det het - og så hadde jeg bare fire hester, mens skogsbestyreren hadde hentet fór for fem. Så fikk jeg en mulkt på 400 kroner for at jeg ikke hadde meldt av riktig antall hester. Det hadde jeg gjort.

Dommeren: Så er det en annen bot - 300 kroner i 1942, lov nr. 5. Er det kjöp av personlige matvarer og lignende?

Tilt: Det er muligens det at jeg en gang på Lilletorvet kjöpte kjött og flesk.

Dommeren: De ble nemlig dömt for det, står det i den dommen, for å ha kjöpt kjött og flesk for 50 kroner for kiloet.

Det er et annet forhold der som jeg vil spörre Dem om. Det er at De er dömt for at De vinteren og våren 1943

isen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

av blikkenslager S. Bentzen, Oslo, forsettlig kjöpte 1800 zinkbötter til 7.50 kr. pr. stk. og videresolgte böttene til de tyske myndigheter i Storgaten for 12.- kr. pr. stk., mens rimelig pris var kr. 4.50.- Det forhold er De dömt for.

Tilt: Ja, det er riktig. Det forhold er sånn som det fremgår av den politiforklaring som jeg gav den gang i 1943. Jeg hadde forskjellige skogsdrifter og det var mange vanskeligheter. Jeg tapte penger på noen av disse driftene, så det var vanskeligheter på den måten. Det kunne være vanskeligheter med jernbanevogner, så jeg ble påfört tap. Men den posten der og det forhold der er sånn at jeg sa til Wehrmacht at jeg kan ikke holde på med disse vedafførene; jeg taper så og så meget. Nå har jeg tapt 8.000 kroner på den driften; det var fra Söndre Land. -Ved skulle de ha. Hvis jeg ikke kan få inn det belöpet, er det umulig for meg, sa jeg. Jeg går konkurs hvis jeg holder på å levere ved og taper penger. Så var det en som foreslo at Bjerke skal få dette godtgjort, men han får det ikke på veden. Han kan skaffe oss 1800 bötter. De ville hatt mange flere bötter, men jeg kunne ikke skaffe flere den gang ialfall. Da skulle jeg få likesom en fortjeneste på böttene i formen, men i realiteten var det en godtgjörelse for tap som jeg hadde på den Söndre Land skogsdriften. - Det har jeg sagt i politiforklaringen i 1943, da det var aktuelt. Jeg har kopi av dette, Jeg tenkte at det muligens kom opp, og jeg ville ialfall gjerne forklare meg om det. Jeg kan skaffe det skriftlig, antagelig litt senere.

sk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren: De kan ikke ha vært så forferdelig urimelige å ha med å gjöre disse tyskerne, som De har snakket om - at De er blitt truet og tvunget - når de går med på så usedvanlige ting som dette, at de med vitende og vilje ser gjennom fingrene med at De gjör Dem skyldig i prisovertredelse, for å dekke påstått tap på annen forretning.

Tilt: Forholdet var at jeg kunne ikke få det godtgjort i forbindelse med ved. Jeg kunne ikke gå over maksimalpris.

Dommeren: Her går De over maksimalprisen. Rimelig pris for böttene, står det her, var kr. 4.50. Om det var kjöp eller salg vet jeg ikke.

Tilt: Da tror jeg ikke det var bötter å få i Norges land etter den pris. Jeg har ikke gjort dette for å tjene noe. Jeg har i virkeligheten ikke tjent på dem. Det er i realiteten en erstatning for tap på skogsdriften i Söndre Land, som jeg sa til politiet den gang denne saken var oppe.

Dommeren: Så er det noen andre opplysninger her. De har oppgitt til en av revisorene som har vært vitne her, at Deres privatforbruk var 13.000 kroner pr. år, anslagsvis. De var tiltalt i denne siste prissaken for å ha kjöpt ca. 500 flasker vin for ca. 15.000 kroner og minst 100 flasker brennevin i 1942-43. Domsgrunnene lyder slik om det: (Bilag 25)

"Retten finner videre bevist at tiltalte im 1942 .... finner å kunne bygge noe derpå."

Så fremgår det at politiet ville ha inndratt i forbindel-

n norsk Okkupasjonshistorie, 2014

se med denne sak - det ble ikke tatt til følge, fordi man anså det ikke bevist at det skyldtes innkjöp ved straffbar virksomhet - 8 flasker champagne, 3 1/2 Brandy, 1 vermouth osv. Jeg forutsetter at De har kjöpt denne vin og dette brennevin til personlig forbruk. Det harmonerer -synes jeg - dårlig med et privatforbruk på 13.000 kroner. Prisretten den gang anså det i hvert fall godtgjort at De hadde kjöpt 50 flasker vin å 30 kroner flasken og 10 flasker brennevin - der står ikke noen pris, men et vitne som retten ikke kunne stole på, hadde forklart at De hadde kjöpt 500 flasker vin. Vi kan imidlertid ikke holde oss til annet enn det De er dömt for. Etter det har De engang i 1942-43 kjöpt vin for 1500 kroner. Jeg forutsetter at det var til personlig forbruk?

Tilt: Ja, det var det. Jeg synes ikke det var annet enn helt naturlig kjöp. Jeg har ikke kjöpt de 50 flasker på en gang; jeg har kjöpt dem over to år, som det står i den gamle saken. Jeg kjöpte en eller to flasker ad gangen. Når man har forretning av de dimensjoner som jeg hadde, og er vant til å ha det, er det ikke noe for meget å bruke 50 flasker vin både til representasjon og annet.

Dommeren: Har De hatt noe behov for representasjon i Deres forretning på den tid?

Tilt: Når skogsbestyrerne kom inn, hendte det at vi gikk en tur over på Dampkjökkenet og tok en kopp kaffe, og det hendte at vi tok en flaske vin etter forretningstiden og satt og snakket og dröftet disse skogsdriftene. Det forekom meget ofte. Jeg hadde jo drifter både i Ådalen og Eggedal og mange

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

andre steder. Lundesgaard kom inn engang i måneden, andre bestyrere kom engang i måneden, og d a gikk det gjerne en flaske vin. Det synes jeg ikke er noe stort forbruk.

Dommeren: Det er ikke den side av saken jeg overhodet vil feste meg ved. Men det er kort og godt det at med de priser som var under krigen og for en mann som hadde vært så vant til å bruke penger som De hadde - De kjöpte matvarer på svartebörsen og b etalte de priser man måtte betale, 50 kroner kiloet for kjött og flesk - kan jeg ikke skjönne hvordan De kan få presset det inn på et budsjett på 13.000 kroner.

Tilt: Det forstår jeg meget godt. Forholdet er at jeg bodde på et bakværelse,på et av kontorværelsene mot gården. Jeg var meget ökonomisk av meg. Jeg kjöpte dann og wann på svartebörsen. Det forstod jeg at man hadde lov til. Jeg tror til og med London sa at kjöp mest mulig på svarte börsen så tyskerne får mindre. Jeg har lest det engang. Jeg har dessverre ikke tatt det med i dag. En annen ting er at jeg stelte selv; det har jeg gjort i mange år tidligere også. Jeg hadde innrettet meg med en liten elektrisk komfyr. Jeg hadde også et lite kjöleskap.

Dommeren: De fastholder at De ikke har brukt mer enn 13.000 kroner pr. år?

Tilt: Nei, det har jeg ikke gjort.

Dommeren: Hadde De selskapelig omgang med tyskerne under krigen?

Tilt: Nei, aldri. Det var ikke g odt å ha selskapelig om- [illegible] med dem. når man ikke kunne tysk.

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Dommeren:

~~Tiltx~~ De hadde både handelsskole og middelskole.

Tilt: Det var ikke svært meget jeg gikk der, dessverre.

Dommeren: Det var vel ikke absolutt noen betingelse at man var ekspert i tysk for å ha omgang med dem.

Tilt: Jeg var nok alt annet enn ekspert i tysk. Jeg kan nemlig ikke tysk. Det er synd å si det; det er utrolig men sandt.

Aktor: Har De, Bjerke, solgt kjöleanlegg til tyskerne noen gang, for Soldatenheim Lilleström?

Tilt: Det er mulig at jeg var mellommann der. Enten har jeg vært mellommann for Werhmacht eller jeg har hatt med transporten av det å gjöre. Jeg har kanskje kjört det til Lilleström. Det er mulig det har gått gjennom meg.

Aktor: Det er et regningsbelöp på bort imot 5.000 kroner - 4.818.02 - montering og nyanskaffelse av deler av kjöleanlegg for Soldatenheim Lilleström.

Tilt: Da har jeg kanskje skaffet reparatörer.

Aktor: Er det i forbindelse med Meierbrukets Innkjöp?

Tilt: Jeg tror jeg skaffet en reparatör. Denne sak var i prisretten. Det var et meget stort firma - enten Husebye eller noe sånt - som hadde med det å gjöre. Hele saken ble oversendt til politiet, og da hadde jeg visst beregnet 10 kroner for meget.

Aktor: Det er riktig at det ikke ble noen fortjeneste av det. Det ble en reduksjon på 24.71 kroner. Det ble ikke noen prisforfölgning av det. Det foreligger i dokumentene her. De husker noe om at De hadde vært borte i noe med kjöleanlegg altså?

© norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Forsv: Han skaffet en reparatör, sa han.

Tilt: Det kan hende. Men jeg skaffet en reparatör opp der iallfall. Jeg vet det var noe politigreier der.

Aktor: Så var det en ting til. Vi snakket nokså inngående første dagen om dette som vi har kalt "diversesalgene" til tyskerne, altså ikke vedsalg, men de övrige varer. Det er av revisor Storström antydet at det er omtrent på 1 million kroner, men det er altså et skjönnsmessig belöp. Hva var det nöyaktige tallet De mente at diversesalget belöper seg til?

Tilt: Det tror jeg står på side 30 - 31 i det Blå hefte.

Dommeren: Det er isenkram 325.000 kroner og andre varer 245.000 kroner.

Aktor: Det blir tilsammen 570.000 kroner. Så skulle komme i tillegg transportytelser 170.000 kroner, er det så?

Tilt: Vi hadde et vitne som het Birger Larsen, som hadde med det å gjöre, og som påstod at det var et meget höyere belöp. Da dette ble oppstillet, hadde jeg ikke adgang til bökene. Jeg bygget opp dette på revisjonsrapportene fra revisor Trygve Sverre og revisor Arne Storström . Direktör Bergsvik var så elskverdig å hjelpe meg med dette. Han er regnskapskyndig og har heldigvis hjulpet meg med det. Vi er kommet så nær som det var mulig, uten å få lov å fölge bökene.

Dommeren: Dette vitnet Larsens antagelse bygget mer eller mindre på gjetning på grunnlag av de opplysninger han mente å sitte inne med. Han har ikke undersökt noen regnskap av hensyn til denne saken. Om han ligger noe höyere, kan jeg

isen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

ikke skjönne det er særlig meget å bygge på, for De må jo forutsettes å ha noe mer greie på dette enn ham.

Tilt: Etter at jeg nå har sett böker og papirer delvis, er jeg også kommet til det resultat at jeg tror disse transportytelsene måtte ha vært meget höyere.

Dommeren: Og diversesalget tilsvarende lavere eller tilbakebetalingen også? Sammenlagt skulle det bli ca. 1.million. Er det diversesalget som går ned?

Tilt: Da er det diversesalget, tror jeg, som går ned. Jeg tror det passer. Det er nok riktig det.

Aktor: Revisor Storström har sagt 1 million. De har altså forskjellige tall på 325.000 kroner, 245.000 kroner, 170.000 kroner og 260.000 kroner, som også tilsammen blir nöyaktig 1 million kroner. Hva har De bygget på da? De hadde ikke adgang til noen regnskaper, fordi det ikke fantes noen regnskaper.

Tilt: Jeg har bygget på revisor Trygve Sverre, revisor Arne Storström pluss de notater som jeg kom over og enkelte papirer som jeg fant, og etter erindringen.

Aktor: Altså etter erindringen. Men hvilke notater har De funnet, som ikke revisor Storström har sett?

Tilt: Det kan jeg ikke akkurat si. Men revisor Storström har jo hoppet over nokså meget. Aktor sa selv her forleden at Storström ikke kunne komme til noe endelig resultat i forbindelse med vedforretningen, da det var helt nödvendig å få en oppgave fra Wehrmacht, og den oppgaven hadde han hverken sett eller sett, men i dag er den fremlagt på rettens bord.

Aktor: Nei, det var ikke den oppgaven jeg snakket om. Jeg

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

snakket om at revisor Storström hadde bygget på bl.a. fraktbrevene og på de såkalte tyskersjekker og på det som fantes av regnskaper hos Dem.

Tilt: Med hensyn til fraktbrevene sa jo revisor Storström at jeg har levert - jeg tror han sa - mellom 22.000 og 25.000 favner ved. Hvis han har lagt og legger de fraktbrevene til grunn, som han antagelig har gjort, har han funnet fraktbrever for meget mer enn det jeg har levert for egen regning, for som det er opplyst her i retten tidligere, var forholdet at Wehrmacht jo rekvirerte mine lastebiler, når jeg ikke hadde egen ved, og da kjörte jeg alle slags varer - ved og tömmer, masse ved og tömmer.

Aktor: Det stemmer jo allikevel ikke så dårlig med de tall som nettop er dokumentert i dag. Det er fremholdt at i tiden 1.april 1941 til - det var visst - 1.desember 1944 har De levert omtrent 16.000 favner ved, og så har vi da tillegget hele sesongen fra begynnelsen av august 1940 og til 1.april 1941.

Tilt: Da hadde jeg neppe stort, så da kan det ikke være så svært meget.

Aktor: Dessuten har vi vintersesongen 1944/45 fra 1.desember og et halvt år framover nesten - iallfall flere måneder. Storströms tall er ikke dårlig i forhold til det De har fremlagt på 16.000 favner.

Tilt: Når han er oppe i noe sånt som mellom 22.000 og 25.000 favner, er det helt galt. Hvis det er sånn at Storström har kommet opp i det tallet der på 22.000 til 25.000 favner, kan jeg godt tenke meg at han er kommet dit på grunnlag av fraktbelöpene. Når Wehrmacht hadde kjöpt ved fra andre leverandörer, kjörte jeg den. Det ble på den

Den norsk Okkupasjonshistorie, 2014

måten at tyskerne kom med fraktbrevne og sa: Værsågod, her er 10 fraktbrev, her er 20 fraktbrev, kjör den veden dit og dit.

Aktor: Storström har også regnet med betydelige transportytelser av forskjellig art, men De mener det er höyere.

Tilt: Hvor store transportytelser har Storström regnet med?

Aktor: Han ligger lavere. Han ligger på 31.000 - noe over det.

Dommeren: Det med antall favner spiller forholdsvis underordnet rolle. Det er i grunnen omsetningens störrelse som er avgjörende. Der har man jo utgangspunkt i sjekkene fra Norges Bank, hvor meget De har fått i penger fra tyskerne. Det er godtatt at De har levert ved for ca. 1.6 million kroner. Så har De 1 million til å forklare, og den har De forklart på den måten at De hadde transportytelser 170.000, tilbakebetaling 260.000 og andre varer 570.000. Nå sier De det er mulig at transporten er höyere og diversesalget tilsvarende lavere?

Tilt: Nettop. Det er det faktiske forhold.

Dommeren: Dette kan vi ikke komme nærmere inn på livet, for noe regnskap har vi iallfall ikke.

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt: Ikke jeg heller. Derfor har jeg skrevet til bobestyreren om å få komme og se på de mappene som lå der, og der fantes ingen ting. Der lå det 22 mapper. Jeg fikk en korrespondansemappe. Jeg har funnet ut en del, til tross for at bobestyreren sa at det ikke har noen interesse. Jeg har siste rettsdag fått greie på av bobestyrerens fullmektig Sverdrup at det lå 22 mapper oppe hos revisor Storström. Jeg har skrevet til bobestyreren mange ganger om dette, og det var förste gang jeg hörte at Storström har mapper hjemme. Det er nå flere måneder jeg har presset på Storström gjennom bobestyreren og gjennom revisor; dette vil revisor Samuelsen kunne bekrefte.

Dommeren: Er det så å forstå at De mener at den lille regnskapsboken - den lille svarte boken hvor De hadde fört et etter Deres skjönn tilfredsstillende regnskap for diversesalget - er blitt somlet bort, siden den ikke finnes?

Tilt: Det er utrolig hvor det er somlet.

Dommeren: De to revisorer, både Storström og Sverre, som formodes å ha hatt alt materiale, sier at regnskap for det finnes ikke. Da må den være somlet bort. Jeg forutsetter at ikke noen av herrene har bevisst underslått regnskapet.

Tilt: Hvis den ikke er i mappene hos Storström, er den iallfall somlet bort. Det er meget som er somlet bort her. Vi kan bare se på denne mappen her, hvordan bobestyreren somler. (Viser mappen) Her står "uten interesse" og så

n norsk Okkupasjonshistorie, 2014

finner jeg kvitteringer her for over 10.000 kroner - forskudd innbetalt på ved og sånt. Er det fört samme somlesystemet med alt annet, er det ikke rart de ikke finner boken. Det er helt eiendommelig. Jeg har aldri vært utsatt for den slags behandling og aldri vært utsatt for så upålitelige folk som dem som steller med dette boet.

Dommeren: Jeg synes ikke De skulle bruke så kraftige uttrykk.

Tilt: De er helt korrekte.

Forsv: Jeg glemte å spörre revisor Samuelsen sist. Han har bekreftet at de ikke finnes noen mapper hos Storström, han har spurt etter dem, og der var ingen ting.

Tilt: Det har jeg fått beskjed om mange ganger også, men nå plutselig er de kommet til stede.

Aktor: Det var en bemerkning til det som ble sagt. Norges Banks sjekkartotek viser at hvis man setter vedomsetningen til 1.6 million kroner, er det omtrent 1 million til. Revisor Storström hevder at det finnes også andre sjekker som er gått inn på Bjerkes bankkonto, som ikke står i Norges Banks sjekkartotek, og som altså skulle tyde på, sier han i sin rapport, at denne diverseomsetningen og at de postene som De nevner her, skulle være större enn 1 million sammenlagt.

Dommeren: At det finnes noen innförsler på hans personlige bankkonto, som ikke er på Norges Banks lister?

Aktor: Ja. Så han antyder at omsetningen kan ha vært oppe i 3.5 million kroner - er ikke det tallet? Jeg har ikke rap-

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

porten foran meg. Han antyder over 3 millioner kroner.

Tilt: Som jeg tidligere har sagt, må jo fantasien være der.

Dommeren: Kan De benekte at De har inntekter utenom bökene?

Forsv: Det er konstatert at der er feil.

Aktor: Det fantes på Bjerkes bankkonto tall som ikke stemte med noen av belöpene på sjekkartoteket.

Forsv: Jo, han hadde fått pengene i Sparebanken og har overfört dem til Kreditkassen. Det er de samme pengene, og Storström plusser de overförslene til sjekkartoteket.

Aktor: Det er ikke det jeg sikter til. Det står jo anfört på Bjerkes konto hva det er, om det er sjekk nr. det og det fra Norges Bank som er cashet.

Forsv: Det er jo forklart. Der hadde kartoteket med notaer hos Bjerke som ble korrigert siden, og de pengene som kom inn, er de riktige belöpene, men notaene har delvis vært större. Det forklarer Bergsvik meget nöye.

Aktor: Jeg er ikke enig i det. Jeg var höyst uenig i hans syn på det.

Forsv: Det er ingen som har holdt seg til noe tillegg til sjekkartoteket, iallfall ikke Erstatningsdirektoratet, så det må være feil fra Storström,

Aktor: Ikke i beskrivelsen i forelegget, men Erstatningsdirektoratet har forsåvidt gjort det.

Den norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Forsv: Det er en liten ting jeg gjerne vil ha fram, som vi ikke har vært inne på. Det var disse telegrammene De sendte fra fengslet, Bjerke, som har et litt ubehagelig innhold. Det var den gang De satt arrestert for prissaken, såvidt jeg forstår. Da var poenget, såvidt jeg har forstått, at det ble sagt til Dem at De skulle bli sittende arrestert inntil De tilstod langt mer enn De hadde ansvar for. Vil De forklare hvorledes det var?

Tilt: Jeg har i hele okkupasjonstiden og senere vært forfulgt av politifullmektig Per Oldeman Isaksen. Han har vært etter meg på alle mulige måter, og han var etter meg for disse vinflaskene og disse böttene og slo de sakene sammen, som dommeren nevnte. Så ble jeg arrestert for å ha kjöpt disse 50 flaskene vin. Men forholdet var det at politiet fikk beskjed av direktör Knudsen, som har en restaurant borte i Storgaten, som heter Cordial, at jeg hadde fått det, på grunn av at han hadde besök av prispolitiet og kontrollnemnda. Hans kvote var på 4.000 flasker, og så hadde han 2000 flasker manko. Så var jeg akkurat innom der og skulle hente en flaske eller to der. De holdt på med husundersökelse der. Så sa han: Jeg har husundersökelse, kom igjen siden. Så gjorde jeg det. Men han ble arrestert på grunn av at av de 4000 flaskene hadde han notert bare 2.000 og betalt avgift av 2.000. Så skulle han ha en stor post på meg. Følgen var at jeg ble arrestert. Fullmektig Isaksen forlangte i retten at jeg forelöpig skulle sitte inne

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

en måneds tid for det forholdet der. Så kom prispolitiet opp annenhver dag på Åkebergveien og vi snakket om dette fram og tilbake. Knudsen hadde holdt lenge på at jeg hadde fått 700 flasker vin. De ville presse meg til å tilstå. Hvis jeg ikke tilstod at jeg hadde kjöpt 700 flasker vin, skulle jeg iallfall bli sittende på Åkebergveien inntil jeg hadde tilstått. Ja, sa jeg, da kommer jeg til å bli sittende her resten av mitt liv, for det kommer jeg aldri til å tilstå. Det var helt urimelig, og jeg forlangte å komme ut. Men å sitte innesperret på den måten, noe sånt bort i veggene å spærre inne en mann for at han hadde kjöpt noen flasker vin!

Dommeren: Det var ikke bare for at De hadde kjöpt vin. De hadde solgt disse böttene til overpris også.

Tilt: Det var noe å sette en mann i fengsel for at han hadde solgt 1800 bötter!

Dommeren: Det var prisovertredelse. De må ikke tro at det var bare for vinen.

Forsv: Dommen gjelder begge deler.

Dommeren: Dommen gjelder tre forskjellige forhold.

Tilt: Men tyskerne var i virkeligheten de reelle kjöpere. Jeg var bare mellommann. Tyskerne sa jeg fikk sette notaen opp sånn at jeg fikk dekket tap på Söndre Land veddriften. Det var ikke jeg som bestemte prisen; det var en formsak. Det kom bort i så meget fanteri i okkupasjonstiden at det lignet ingen ting.

Når prispolitiet sa at jeg skulle bli sittende inne til

...lsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

jeg hadde tilstått at jeg hadde kjöpt 700 flasker vin, måtte jeg gjöre noe for å komme ut, og da sendte jeg de to telegrammene. Når man sitter i tysk fengsel, kan man gjöre litt av hvert.

Dommeren: Hvor lenge satt De fengslet?

Tilt: Jeg satt der fra lördag aften til neste mandag formiddag. Jeg satt 8 - 9 dager.

Dommeren: Det var et telegram til advokat Finn Ström og til en tysker - Biederbeck?

Tilt: Ja, det var sjefen i Wehrmachtavdelingen. De presset jo på for å få ved. Jeg hadde ubehageligheter nok om dagen og kunne ikke få det noe bedre, når jeg skulle sitte i fengsel.

Forsv: De var litt desperat?

Tilt: Ja, jeg var rasende over at prispolitiet kunne gå fram på en slik måte. Det var uforskammet.

Dommeren: I det telegrammet til Biederbeck sier De bl.a.: "De motarbeider åpenbart tyske interesser og meg som leverandör og N.S." Hvorfor plusset De på N.S.?

Tilt: Jo, det var for å villede prispolitiet naturligvis. Hvis de fikk inntrykk av at jeg var N.S., kanskje de ville være litt mer forsiktige. Jeg ville gjerne at prispolitiet skulle ha inntrykk av at jeg var N.S. i de dagene jeg satt fengslet i Åkebergveien.

Forsv: Det viser seg at Braathen har vært i byen i går, men kunne ikke være over til i dag. Han hadde revisjonsarbeid på [illegible]. Han har avgitt en liten erklæring; han sier bl.a.her: [illegible] har gått gjennom de av Samuelsen innleverte beretninger [illegible] og til skatteinspektören i Oslo, og erklærer meg enig [illegible] fremförte." (Leverer erklæringen til dommeren)

Nielsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Han er altså en sånn skatterevisor. Ellers skriver han om sine egne vanskeligheter ved å möte her i dag.

Tilt: Jeg satt og skrev ned en del i går, som jeg gjerne vil få lov å lese opp?

Det er först om betalingen av medlemskontingenten. Da Olea Olsen förste gang var hos meg, var det min hensikt å gi henne en rund sum - 50 eller 100 kroner som jeg nevnte. Når hun og fru Munthe Svendsen sier at jeg ikke betalte, var det vel så at jeg ikke har hatt kontanter. Det hendte ofte. Jeg bad henne derfor komme igjen senere. Da hun kom igjen senere, hadde jeg vel forandret mening allerede og betalte ikke noe.

Med hensyn til besöket hos Arveschoug vedrörende eksklusjonen kan jeg fremdeles ikke erindre at jeg var hos Arveschoug. Da jeg hörte om eksklusjonen, var jeg meget nervös av flere grunner: For det förste frykten for offentliggjörelse, dernest frykten for tyskerne. Da jeg ikke var medlem, kunne ikke eksklusjon komme på tale. Hvis mitt medlemskort ved en feiltagelse fremdeles stod i hovedkontorets kartotek, var dette en intern sak for N.S.kontoret og vedrörte ikke meg. Hvis jeg den gang har snakket med Arveschoug - kanskje i telefonen - så må det ha vært for å forklare ham dette. Når kontoret gjennomförte eksklusjonen, kan det vel ha vært for å slippe å innrömme en feil. Det var nemlig meget sommel på de N.S.kontorene, har jeg hört. Jeg kan ha bedt om å få snakke med sjefen. Jeg husker intet om Arveschoug.

Så har jeg notert litt angående det dommeren spurte om

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

personlig forbruk. Det er kort og godt: Om mitt personlige forbruk vil jeg få lov å si at jeg bodde på et lite rom innenfor mitt kontor under hele okkupasjonen. Jeg hadde ingen kostbare vaner; jeg holdt ingen selskaper. Jeg reiste kun i forretninger. Jeg brukte vin og "svarthandelsvarer". Det ble gitt til arbeidere og kjörere, jeg ellers ikke fikk til å arbeide for meg - sånn som alle mennesker gjorde i okkupasjonstiden. Jeg tror dette var noe alle gjorde. Jeg var den gang sjelden på restaurant og stelte min egen mat på mitt kontor, for jeg hadde en elektrisk komfyr og kjöleskap.

Jeg har notert noe som heter "forhåndsdom". Ifölge dokument 1 i saksaktene sier politifullmektig Per Oldeman Isaksen at jeg har solgt 100.000 favner ved til Wehrmacht, mens jeg solgte 20.000. Det er 80.000 favner for meget.

Dommeren: Hva Isaksen og andre måtte ha uttalt under etterforskningen som ikke er referert her, kan De rolig la ligge.

Tilt: Det forekommer i saksdokument nr. 1. - Advokat Rubach skriver .....

Dommeren: Det der kan De også la ligge. Hans navn har overhodet ikke vært nevnt her. Vi bryr oss ikke om andre dokumenter enn dem som ligger på rettens bord og de opplysninger som er fremkommet. Det er ikke nödvendig at De imötegår noe som ikke er fremsatt mot Dem i retten. Det vil bare være å kaste bort tiden.

Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt: Går det an å si noe om revisor Sverre?

Dommeren: Det synes jeg De kan la være.

Tilt: Kan jeg få lov å nevne litt, det er fort gjort. Det er en nokså viktig sak for meg.

Dommeren: Hans revisjonsrapport er ikke dokumentert på noe vis. Den eneste ting i hans rapport som aktor har fremhold. er dette at han sier det ikke er noe regnskap for diverse-salget; det samme står i den andre. Ellers har ikke aktor kommet inn på Sverres rapport. Og Sverres personlige forhold vil jeg iallfall be Dem holde utenfor. Jeg er fullt enig i - og det er vel ingen til stede som ikke er enig i - at det er en komplett skandale at Sverre er blitt oppnevnt som revisor i Deres sak, men det er noe vi ikke behöver å bry oss med.

Tilt: Dette er en kombinert opplysning om Sverre og bobestyreren. Den er ganske kort, hvis jeg får lov.

Dommeren: Kjör i vei. Jeg skal stoppe Dem, hvis jeg så synes.

Tilt: Sverre satt i 3 uker på Ilebu. Hans bo var under beslag. Ifölge politiets egen oppgave har han levert brakker for 9 millioner kroner til tyskerne. Bobestyrerens fullmektig Sverdrup får greie på forholdet ved julketider 1945 ifölge sitt brev til politiet, men han beholder ham til 18. oktober 1946 og betaler ham i löpet av 1946 over 2.200 kroner av boets midler. Sverre påstår i politiforklaringen at frk. Kyrene i 1945 beskyldte ham for å ha "fjernet" verdier til ca. 70.000 kroner. Han lar dette sitte på seg uten engang å spörre bobestyreren om denne har tatt vare på disse verdiene. Sverdrup

Senn norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Keller i et brev til politiet Sverres revisjon for saklig og grundig.

Så var Dommeren inne på at tobakkskvitteringene skulle gå som fradrag på de 81.000 kroner. Det samtykket jeg i. Nå har jeg tenkt nærmere over saken ....

Dommeren: De 81.000 kronene - er det erstatningskravet?

Forsv: Ja, en del av det.

Dommeren: Vi tar absolutt intet standpunkt til Deres mulige erstatningskrav. Hvis jeg skulle ha kommet med en uttalelse som kunne tyde på noe slikt, er det en misforståelse. Det er iallfall ikke ment slik. Tobakksplantene spiller ingen rolle for oss.

Tilt: Angående tobakkskvitteringene ble det sagt tirsdag at når det i korrespondansemappen ble funnet kvitteringer for betalte tobakksplanter for ca. 4.000 kroner, gikk dette beløp fra de bortkomne 81.000 kroner. Dette er ikke riktig. Hadde jeg vært i arbeid, hadde jeg sörget for å få levert tobakksplantene. Da jeg satt inne, sörget ingen for det. Jeg har altså ikke fått motverdien av kvitteringene. På mappen står "uten interesse", altså for bobestyreren.

Så var det hestene og krumtappen dommeren var inne på. Dommeren sa jeg ikke skulle ha bedt om hester og krumtappen. Jeg ber om å få gjöre merksam på at jeg på det tidspunkt hadde gående drifter til 100 tusener av kroner for egne og lånte penger. Jeg formoder at man ikke av

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

meg mer enn av andre forlanger at jeg skulle la disse verdier ödelegges.

Om utlån av regnskapsböker og bilag har jeg notert: Se Sverdrups brev side 170 i den blå mappen. Her er brev fra bobestyreren av 24.januar 1950:

"Jeg har forgjeves sökt Dem over telefonen lördag middag. og har idag mottatt Deres brev datert 23. ds. Spörsmålet om utlån av regnskapsböker m.v. forela jeg for advokat Wilthagen som imidlertid henviste mig til statsadvokaten i Oslo. idet spörsmålet må avgjöres av påtalemyndighetene. Statsadvokaten meddelte mig at dersom De fikk rettens oppnevelse av en revisor, ville denne revisor kunne få utlånt regnskapsbökene m.v."

Så det var ikke så lett å få tak i resten av bökene.

Så har altså revisor Storström vært meget interessert i å skaffe .....

Dommeren: Bjerke, nå har De snakket i temmelig nöyaktig et kvarter. Jeg sa til Dem at De kunne komme med faktiske opplysninger og De har faktisk hele tiden sittet og prosedert Deres sak. Det er ikke meningen De skal gjöre det, hverken nå eller på noen annen tid her i saken. Det er derfor De har forsvarer. Det er forsvareren som skal prosedere saken. Nå vil jeg virkelig be Dem om De ikke kan stoppe. Det har en annen tyngde når det kommer fra Deres forsvarer enn når det kommer fra Dem, det kan jeg si Dem.

Tilt: Nå har jeg ikke fått vist dette til min forsvarer.

Dommeren: De skal ikke sitte der og imötegå alle mulige opplysninger som måtte være kommet fra vitnene eller revisorene her. Det er ikke Deres oppgave.

elsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tilt: Jeg mener at dette er faktiske opplysninger.

Dommeren: Det er ikke det. De har ikke kommet med noen faktiske opplysninger forelöpig, som har noen særlig betydning for saken i tillegg til det De har forklart tidligere. Hvor meget har De igjen?

Tilt: Det er bare lite grann. Om skjulte verdier - er det noe som interesserer Dommeren? Det er et punkt jeg ikke har fått lov å imötegå ennå. Jeg har nemlig ikke vært spurt om det.

Dommeren: Det har ikke engang vært nevnt. Det ligger i den påstand som er nedlagt mot Dem i forelegget, at myndighetene må regne med at De har skjulte verdier, ellers ville myndighetene ikke på det tidspunkt ha påstått en inndragning på 200.000 kroner.

Aktor: Jeg har forsåvidt nevnt at det var etterforskning ved saneringsavdelingen. Det er da brakt i erfaring at det er tegnet livspoliser.

Tilt: Det var nettop det jeg ville inn på. Revisor Storström har vært meget interessert. Jeg har nemlig sett papirene mellom Storström og Landssvikpolitiet og Saneringspolitiet. Såvidt jeg husker er det dokument nr. 29 i aktene.

Om undersökelse av skjulte verdier: Storström satte i verk etterforskning mot meg selv og hele familien Myhrene for å finne formodet saneringssvindel. Etter alle disse år har man ikke funnet noe som helst, dvs. man har funnet to livspoliser tilhörende mine gifte dötre, som ikke har noe

noe med saneringen å gjöre. Ifölge mine dötres politiforklaring handler dette seg om tilbakebetalte lån. Medhensyn til driften av mitt bo sier Sverdrup i 1946 at han har utbetalt et beløp til en sjåfför Green .....

Dommeren: Nå er De inne på erstatningskravet mot boet. Det kan De stoppe med. Vi har ikke hört noe om Green. Det spiller ingen rolle hva han måtte ha skusslet bort i gaver eller hva det måtte være til den sjåfören. Jeg må ha en stopper for dette.

Tilt: Jeg skal ikke komme med det. - Sverdrup sier i brev til en eller annen noe om Somma seterskog, Aamodt,Modum. Han kan ikke skjelne ut disse driftene en gang. Han vet ikke hvor Somma ligger, og så ligger den i Ådalen. Det var bare det jeg ville ha sagt.

Sverdrup sier i et brev av 11.mai 1950 at revisor Storström fremdeles oppbevarer endel mapper. Hvorfor er ikke disse mappene forelagt min revisor Samuelsen og Braathen? Og har dette noen forbindelse med at jeg på mitt kontor hadde kvitteringer for varer innkjöpt i butikk i Oslo for Wehrmacht. Revisor Braathen forteller at den mappen lå på det ytterste kontoret en gang han var der. Der så han at det var kvitteringer fra forskjellige butikkfirmaer her - kvitteringer for butikkinnkjöp i Oslo. Braathen sa til meg at han på mitt kontor så en mappe med kvitteringer fra butikker i Oslo over varer som jeg hadde kjöpt for Wehrmacht. Han sa at dette vedrörte ikke denne saken. Han vil bekrefte dette, når saken om omsetningsavgiften kommer opp.

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Det siste jeg har notert, er om min forbindelse med Wehrmacht. Jeg ber om å få gjöre oppmerksom på at jeg under hele krigen kun hadde forbindelse med ett eneste Wehrmachtskontor. Hvis jeg hadde villet, hadde jeg kunnet få mange forbindelser og hadde kunnet selge meget mer. Det tror jeg skulle fortelle om min holdning til tyskerne. Hvis det bare var om å gjöre å karre til seg forretninger, sånn som Storström og Sverre sa, kunne jeg gått bort til de andre avdelingene - både marinen og politiet og Todt og hva de het - og gjort forretninger. Jeg har ikke tilbudt dem en eneste knappenål, og det finnes ingen på jorden som kan bevise at jeg har satt foten innom et tysk Dienststelle uten det ene som jeg har hatt med å gjöre.

Det kunne være meget mer å si om dette, men jeg skal få lov å avslutte her.

Her kan dommeren få se at min bil A.1000 lå som en vrakhaug på Ekberg (viser) da jeg kom igjen. Advokat Holm har måttet skrive en anmeldelse til Politikammeret. Her er en spesifikasjon for en del av det som mangler. Det står under "Tatt imot sånn og sånn" ..."vakthavende Oslo Politikammer". Det var noen levninger av denne bilen; de andre er bare vrakhauger.

Forsv: Vi får ikke Samuelsen. Skal vi ikke da ringe Storström og spörre om han har mappene og få offisielt ja eller nei?

Aktor gikk og ringte.

©Okkupasjonshistorie, 2014

Aktor: Jeg fikk tak i ham. Han hadde fått en god del da han overtok. Det var korrespondanse osv. Han hadde ikke da noe særlig lagerplass, så han hadde noe på kontoret hans kone hadde og noe hadde han hjemme. Det som var på kontoret, var kjört til tilsynsmannen, men hjemme hadde han stående en kasse sa han. Jeg spurte om det kunne være så meget som 22 mapper. Jeg tror ikke det, sa han, men det er en hel del - han brukte ordene - rask og rusk. Han ville vel nærmest antydet at det ikke var noe av verdi for saken.

Parts- og vitneforklaringer var dermed avsluttet.

Norsk okkupasjonshistorie 2014

Aktor: Ærede rett! Jeg skal först komme med mine bemerkninger om förste passus i forelegget - spörsmålet om tiltaltes medlemsskap. Det er på det rene at tiltalte har meldt seg inn i N.S. i september 1941. I forelegget står det 15.september. Så er det da to spörsmål som i grunnen reiser seg. Det ene er om det forelå noen straffebefriende tvang ved innmeldelsen, og dessuten om tiltalte har meldt seg ut av N.S. slik som han har forklart, eller om han, som det står i forelegget, er blitt stående som medlem til han ble ekskludert 25.januar 1945.

Spörsmålet om tvang tror jeg man kunne besvare nokså enkelt. Tiltaltes forklaring går ut på at han hadde hatt en vedhandel med en mann som het Knudsen på Regnbuen, og at Knudsen hadde anfört å ha til gode 1500 kroner av ham, mens Bjerke nektet å skylde dette beløp. Så, sier Bjerke, vile han kommet i vanskeligheter, fordi Knudsen hadde forbindelse med en rikspolitikonstabel Torgersen. Denne Torgersen har så ringt til Bjerke en eller to ganger om belöpet, og da også brakt på bane spörsmålet om tiltalte var medlem av N.S. og han skulle i telefonen ha brukt noen truende vendinger, som gjorde at tiltalte fant det tilrådelig å melde seg inn. Dog opplyser tiltalte selv at han aldri hadde sett Torgersen; han hadde bare snakket med ham i telefonen. Jeg tror det er unödvendig å knytte andre kommentarer til det enn at det er ikke noen tvang som på noen måte fritar for straff. Forklaringen om den tvangen er i det hele nokså lös. Jeg må derfor

Okkupasjonshistorie, 2014

påstå at tiltalte frivillig har meldt seg inn i N.S. i september 1941.

Så er det spörsmålet om han har meldt seg ut i november 1941, eller om han er blitt stående som medlem til eksklusjonen. Der har vi for det förste den omstendighet at det er funnet en kopi av utmeldelsen hos tiltalte, da det ble foretatt ransaking hos ham. Det er selvfölgelig intet bevis. En sånn kopi kan tiltalte godt ha produsert selv ved frigjöringen og - som jeg skal komme tilbake til - meget taler for at det også er tilfellet.

Jeg skal summere opp hva vi har av argumenter for og imot at tiltalte har meldt seg ut i november 1941. For utmeldelse er for det förste tiltaltes forklaring her og denne kopien som jeg har nevnt. For det annet er det vitnet Arveschougs forklaring om at han syntes å huske noe om at han hadde sett at tiltalte hadde meldt seg ut. Så har vi Olea Olsen som hadde krevet kontingent, og fru Munthe Svendsen, som begge antydet at de også hadde hört at tiltalte skulle ha meldt seg ut i forbindelse med denne kontingentinnkrevningen. Mot utmeldelsen er for det förste at tiltalte er blitt stående i N.S.kartoteket. For det annet Arveschougs P.M. om eksklusjonen. For det tredje notatet fra Arveschoug, på dette P.M. at Bjerke hadde foretatt en henvendelse med anmodning om å få bli stående. For det fjerde har vi telegrammet til Heeresunterkunftverwal-

Kopiert av Nasjonalbiblioteket, 2014

tung som Bjerke sendte, da han satt i varetekt i prissaken. Dessuten har vi som et meget viktig punkt medlemsboken som er fremlagt her, og de kontingentmerkene som er innklebet i denne boken. Den omstendighet at tiltalte er blitt stående i N.S.kartoteket, er selvsagt på ingen måte avgjörende. Vi har sett det - sikkert både dommeren og forsvareren og jeg - i andre saker at N.S.kartoteket ofte har vist ufullstendighet, så jeg legger ikke på noen måte avgjörende vekt på dette. Jeg tar det forsåvidt som et tegn på de övrige omstendigheter som trekker i samme retning, nemlig at han har opprettholdt sitt medlemsskap. Hvis vi ser på Arveschougs P.M. av november 1944, hvor han foreslår eksklusjonen av tiltalte, vil man se - jeg må nesten få lov å referere det - der står: "P.M. Rolf Trygve Bjerke, adresse Torggaten 9,Oslo, disponent, eiendomsmegler, födt 23.mars 1890, er medlem av N.S. fra 15.september 1941. Han er i tiden 2.august 1940 til 11.mai 1942 bötelagt i alt 6 ganger, vesentlig for overtredelse av pris- og rasjoneringsforskrifter. I tiden fra 1912 til 1934 har han 22 böter og 3 dommer for diverse forseelser. Han sier seg tidligere ustraffet i spörreskjemaet. Han vil ikke betale kontingent og har aldri vist seg på et lagmöte. Han er tidligere frimurer av 3. grad. Fylkesföreren innstiller til strykning. Anbefales ströket som medlem av Nasjonal Samling. Oslo 26.november 1944. E.Arveschoug." I retten for et par dager siden sa Arveschoug at han husket noe om at tiltalte hadde meldt seg ut, og da jeg spurte hvordan i all verden han kunne huske det, blandt alle de medlemmene, at til-

Riksarkivet, Oppbevaringsinstitusjonen, 2014

talte skulle ha gjort dette, sa han; Jo, det var en kjent mann, jeg hadde festet meg ved det. Det som er det usannsynlige ved den forklaringen er at Arveschoug ikke i sitt P.M., hvor han anbefaler strykning av Bjerke som medlem av N.S. har tatt det med. Hvis han har husket det i 1950 og i 1949 i politiforklaringen, at han da ikke skulle ha husket det i 1944 det er uforståelig, og det er også uforståelig at han, om han skulle ha husket det, ikke har tatt det med i sitt P.M. Det tyder etter min mening på at det Arveschoug har anfört her, er noe han er kommet til å huske etterpå.

Så er det ikke bare det, men det er også den omstendighet at da denne strykningen ble meddelt Bjerke, gikk Bjerke opp på kontoret til Arveschoug. Det står: "Rolf Bjerke oppsökte meg på kontoret i dag" står det med Arveschougs skrift, "og anmodet om at strykningen måtte settes ut av kraft." Bjerke antyder at han eventuelt skulle ha snakket med ham i telefonen, men det er tydelig av det notatet at han har gjort en personlig henvendelse til N.S. og bedt om at strykningen måtte settes ut av kraft. Det harmonerer også dårlig med at han skulle ha meldt seg ut av N.S.

Det derpå följende notat fra Arveschoug, nemlig anförselen om "Med 28 böter og 3 dommer svarte jeg uten betenkning nei" trekker også i retning av at den utmeldelsen av N.S. i november 1941 er usannsynlig. At ikke Arveschoug iallfall da, når han hadde snakket med Bjerke, husket og ville an-

före ved siden av strafferegistret også den omstendighet at Bjerke hadde meldt seg ut av N.S., det harmonerer dårlig.

Så er det telegrammet til Heeresunterkunftwerwaltung. Det har vi lest. Det er utskrift av en del dokumenter i prissaken. Det fremgår av det at Bjerke har telegrafert slik: "Det norske prispoliti har siden 18.ds. ugrunnet holdt meg innesperret, hvorfor de daglige vanskeligheter oppstår med vedlevering. De er fra förste dag bekjent med at jeg kun leverer til tyske myndigheter, hvorfor prispolitiet får ta ansvaret for mangelfull levering og de store forsinkelser med vedleveransene. De motarbeider åpenbart tyske interesser og meg som leverandör og N.S." Telegrammet er sendt som iltelegram til Stadtzahlmeister Biederbeck 24.september 1943. Jeg mener det telegrammet taler for seg selv.

(etter stenogram)

Forsv: Oppfatter De det "meg som leverandör og N.S." slik at N.S. går på Bjerke? Jeg oppfatter det anderledes.

Aktor: Jeg vil komme til det siden, for det står i foreliegget nemlig anfört at "prispolitiet åpenbart motarbeidet tyske interesser, ham som leverandör, og Nasjonal Samling." Det vil jeg komme tilbake til under et annet avsnitt.

Jeg har forstått det slik, og jeg vil hevde at meningen må ha vært "motarbeider meg som N.S.".

Så har vi medlemsboken, sakens dokument nr. 7. Den er utstedt i september 1941, og der er fra og med september 1941 innklebet i medlemsboken i alt 40 kontingentmerker. Det er månedsmerker; det blir altså ut 1944. Jeg anser det ikke

okkupasjonshistorie, 2014

usannsynlig at Rolf Trygve Bjerke har betalt, da han meldte seg inn, de förste tyve merkene á 3 kroner - altså allerede ved innmeldelsen har gjort sitt kontingentforhold til partiet klart til og med april 1943. Men det er de övrige tyve merker á 5 kroner hvor det er vanskelig å få forklart det hele, hvis man skulle gå ut fra at Bjerke skulle ha meldt seg ut av N.S. i november 1941. Jeg kan nok tenke meg at en kasserer, hvis han eller hun, en N.S. ökonomileder, han eller hun, har fått rede på at den og den sier: Ja, jeg skal betale tyve merker à 5 kroner - altså 100 kroner - at vedkommende så kleber det inn i medlemsboken. Men vi må her være oppmerksom på at 8 av merkene er stemplet - altså stemplet ut 1943 - med N.S.stempel på merkene, og en slik kassering av de merkene kan ikke ha foregått uten at der er betalt også for merkene, fordi merkene var penger for en kasserer og kassereren måtte svare for det underskudd som var i kassen, hvis han ikke hadde merker og kontingent som svarte til den tidligere beholdning. Om alle de tyve eller om först 8 og siden 12 er kommet inn i medlemsboken samtidig eller til forskjellige tider, skal jeg ikke si sikkert, men jeg anser det som overveiende sannsynlig at den omstendighet at disse tyve merkene står i Rolf Trygve Bjerkes medlemsbok og at 8 av dem er stemplet for, også må bety at Bjerke har betalt for enten de tyve eller under alle omstendigheter de åtte. Disse merkene må også,være kommet inn i medlemsboken på en annen tid enn de sorte merkene til 2 3 kroner. Derom kan det neppe være noen tvil.

Jeg må derfor hevde at de to vitner fra N.S. Sentrum lag - Olea Olsen og fru Munthe Svendsen - må ha erindret feil i sin

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

forklaring her, når de mener å huske at Bjerke skulle ha meldt seg ut.

Spörsmålet blir da: Har påtalemyndigheten ved dette bevist at Bjerke har sått som medlem til han ble eksludert i januar 1945. Der mener jeg, ved det jeg har anfört, å kunne si ja.

Så er det post 2 - forretningsvirksomheten med tyskerne. Det er vel best her i grunnen å dele den opp i på den ene side vedsalget og på den annen side disse diversesalgene. Det står i forelegget at salgene skjedde frivillig og til dels på siktedes initiativ. Vi har tiltaltes forklaring om hvordan dette er kommet i stand. Han hadde vært eiendomsmegler og han forstod snart at det ble slakke tider for denne bransjen og sökte om en autorisasjon som vedhandler - noe han fikk sommeren 1940. Så averterte han, og så en vakker dag fikk han da besök av tyskerne på kontoret, som önsket å se på ved som Bjerke hadde levert, og gjennom en advokat som hadde mottatt noe til Jessenlökken, ble det så forevist til tyskerne den ved Bjerke hadde skaffet dit. Tyskerne var fornöyet, og det kom til en avtale, datert begynnelsen av august 1940, på 15.000 favner. Tiltalte har sagt at han kunne ikke komme unda det, oeg jeg har forstått ham slik at hah mente det også der var tvang. Men i den anledning skulle det være tilstrekkelig å henvise til at tiltalte i tiden kort etter den kontrakten av august 1940 har avertert et dusin ganger i Deutsche Zeitung om vedleveranser. Annonsen stoppet i januar 1941.

sk Okkupasjonshistorie, 2014

Tiltalte har påberopt seg som et bevis for at det var under tvang at han ~~xxxxxx~~ påtok seg den kontrakten på en relativt kort tid å levere et så stort parti som 15.000 favner, at - som han sier - "det var jo umulig for meg å skaffe et så stort parti innen den tid, det viser jo også leveringstallet". Det kan hende det var umulig, men iallfall tror jeg jeg gir det den riktige karakteristikk når jeg anförer at tiltalte, da han fikk det tilbudet om levering av et så stort parti, anså at nå kom en stor sjanse for ham til å gjöre en virkelig stor forretning, og at han så gikk inn for det.

For alt det som vi siden har sett av tiltaltes forretningsvirksomhet med fienden, viser at tiltalte har gått inn for til enhver tid å oppfylle forpliktelsene overfor tyskerne og å levere i stor målestokk. I 1941 har han inngått ytterligere en avtale om leveranse av 16.000 favner. Det blir altså tilsammen 31.000 favner. På grunnlag av disse to kontrakter har der så skjedd levering fremover gjennom hele krigstiden.

Jeg har forstått av tiltaltes forklaring - det står iallfall antydet i en politiforklaring - at han selv mener å ha levert omtrent 20.000 favner, mens revisor Storström er kommet til 22.000 - 25.000 favner. Vi har jo for det förste der tiltaltes oppgave til Kontrollnemnda av 1942, og også av 1943, over hvor store leveranser han hadde hatt til tyskerne, og vi har dessuten da det som ble fremlagt nå, oppgave over omsetningen fra april 1941 til - jeg tror det var - 1. desember 1944, som viser ca. 16.000 favner.

Jeg synes at de tallene i grunnen harmonerer nokså godt med hva Storström er kommet til. Bjerkes oppgave til

Senter for digital norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Oslo Kontrollnemnd, Vedkontoret, av 31. mars 1943 sier at det har vært levert antall favner i 1940/41 7.980, 1941/42 5.793 og 1942/43 3.010. Det blir ca. 16.800 eller kanskje litt under. Og det var altså 3 fyringssesonger.

Omsetningen er det praktisk talt enighet om. Omsetningen på ved er ca. 1,6 millioner kroner, og fortjenesten er av revisor Storström utregnet til omtrent 30.000 kroner. Storström har her pekt på at på grunn av at det var med tyskerne - tyskerne benyttet jo prispolitiet og Kontrollnemnda i stor utstrekning til å regne ut at de fikk rimelige priser - har Bjerke f.eks. på leveranser fra sin egen skog, hvor han ofte måtte betale huggere og kjörere mer enn maksimallönninger, neppe hatt noen stor fortjeneste. 30.000 kroner kan derfor være rimelig, mener Storström. Men så peker han på hva han har undersökt på Öst- og Vestbanen, at Bjerke var den eneste som man der kjente til, som hadde oppnådd at tyskerne betalte fraktene, til tross for at frakten var forutsatt å skulle betales av leverandören. Storströms utregning av fortjenesten på det er 140.000 kroner, som han legger til de 30.000 i fortjeneste på vedsalget.

Det er en del momenter som er nevnt i forelegget nærmest som skjerpende ved tiltaltes virksomhet. Det er for det förste,på side 2 i forelegget, at han sökte om bistand til å få utskrevet kjörere med hester for fremkjöring av veden. Der er det dokumentert et brev om det, brev av 1942, så det skal jeg ikke mer enn henvise til.

Det samme er for så vidt tilfellet med dette bilverkstedet som skulle lage ferdig krumtappen. Det fikk altså vanskeligheter med tyskerne fordi Bjerke henvendte seg dit og fikk et bestemt pålegg til verkstedet om å fremskaffe

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

krumtappen snarest.

Vi har også den omstendighet at han skrev til Reichskommissar for å få forhindret at hans to kontordamer, som hadde sagt opp sine stillinger, sluttet. Det kunne der ha vært på sin plass forsåvidt også å ta med hva Bjerke har nevnt her, at han hadde opptil 8 funksjonærer på kontoret - det var altså en betydelig stokk som arbeidet for ham.

Videre står nevnt at han i forbindelse med sine salg til tyskerne overtrådte prisforskriftene. Der henviser jeg både til den dommen og til de utskrifter av böteregisteret som er fremlagt her. Videre sökte han tyskernes bistand for å hindre forfölgningen, idet han 24. september 1943 telegraferte til Heeresunterkunftsverwaltung fra varetekten. Det telegrammet har jeg allerede referert.

Det kunne også være enkelte andre ting å nevne i denne forbindelse. Jeg vil bl.a. peke på at når tiltalte her i retten har fört vidner som skulle vise at han har bistått folk som var ansatt hos ham, med å unngå å komme i den såkalte nasjonale arbeidsinnsats, så tar jeg det nærmest som et bevis for eller i tråd med dette med kontordamene: For Bjerke gjaldt det å få mest mulig effektivt arbeid, og det gjaldt å holde på den hjelp som han hadde til å få utfört dette arbeidet.

Det siste er diversesalgene, og der står vi alle sammen på nokså gyngende grunn fordi det ikke finnes noen regnskapsböker. Det er pekt på her at ved var en frihandelsvare og at det derfor ikke var nödvendig med handelsbok og heller ikke nödvendig med bokförsel. Men det er ikke tilfellet. Når det gjelder denne såkalte diversehan-

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

del, var det Bjerkes plikt å sörge for at han hadde sitt handelsbrev i orden og å melde sitt firma til Handelsregisteret, og det var også hans plikt å före regnskapsböker. Bjerke sier at han har fört en - jeg vet ikke om det var notisbok, men iallfall en liten bok, og at denne boken er borte. Det er ingen av dem som har hatt med boet å gjöre etter frigjöringen, som har sett den. Revisor Sverre, som har vært nevnt mer periferisk her i saken, har sagt at der fantes ingen böker. Det samme har Storström sagt da han overtok hösten 1946.

De varene som har vært solgt under disse diversesalgene, står referert som bötter, spann, forskjærkniver, vaskevannsfat, madrasser, krakker osv. Det skulle være greit. Men spörsmålet er hvor stor omsetning det kan ha vært på denne posten.

Storström gjetter; han nevner at sjekkartoteket i Norges Bank viser omtrent 2,6 millioner kroner, og tar da differansen mellom 2,6 og 1,6 til inntekt på denne diversèposten. Tiltalte på sin side peker altså på forskudd som skulle være på omtrent en fjerdepart, mens 170.000 eller mer måtte være transportytelser for tyskerne.

Det eneste vi her kan si med sikkerhet, er altså at etter tiltaltes forklaring må diversesalgene være på 0,5 mill. kroner. De kan etter Storströms rapport komme opp i bort imot 1,5 mill. kroner, langt over 1 million. Det er vel kanskje ikke så urimelig å bygge på det tall som forelegget antyder, 1 million kroner.

Jeg vil der henvise til at selv om det har vært slike forskudd som har vært tilbakebetalt, så er det på den annen side kreditert på Bjerkes konti i Christiania Bank

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

og Kreditkasse eller Oslo Sparebank beløp som ikke står i sjekkartoteket; og det er en kjent sak at det ofte mangler sjekker der, bl.a. mangler alle sjekker under 100.000 kroner. Jeg bygger på forelegget også på dette punkt og henviser til revisors rapport.

Så står det i den siste setning i beskrivelsen at tiltalte i stor utstrekning unndro fortjenesten på sin virksomhet for beskatning. Der henviser jeg til den utregning av etterberegnet omsetningsavgift som vi har fått referert her i saken.

At tiltaltes virksomhet har vært rettsstridig, og at også de subjektive betingelser for straff foreligger, anser jeg på det rene. Tiltalte har selv her fört vidner hvorved han har påvist at han har distribuert eller vært med på å distribuere illegale aviser og vært med på stadige samtaler om såkalte illegale nyheter, og gjennom dette har han selvfölgelig ikke unngått å være fullt på det rene med den situasjon som vårt land var i. Så at han forstod at Norge var i krig med Tyskland, og at han også forstod at han ydet fienden bistand ved disse sine handlinger, det er hevet over tvil.

Ved straffeutmålingen ber jeg retten, foruten de skjerpende momenter som uttrykkelig er nevnt i forelegget og som jeg har referert, også å legge vekt på det inntrykk jeg har fått av Rolf T. Bjerke etter disse par dagers behandling av saken og i saken her: at han er en mann som, når han först hadde gått til det skritt å undertegne denne store kontrakt om vedleveranse med tyskerne, gikk fullt og helt inn for denne sin virksomhet. Han skydde ikke midler, og han arbeidet for å gjöre seg en holden mann,

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

noe han jo også for så vidt var da frigjöringen kom og satte en stopper for det.

Det har vært påberopt ved en rekke vidner at tiltalte også skulle ha gjort gode gjerninger, og kommet inn på dette med at de folk som var ansatt hos ham, ikke ble skrevet ut til nasjonal arbeidsinnsats. Det har vært fört vidner om at tiltaltes sönn som student ble transportert til en hytte, det var visstnok i Asker. - Selvfölgelig skulle tiltalte gjöre det, det er ingen som takker ham for det, det var en selvsagt ting.

Han har også snakket med gamle venner og diskutert nyheter med dem, og de er takknemlige for at han ikke har angitt dem. Det vil jeg si skulle også bare mangle!

Straffen er i forelegget satt til fengsel i 9 måneder som - det blir også min påstand - ansees sonet ved utholdt varetekt, som har vart i praktisk talt et år.

Videre forstår jeg at man fortsatt skal nedlegge påstand om rettighetstap etter de regler ....

Dommeren: Nei, ikke etter 8. mai.

Aktor: Jeg lurte på om man skulle nedlegge påstand om det. - Men da dropper jeg spörsmålet om rettighetstap.

Dommeren: Det skal ikke idömmes, og da må man vel også forstå det slik at det ikke skal nedlegges påstand.

Aktor: Jeg forstod det så at alle skulle få rettighetene tilbake.

Dommeren: Det står uttrykkelig at det bare er hvis de dömmes til 8 år eller mer.

Aktor: Så er det spörsmålet om inndragningen. Den er i

Den norsk Okkupasjonshistorie, 2014

forelegget satt til 200.000 kroner. Jeg har referert Erstatningsdirektoratets uttalelse - sakens Dok. 27 - jeg refererte den i forbindelse med innledningsforedraget. Erstatningsdirektoratet bygger på revisor Storström. Revisor Storströmd ene alternativ angir en inntekt på 357.000 kroner; det annet alternativ ligger på omtrent 100.000 kroner höyere, da med skattefradrag. Revisor Storström sier - og det er også Erstatningsdirektoratets uttalelse - at det förste belöp 357.000 er sikkert for lavt, det annet belöp skulle neppe være i overkant. For å ta en salomonisk dom har direktoratet sagt at "vi går midt imellom", og trekker fra omsetningsavgift med renter på 108.000, og så stipulerer det en rund sum på 200.000 kroner for inndragning.

Det må bli gjetning, og det jeg påstår, er en rent skjönnsmessig vurdering av inndragningen. Jeg anser det ikke usannsynlig at tiltalte har en del midler. Boet kommer formentlig, hvis dette med omsetningsavgiften blir opprettholdt, under konkursbehandling, og da blir det altså minus i det boet som er kjent. Det vil bli spörsmål om omstötelse av et par livspoliser. Om tiltalte ellers har midler, har vi ikke oversikt over nå. Men iallfall har tiltalte her i retten bebudet at han kommer til å komme med et erstatningssöksmål, fordi han mener at en uduelig forvaltning har påfört ham tap for flere tusen - det var hans uttalelse her för 17. mai. I og med at formuen ved utregning av omsetningsavgiften viser minus, og inndragningspåstanden under alle omstendigheter vil gjöre minuset större, kommer jeg ikke til å påstå saksomkostninger.

...lsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Min påstand blir altså da at tiltalte dömmes - overensstemmende med forelegget - til en straff av fengsel i 9 måneder, som ansees utsonet ved varetektsarrest, og at han i medhold av landssviklovens § 14, straffelovens § 36, dömmes til å tåle en inndragning av fortjeneste med kr. 200.000.

----0----

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Forsvareren: Ærede rett!

Det er gått svært lenge för denne saken er kommet fore. Og jeg tror jeg tör si at den ville ha foreligget i en svært ufullstendig og dårlig opplyst skikkelse hvis ikke tiltalte selv og forsvaret hadde tatt såvidt meget initiativ i saken som tilfellet har vært.

Grunnen til begge disse kjensgjerninger - både at det har tatt så lang tid å få saken opp, og at den er såvidt dårlig opplyst fra det offentliges side - er at både politiet og de revisorer som har hatt med saken å gjöre fra det offentlige, har dannet seg et helt skjevt bilde i denne sak, både av saken selv og av Bjerkes person. I de dokumenter som foreligger, er det i stor utstrekning overdrivelser, må man si, direkte fantasier. Det er tendensiöse ting, og tendensen går alltid imot Bjerke.

Den som egentlig satte det i dette sporet, var vel kanskje Sverre opprinnelig, men det sporet fulgte absolutt også revisor Storström. Både Sverre og Storström har tatt allting i verste mening. De har gått imot den regel som vel nå er sikker i norsk rett også i landssviksaker, nemlig at tvil skal tale til fordel for tiltalte, at enhver tvil skal avgjöres i tiltaltes favör. Storström og Sverre avgjör alle tvil i tiltaltes disfavör, i aller höyeste grad, og derfor er de også kommet til det resultat som de er.

- Jeg vil ikke snakke om politiet. Hvis retten vil gjeilige seg til å se på disse forskjellige blader her med påtegning fra politiet, vil man finne den merkelige

rsk Okkupasjonshistorie, 2014

ting at i 1946 trodde politiet at denne sak var ferdig, og så innstillet de ~~XXXXX~~ Bjerke på 5 dagers fengsel for en sak som de overhodet ikke hadde noe kjennskap til på det daværende tidspunkt. Det er <u>den</u> måte denne sak er gått på - overdrivelser, tendensiöse ting, fullstendig/ urimelige innstillinger og resultater.

Nå er denne saken först og fremst en sak om medlemsskap, om passivt medlemsskap i N.S., med enkelte ubetydelige bispörsmål der som nesten ikke er verd å nevne. Og samtidig er det jo en profitörsak, altså en sak etter § 2 i landssvikloven, 3.dje ledd, så vidt jeg husker.

Dette er en forferdelig kjedelig kombinasjon, ærede rett, fordi medlemskap alltid har så lett för å smitte over på bedömmelsen av hvorvidt forretningsvirksomhet med tyskerne har vært utilbörlig eller ikke. Rettens bedömmelse av om en ting er utilbörlig skal naturligvis være helt uavhengig av om vedkommende som har foretatt handlingen, er N.S. eller om han ikke er N.S. Men vi forsvarere kan ikke si annet enn at vi har gjort den erfaring at N.S.-medlemsskapet påvirker uvilkårlig rettens syn på arten og innholdet av de handlinger som vedkommende tiltalte har foretatt. Dette vil jeg gjerne understreke så sterkt jeg kan. Det gjelder her, som så ofte, at når det spörres om arten av tiltaltes profitörvirksomhet, så har det ikke noe å si at han tilhörer kategorien N.S.-medlem.

På bakgrunn av denne betraktning er det nödvendig for meg å si en del om medlemsskapet, fordi jeg aldri virkelig stoler på at retten kan holde det ute av hodet når den skal se på profitörvirksomheten. Ellers vil

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

det kunne sies at det er nokså likegyldig hvorledes det går med dommen for medlemsskap i denne sak, for Bjerke skal jo ikke ha noe mer under noen omstendigheter enn det han forlengst har avsonet ved varetektsfengsel. Men jeg er nödt til å ta opp punktet, for det har stor viktighet idet det kan innvirke på bedömmelsen av det såkalte profitörforhold.

Jeg skal da se på de objektivt straffbare handlinger etter forelegget. Det er da for det förste medlemsskapet, som er satt fra 15. september 1941 til eksklusjonen i januar 1945. Der sier Bjerke - og jeg kan ikke skjönne annet enn at det er fullt bevist at han har rett i det - at han har meldt seg ut den 18. november 1941, altså etter 2 måneders forlöp. Det antydes i en fremstilling som ligger ved dokumentene her, en såkalt samlerapport, og det ble altså antydet av aktor i dag, at dette kunne være et slags falskneri, at han kunne ha lagt en sånn falsk utmeldelsesgjenpart i sine dokumenter, som da senere ble funnet av revisor og oversendt til politiet.

Dette må jeg ta bestemt avstand fra, det er ikke noe som tyder på det. Tvert imot, etter de vidner som vi har hört her i retten, kan vel ingen være i tvil om at utmeldelsen er sendt. Hvis den ikke er kommet til rette vedkommende og ikke har hatt de följer som den skulle hatt for Bjerkes stilling i kartoteket og som formelt medlem, så er jo det beklagelig, men det er ikke Bjerkes skyld. Det er jo ikke hans skyld at det ikke har fått de följer som det skulle ha. Så fra hans subjektive synspunkt har utmeldelsen funnet sted i 1941, uansett hvorledes det er blitt med det videre. Og forresten kan vi jo följe det

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

brevet et godt stykke.

Vi hadde f.eks. fru Munthe Svendsen her, som var N.S.-medlem. Hun fikk höre at Bjerke var utmeldt og - og det er det jeg gjerne vil be retten legge merke til - at hans kartotekkort var fjernet fra kretskartoteket. Man må jo huske at de hadde mange kartotek i N.S., man har funnet kartotek på alle kanter. Nå har Bjerkes kort ikke vært fjernet i de övrige kartoteker, arkiver, men i laveste instans iallfall ble hans kartotekkort fjernet, og det er vel et tilstrekkelig bevis for at de har fått den utmeldelsen.

Vi har fått det samme bekreftet av Arveschoug, som var en meget alvorlig og forsiktig mann, som retten vil ha sett her som vidne. Han sier at han husker Bjerkes utmeldelse, og han går ut fra at han på vanlig måte har ekspedert den til vedkommende rette myndighet. Arveschoug hadde personlig ikke med dette å gjöre, i grunnen, han fikk den utmeldelsen og sendte den videre. Så da han senere, i 1945, foretok denne undersökelsen av hvorvidt det satt noen N.S.-folk i fengslet, husket han ikke dette lenger, men fremmet sin undersökelse på en helt normal basis som om intet var hendt med Bjerke tidligere. Han fikk den opplysning fra fengslet, sier han, at der satt en N.S.-mann som het Bjerke. Når fengslet kunne si det, er grunnen åpenbart den at Bjerke hadde sendt de telegrammer som jeg senere skal komme til.

Jeg mener man kan ikke uten videre si at Arveschougs forklaring er uriktig, og at disse to damene, både fru Olsen og fru Munthe Svendsen, står her i retten og finner på dette at de husker den utmeldelsen til Bjerke,

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

at han ikke ville betale kontingent fordi han var utmeldt, og at de husker at kartotekkortet ble fjernet. Dette er så positive ting at man kan ikke feie det til side med en bemerkning om at de vidnene må huske galt. De husker det her i retten. Enten lyver de, eller så er det riktig. Man husker ikke feil på en så positiv ting.

Det ble anfört mot Bjerke i denne forbindelse at vi har denne boken hvor det er påklebet kontingentmerker. Dette er fremdeles noe uklart, det må jeg innrömme. Men slik som jeg forstod de to damer som i förste omgang hadde med saken å gjöre, så var forholdet nærmest det at når de skulle overlevere denne boken, klebet de inn merkene og sendt altså boken som en slags regning til vedkommende som da skulle betale det som var innklebet.

Det som er uklart her, er at det er skjedd to ganger, men der kommer jo i grunnen også de to damer fru Munthe Svendsen og Olea Olsen med en forklaring. De sier at först fikk de disse sorte merkene og sendte boken ån gang med regning og fikk det betalt. Så sendte de den en gang til, og da sa Bjerke at nei, han ville vente, det passet ham ikke. Og da de så kom en gang til, sa han at nei, han var utmeldt og ville ikke betale. Jeg synes dette er en plausibel forklaring. Man kan naturligvis gjöre den innvending som aktor gjör, at da er jo et eller annet menneske blitt ansvarlig for de merkene, det synes jo å være en riktig innvending. Men det kan allikevel ikke svekke den presumpsjon som vidnenes forklaring gir for at her er det i virkeligheten i orden: Bjerke har vært utmeldt og har ikke be-

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

talt disse siste merkene.

I det hele tatt må man jo stadig holde seg for öye at det er påtalemyndigheten som skal bevise at medlemsskapet har vart lenger. Her synes jeg at beviset for det motsatte er temmelig sterkt. Vi har utmeldelsen, vi har 3 personer som har reagert på denne utmeldelsen. Det synes jeg må iallfall være tilstrekkelig til å konstatere at noe bevis for det motsatte, for at hovedkartotekets utseende i 1945 var det eneste riktige, ikke foreligger fra påtalemyndighetens side.

Jeg har forsökt å få tak i Erstatningsdirektoratets protokoll over N.S.-medlemmer - der skal Bjerke ikke stå, etter hva jeg har hört - men det har dessverre ikke lykkes meg å få tak i det, så jeg kan ikke bygge noe direkte på det.

Med hensyn til Arveschougs aksjon i 1945 mener jeg også at hans forklaring der er tilfredsstillende. Han gikk med hård hånd frem overfor N.S.-medlemmer hvis opptreden og handlemåte han ikke likte, og fikk dem ut av partiet, deriblant Bjerke. Han trodde at Bjerke var utmeldt på forhånd, men så fikk han altså vite at han satt som N.S.-medlem. Men dette kan jo heller ikke gjöre at Bjerkes utmeldelse i 1941 blir uten betydning.

Så har vi dette mötet hvor Bjerke skal ha kommet opp og sagt fra, at "kan jeg ikke få lov å bli ströket, kan jeg ikke få den eksklusjonen slöyfet, for den sjenerer meg". Der sier Bjerke at det husker han ingen ting om. Arveschoug kunne her i retten, såvidt jeg forstod i hvert fall, ikke bekrefte at han kjente Bjerke igjen. Men har dette hendt, er forklaringen nokså

Okkupasjonshistorie, 2014

rimelig den act det har vært overordentlig sjenerende på det tidspunkt for Bjerke å komme i publikasjonene som den der er blitt ekskludert av N.S. Han ville der foretrekke at alt dette blir ströket og at hans gamle utmeldelse naturligvis ble stående ved makt.

I det hele tatt må man jo ha et visst psykologisk skjönn på Bjerke og hans holdning i denne sak. Retten har jo sett Bjerke her nå i flere dager og har sikkert gjort seg opp det inntrykk at han ikke er av de såkalte "sterke" folk i politisk henseende. Han har hele tiden nærmest opptrådt slik at han ikke stötte noen på mansjettene hverken på den ene eller den annen side. Det er, kan man si, en svakhet, naturligvis, men det er ikke av de ting som man blir dömt som landssviker for, akkurat. Han har vært en mann som, hvis de gikk på fra én side, vek unna, og gikk de på fra den annen side, så vek han også unna. Det kan være mange bra folk som har det på den måte. Det er nok hans type iallfall.

Her vil jeg minne om alle de vidner som har bekreftet at Bjerke jo ikke på noen måte har opptrådt som noe N.S.-medlem. Han har ikke engang opptrådt som noe passivt N.S.-medlem. Han har tvert imot, etter det vi har fått opplyst her i retten, arbeidet mot N.S. i de tilfelle som har vært fremme. Han har gitt uttrykk for nasjonal holdning på en slik måte at gode jössinger har ansett ham som en av sine, det har vi fått tydelig bekreftet her i retten.

Når det har vært antydet her at han har meldt seg inn i N.S. av forretningsmessige grunner - jeg kommer nå til innmeldelsen - så er jo ikke det på noen måte bekreftet. Man må huske på at han fikk sin kontrakt med tyskerne i

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

1940, og han meldte seg inn i N.S. först hösten 1941. Jeg mener man må se bort fra denne kortvarige forvillelse han har vært gjenstand for her. Det er et tidspunkt som ligger forut for den dato da medlemsskap ble direkte straffbart, som bekjent, det var jo i januar 1942. Hvis påtalemyndigheten hadde godtatt hans påstand om at han meldte seg ut i november 1941, så ville han jo ikke ha vært satt under tiltale, det ville ha vært påtaleunnlatelse i det tilfelle.

Hvorfor han meldte seg inn - jeg kan godt tenke meg at det er riktig, det som han sier, at han ble truet i telefonen av en kar som lovet död og fordervelse hvis han ikke ble medlem, som forsökte å presse penger av ham og som han derfor ville forsvare seg mot. - Kanskje ikke så meget fordi han följte seg direkte personlig truet, men simpelthen av den grunn at han gjerne ville kunne si til mannen at "jeg er N.S.-medlem, så meg kan De ikke röre". Det er vel det som har vært hans motiv. Det kommer en grov og uforskammet fyr på ham og vil presse ham for penger, og som sier at "hvis De ikke melder Dem inn, så skal vi ta Dem". Så sier Bjerke: "Nå er jeg N.S.-medlem, så nå kan De ikke ta meg." Det tror jeg har vært hans motiv. Jeg tror det er riktig, etter det kjennskap jeg har til hans natur forsåvidt. Han er av de folk som treffer raske og delvis uriktige beslutninger, det er ikke tvil om det.

I forbindelse med medlemsforholdet er det vel riktig å ta med disse stygge telegrammene av 1943, som han sendte fra Akebergveien. De har ikke noe med profitörvirksomheten å gjöre, det er nærmest som utslag av N.S.-holdning i tilfelle. Her har vi også forklaringen like for hånden: Han var satt og hadde sittet i fengsel i 6 - 7 dager, så vidt jeg forstår. Han var desperat. De gikk på ham og sa: "De har kjöpt

Okkupasjonshistorie, 2014

en masse flasker vin av denne restauratören, og hvis De ikke tilstår skal De sitte her til De tilstår." Det er naturligvis en fremgangsmåte som politiet ikke har lov til å bruke, men som dessverre ikke er helt ukjent. Så har han blitt desperat, han har tenkt at "her må jeg gjöre noe for å komme ut", og så har han skrevet disse telegrammer til Finn Ström og til Biederbick. Det telegrammet hvor han nevner at det var skadelig for N.S., leser ikke jeg slik at det var ment ham som medlem av N.S., men han sier altså at Prispolitiet motarbeider N.S. som parti. Hele uttrykksformen peker hen på det; han oppgir ikke seg selv som N.S.-medlem, da måtte han jo sagt "N.S.-medlem" i hvert fall, men det gjör han jo ikke. Han ville skremme Prispolitiet, det er det inntrykk jeg har fått av det.

Det eneste som man kan si om disse telegrammer, er at de er svært uheldig formet og at dette burde han ikke ha gjort selv om han var skremt og satt fast. Men man må ha for öye at her har vært feilaktig opptreden fra begge sider, like meget fra Prispolitiets side som fra hans side. Det er altså det som subsidiært kan anföres mot Bjerke, men som naturligvis ikke er noe bevis for at han på den tid var medlem av N.S.

I det hele tatt kan man jo ikke skaffe noe bevis for at han var N.S.-medlem i 1943, når det er vitterlig bekreftet - skriftlig og ved vidner - at han meldte seg ut i 1941, det må være helt på det rene. Det skal jo svært meget til for at man på rene presumpsjoner vil sette ut av betraktning både skriftlige dokumenter og 3 vidner som har stått her i retten.

sk Okkupasjonshistorie, 2014

Jeg skal ikke gå inn på andre punkter i disse dokumenter, for det er ikke nevnt her i saken. Men med hensyn til medlemsskapet mener jeg altså at konklusjonen må bli den at han på et tidlig tidspunkt, för januar 1942, har vært medlem i 2 måneder, og at han bör bli å frifinne på det punkt for medlemsskap.

Så er det <u>profitörvirksomheten</u>.

Med hensyn til vedhandelen vet vi jo at det forelå bevilling fra juli 1940. Etter som saken har utviklet seg tror jeg ikke det har noen betydning at det var hans sönn som fikk den bevillingen, så det skal jeg ikke komme noe nærmere inn på.

Denne vedhandelen er oppgitt som hovednæring, og han hadde en rekke biler, bl.a., som jo har en viss betydning for saken. Han solgte för 1943 både til nordmenn og tyskere, men sikkert mest til tyskere på grunnlag av sine foreliggende kontrakter. Etter 1943 var han jo tvunget til å selge utelukkende til tyskerne, han hadde ikke anledning til å selge til norske i det hele tatt etter Kontrollnemndas bestemmelse.

Med hensyn til denne forretningen, ærede rett, vil jeg for det förste slå fast at den ikke er startet for å utnytte tyskerne, og det er et meget viktig moment. Den er ikke startet for å utnytte tyskerne, det er en ordinær vedhandel som er startet fra kontoret i Torvgaten fordi den virksomhet som kontoret för ble brukt til, ikke hadde noen betydning lenger, idet eiendomsmeglervirksomheten ikke gikk lenger på det daværende tidspunkt.

Når man skal avgjöre om det var utilbörlig av ham å selge ved til tyskerne, har det svært stor betydning

Krigsforbrytelsenes historie, 2014

å være klar over at det er iallfall ikke startet for å selge ved til tyskerne. Det første som foregikk, var alminnelig annonsering i de norske aviser, særlig "Aftenposten" og "Nasjonen", så vidt jeg husker, "Aftenposten" var iallfall den viktigste. I "Aftenposten" hadde han en annonse den 2. august 1940, som gikk ut på at han solgte ved XXX i større og mindre partier. Etter den ble han oppsökt - som vi har hört - av en tysk offiser med norsk tolk: Börger Larsen, som vi har hatt som vidne her i retten. Forbindelsen med tyskerne ble altså ikke innledet på Bjerkes initiativ. Man kan si at han senere averterte i "Deutsche Zeitung" osv., men selve forretningsforbindelsens innledning i august 1940 fant ikke sted etter Bjerkes initiativ, det må være helt på det rene. Disse tyskerne ville presse på ham en kontrakt som han sa var altfor stor, og han sa at han kunne ikke være med på dette, han motsatte seg det; det har vi vidnet Larsens forklaring om. Men så sendte de ham allikevel et kontraktutkast av den typen som har vært nevnt, og sa at dette hadde han å skrive under. Og han skrev under, han hadde ikke styrke nok til å motsette seg det, og kunne ikke motsette seg det. Man må huske på hva ved var for noe. Det var en livsfornödenhet som tyskerne nårsomhelst kunne rekvirere så meget de ville av på alle kanter etter de foreliggende internasjonale regler. Her har tyskerne gjort som så ofte ellers. De pleide jo ofte, som retten sikkert har sett i mange saker, å sende såkalt "Bestellschein" og si til vedkommende: "Vær så god, skriv under denne Bestellschein, aksepter den." Det foregikk ikke i form av noen rekvisisjon, og det har det heller ikke gjort her. De har altså bare truet på ham en kon-

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

trakt, som han har skrevet under.

På grunnlag av denne og en senere kontrakt i 1941 har han da levert bort imot 20.000 favner, formodentlig noe mindre, etter de papirer som foreligger. Dette er jo ikke noe særlig meget på 5 år, det må man være klar over. Tyskerne har jo forutsatt ganske andre leveranser.

Så er det en annen ting ved denne profitörvirksomhet. Når det skal snakkes om profitörvirksomhet, så bör det vel iallfall foreligge profitt, ellers kan det vel ikke være noen profitörvirksomhet. Her er jo faktum det, etter Bjerkes forklaring, som er i höy grad bestyrket av revisor Samaelsen og også av Bergsvik, at det har ikke vært noen profitt på denne vedforretning, det har snarere vært tap, som det var på alle vedforretninger etter maksimalpris den gang. Han har fått en del av tapet skåret vekk derved at han fikk tyskerne til å overta transportutgiftene som han selv skulle betalt, men det vil ikke si at han er kommet på balanse slik at det bevirker et tillegg på 140.000, som f.eks. Storström vil ha det til. Det er ikke noe bevis for - og la oss nå holde oss til hva det er bevis for - at han overhodet har hatt noe overskudd på vedforretningen. Storström sier at det er en fortjeneste på 30.000 kroner. Han har ikke noe grunnlag for det, absolutt intet. Jeg mener at selv om man följer Storström og sier at det har vært en fortjeneste på 30.000 kroner pluss noe for transporten, så blir det jo ikke noe for alt det veldige arbeid [illegible] har hatt gjennom 5 år med å lede en slik vedforretning. Det er jo ikke noen profitörvirksomhet, dette. [illegible] har levert tyskerne ved - det har så forferdelig mange [illegible], og ingen har gjort dem noe for det - men han har

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

ikke tjent noe på det. Han har ikke profitert på tyskerne ved dette. Det har vært ganske ordinære leveranser gjennom denne vedforretning. Man kan bebreide mange for at de leverte tyskerne, både at de leverte tyskerne utstyrsgjenstander og at de leverte dem ved, men det kan jo ikke bli profitörvirksomhet når en mann på denne måte blir påtvunget en kontrakt og leverer uten å tjene penger av betydning. Jeg mener man först som sist kan avskrive denne vedforretning som grunnlag for noen beskyldning om profitörvirksomhet.

Så var det denne gratis transport som han har fått. Der har Storström funnet ut at det var helt usedvanlig. Det tör jeg ikke ha noen mening om. Men jeg synes at Storström er såvidt tendensiös og sier så mange gale ting, at jeg stoler ikke ubetinget på hams opplysning der. Det sier jeg like ut, jeg kan ikke innrömme at den er riktig. At han har hatt gratis frakt er sikkert nok, men at det var usedvanlig, det er det jeg ikke stoler på er riktig.

Denne fraktovertagelsen viser forsåvidt bare at det var en dårlig forretning. Tyskerne fant å måtte gi ham denne fordel for at han overhodet skulle balansere. Tyskerne var jo ikke slik, ærede rett, at de gav fra seg noen ting gratis, hvis de ikke fant at denne mannen kommer ikke til å kunne fortsette hvis vi ikke hjelper ham litegrann. De var ikke så flotte med penger, det er noe alle vet.

Når Storström sier at denne transport var verd 140.000 kroner, så er det også ren og skjær gjetning, ikke noe annet. Han er på grenseområdet til rene fantasier i de tallene han her omtaler.

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Så har vi de andre leveransene. Der må man være oppmerksom på - og det synes jeg er viktig - at Bjerke har ikke bevislig henvendt seg til noe annet kontor enn det som han leverte ved gjennom. Det synes jeg viser og beviser at det har ikke vært Bjerkes initiativ å söke forbindelse med tyskerne på andre områder. Han er kommet opp i disse sideleveransene gjennom dette vedkontoret. På den måte har han muligens kommet til å levere også på andre kanter - det vet vi ingen ting om -, men i hvert fall han har ikke vært i forbindelse som leverandör med andre enn et spesielt kontor. Vi vet jo at det var nokså vanlig at tyskerne bad om anbud på forskjellige varer. Bjerke har da skaffet disse varene, dels ved kommisjonskjöp og dels ved innkjöp selv. Vi har her vidnet Larsens detaljerte forklaring på hvorledes dette gikk for seg. Bjerke har delvis vært under press, og han er som sagt av de folk som ikke står for noe synderlig press. Han har vært under press delvis, fordi han leverte altfor lite på vedkontraktene. Retten må jo stadig være oppmerksom på at han hadde vedkontrakter på tilsammen 31.000 favner fra tidligere under krigen, og at han i löpet av 5 år leverte ikke 20.000 favner på dem engang.

Den fremgangsmåte tyskerne brukte, at de bad om anbud og at så anbudene fremkom tilsynelatende på vedkommende nordmanns initiativ, det kjenner vi jo fra så mange saker - i hvert fall har jeg sett det flere ganger tidligere. Her foreligger noen telegrammer som tilsynelatende viser initiativ fra Bjerkes side. Det er utelukkende svar på tidligere henvendelser fra tyskerne.

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

De varer han har levert, har også vært vanlige forbruksartikler, nærmest som en tjeneste overfor dette kontoret hvis interesser han i grunnen forsömte ved å levere for lite ved.

Hva dette har innbragt vet vi heller ingen ting om. Vi har et eksempel i saken her, nemlig disse böttene, hvor Bjerke har fått en inndragning på 8.000 kroner fordi han overtrådte prisforskriftene. Der sier Bjerke at det var tyskerne enig i, for det skulle dekke et spesielt tap på en spesiell skogdrift. Vi kan ikke uten videre si, ærede rett, at denne Bjerkes forklaring er uriktig. Slik som forholdet var mellom ham og tyskerne, lyder den plausibel, etter mitt skjönn. Men la nå enhver tenke hva han vil om det, så må det dog iallfall være klart at vi har ikke noe bevis for at fortjenesten på det lille böttepartiet representerer noe gjennomsnitt av hva han solgte til tyskerne forövrig. Nå, det er det Storström vil ha det til, det er slik han resonnerer. Han sier at har Bjerke solgt bötter til overpris og med 40 pst. fortjeneste, så er det sikkert 40 pst. på alt sammen. Og det vil bli altfor grovt å sette ham ned i 20 pst. fortjeneste - akkurat like ufullkommet!

Med hensyn til omsetningen vet vi i grunnen heller ikke så svært meget. Vi kan regne oss til noe av sjekkartoteket. Men her vil Storström hoppe 0,5 mill. kroner over sjekkartoteket, han vil ha en omsetning på 1,5 mill. istedenfor 1 million. For å karakterisere Storström i denne forbindelse vil jeg gjerne at retten skal se på revisor Samuelsens innberetning angående omsetningsavgiften. Han har i og for seg ikke noe med saken å gjöre, men han

elsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

kommer nettopp inn på disse punktene i beretningen.

På side 2 nederst vil retten se at det står:

"For å imötegå Storströms tillegg -------- (Bilag 17)

-----följende summer pr. år:" -

og så kommer han med summer som tilsammen kommer XXXXX opp i 2,696 mill.kroner. Fra det trekker han på side 8 et belöp på 483.000 kroner, som han har funnet er feil ved hans beregninger fra år til år. Det får nå være som det være vil, men la oss nå se på hans behandling av Storström.

På side 4 nederst står det: (Bilag 18)

"Som det fremgår av Storströms rapport, har han lagt til --------

---- ufattelig at Storström kan erklære at dette belöp ikke er bokfört i bökene, når han ikke har sett dem."

Der ser man altså at Storström gjerne vil legge på så meget som mulig. Så finner han noen innbetalinger i Kreditkassen, og straks plusser han til et belöp av 212.000 kroner som altså etter bökene, etter hva Samuelsen har forklart, er rent bort i natten og ikke har noe å gjöre med saken i det hele tatt. Han har ikke forstått sammenhengen. Han har bl.a. ikke forstått den ting at alle tyskersjekker gikk inn i Sparebanken, og derfra tok Bjerke ikke så sjelden ut belöp som han så satte inn i Christiania Bank og Kreditkasse, som han også brukte. Storström har ganske enkelt plusset de belöp som er satt inn i Kreditkassen, på det som er gått inn fra tyskersjekkene i Sparebanken. Det er slik denne revisor er kommet til

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

de fantasitallene som vi behandler her.

Så var det posten transport - altså utenforliggende transport, som man kan kalle det - med Bjerkes biler. Alt materiell var jo i virksomhet for tyskerne når det var ledig. Og her foreligger en direkte rekvisisjon, det fikk vi jo bekreftet av vidnet Larsen: de var "in Anspruch genommen", som han sa. Det var den vanlige rekvisisjonsform. Ellers var ordningen - som retten sikkert vil vite - den at man hadde denne Transportcentralen under krigen, som brukte alt ledig materiell - det var jo ikke lite materiell de hadde. Men det som altså ikke stod i Transportcentralen - og det var Bjerkes biler, bl.a. - var å betrakte som tyskernes - private beslag, så å si, som stod til tyskernes disposisjon. Her foreligger jo en ren tvang, man kan ikke kalle det noe annet. Så å kalle dette for profitörvirksomhet, det hörer ikke noensteds hjemme. Det ville være det samme som å si om alle sjåförer - alle bileiere - under krigen, at de drev profitörvirksomhet med tyskerne. Dette punktet har vært en del diskutert offentlig, men jeg tror ikke noen er kommet til det resultat at man kan anklage alle transportfolk for profitering.

Det er spesielle punkter som er bebreidet Bjerke i for bindelse med denne såkalte profitörvirksomheten. For det förste at han har mast på arbeidskraft til skogen og på fullförelse av reparasjon. Der må man huske på én ting: Han har stadig selv vært presset fordi hans leveranser var for små, og da er dette på en måte Bjerkes svar til tyskerne: "Ja vel, dere sier til meg at jeg leverer for lite, men da får dere iallfall skaffe meg

© Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

flere folk eller skaffe meg mine saker tilbake når jeg har dem til reparasjon". Det er det som har vært hans holdning. Det er noen ganske få tilfelle, dette. Det kan se stygt ut når man ser det sånn lösrevent. Men man må tenke på at tyskerne stadig går på mannen og sier at han leverer for lite. Er det noe rart at mannen da sier: "Da får dere skaffe meg arbeidskraft, så skal jeg levere mer" ? Det er jo en unnskyldning han er kommet med.

Dette med kontordamene var jo et så svært nummer. Og så opplever man her i retten at den ene kommer her og sier at hun skjönner ikke at dette var noe rart i det hele tatt. Hun ville ikke være viserpike, og så sa hun opp. Så sa Bjerke at hun kunne komme i vanskeligheter, men hun fastholdt sin oppsigelse og sluttet på vanlig måte. Den annen var tydeligvis mindre velvillig innstillet overfor Bjerke, men jeg kan ~~kkkkk~~ ikke skjönne at hun heller hadde noe særlig å beklage seg over.

Jeg mener derfor, ærede rett, at konklusjonen også på dette punkt hvor det gjelder profitering, må bli at her foreligger ikke noe utilbörlig fra Bjerkes side, noe utilbörlig som kan rammes av landssvikloven. Man må huske på disse punktene: Ikke Bjerkes initiativ på noe punkt; han hadde begrenset vedbevilling fra 1943; relativt liten omsetning, enda mindre fortjeneste. Vi har jo sett av Samuelsens oppstilling at Bjerke ikke er noe syndelig rikere etter krigen enn han var för. Det har vært trukket i tvil i retten her i dag om han ikke skulle ha penger som vi ikke har hört om, men nå har da dette vært etterforsket så lenge at en gang må det nå være slutt på den mistenkning overfor Bjerke. Han har drevet en del aksje-

Okkupasjonshistorie, 2014

forretninger, det er så; men i den anledning å si at alt han har kjöpt aksjer for er formue, det er jo ikke riktig. Enhver som har spekulert litt i aksjer, vet jo at man har en margin som man spekulerer på, og det er som regel lånte penger man spekulerer for, og den fortjeneste som kommer inn, kommer inn til en selv. Den fortjenesten er jo bokfört hos Samuelsen.

Det som Bjerke har gjort, er jo bare ting som var umåtelig alminnelige under okkupasjonen. Han har fulgt Administrasjonsrådets henstilling om å holde hjulene i gang og holde forretningene gående med tyskerne. Han har fulgt den alminnelige oppfatning som alle hadde den gang, som hadde noe med det å gjöre, at hvis tyskerne vil ha slike alminnelige varer - vel, så skal de få det, de kan jo rekvirere dem hvis de ikke får dem. Og så etterpå skal han altså da settes under tiltale for profitering!

Jeg mener at hvis Bjerke ikke hadde vært N.S.-medlem, eller ikke hadde vært ansett som N.S.-medlem, så ville han vel aldri ha kommet under tiltale for profitörvirksomhet i denne saken. Og det er derfor jeg sier: La oss holde de to ting fra hverandre, la oss ikke si at det er utilbörlig fordi Bjerke har vært N.S.-medlem, for det er ikke riktig. Har han vært medlem, så döm ham for det, men la oss ikke dömme ham for noe helt annet <u>fordi</u> han har vært medlem. Jeg mener at når man ikke kan dömme Bjerke for profitörvirksomhet - hva jeg mener må være umulig etter det som foreligger - så bortfaller også naturligvis spörsmålet om inndragning etter § 14.

Jeg vil gjerne nevne noen dommer i denne forbindelse,

...n norsk Okkupasjonshistorie, 2014

ærede rett, og da spesielt höyesterettsdommen over Dan. Huun, som retten sikkert kjenner og som står i Rettstidende nr. 19 for 1949, side 640. Der ble behandlet et par punkter som jeg mener har ganske stor betydning nettopp for Bjerkes sak.

For det förste ble det behandlet spörsmålet om hvorledes stillingen innen vedkommende fag ellers hadde vært, om andre var dömt for profitörvirksomhet, og hvorledes andre hadde stillet seg overfor leveranser til tyskerne. Nå er mitt kjennskap til vedbransjen ikke særlig stort. Jeg har spurt Bjerke og han kjenner ikke noe annet tilfelle hvor noen vedhandler er dömt for profitörvirksomhet. Han har iallfall ikke hört om noen, og det er rimelig nok, for det var jo en umåtelig kurant forretning, ved var en av de mest elementære varer som tyskerne måtte ha.

Her snakkes om at

"En vesentlig faktor ved bedömmelsen av tiltaltes forhold blir i hvert fall den dengang ut fra hederlig nasjonal innstilling rådende oppfatning innen bransjen hva angår leveranser til fienden."

Jeg tror ikke man kan si at det har vært noen oppfatning innen vedbransjen at man ikke skulle levere ved til tyskerne - det tror jeg absolutt ikke.

Denne dommen behandler også et annet punkt, nemlig betydningen av at man har vist vilje til å levere til tyskerne, såkalt kontraheringsvilje. Det har jo vært sagt at de som var svært villige til å levere, vel, de var landssvikere og deres forhold var utilbörlig. Om det sier retten:

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

"Nå ses lagmannsretten ved vurderingen av spörsmålet om leveransenes rettsstridighet å legge vekt på at tiltalte ikke bare frivillig tok på seg de leveranser til fienden som saken gjelder, men at han herunder også viste sterk interesse for å få slike forretninger i stand ("viste utpreget kontraheringsvilje"). For min del ser jeg ikke at dette forhold kan veie synderlig i tiltaltes disfavör. Prinsipielt må det, i hvert fall först og fremst, bli selve karakteren av hans handlinger gjennom de år det her er tale om, som interesserer. Kan först disse ikke bedömmes som utilbörlige, blir det av mer underordnet betydning om tiltalte etter omstendighetene har sett med uvilje eller med en viss tilfredsstillelse på de forretninger som kom i stand."

Dette mener jeg er helt treffende. Det kan godt være at Bjerke syntes det var morsomt at han fikk noe å gjöre og tjente penger, og at han der altså har levert og har tjent penger. Men det skal altså etter Höyesteretts vurdering ikke være avgjörende hvis man ikke kan si at det var galt av ham å selge ved i det hele tatt.

Så står det videre:

"Det synes unektelig som om tiltalte gjennom eller ved hjelp av disse tre selskaper eller forretninger, og da ganske særlig gjennom det nystartede selskap som han som styreformann og gjennom sönnen var intimt knyttet til, har drevet en ganske energisk akkvisisjonsvirksomhet for å sikre seg leveranser til tyskerne - et forhold som trygt tör betegnes som lite smakelig."

De går altså ikke lenger enn til å bruke en betegnelse som "lite smakelig", enda denne mannen har drevet "en energisk akkvisisjonsvirksomhet for å sikre seg leveranser". Det var jo meget mer enn hva Bjerke har gjort.

Det er altså, ærede rett, forskjell mellom et forhold som er "mindre smakelig" og et forhold som er "utilbörlig". Dette mener jeg det er verd å slå fast.

Angående de faktiske eller objektive forhold vil jeg gjerne til slutt peke på et par punkter hvor jo tiltale direkte må frifinnes uten at det er noen synderlig

elsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

I beskrivelsen av det straffbare forhold står det: "I forbindelse med sine salg til tyskerne overtrådte han prisforskriftene." Det er jo ikke noe vi har noe med i denne saken.

Dommeren: Nå er det det, at dette er ikke ment som selvstendige straffbare handlinger, det er bare skrevet som en fremhevelse av visse utilbörlighetstegn.

Forsv.: Man kan ikke se det sånn, i det öyeblikk det står i tiltalebeslutningen. Det er en setning for seg. Han kan jo ikke dömmes....

Dommeren: Dette er noe som går igjen i de fleste av foreleggene, og det har aldri vært oppfattet på den måte hverken i byretten eller andre steder.

Forsv.: Og her står: "Han unndro i stor utstrekning fortjenesten på sin virksomhet for beskatning." Det har jo ikke noe med denne sak å gjöre.

Dommeren: Man må jo ta standpunkt til slike spesielle ting: Er det riktig eller galt? Er det en sak der det står i forelegget at tiltalte har gjort seg skyldig i prisovertredelse, og retten kommer til at det har han ikke, så står det i premissene men aldri i konklusjonen, dersom han blir dömt for ökonomisk landssvik.

Forsv.: Jeg mener at hvis man sier at man er enig i [illegible]stillingen i tiltalebeslutningen, så er man dermed [illegible]g i at det er overtredelse av prislovgivningen og [illegible]ttesvik. Det er mitt syn på det. Jeg synes ikke [illegible]er tvil om det. Om det er galt eller riktig tar [illegible]kke noe standpunkt til, som dommeren vil forstå,

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

men det har iallfall ikke noe med straffelovens § 86 å gjöre. -

Jeg har dermed gjennomgått de objektive forhold. Jeg vil tilföye at jeg mener at Bjerke også må frifinnes av subjektive grunner, for jeg tror ikke, sånn som saken ligger an, at man kan finne det bevist at han har forstått at han hjalp fienden ved sitt kortvarige medlemsskap eller ved sin ordinære vedforretning, heller ikke ved at han foretok disse diversesalg. Det er jo nesten banalt å si det, men/bare tenk på alle dem som hjalp fienden med bygging av flyplasser og med bygging av festninger - de har jo ikke forstått at de hjalp fienden, det er fastslått. Men altså <u>han</u>, som solgte ved til dem, <u>han</u> skal ha forstått at han hjalp fienden.

Jeg finner det riktig allikevel å si noen ord om inndragningens störrelse, hvis Bjerke skulle bli dömt for profitörvirksomhet. Spörsmålet er da hvilken tyskeromsetning er utilbörlig og hvilken nettofortjeneste som må gjöres til gjenstand for inndragning. Det foreligger her den store vanskelighet at all bokförsel, selv den for vedforretningen, er mangelfull, fordi det ikke forelå noen bokförselsplikt. Hvor det gjelder de tilfeldige salg til tyskerne foreligger det overhodet ingen bokförsel nå. Bjerke sier at han har fört en bok, men den har jo ingen funnet, den er blitt borte sammen med en del andre dokumenter, tydeligvis. Bilkartoteket gir jo et grunnlag, men ikke på noen måte fullkert, fordi det, som vi har hört, er kommet beløp i forskudd som er tilbakebetalt, opptil flere tusen kroner.

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Fortjenesten er ren gjetning, idet vi ikke har noe grunnlag for skjönn. Jeg har allerede delvis vært inne på det. Jeg fastholder som Bjerkes egen oppfatning at han faktisk har tjent ikke noe på vedforretningen - det har snarere vært underskudd - og at fortjenesten på det andre har vært temmelig problematisk. Hele denne prissaken hans gjaldt jo et belöp på 8.000 kroner - det spiller jo ikke noen rolle i denne sak. Bjerke sier han har tjent 2 - 5 pst. på de utenforliggende salg, og det tror jeg er riktig, det er iallfall ingen som kan si noe annet med sikkerhet. Og så lenge ingen kan si noe annet med sikkerhet, foreligger det jo ikke noe bevis mot Bjerke. Det er vel bra nok å si at man skal fastsette inndragningen ved skjönn, men det skal jo være litt grunnlag for skjönnet også - skjönnet skal ikke være ren gjetning bort i natten, slik som det delvis er i denne sak.

Jeg skal ikke innlate meg på å gjennomgå de forskjellige revisorer. Vi har jo hört om dem alle sammen her og hört om det merkelige forhold med Sverre. Det vil jo komme opp i en annen sammenheng. Hvor de 81.000 kroner har tatt veien, det er etter min anmeldelse gjenstand for politiundersökelse. Jeg vil gjerne gjöre oppmerksom på at det er jeg som har anmeldt det forhold til politiet. Jeg synes det er påfallende, og jeg synes [illegible]tanken må gå i en nokså bestemt retning i den sak. Jeg har forsökt å få snakke med disse revisorer. [illegible] var jo jeg som fikk Sverre fjernet i sin tid, men jeg [illegible] gjerne snakke med ham, iallfall, for å få höre

sk Okkupasjonshistorie, 2014

hva som lå til grunn for det som han har laget. Det har aldri lykkes meg å komme i forbindelse med ham, han stakk av hver gang jeg forsökte å få et möte med ham. Det var en av de ting som jeg syntes var svært mistenkelig, om jeg så må si.

En annen ting ved begge revisorer er at de har overhodet ikke forelagt Bjerke selv et eneste spörsmål. Det er noe ganske merkelig. Der sitter man med en stor og innviklet forretning, hvor bokförselen er snau og hvor det foreligger 44 mapper med dokumenter, og så finner man ingen ting å spörre forretningens sjef om! Det er aldeles påfallende.

Ellers vil jeg om de forskjellige ting her ~~kkkxiss~~ i det vesentlige henvise til Bergsviks fremstilling, som jeg synes er meget god på de fleste punkter, og likedan til revisor Samuelsen. Samuelsen og ~~kkkkk~~ Bråthen er jo nå helt enige om sitt resultat, og det er her å merke, ærede rett, at Bråthen tidligere har hatt med Bjerkes saker å gjöre i egenskap av skattevesenets revisor. Han har altså vært innstillet nærmest mot - får man si - Bjerkes interesser, men her i dette tilfelle hvor det altså gjelder undersökelse av denne såkalte profitörvirksomhet, er han kommet helt til samme resultat som Samuelsen.

Jeg mener at disse to revisorer - Samuelsen og Bråthen - har en stor styrke i det at de har grepet problemet an fra en annen kant enn Sverre og Storström. For Sverre og Storström har det gjeldt å få disse tallene så store som mulig, og de har plusset på og lagt på ut over en rimelig grense, og har satt fortjenesteprosenter som

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

ikke har noe med virkeligheten å gjöre. Der sier Bråthen og Samuelsen at "vi kan ikke gripe saken an på den måte, for vi har ikke noe grunnlag for å sette noen fortjenesteprosent." De spör til gjengjeld: Hvorledes er det med Bjerkes formuesforhold för og etter krigen, og hva kan man lede ut av det? Og de kommer der til det resultat at det kan ikke bli tale om noen ting å inndra i det hele tatt, som Samuelsen sier.

Hva selve disse tallene angår skal jeg bare si noen ganske få ord om dem til avslutning.

For vedforretningen har det jo vært nevnt et tall på 1,622.000 kroner i omsetning. Forelegget holder seg til 1,6 mill., og sjekkartoteket viser at det er betalt omsetningsavgift av 1.533.000 kroner. Hvilket tall som her skal legges til grunn, vet vi jo ikke med sikkerhet. Bjerke har nærmest måttet godta 1,6 mill. i mangel av noe bedre tall, uten at det deri ligger noen direkte erkjennelse av at det i og for seg er riktig.

Hva fortjenesten på selve vedforretningen angår, har altså Storström sagt 30.000 pluss 140.000. Samuelsen sidr på side 2 nederst i sin beretning at fortjenesten er lik null, og det mener jeg er det riktige. I hvert fall har fortjenesten vært rent bagatellmessig, hvis det har vært noen, så der kan ikke bli noen ting å inndra i noe tilfelle.

Hva andre varer angår har vi altså ikke noe bevis, vi er henvist til ren gjetning. Forelegget holder på en tyskeromsetning her på 1 million kromer, men hva denne tyskeromsetningen består i, har Erstatningsdirektoratet

Okkupasjonshistorie, 2014

ikke kunnet gjöre seg opp noen mening om. Nå vet vi at det gjelder ikke bare varesalg, og særlig ikke bare utilbörlig varesalg. Vi ser hos Samuelsen på side 2 i hans beretning, hvor han har fört opp de postene slik som Bjerke den gang mente de var, at det er f.eks. denne transportkjöringen på 170.000 - som Bjerke nå mener er satt for lavt. Den er jo ikke utilbörlig på noen måte, for bilene var å betrakte som rekvirert, etter hva vi har hört av vidnet Larsen.

Så har vi dette store forskuddsbelöpet, som naturligvis må gå fra, det kan det jo ikke være tvil om.

Så var det kommisjonsforretningene, som man ikke uten videre kan si er utilbörlige. Han har gjort disse kontor den tjeneste at han pr. kommisjon har skaffet dem noen alminnelige forbruksartikler. Han har kanskje vist en viss kontraheringsvilje - det var visst det uttrykk de brukte overfor Huun - på det punkt, men det kan han ikke dömmes for, hvis vi skal holde oss til Höyesteretts siste resultat.

Så har vi da tilbake det som han har kjöpt for egen regning, 245.000 kroner. Han har sendt folk ut i byen og kjöpt disse varene opp og solgt dem til tyskerne. Om det er det riktige tall, vet vi ikke, det er muligens noe mindre, og der må vi iallfall ta et tall som er til fordel for tiltalte. Tvilen må der - som vanlig - komme ham til gode. Jeg mener at hvor det gjelder fortjenesten på denne utenforliggende forretning, må man holde seg vesentlig - hvis det skal bli tale om inndragning - til fortjenesten av disse 245.000 kroner.

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Når det gjelder spörsmålet om hvor stor fortjeneste man mener det kan ha kastet av seg, kommer det inn en masse spörsmål som kompliserer forholdet. Vi vet at Bjerke har tjent penger på aksjer. Vi vet at han har fått inn en svær avkastning på sin eiendom Sparebössen fordi han ikke hadde solgt ved på lenge. Vi vet at han har tjent i lotteriet. Det hele blir altså en ren gjetning, kan man si, og det gjelder da bare at man har et visst fornuftig grunnlag for det skjönn eller den gjetning som man vil oppstille.

Jeg må hele tiden si at man må huske på at man skal iallfall ikke gjette i tiltaltes disfavör. Er det noen tvil om hvordan man skal gjette, så får man iallfall gjöre det så lavt som mulig, for all tvil skal avgjöres i tiltaltes favör.

Det er ufattelig hvor det skal bli plass for en inndragning på 200.000 kroner - altså en fortjeneste på 200.000 - etter de tall som vi har i denne sak, og til og med en omsetningsavgift samtidig på 380.000 kroner. Jeg kan ikke skjönne annet enn at disse tall er rene misfostre, de må bygge på en oppfatning av saken som det er vanskelig for et alminnelig forstandig menneske overhodet å sette seg inn i.

Storström hadde jo satt en direkte fortjeneste på [illegible],000 - han nevner det tallet et sted -, som altså er satt ned til 200.000. Jeg vil gjerne vise at Storström har så store tall, for jeg synes det beviser at [illegible] har gått langt ut over hva det er rimelig. - Jeg sier ikke noe galt om Storström personlig, han er en meget anstendig mann, etter hva jeg har hört; men i denne sak har

norsk Okkupasjonshistorie, 2014

han tydeligvis gått etter en rettesnor som har bragt ham fullstendig på avveier.

Så er det en ting som jeg mener også er oversett i forelegget. Det sies her:

"Beløpet utgjør siktedes fortjeneste på ervervsvirksomheten for fienden - skjönnsmessig ansatt. Det er gitt fradrag for omsetningsavgift og renter med kr. 180.000.-"

Men etter § 19 i landssvikloven skal det som kjent gis fradrag for skatter, og det står det absolutt ingen ting om i forelegget. Det skulle ha stått der i forelegget. Aktor mente at det var gjort på et tidligere tidspunkt, men det har vi ikke noe som helst bevis for. De har nemlig regnet ganske annerledes i Erstatningsdirektoratet enn Storström har gjort, så man kan ikke uten videre legge hans tall til grunn. Disse skattene er jo av Storström regnet til 32.523, men her er ikke tatt i betraktning den veldige etterligning som kommer, som jeg dessverre ikke kan ta med nå, men som jeg ikke vil unnlate å nevne fordi de er på trappene og fordi de i tilfelle vil bygge på Storströms eget resultat.

Jeg mener man må komme til, ærede rett, at skal det overhodet bli tale om noen inndragning i denne saken, så må man komme til et rent bagatellbelöp. Jeg synes en [illegible] 10.000 kroner må være maksimum av hva man overhodet [illegible] komme til.

Det blir sagt at mannen satt med penger ved frigjö[illegible], for han tok jo ut noen penger av bakken. Og det [illegible]ske riktig at han tok ut 65.000 kroner, som han had[illegible]ontanter i sitt jernskap. Disse pengene kjöpte han [illegible] disse frimerkene for, som er nevnt i saken. De [illegible] altså en del av de 81.000 som er blitt borte.

NSK Okkupasjonshistorie, 2014

De forelå delvis i kontanter og delvis i frimerker. At han hadde en del kontanter, det synes jeg ikke var så svært rart. Han har alltid vært en god forretningsmann, og han hadde jo i 1944 fått inn relativt store belöp på Sparebössen skog. Jeg synes ikke det har så rart at han satt med penger på sitt kontor, slik som forholdene var.

Jeg synes man til slutt i denne sak må få det inntrykk at Erstatningsdirektoratet, politiet og revisorene har i grunnen ikke funnet hverken hode eller hale på denne saken. De mente de hadde funnet en svær landssviker, en hval av en profitör, og så har de altså fått en alminnelig borger i garnet, en som har drevet sin forretning etter myndighetenes anvisning - ikke noen modig mann, kan man si, men en mann som har forsökt å bukte seg gjennom okkupasjonen så godt han kunne, og som da er kommet opp i dette her, - en mann som en kort tid kanskje var svak for N.S., men som man ikke har noen ting å bebreide i den sammenheng. Han satt der et par måneder. Han var svak. Han skulle selvfölgelig ikke ha gjort det, men det kan ikke danne grunnlag for noen dom etter påstanden.

Jeg synes ikke en slik mann bör være objekt for noen voldsom plyndring, hverken fra skattemyndighetene eller fra Erstatningsdirektoratet. Resultatet blir jo bare at man får en ny mann under konkurs, og det kan vel ikke egentlig tjene noen interesse. Det er en mann som kjemper for sin tilværelse her, en mann som kjemper for sin ökonomiske fremtid, om han overhodet skal kunne eksistere som forretningsmann. Jeg synes, ærede rett, at det må være grunn til å hjelpe en slik mann så langt at han får en sjanse iallfall

Rettshistorie, 2014

til å fortsette sin virksomhet under nye forhold.

Jeg påstår da at tiltalte frifinnes.

----0----

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Aktor: Det var, ærede rett, bare et par små bemerkninger jeg gjerne ville gjöre. Jeg skal være meget kort.

For det förste gjelder det fortolkningen av det telegrammet hvor det står "motarbeider meg som leverandör og N.S." Jeg vil henvise til at man under krigen ofte snakket om en mann at "han er N.S.". "Jeg er N.S.", sa en mann. Og det er i grunnen det jeg legger i det telegrammet, "motarbeider tyskerne og meg som leverandör og N.S.", det er det jeg oppfatter at Bjerke har ment med telegrammet, og det er det jeg mener han også må svare for i dag.

Nå har det vært nevnt - og jeg har selv pekt på - hvor uheldig det forholdet med Sverre som revisor var. Det er således fra forsvarerens side snakket om revisorene Samuelsen og Bråthen på den ene side, og så er det nevnt Sverre og Storström på den annen. Jeg vil der peke på, at er skillet stort mellom de to revisorer som forsvareren har fört som vidner, så er det ikke mindre forsåvidt mellom de to som er tilskrevet påtalemyndigheten her. Sverre har jeg overhodet ikke henvist til, og det er utelukkende Storström og hans oppgaver som jeg bygger på.

Jeg skjönner det slik at forsvareren gjerne vil at Storström skal ha satt sine tall höyt. Det var nevnt at han skulle ha regnet ut en fortjeneste på visstnok 670.000, så vidt jeg husker av det bilag til Dokument nr. 20, var etter alternativ II det höyeste inndragningsbelöp 458.000 kroner, og da var det gitt fradrag for skatter med noen og tyve tusen - jeg tror tallet var 27.000.

Så var det de to kontordamer. Det var altså en post som var tatt med i forelegget, at 2 kontordamer var det

Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

skrevet om til tyskerne fordi Bjerke ville ha bistand til å beholde disse damene. Den ene damen hadde ikke lyst til å være der, fordi hun ikke ville gå som bud. Den annens innstilling var jo mer positiv. Det er for så vidt ikke avgjörende i saken hva disse damene mente eller hva som var deres motiv for å ville slutte. Det avgjörende er jo at Bjerke har gått til tyskerne og bedt om at tyskerne forsåvidt måtte holde sin hånd over ham så han ikke mistet sine damer. Det er det avgjörende.

Så var det til slutt: Jeg er enig i det som forsvareren nevnte, at det ofte vil være nödvendig at man får belyst en bransje. Og her hadde det vært grunn til, sier så min motpart, å få vite hvordan forholdet lå an i vedbransjen. Jeg kan være enig i det, ordinært. Men her er utilbörligheten etter min mening helt klar, fordi det her gjelder en mann som hadde drevet en forretning som eiendomsmegler, og som så la om forretningen sommeren 1940 og praktisk talt med en gang kjörte stort opp med store kontrakter med tyskerne, og som altså öket virksomheten betydelig med opptil 8 funksjonærer og med en utstrakt annonsering. Der er utilbörligheten klar, selv om bransjen forövrig ikke er belyst i denne sak, slik som man ofte trenger i mange andre saker.

Forsv.: Med hensyn til Storströms tall vil jeg henvise til hans side 13 - 14, hvor han faktisk kommer til en fortjeneste på 786.000 kroner. I dette belöp er tatt med unndratt omsetningsavgift til et samlet belöp av 169.000 kroner. Når man trekker det fra, fremkommer det tallet på 617.000 som jeg nevnte.

© Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Aktor: Det er inndragningstallet altså?

Forsv.: Nei, det er fortjenestetallet.

Dommeren: Bjerke har anledning til tilslutt å si noen ord. Men nå er det ikke meningen at De skal prosedere saken opp igjen. De har allerede talt tidligere i 20 minutter för forsvareren hadde ordet, så jeg forutsetter at det ikke er så svært meget De har å si.

Tilt.: Jeg forstod av aktor at han måtte spörre meg om hva jeg mente med det telegrammet ....

Dommeren: Det kan De rolig la ligge.

Tilt.: Jeg trodde jeg måtte svare på det. Jeg mente iallfall partiet.

Dommeren: De mente altså der at det var Nasjonal Samling? At dette ikke dermed gikk på Dem, at det skulle være bekreftelse av medlemsskap?

Tilt.: Det var partiet jeg mente. Telegrammet var kanskje litt klosset satt opp. - Jeg trodde aktor forlangte at jeg måtte svare på dette.

Aktor: Nei. Men De antydet kort för jeg begynte at De ville gjerne at de i fengslet skulle tro at De var N.S. ?

Tilt.: Det er riktig. Men i det telegrammet mente jeg partiet, for dette hadde jeg hört gjennom min fetter Alf Bjerke, bl.a., som var i Hjemmefronten.

Ellers vil jeg få lov til å takke retten, og spesielt [illegible]oren, for at jeg har fått anledning til å ha to stor[illegible]stenografer her, og lydbåndsopptak.

Til slutt vil jeg få lov til - bortsett fra påstan[illegible] å takke også aktor for at han har vært renslig og [illegible] i saken.

Senter for studier av det totalitære regime, 2014

Dommeren: Rettens forhandlinger er dermed avsluttet og saken opptatt til doms.

Vi skal pröve å ha dommen ferdig til i morgen kl. 13.30, så Bjerke kan komme og få den opplest da.

Rettsmötet hevet kl. 15.45.

-----ooOoo-----